

Tractatus de morbo mucoso. Denuo recusus annexaque praefatione de trichuridibus novo vermium genere / editus ab Henrico Augusto Wrisberg.

Contributors

Roederer, Johann Georg, 1726-1763.

Wagler, Karl Gottlieb, 1731-1778.

Wrisberg, Heinrich August, 1739-1808.

Publication/Creation

Goettingae : Apud Victorinem Bossiegel, 1783.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/eantdfwh>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

44376/B

35180
JO. G. ROEDERERI ET CAR. G. WAGLERI

TRACTATVS

DE

MORBO MVCCOSO

DENVO RECVSVS ANNEXAQVE

PRAEFATIONE

DE

TRICHVRIDIBVS

NOVO VERMIVM GENERE

EDITVS

AB

HENRICO AVGVSTO WRISBERG,

PROFESSORE MEDICO ET ANATOMICO

GOETTINGENSI.

Cum tabulis aeneis.

GOETTINGAE, 1783.

APVD VICTORINVM BOSSIEGEL.

VIRIS

ILLVSTRIBVS ET EXPERIENTISSIMIS

DOMINIS

PHILIPPO GABRIELI
HENSLE

ET

GEORGIO LVDOVICO
HANSEN

MEDICIS DOCTIS, FELICIBVS, PRVDENTIBVS ET
AMABILIBVS, FAVORIBVS ET AMICIS SVIS
VETERI IAM VNIVERSITATIS, ANIMORVM
STVDIORVMQVE FOEDERE IVNCTIS

S. P. D.

HENRIC. AVG. WRISBERG.

IN VENTUS ET EXPERIMENTIS

DOMINIS

PHILIPPO GABRIEL

HENRI

GEORGIO LUDOVICO

MAURICIO

WILHELMO CAROLO

FRANCISCO JOSEPHO

JOHANNES

JOHANNES

JOHANNES

JOHANNES

JOHANNES

Non sine insigni voluptatis gaudique affectu
illorum temporum recordor , quibus , unum
idemque studiorum genus amplectentes , in dul-
cissima Georgia Augusta ex mellifluo praece-
ptoris nostri b. Roedereri ore scientiae medicae
praecepta avidis auribus excepimus , et subse-
quens horis amicabiliter inter nos trutinavimus.

Vos ipsi Viri Illustres testes mecum estis,
quanta facundia , quali sermonis ornatu et
dulcedine , quanta rerum veritatumque prola-
tarum ubertate , valore et pretio , desideratissi-
mus Roedererus selectio amicorum et audito-
rum numero , ex quibus praeter egregium
Hirschfeldium Medicum Lauenburgensem nos

modo superstites sumus, tradere et communi-
care solebat litterarum et doctrinae medicae
copias, quarum partim in hoc tractatu men-
tio facta est.

*Accipite igitur AMICI CHARISSIMI et
DOCTISSIMI, nouam huius opusculi editionem
in perennem amicitiae tesseram. Valete mi-
hique Fauete.*

Dab. Gottingae d. 24. April. 1783.

HENRICI AVG. WRISBERGII

PRAEFATIO

CONTINENS SIMVL DESCRIPTIONEM

TRICHVRIDVM.

§. I.

Vt desiderijs et precibus multorum satis-
facerem eruditorum, librum doctum
et utilem de *Morbo mucoso*, quem olim
beati viri ROEDERERVS et WAGLERVS euul-
garunt, cuiusque exemplaria plane deficiunt,
denuo in publicum emitto. Noua illum

commendatione non egere, mecum omnes existimabunt, qui de veritate conuicti sunt, vt in botanica et historia naturali in genere *Monographiae* magnam vtilitatem praestant, ita in praxi medica *speciales morborum descriptiones* ad amplificandam scientiam plurimum conferre: perfectissimis autem et ornatissimis morborum monographiis, hanc de morbo mucoso accensendam esse, palam profiteor.

§. 2.

Cum egregium hoc opus originem suam coniuncto Roedereri studio, doctrinae ingenioque, et Wagleri industriae debeat, multiplicis eruditionis et obseruationum cum cura ex cadaueribus collectarum diuitias comprehensurum esse quilibet sibi persuadere poterat. Spem nos minime fefellisse, ex lectione libri ipsius patet.

§. 3.

Vix enim, Sydenhamianis et Huxhamianis exceptis, legere possumus apud recentiores meliorem epidemiarum considerationem, quoad causarum diuersitates, temporum, subiectorum varietates, incrementi et declinationis periodos, aeris coelique temperiei vicissitudines et influxum. *Differentiam bene pinxerunt epidemici et contagiosi*; cum illud absque omni cum aegrotis commercio morbum accendere, hoc, solo contactu miasma suum propagare soleat. Quibus prudenter annumerarunt morborum mediam quandam classem, quibus gignendis et producendis praeter epidemicum aeris, contagii quoque specifici vis requiritur.

Magna cum satisfactione animaduertimus epidemiarum sequelas, vniusque epidemici morbi in alium transmutationem, quam tam luculenter in transitu dysenteriae praegressae in morbum mucosum sequentem

ostendit b. Roedererus. Laborabant enim omnes infirmi ventris labe multiplici; oriebantur fere cunctae ex intermittentibus variae indolis; ut plurimum incipiebant ex praegressa diarrhoea, ubiuis aderat primarum viarum faburra, bilis corrupta, et mira acrimonia virulenta; comitabantur utrumque morbum symptomata catarrhalia; communis quoque fuit transitus in morbos lentos et q. f. a.

Summam quoque pathologici ingenii anatomica corporis cognitione expoliti acumen prodeunt, quae de morbi mucosi duplici legimus transitu, in *mutatam lymphae et gelatinae labem*, et in *singulare pulmonum vitium aliamque destructionem*. Vti enim praecipuus morbi descripti genius in universali pituitae, frequentius abdominalis corruptione consistit, hinc ea praecipuis loca affecit, quibus natura ad parandos illos humores utitur.

§. 4.

Paucis tantum lectores attentos reddam ad laudabilem et omnibus practicis medicis summopere commendandam methodum et normam, indicationes formandi, et remedia feligendi, a qua Praeceptor optimus b. Roedererus nunquam deflectere solebat, et cuius b. Waglerus in tota Sect. II. tanta cum solertia mentionem fecit. Vtinam multi recentiorum medicorum, qui specificis adeo delectantur remediis, simili prudentia et cautelis incederent! Sed iam promissam *Trichuridum* noui vermium intestinalium generis descriptionem, alibi a) iam a me traditam, paucisque additionibus auctam exhibiturus sum.

§. 5.

Inter recentioris aevi inuenta, quae et historiae naturalis, et medicinae practicae campum

- a) *Satura observationum de Animalculis infusoriis*, Gætting. 1765. p. 6.

campum amplificant, merito hanc trichuridum historiam pertinere, ibique non infimum locum occupare eo magis putamus, quo ille morbus memorabilior, qui pie defuncto ROEDERERO inuentionis occasionem suppeditauit b). Vniuersa singularis huius vermis

b) Parum quidem quamuis interesset videatur scire, qua ratione, quibusue sub conditionibus et quo primo inuentore res quaedam noua cum orbe erudito communicatur, non superuacaneum me suscepturum esse laborem tanto magis existimo, si de tempore inuentionis, et modo quo *primae trichurides* visae sunt, quaedam adiicio, cum partim varia a variis erronea in scriptis tradita sint, *trichurides* primas in intestinis militis praefidarii gallorum inspectas esse, partim hi vermes tanquam praecipuum morbi mucosi symptomata habiti fuerint, qui tamen in fere omnibus hominibus, quin aliis animantibus inueniuntur, ubi morbi mucosi nullum adest vestigium. Ante annum 1760. trichurides nemini innotuisse, res pene certa est, nam licet b. VOGELIVS in *Prael. de cogn. et curand. praecip. corp. hum. affect.* p. 649. not. e. suspicatus sit, WILH. FABRICIVM HILDANVM easdem iam vidisse, cuilibet tamen hos *lumbricellos aciculares* cum trichuridibus comparanti, diuersitas facile apparebit.

vermis illustratio, et scriptis et iconibus ex-
rata, ipsique regiae societati scientiarum
goettin-

rebit. Media hyeme 1760-61. studioso-
rum aliquis in theatro anatomico praepa-
ratione valvulae coli puellae quinquennis
occupatus, ex improvise vulnusculum coe-
co intestino, frequentissima in cadaueri-
bus trichuridum sede, infixerat, prodi-
bant tunc cum aqua, ligatum intestinorum
frustulum replente. et residuis excremen-
torum partibus, *teneri vermiculi*, quos
ego tunc cum aliis studiosis simul prae-
sens ad consuetos intestinorum hospites
non referri posse putabam, alii inter quos
etiam b. *Waglerus* tunc temporis profe-
ctor, pro ascaridibus, naturali forma
forsan maioribus, alii adeo pro iunioribus
lumbricis venditabant. Ridendo et per
iocum dicta in serium conuertendo, in rem
ipsam, accuratiori certe scrutinio dignam,
nulla amplius dirigebatur attentio. Cum
aliquot diebus elapsis dissensus noster ad
aures b. Roedereri peruenisset, cupidus in
perspicienda controuersiae nostrae et ver-
mium speciei natura, frustulum ipsum in-
fantilis intestini allatum incidebatur, et
glomer vtriusque speciei multis veris asca-
ridibus remixtus intestino exemptus in spi-
ritu frumenti asseruatus est. Paulo post
ostendebantur hi vermiculi Excellentiss.
BVTTNERO nostro, qui, cum ille ROEDE-
RERO assentiretur, nouum intestinorum
hospi-

goettingensi d. 3. Octob. 1761. in confesso
communicata, prouti indices (*Goettingische
gelehrte Anz.* 1761. 25. St. pag. 243. testantur,
vt hanc quoque ob causam satis doleri ne-
queat, nimis praematura Illustris auctoris
morte, impeditam vtilissimi sane operis pu-
blicationem fuisse. Non possum itaque non
illa hic inferere spolia, quorum ex melliflue
praeceptoris optimi ore recordor, cum ma-
xima harum obseruationum microscopica-
rum pars, me praesente in theatro anat. con-
scripta fuerit. Annorum 1760. et 1761.
erat, nisi omnia me fallunt epidemia, quae
propter

hospitem esse, his vermiculis ob caudam
filiformem nomen *Trichuridum* conue-
nire credidit, et reuera condidit. Ab
illo tempore, accedente imprimis epide-
mia mucosa, omnium cadauerum intestina
sollicite perferutata sunt, et factum inde
est, vt b. Roedererus, nouitate rei ductus
forfan nimis liberaliter crederet, muco-
sae epidemiae adscribendum esse, vt tri-
churides tam copiose in cadaueribus in-
ueniantur, quae certissime ante illam epi-
demia inueniri potuissent, et nunc etiam
in omnibus fere cadaueribus inueniuntur.

propter verminosum omnium morborum habitum, cum vniuersali maci corruptela celebris fuit; ipsius morbi peculiaris conditio tractationi cuidam oportunitatem administruit, qua, et obseruationum candore, et iudicii acumine, vix datur celebrior: amicissimi WAGLERI *de morbo mucoso commentationem* intelligo, qui hunc morbum incomparabili solertia descripsit. Cadauerum sectiones inter alias memorabiles res, hanc quartam intestinalium vermium speciem ostendebant, quorum apud Celeb. WAGLERVM l. c. p. 41. vel nouae edit. p. 61. Tab. III. fig. 4. a. b. mentio facta est.

§. 6.

Primi quos vidi, vna cum duobus lumbricis, fragmentis radicis liquiritiae inuoluti, in duodeno inueniebantur c).

10.

c) Ne verba haec iniquam patiantur interpretationem, sententiam meam exactius explicaturus sum. Si omnes, quas quotannis

1°. Duplex primo aspectu illorum exterior erat habitus. Alii enim corpus habebant

annis circa trichurides institui observationes, diligenter conféro, asserere possum, non in solo coeco nidulari trichurides, sed in toto intestinorum tractu sedem figere solere, frequentissime autem elotis intestinis in coeco inueniri. In pluribus cadaueribus, cuiuscunque fere aetatis, nam in biennibus illas vidi infantibus, vniuersum intestinorum tractum secundum longitudinem aperui, et sub tali encheiresi *primas trichurides in duodeno* deprehendi, et sic porro in reliqua tenuium parte, ieiuno inquam ileoque, nunquam autem in ventriculo. Sub spurcis his omnino disquisitionibus bis tamen mihi contigit cernere trichurides aliquas tunicae villosae ilei adhaerentes; aliae ope illius extremitatis quam caput vulgo appellant et quae proboscide in spiralibus instruitur, intestino adhaerebant, cauda vero libere fluitante, in aliis vtraque extremitas tunicis intestini infixata erat: in curvis trichuridibus cum vtraque extremitate adhaerentibus fortem nexum deprehendi, vossella sub modica vi adhibita vix solubilem. Plerumque proboscidem osculo glandulae cuiusdam peyerianae, aut folliculi mucosi immerfam vidi, capitula caudae alibi, licet interdum his orificiis etiam applicata cernerentur. Consentit sane haec obser.

bebant in veram lineam spiralem d) conuolutum, cochlearum instar, alii leuiter solummodo incuruum

2 °. Corpus intermedium modice crassum distinguitur, & terminatur in suis extremitatibus proboscide prominente, & tenuissima cauda, quae diuersimode magis minusve curuatur.

3 °.

obseruata adhaesio cum eleganti animaduersione Viri Illustris Dni. PALLAS in *Nov. Comment. Acad. Scient. Petropol. Tom. 19. p. 450.* licet ego meis lentibus „talem marginem, diuergentibus vncinulis instar oris taeniae cucurbitinae et hydatigenae coronatum”, cernere & inuenire in filamentosa trichuridum extremitate non potuerim, qualem ibidem Tab. X. fig. 6. A. delineauit. Sed summus ille obseruator, cuius amplissimam doctrinam, ingenique acumen admodum veneror, alio in loco *Neue Nordische Beyträge I. B. S. 112.* ipse confessus est, differre suum vermem, quem *Taenia spirillum* vocauit, a trichuridibus nostris.

d) In spiram planam contracta dicit b. a LINNÉ *Mantissa II. pag. 543.*

3°. Maxima crassities corporis tertiam circiter lineae partem aequat. Corporis longitudo ad 7. lin. caudae folius vero ad 15. lin. accedit. Senfim corpus in caudam pariter ac versus vaginam attenuatur.

4°. Proboscis ex parte interna siue inferiori capitis prodit, & parumper incuruatur: oculo nudo examinata, tenuis filamentum instar apparet, e) sub microscopio autem (ad quem usum pariter compositum anglican. adhibuimus) ipsa proboscis a noua alia quadam parte distinguitur, quae proboscide amplior, & breuior, hanc vaginae instar ambit, extra quam

e) Vidit et delineauit proboscidem Clariss. WERNER in *Vermium intestinal. praecipue taeniae hum. breui expositione* Lips. 1782. p. 85. Tab. VII. figg. 138. 139. 140. 141. item Celeb. BLOCH in *Abhandlung von Erzeugung der Eingeweidewürmer*, Berlin 1782. Tab. 7. fig. 9. Perlecta Clar. WERNERI descriptione, qua proboscidis summam extremitatem hirsutam esse asseruit, repetii obseruationes meas, nullam vero hirsutiem animaduerti.

quam pars proboscidis prominet. Vagina latitudinem $\frac{2}{3}$ partium, proboscis eminens $\frac{1}{3}$, habent. Interim tamen pro diuersitate subiecti, et haec quoque admodum variabilis crassities inuenitur, ita vt in aliis multo crassior sit vagina, et praecipue putredinis mutationes hanc insigniter augere videntur crassitiem, versus extremitatem a capite remotam, quae mutatio quodammodo similitudinem tubae efficit, eadem quoque ratione longitudinis aberrationes valent. In trichuridibus spiralibus, ad quartam circiter longitudinis vaginalis partem, proboscis prominet, cum e contrario (quantum certi de hac re adhuc mihi constat) in nullo specimine trichuridum incuruarum proboscidem eminentem viderim. Vnice apertura adest, quae in exiguum canalem terminatur, an forsan in omnibus incuruis trichuridibus proboscis retrahi possit? Pars vaginae ad latus proboscidis producta, sub microscopio pellucet; ipsa proboscis quae

in quibusdam subiectis intra vaginam absconditur, sub hoc vaginae peplo, obscura esse videtur. In quibusdam exiguum tuberculum origini vaginae insidet, non in omnibus illud vidi.

5 °. Proboscis ex vagina magis minusve exferi potest. Vagina vero, quo breuior eo crassior, quo longior eo angustior. Cavum proboscidis vsque ad apicem detegi nequit.

6 °. Proboscis continuatur in obscurum canalem intra ipsum vermem reconditum, qui in trunco vermis parumper latefcit, lineamque cauam vermis sequitur, in vltiori progressu denuo extenuatur, iterumque latefcit.

7 °. Totius vermis substantia sub microscopio eleganter granulata, quasi omnis ex minimis eiusdem magnitudinis, fere vti

in polypis, corpusculis confecta, apparet. Per longitudinem totam vermis conspiciuntur striae transuersae, quae procul dubio, si ratiocinari fas est, nihil aliud sunt quam musculi transuersi animalculum constringentes, eo melius distincti si modice trichuris exsicabatur.

8°. Per omnem extensionem corporis longitudinalem, canalis decurrit albus spiralis materiae quadam albissima non pellucente plenus. Spirae disponuntur fere uti in vasis spermaticis humanis, una lamina alteri quasi apponitur, ut perfecte corporibus pampiniformibus similes sint. Initium lineae minus curuum est, ex ipso capite s. parte anteriore vermis paullulum incurua; structura eodem fere modo comparata esse videtur uti in lumbricis. (saepius, pro insolita beati praeceptoris erga discipulos suos benignitate, qua et contrarias illorum assume-

bat beneuola mente sententias, de vera horum canalium determinatione, certoque illorum usu, verba fecimus: alia saepius cogitabat, et vidit fortassis quaedam, quae, quibus praecocis sui ingenii recessus occlusi erant, aliis non patebant, recensebimus ea, quae me repititis vicibus vidisse certus scio) Canalis nempe aderat albus serpentinus spermaticus sine dubio, variomodo conuolutus, et circa canalem alterum, quem pro alimentari Roedererus agnoscit, vario ordine ductus. Dirigitur magis versus alterum vermis planum. In regione capitis continuari videtur in ouarium s. receptaculum amplius, magis pellucens, quod in opposito plano iuxta totam fere vermis longitudinem, rectilineum excurrit, et denuo in canalem mutatur, spermatico paullo ampliorem, qui per longitudinem 2. lin. parum serpentinus est. Vbi in corpore descendit illud receptaculum, sensim amplius fit, eo vero angustius, quo
magis

magis ad spiralem accedit directionem. Haec vltima quoque pars magis pellucet quam canalis spermaticus, illaque materia alba minus plena refertaque est. Tandem versus concuum vermis marginem curuatur, et in superficiem distincto hiato parum contracta patet. Non patet solum, sed tuberculum ad ambitum aperturæ prominet distinctum, et speciem duorum labiorum refert, si a latere illud tuberculum adspicitur. Apertura haec ab initio caudæ lineam et amplius circiter distat. Conueniens cum simili in lumbricis canalis structura, partesque contentae, generationis munera huic ductui adscribere iubent. Extrema pars huius canalis ad alterum vermis planum est, ad alterum vero alimentaris canalis habitat, ita ut sibi quasi incumbant. Apertura non est exacte in partis concavae medio, sed versus illud planum dirigitur, in quo canalis generationis descendit, hinc sub microscopio vnice in illo la-

tere videtur. Apertura canalis generationis in verme recenti, cum canali alimentari quasi confunditur, ita ut unus alterum tegat: In exsiccatō autem verme, contractis partibus, propior ad marginem concavum est canalis alimentaris, multum tenuior, magis in medio vermis canalis generationis. In verme recenti colore non distinguuntur, nisi quod obscurior sit canalis alimentaris, in sicco canalis generationis argenteus quasi est atque pellucens, fuscus est canalis alimentaris, minusque pellucet. Partes itaque generationis variis in sedibus canali alimentari circumponuntur, ut quasi illas perforari videantur.

§. 7.

9°. Successive partes contentas examinavimus. Perfcindebatur receptaculum, et innumera ouula fluminis instar profluunt. Servant figuram canalis, et distincte innatant liquori cuidam tenaci, qui omnia iuncta

sta conseruat. Eadem ouulorum quantitas in trichuridibus inuenitur ac in lumbricis, in receptaculo aequae quam in canali spirali, et canalisis spiralis fere eandem crassitiem habet ac receptaculum.

10°. In ouulis distinguitur cauum, substantia crassa, obscura plenum, et ambitus pellucens. Quando ouula exsiccantur, substantia pellucens perit, et moles vnice residua manet opaca.

11°. Manifeste ouula inueniebantur in extremo canalisis generationis, qui terminatur in aperturam lateralem cum labiis, quin ex ipso orificio ouula exprimere potuimus. Parum versus illam aperturam hic canalisis contrahitur, et eleganter ab ipsa vermis substantia distinguitur, imo facta in verme incisione, exprimitur, vbi etiam substantia canalisis satis crassa, et canalisis, et cauum inclusum distincte apparent.

12 °. Trichurides incuruae perfcissae nihil ouulorum exhibebant, vnice massa quaedam tenax mucosa minimo gradu vesicularis. An itaque mares sint, f) et proboscide penis instar vtantur? num in rectis apertura posterior vulua sit? num in his ideo loco proboscidis exiguum quoddam tuberculum ad caput promineat?

13 °. Canalis alimentaris, alter ille ductus cuius mentionem fecimus, spiralis non est, sed respectu vermis, rectus, sequitur nempe partem concauam vermis, in medio crassissimus, distinctus, et massa nigra plenus. Certissime ex proboscide continuatur. Infra aperturam canalis generationis definit in saccum coecum, in quibusdam sedibus ipso

f) Coniecturam hanc assensu magni, indefessi et oculatissimi naturalium rerum scrutatoris confirmatam lego in *Illustris MVL-
LERI* Abh. von Thieren in den Eingeweiden
der Thiere in des *Naturforschers* 12. St.
S. 182.

ipso canali tantillum ampliorem. In quibusdem speciminibus imo in plurimis, vidi ad ipsum illum finem notabilem maculam nigram, et in vicinia lineam transuersam eiusdem coloris, quibus in nonnullis accedebant adhuc corpuscula quaedam nigricantia. An anus, an excrementa? Haec saepius repetita obseruatio nos vlterius conuicit, maculam nigram esse orificium ani in altero plano positum, et lineam nigram transuersam procul dubio eodem pertinere vel aliquid excrementorum esse.

14 °. Prouti canalis alimentaris partem concauam vermis sequitur, ita partem conuexam receptaculum respicit, in tenuem canalem caput versus excurrentem. Medium locum occupat canalis serpentinus descriptus.

15 °. Inter serpentinum canalem, et receptaculum, medius alius est canalis nodosus, materieque albida plenissimus. Ascendit vsque

que ad apicem capitis, rursus descendit, et in ductum serpentinum reflectitur, vltteriusque in canalem receptaculi. Vnde autem oriatur hic serpentinus canalis, an ex capite? hoc determinari nequit, videtur originem suam ibi habere, sine continuatione ex alio, et fortassis in vermis parte inferiore in nodosum continuatur.

In genere notandum est, in capite illos canales admodum conuolutos esse, vnumque quasi corpus efficere subobscurum, sub microscopio non pellucens.

16°. Ex regione, vbi est finis canal-
lis alimentaris oriri videtur alius canalis, qui
in caudam descendit, ad apicem eius vsque.
Cauda hunc vnicum canalem comple-
ctitur, ambitus illius laevis non est, sed
asper, ac si irregularis quaedam materies in-
haereret. Ad canalem generationis non per-
tinere videtur, siquidem in pluribus subie-
ctis

ctis materiem contentam examinauimus, et ne vestigium quidem ouulorum detegere potuimus. An illa materies irregularis fatisque pellucens, liquor quidam nutritius sit ex canali alimentari natus, et quasi in intestinum productus? In quibusdam dictus canalis teres et spiralis inuentus est.

17 °. In cauda sicca rursus medium quoddam cauum s. canalem distincte obseruauimus. Num sit peculiaris canalis? an cauum caudae?

18 °. Finis caudae totus acutus est, ita tamen, vt duae lineae caudae ad acumen excurrant. Extremus apex cum rotundo tuberculo terminatur g).

§. 8.

g) Dubitatur an filiformis trichuridum spiraliū et curuarum extremitas cauda animalis sit, et Illustris PALLAS constanter asserit in *Neuen Nordischen Beyträgen* I. B. S. 112. esse hanc filiformem vermis partem extenuatam et in angustissimum finem protractum animalculi capitulum quo intestinis sese affigeret : Magni viri

§. 8.

Haec nunc ea sunt, quae praesentia mea
 teste coram b. Roederero circa memorabilia
 haec

viri sententiam intellexisse videtur Clariss.
 WERNER cum in egregio libro suo p. 86.
 contrarium asserat, et „ne minimam qui-
 „dem organicae structurae suspicionem in
 „illa parte adesse, crassiores vero vascu-
 „losam fabricam ostendere, statuatur. Non
 adeo facile est litem componere, cum
 difficile dictu sit, quales functiones nostra
 animalecula ope vnius alteriusque extre-
 mitatis exerceant, num alimentum ope cra-
 ssioris partis attrahant, vel mediante extre-
 mitate angustiore, tenuiore et longiore
 id fiat. Repetitis observationibus certus
 scio, per filamentosam trichuridum extre-
 mitatem excurrere angustissimum cana-
 lem in apice talem in modum finitum, qua-
 lem in ascaridibus cernimus, cum praete-
 rea evidentissime viderim (pag. X.) tri-
 churides ope huius extremitatis pariter in-
 testinis adhaesisse, et sagacissimus Roede-
 rer. (in Götting. Anz. l. c. p. 245.) iam
 suspicatus sit „der Wurm durchsuche mit dem
 Schwanze, (wie mit einem Rüssel) die Ex-
 cremente, und sauge mit der Spitze das
 Dünneste der Nahrung in sich, sententia
 Illustris PALLAS mihi probabilior facta est.
 Multum vero lucis spargere poterunt su-
 per totam hanc controuersiam solidissimae
 et

haec animalcula obseruavi, et ex annotationibus hausi, plura, melioraque vna cum iconibus, vel ex ipsis Autoris posthumis, vel ex dilectissimi et Celeb. WAGLERI, Professoris et medici Brunsvicensis felicissimi, erudito tractatu expectanda sunt. Publici intererat, vt paullo vberior vermis cuiusdam descriptio ederetur, qui aliis quoque in Germaniae prouinciis, eodemque in morbo obseruatus erat. Huc pertinet relatio a Waglero meo mihi suppeditata, cui ab initio anni 1763. ex principatu Waldeckensi, et historiae morborum et trichuridum specimina transmissa fuerunt.

§. 9.

Cum quatuor et ultra annorum lustra elapsa sint, ex quo tempore primum has trichu-

et verissimae obseruationes Viri Vener. GOETZE quas in opere desideratissimo *Naturgeschichte der Eingeweidewürmer* cum publico communicabit, iudicio magni huius viri, veri in hac lite iudicis competentis, totam rem lubenter committo.

trichuridum descriptiones eruditis exhibui, et quotannis in similibus vermibus tum ex cadaueribus defunctis, tum a viuis hominibus elisis easdem obseruationes repeti, veritatem annotationum mearum ubique talem in modum confirmatam vidi, vt nihil magni momenti vel ad augendum vel ad mutandum addere nunc possim. Redeunt fere omnia ad paucas quasdam conclusiones.

1) Sunt certissime duae a se inuicem differentes trichuridum species, quarum *spirales* semper proboscide instructae sunt in nullo indiuiduo carente, modice *curuatae* autem nunquam talem ostendunt h).

2) Multum sane difficultatis parit examen extremi apicis in proboscide trichuridum
spira-

h) Agnouit hanc veritatem, siue illam ex aliorum autoritate, siue ex propria obseruatione sibi cognitam reddiderit, ex relatione non patet, eruditus Auctor Clariss. HARR in *Diff. de Vermium Historia*, Lips. 1780. pag. 22.

spiralium, oculis praestandum, nam in omnibus speciminibus proboscis talem in modum versus proprium vermis corpus directa est, vt cum eodem quasi coalita videatur.

- 3) Licet singulas trichurides vtriusque speciei intestinis infixas viderim, saepe tamen in cadaueribus glomeratim lumbricis et ascaridibus remixtae et implicitae inveniuntur: Saepe deprehendi glomeres ex 15. 20. 24 trichuridibus constantes quarum longissima caudae tam arcte erant implicitae, vt vno verme prehensio, totus glomus suspensus teneatur. In genere miram possident in suis partibus tenacitatem, instrumento enim cuiuscunque indolis et naturae si excipiuntur, non facile a parte cui applicatae fuerunt, solvuntur. Saepe equidem contingit, vt varia alia filamenta excrementitiis particulis immixta essent, quae, si paullo curatius observabantur, pro trichuridum pu-

tridine correptarum caudis nuncupandae erant, tam vietae et maceratae euaserunt, ut in ipsa aqua, aut spiritu arrepta sese sustinere non potuerint.

4) Ratione spirarum etiam aliquid differentiae occurrit, vidi enim tales, vnicam modo spiram formantes, alias in duas usque ad tres spiras cum dimidia contortas notavi. Respectu magnitudinis autem non adeo differunt, plerumque aequalis longitudinis et crassitiei esse solent, paulillo minores interdum inveniuntur: Sive in hominibus adultis siue in tenellis infantibus examinentur perinde est.

§. 10.

Ex multitudine observationum descriptarum quas uti dictum est de die in diem collegi, vnicam modo adjicere lubet de curvarum specie desumptam, cum partim vnam alteramque particulam interioris structurae bene determinet, partim probet, in tenellis infantibus trichurides pariter inueniri.

De-

Desumptae erant trichurides ex cadauere infantis 2. ann. phthisi pulmonali extincti, d. 30. Nov. 1777. Per 3. dies in aqua purissima fontana asservabantur, vt flauus color, quo, dum in jejuno inter excrementa copiosa bile remixta latuissent bene eluerentur. Inspiciebantur d. 2. Dec. h. 6. vesp. vsus speculo reflectente candela illuminato. Obseruauit in trichuride recta sequentia momenta.

1) Caput in rotundum quoddam extremum terminabatur, vncini in modum aliquantisper incuruum, quae incuruatio modicam spirae directionem sequitur, sine vlllo proboscidis atque vaginae proboscidem includentis vestigio.

2) Quodsi plena luce vsus sum, duplex substantiae vermis diuersitas apparet, alia pellucet, alia opaca est.

a) Opaca substantiae pars in rotundo capitulo incipit, illius dimidiam partem occupans, sensim latefciendo in concaua

vermis parte progreditur, ut fere integri vermis latitudinem adimpleat, fit denuo arctior, rursus latior redditur, variisque dein conuolutionibus et vndulationibus per vermem descendit, in angustiore vermis canale successiue arctatur, et tenui quodam nigricante filamento per caudam vermis decurrit, atque in media circiter caudae longitudine imperceptibili fine definit.

- b) Pellucida, quae tamen proprie non pellucet, sed respectu prioris minus opaca est, margines vermis occupat, tam concavum quam conuexum, hac quidem ratione, ut ibi sit latior, ubi opaca angustior, et vice versa, maxima vero caudae pars eiusdem conditionis est.
- 3) Substantia pellucida sub plena speculi luce ex minimis corpusculis atque punctis organicis in vnum corpus concretis composita esse videtur, de natura substantiae opacae nihil determinari potuit propter eandem opacitatem.

4) Lucem

4) Lucem dein ita moderauimus, vt reflecteretur quidem, integer vero candelae radius seu tota candelae imago non ad obiectum accedat, in vmbra potius obiectum constitutum maneret, leniter tantummodo, ab inferioribus illuminatum, nunc distincte apparet, obscuram vermis partem esse viscus quoddam, ab initio nempe ab ejus ex capite origine per aliquam vermis longitudinem recta via sine omni incifura et vndulatione progressum, in latiore corpusculi vermis parte in spiralem canalem vel corpus, nam vacuum canalem esse tunc videre non poteram, abire, qui factis contorsionibus proxime sibi vicinis, vsque ad illum locum prope rat, vbi vermis tenerior fieri, et in caudam abire incipit; breui ab vltima spira definit rursus in rectum quoddam extremum, non vero hoc spirale intestinum in caudam continuatur.

5) Praeter descriptam hanc partem spiralem, in concauo vermis margine proxime ad latus decurrit alia quaedam stria seu linea omnium opacissima et nigerri-
ma, non adeo lata quam praecedens in-
testinum spirale. Haec incipit in media
circiter capitis et colli parte, fusco suo
colore per partem opacam non spiralem
mediani decurrit, ubi opaca vero pars
spiralis fieri incipit, ibi ad marginem
concauum applicatur, eundemque legit,
vsque demum in cauda in longam te-
nuem opacam striam terminetur.

CAR. GOTTL. WAGLERI

PRAEFATIO.

L. B. S.

Ad explorandum et describendum omnem morborum epidemicorum ambitum singulorum labores vix sufficere, qui ipse vniquam eius rei periculum fecit, facile largietur: tanta enim rerum multitudo est, ut vix observantium societas illis exhauriendis par sit. Licet etiam plures iunctis viribus laborum fatigant, nisi ad vnius magistri ectypum fuerint formati, vel, si ita loqui fas sit, ab vno eodemque archaéo impellantur et coerceantur, ob varias diuersorum sententias et vires, a scopo diuergant. Quid impedit, quo minus Hippocraticarum observationum diuitias ex selectiorum etiam discipulorum, quibus suam quasi ipsius animam inspirauit, symbolis repetamus.

Contigit & mihi felici, postquam aliquot annos ROEDERERO magistro usus fueram,

quae semper in votis erat, fausta fors, ut selectiori etiam discipulorum numero accenseret, qui artis clinicae studio, ipso auspice, operam dabant, atque ipsi sodales inter aegrorum cubilia discurrebant. Additis deinceps in theatro anatomico, dum professoris munere triennium & quod supra est, fungebatur, laboribus, arctioribus vinculis coaluerunt animi, adeo, ut abhinc temporis nihil fere in exercenda arte ageretur, quin ipsi a manu essem, vel comes associarer.

Ea inprimis periodo, qua belli diris calamitatibus premebamur, largam cognitionis messem praebuit singularis morbus epidemicus, cuius indagandi cupido prae reliquis occupavit *Illustrem* ROEDERERVM, antesignanum nostrum & ducem. Ad mentem Praeceptoris, quae in illa constitutione epidemica agebantur, litteris sedulo mandata ipsoque censore notata et emendata, ingenue singuli eiusdem selectioris numeri discipuli inuicem communicabamus; ea quidem lege, ut sua cuique essent negotia, fructus autem ex diuersis labo-

laboribus communis. Pro meruit potissimum indefessa obseruandi sollertia Optimus *Stor-
mius*, patriae suae redditus, Holbeccae
Medicus Prouincialis Clarissimus, cuius as-
siduitati magnum historiarum morbi nume-
rum debemus. Dissectionis prouincia mihi
ita demandata est, vt frequentissimus in thea-
tro anatomico labor, quidam passim per vr-
bem, *Ill. ROEDERERI* auspiciis, fuerit, reli-
quo etiam temporis praxi dicato.

Argumenti praestantia captus, cupidine
flagraui, res in ista Epidemia a nobis gestas pu-
blicae centurae subiiciendi. Ita desiderijs, pro
more suo, annuit *Ill. ROEDERERVS*, vt ex singu-
lari in me fauore non obseruationes tantum,
omnes, sed vel ipsas icones aeri incidendas
humanissime mecum communicauerit; eo qui-
dem consilio, vt quos ipsi, negotijs obruto,
tempestiue satis diuulgare non liceret, labores
mixtos, saltem ipso censore et moderatore di-
gererem. Atque adeo, qua potui fide, ad
mentem eius regulasque pathologicas omnia
concinnaui et ex ingenti obseruationum cu-

mulo quaecumque hoc opusculum, exstruxi. Nihil ex meis accessit, nisi prius ab ipso acceptum probatumque fuerit.

Ad easdem leges composita est, quae sequentis anni constitutionem epidemicam explicat, suauissimi tunc temporis commilitonis, Clarissimi *Hensleri* tentaminum & observationum de morbo varioloso satura, nuper speciminis inauguralis loco hic ventilata. Laudi mihi duco atque honori, quod tanti nominis Vir, quem ipse, ob singularem plane in me amorem, alterum patrem veneror, *Illustris* ROEDERERVS, non dedignatus sit, et hunc ingenii foetum auita comitate adoptare suumque renunciare.

Liquet autem vel ex hoc qualicumque specimine, quanta ad cognoscendam morborum indolem, ad rimanda intima humani corporis aegroti penetralia, et vel ad ipsam morborum therapiam eruendam, subsidia suppeditet anatomie: profecto enim, nisi disseccandorum cadaverum vbertas fuisset, intima morbi mucosi

fi

si natura adhucdum nos lateret; altissimis tenebris abscondita mansissent morbi characteres, hepatis acini, canalis alimentaris ratio singularis, folliculi mucosi, vermium sedes et effectus, mortis causae, &c.

Quanti ad praxin medicam, ab opprobriis vulgi vindicandam, intersit, ut ex ipsa rerum natura potius, magno & numquam exhauriendo thesauro, eruamus artis fundamenta, quam inuita natura, ex hypothesebus artem condamus; praeclare testantur cor nostri effata, quae ex ipso potius naturae fonte, quam ex librorum riuulis hausit.

Si quid *Illustris* ROEDERERI dogmatibus pathologicis et clinicis inest utilis et noui, id profecto felici praxeos cum anatome conubio et ardori, pauperum non minus latebras, quam diuitum domicilia visendi, tribuendum esse, vel ipse fatebitur. Persuasus enim, corporum demortuorum scrutinio, accensa

censa veluti luce, omnem de machina corporis
humani labefactata cognitionem mirum in mo-
dum collustrari; neque ipsum, neque suos um-
quam taedet fastidiosi aliis negotii, qui parum
curiosi remum ducunt, ut didicerunt, et ne mol-
les manus conspurcentur, naresque offendan-
tur, eunt, qua itur, non qua eundum est.

Quo minus diffuse collectis aliorum ob-
servationibus (quem defectum aliquando iun-
cta opera supplebimus) immorarer; quoque
magis ipsarum rerum distincte describenda-
rum, quam comiti sermonis apparatus sollici-
tus fuerim, temporis et instituti ratio voluit.
Scrib. in Georg. Aug. d. X. Dec. cııııccclxıı.

TRACTATUS
DE
MORBO MUCOSO.

SECTIO I.

MORBI MUCOSI GENERALIORA.

I.

Epidemiarum generalis ratio.

Mirae sunt naturae operationes, abdita
atria, immensus rerum campus, li-
mitato intellectu non emetiendus. Facile
tamen persuademus, omnia ad certas & per-
petuas fieri leges, nihilque in tota rerum na-
tura casu quodam fortuito & citra suas caus-
sas contingere. Sed quantillum in hoc am-
plissimo spatio exhaustit cognitio humana!
Quot adhuc altissimis tenebris obuelata, sibi
soli intellecta, natura nobis occultat! Quan-
tus morborum numerus, quorum causae,
A pro-

proxima aequae ac remota, abditæ, in tanta rerum caligine procul dubio nos semper latebunt! Vt plurimum ultra effectus vix sapimus. Satis praestitimus, si quando subactum ingenium indefessa observatione & longa experientia eo eluctatur, ut eruat methodum, humani corporis affectus morbosos declinandi atque tollendi,

Quotannis fere vnam vel alteram constitutionem epidemicam, suis quamlibet legibus adstrictam, animaduertimus: tanta vero vnus ejusdemque morbi, pro diuersitate causarum, temporum, subiectorum, interdum est varietas; qua non ipse solum diuersas facies induit, sed varie varios afficit; ut vel sagacissimus observator aegre ex tanta diuersitatum multitudine sese expediat. Cuilibet etiam morbo epidemico; siue certo cuidam anni tempori adstrictus sit, siue pluribus tempestatibus aptus; sua sunt, tum ratione totius constitutionis, tum singulorum aegrorum, incrementi ac declinationis tempora. Anni quidem tempestatum earundemque vicissitudinum magna vis est ad condendum, fouendum vel destruendum seminum quoddam morbosum epidemicum: quatenus autem aeris dispositio atque mutatio ipsum apparatus producant, & quatenus pro singulis epidemiarum varietatibus causarum
concur-

concurrentium diuersitas requiratur, ignoramus. Non semper eadem aeris coelique temperies eademque vicissitudines, certi cuiusdam generis morbi primordia euoluunt eandemque aegritudinis speciem producunt. Singulare atque incognitum, *Ἰεῖον* quoddam pondus, in aere diffusum, epidemicam morbis notam imprimat, necesse est.

Differt quidem epidemicum a contagioso, duplicemque morborum classem format. Altera folius epidemici efficacia dimanat, citra commercii cum aegrotis, aut contagii concursus: altera sine epidemici cuiusdam connubio soli contagio debetur, nec impetit, nisi quos tetigit miasma. Mediae indolis sunt morbi, ad quorum generationem, praeter epidemicum aeris, requiritur vis contagii specifici; licet & solum contagium receptum morbo suscitando nonnumquam sufficiat. Multis tamen morbis epidemicis commune est, ut nati, aliquamdiu puriori indole, fere sporadice grassentur; adoluscentes vero cum aegrotantium effluuiis verum contagium diffundant: ex epidemici itaque & contagiosi connubio duplicem naturam induunt, aucta ferocitate plures simul aggre-diuntur, atque ingentem interdum sub vigore stragem edunt. Per actionem tandem tempestatis minus aptae, incognitam aeris

mutationem, & nexum caussarum mutatum, sensim contagii nervus obtunditur, atque vis epidemici infringitur. Pauciores itaque corripit epidemia, indolemque vel penitus exuit, vel aliqua sui vestigia relinquit.

Adeo lento tractu morbi epidemici integras interdum regiones peruagantur, ut presso quasi pede eorum vestigia legere & confectari nobis liceat. Neque vero ventorum iter, aut lineam quamdam rectam; sed alios tramites, nondum satis extricabiles lineamque obliquam sequuntur, factis interdum in progressu saltibus.

Pro indole epidemici, contagii, subiectorum, & causarum fauentium aduersantiumue, differunt morborum sequelae. Alii peius habent, quin iugulantur; alii melius morbum sustinent; penitus immunes manent alii. Corpus enim humanum non omni tempore atque promiscue pronum est ad suscipiendum aut fouendum virus epidemicum & contagiosum: sed modo nullum plane fomitem alit, atque omnem vim aerae pestiferae contagiue respuit; modo, licet hoc ipsum fuerit susceptum, per habitum quemdam, morbo aduersum, vim deletariam frangit.

porro

Porro obseruatur epidemici morbi in alium, prioris naturæ plus minus participem, transitus. Quamuis etiam emortuam constitutionem epidemicam popularium morborum induciæ sequantur; vix a prioris indole discolor præcedentem excipit. Vt plurimum fere morbus epidemicus, exuuiis quasi depositis, vel ipse sub noua laruae specie viget; vel sobolem, sui non plane dissimilem, relinquit. Celebris hoc nomine est epidemicorum facile princeps, morbus dysentericus, qui victimarum sub breui imperio strage non satis exsatiatus, parente vitiosorem prolem progignit.

II.

Epidemia dysenterica.

Inde ab Augusto ad Nouembrem anni 1760 in populum grassabatur dysenteria. Augusto nimirum nata, latiusque inde dispersa, Septembri atque Octobris initio plures cum trucidasset; brumali tempore, vi paullatim fracta, pauciores aggressa est; tandemque, appetente Nouembri, indolem genuinam exuit. Mitiora ejus auspicia successu temporis, pro more, in dirissima symptomata & multam hominum stragem euecta sunt. Multi cum febre leuius habebant,

bant, nonnulli grauius decumbebant, alii-
que chronico modo afficiebantur. Primo
mense perpauci succubuerunt: postquam ve-
ro morbus paullo adoleuerat, plurimos inte-
remit: & sub ipso tandem epidemiae statu
& declinatione, multi demum, dudum ae-
grotantes, inter recens prostratorum nume-
rum, occubuerunt. Alios nimirum acuto
alios lento modo jugulauit. Ita miser agri-
cola d. 10 Nov. demum, postquam per in-
tegras tres menses varia forte cum morbo
connixerat, phthisico modo interiit. Ne-
que morbus illis pepercit, qui fructus ho-
raeos non degustauerant. Febris vel tota,
memorabilis saltem, desiderabatur: vel non
nisi post aliqua praeliminaria chronica ac-
cendebatur: pauci mox cum febre aegrota-
bant. Ex febris autem connubio triplex
morbi indoles fuit notata: etenim vel tan-
tummodo erratica quaedam leuior, vel vera
acuta, vel quod frequentissimum, maligni-
tate plus minus stipata febris, iungebatur.
Quo quis distinctiori frigore correptus, le-
ctum statim petiit, cum pulsu frequenti, ple-
no, forti; eo minus insidiosae oppressionis
periculum subiit: quo autem symptomatum
firma numero ac vehementia majus sensim,
ex leuioribus initiis, augmentum cepit; eo
simul rerum facies successiue in peiorem ver-
tebatur. In grauiori specie, subdolo & te-
cto

cto initio febris inuasit: modo ex praegressa aliquamdiu diarrhoea, modo cum variis simulacris catarrhalibus, inflammatione faucium & tussi, aegrum tandem adorta est.

In leuiori malo, sanabili, crebrae quidem alui dejectiones, plus minus sanguinolentae, cum languore, appetitu primis diebus prostrato, siti, tenesmis & ventris torminibus. Sensim tamen versus tempus criticum haec omnia sedatiora fiunt, pulsus eleuatur, & crisis subinde per sedimentum lateritium, multo farinaceo infidente, contingit, pedesque sub finem parum inflantur. Cruor e vena tractus aegre effluit, & multo sero demersa placenta, sine crusta inflammatoria, coccinea splendet, parte inferiori atra. Exacerbationes sunt vespertinae. Lingua sicca, rubra, aspera, muco tecta, sensim humida, purior atque pallidior.

Rebellius vero malum longe pejora symptomata comitantur. Statim nempe vires franguntur, prosternitur appetentia ciborum, vrget sitis, frequenti ad desidendum stimulo laceffitur aeger, junguntur borborygmi, tormina, dolores atroces in imo ventre, & inter tenesmos deiciuntur excrementa tenuia, sanguine permixta, quin sincerus sanguis; modo exsanguia, biliosa, mucosa

cosa, plus minus putrida atque foetentia. Dolent praeterea fauces siccae, quin exulcerantur. Lingua rubra, aspera, sicca, in sulcos finditur veluti exulceratos, muco albo flauo aut purulento tegitur, atque papillis eleuatis obsidetur: sensim tumida atque obscure rubra exulceratur quasi, & non nisi aegre exferitur. Pulsus frequens, paruus, impeditus, debilis; quin celer, mollis, intermittens; versus morbi occasum tactum prorsus subterfugit. Floret facies. Accedunt interdum dolores punctorii in thorace, sed minus constantes. Vrina pauca redditur, subpellucida, crassa, pinguis, flava, sine nubecula & sedimento. Ingrauescente morbo, interdum jam die 5to, inflammantur genitalia cum regione ani: sensim inter atrocissimos sub dejectionibus alvinis & vrinae missione cruciatus, excoriantur, exulcerantur & tandem fiunt gangraenosa. Alia insuper pessimae notae symptomata in priorum satellitium trahuntur, satis constantia: vt cardialgiae, anxietates praecordiorum, hypochondria tactu dolentia, nausea, vomituritio, internus abdominis aestus cum calore externo; status etiam soporosus & imi ventris tympanitica inflatio. Expallefcit, quo magis ad occasum vergit morbus, facies, quin subito in hippocraticam mutatur. Excrementa foetentia, nigra, clanculum effluunt, admisto interdum

terdum lumbrico. Respiratio, haftenus sub morbi decursum bona, fit brevis, sonora, anxiosa, profunda, intermittens, cum debilitate atque frequentia; vox vero rauca, obscura, debilis, interrupta. Inter patentem oris rictum eminent dentes squalidi, utrimque ficci. Subsiliunt tendines, conuelluntur artus, imprimis superiores; & tandem ineluctabilis mors scenam claudit.

Plerique, quibus in *lentam febrem* protrahitur morbus, pereunt. Vniuersum ipsis corpus admodum languet & extenuatur, atque oculis multum retractis nasoque acuminato, ossa vbiuis protuberant. Squalida crusta obuestiuntur membra, abdomen tympanitice inflatum dolet. Lingua squalida, subfusca, sicca; dentes humidi. Passim maculae nigrae, exanthematicae, gangraenosae, cuti profundae inhaerent. Ulcera in regione ossis sacri & trochanterum enata, gangraenoso modo exsiccantur & eschara sicca teguntur. Sitim, ob deglutiendi difficultatem & faucium dolorem, restinguere nequeunt, atque potulenta propinata vel cum stertore repelluntur, vel lapsu sonoro decidunt. Copiosa alui excreta pessime foetent. Vix memorabilia in toto morbi decursu sunt deliria, modicique sopores. Respiratione demum anxiosa, profunda, sublimi reddita, expirant. Alii morbo diutius protacto, &

in pulmones mali parte translata, inter infidiosas salutis inducias, consueto modo phthifico pereunt.

In *curatione* vomitoriis, venaesectione, si id opus est, rhabarbarinis, demulcentibus, mannatis praecipue, oleosis, antiputredinosi, & opiat, pugnatum; non neglectis clysmatibus, & addito suo tempore corticis peruiani extracto. Vitrum antimonii ceratum spem fefellit, atque semper fere praecordiorum anxietates & alui dejectiones nouo stimulo adauxit.

Eadem fere in *cadaveribus phaenomena* deprehendimus, ac a BONETO*, PRINGLIO**, aliisque describuntur. Scilicet diu a morte corpus caluit, citoque oborta putredine insignem foetorem sparsit. Intestina multum inflammata, passim, gangraenosa; & quo a ventriculo erant remotiora, eo maiori in gradu deprauata. Tunica villosa tenuium, veluti arte anatomica iniecta, vasculis pictis distincta, copiosissimis punctis parvisque areolis nigris conspersa. Superficies interna crassorum lacera, inaequalis, igne quasi combusta, obscure rubra, quin nigricans. Alternae

* Cf. BONET. sepulcret. Libr. III. sect. XI.

** — PRINGLE observations P. III. p. 219. sqq. edit. germ, p. 281. — 295.

nae areae colliculosae, durae, nigrae, cum mediis valleculis & sulcis depressioribus, veluti erosae, subpurulentis, illam obsident; atque superficies ita fere comparata est, ac si qua pars inflammata aut combusta, a nimia tensione demum dehisceret, & elatere suo in colliculos, escharis similes, corrugaretur, mediis sulcis faucibus in parte lacerata relictis. Raro in crassis lumbricus unus vel alter hospitatur, idemque emaciatus, flaccidus, parvus, conquassatus. Tenuia nihil vermium recondunt, atque tunica interna licet inflammata, tamen continua est. Hepar striis liuidis variegatum est, & superficies concava cum margine dextro penitus coerulea, nigricat. Substantia interna vitii conspicui expers est. Lien & reliqua viscera labe notabili carent. Bilis homogenea, viridis, modice mucosa. Pancreas multum induratum. Nihil extrauasati liquoris in abdomine & thorace, parum in pericardio. Pulmones anteriores cinerei, sani; posteriores sanguine inflati. Cor paruum, durum, veluti constrictum, vasis coronariis turgidis.

Menſe ineunte Nouembri febres dysentericae ſucceſſiue degenerarunt, & paſſim tantummodo lentae quaedam phthificaе, cum diarrhoea purulenta, colliquatiua, admixtis nonnunquam ſanguinis veſtigiis, ex dysenteria

ria praegressa residuae manserunt. Latius praeterea diffusa quaedam diarrhoea chronica multos etiam detinuit. Ob varias vero causas, modo curatius euoluendas, ipsa *constitutio dysenterica* genuina, per insensibiles fere gradus & mediante illa diarrhoea chronica, *novam degeneremque prolem genuit*. Superstes quidem fuisse videtur idem contagiosum dysentericum in aëre: sed tempestate, alendae dysenteriae genuinae non amplius congrua, vel ipsum mutatum est, vel corporum dispositio, aliter nunc afficiendorum. Ita morbi species mutata est.

III.

*Status aeris & tempestatum, * inde a mense
Iulio 1760. ad usque Septembrem
1761.*

Mens. Iul. 1760.

Barom.) Sum. Alt. (29, 76) Min. Alt. (29, 34.
Therm.) (81-88.) (56-54.

Mercurius barometricus per tres series successiue relabitur, dum bis adscenderat: thermometricus multis diebus, mane & vespere, inter 70. & 77; aliis inter 60. & 66.; aliis denique inter 54. & 62. subsisterat.

Blande spirant venti 0 - ". Auspiciant
ti Aquiloni per intermedios succedit O. & S.
O.

* Ex annalibus pie deuenerandi senis, Excell. HOLLMANNI, praeceptoris & fauoris mei, cui permulta alia debeo, deprompta haec exhibeo.

Barometri scala, Anglis accepta, ita se habet, vt prior numerus pollices, alter lineas & centesimales referat.

Scala thermometrica Fahrenheitiana est. Duplex numerus varios extremi adscensus & descensus gradus denotat, inter quos reliqui medii fuere.

Ventorum gradus exprimunt signa, quorum 0 mitissimum aeris motum, 1111 procellam vehementissimam indicat.

O. Post N. W. & S. W. cum subsequente per intervalla W. alterni. Rursus ex W. reuertuntur flabra ad N: post aliquot dies redeunt ad S. O: dein S. W. cum N. O. mutuo flatu ad finem.

Paucissimi dies fereni. Post tempus nubilum ferenum, d. 4. fulmina cum pluuiâ copiosa. Mixta dein tempestas obtinet, magis obscura, interspersis pluries pluuiis. A die 10 quaedam induciae, raro tamen ferenae. D. 17 rursus pluuiâ. Inde a postero die simpliciter mixta tempestas. A die 24. obscure nubilum coelum, subinde pluuiosum.

M. Aug. Barom.) S. A. (29, 70) *M. A.* (29, 29.
Therm.) (82-89.) (60-58.)

Mitia ventorum flabra, non vtra " euecta. Regnat per totum fere mensem S. W. Die 12-18. S. W. & N. W. alternis vicibus. A die 22. S. O. & S, sequenti die succedit N. W, postero rursus S. O, postridie N: Inde rursus S. W.

Coelum per totum mensem fere semper obscurum, nubibus tectum, & frequentes pluuiæ. Vix dies vnus & alter per intervalla ferenus. D. 5. & 9, tonitrua, sed mitiora & vltima anni.

M.

MORBI MVCOSI GENERALIORA. 15

M. Sept. Barom.) S. A. (30,00) M. A. (29,21.
Therm.) (75-79.) (55-54.

Primum imperium penes N. W: inde a d. 4. diuisum boreas cum Euro imperium habet. Solus dein d. 8. Eurus: d. 11. vicissim cum Euro regit Aquilo: d. 16. rursus S. O, quem d. 21 ad finem usque mensis excipit S. W. Mitius ventorum regnum, vix vltra ' ascendit, saltem '' non excedit.

Eadem primis diebus coeli temperies, quae prioris mensis fine. D. 5. ad 9, post nubila, coelum ferenum, inde ad d. 19 mixta ex nubilo & sereno est tempestas. Abhinc rursus obscura, pluuiosa, per omnem fere decursum nubila.

M. Oct. Barom.) S. A. (29,94) M. A. (28,60.
Therm.) sub init. (73-76.) (44-42.

D. 3. succedit N. W' - '' mox S. O', d. 6. rursus S. W' - '', quem d. 8 exceptit S'' & eadem die W''' - '''. Sequuntur mutuo S. O'. S. W'. N. W'. Post, d. 15. N'. Nova vicissitudo S. W° - '' N. W' - '' W'. S. W° - '''. Die 30 N'. & N. O' ad finem.

Tempestas varia. Incipit nubila, per interualla ferena. A d. 6 obscura, nubila, admodum pluuiosa, raro nebulosa, sub finem mixta.

M

M. Nov. Barom.) S.A. (29,93.) M.A. (28,71.
Therm.) (56-58.) (32-28.)

Sub initium S. W. °-'" d. 9. S. O °- a
d. 13 ad 26 mutuo regnant S. W & N.
W °-". Dein alterni N.-N. O. S. O. °-.

Mensis primordia obscura cum niue
& pluuiis. D. 5-16 obscura, nubila, in-
terdum nebulosa tempestas, cum raro in-
teruallo fereno, Hinc rursus, per vicissitu-
dines, multum pluuiosa. D. 25, post ni-
uem, biduum pluuiosa, fine varie obscuro.

M. Dec. Barom.) S.A. (29,83.) M.A. (28,54.
Therm.) (48-56.) (35-31.)

Venti inconstantes, varii. Obtinet pri-
mis diebus S. W. °-'"'. Die 4 W" N. W",
mox subsequente S' & statim O', quem d.
6. excipit N' °-". Abhinc fere per omne re-
liquum tempus S. W' °-", denique N. W' &
S. W' °-".

Auspicia obscura, perquam pluuiosa.
Die 6, post niues, induciae obscurae. D.
9-11. tempestas niuosa. Nubilam d. 17-23.
obscura sequitur, pluuiis & niue intercala-
ribus. Post, dies reliqui nubili, pluvia ra-
riori, sine niue decurrunt.

M. Ian.

MORBI MVCOSI GENERALIORA. 17

M. Ian. Barom.) S.A. (30,27.) M.A. (28,82.
1761. Therm.) (50-53.) (20-14.

Venti ut plurimum intra 0." subsistunt. Auspicatur S. W : d. 6. succedit N. W. Abhinc cum prioribus alterni N. O. & S. O. Posterior demum a die 20 solus ad finem.

Initium obscurum, pluuiis & aliquoties nebulis distinctum, raro serenum. D. 12. succedit tempestas niuosa, per intervalla ferena & rursus obscura. Post d. 19. pluuiis & niue expers decurrit, subinde obscura, ceterum mixta.

M. Febr. Barom.) S.A. (30,20) M.A. (29,08.
Therm.) (53-55.) (31-29.

Per totum fere mensem laxioribus habenis fremunt venti, ex W. & huic vicinis combinati, vario furoris discrimine' - "".

Coelum rarissime serenum. Ad medium mensem usque varia vicissitudo, frequens pluuias, & per intervalla multae niues. Postea subinde pluuias.

M. Mart. Barom.) S.A. (30,09) M.A. (29,11.
Therm.) (60-64.) (41-39.

Primum alterni N. W. & S. W.' - "" obtinent. Die 9. N. & O'. Porro S. O' cum N' mutuo flatu. Sequitur d. 21 S. W' : post aliquot

quot dies rursus S. O' -" cum N. O' alternatim.

Minus nubila tempestas, ac priori mense, sub initium parum pluuiosa: dein sparsim tantum pluiae & semel nebula.

M. April. Barom.) S. A. (30, 11.) M. A. (28, 93.
Therm.) (70-73.) (42-40.

Primum N. O', fauonijs -" semel interceptus. Post, d. 5. S. O' -": d. 10 N. W' -" Abhinc S. W' -" & N. W'. alterni. Miscentur dein flabra N°. S. O' N. W'. A die 22, N. & N. O' -" obtinent. Absoluunt reliquum spatium O' N. W. & S. W' -".

Initia mixta sequitur frons coeli serena: post diem 9 pluuiæ, grando, niues. Reliqua tempestas, nubilo serena, d. 21 semel tonitru, eoque primo, intercipitur.

M. Maio Barom.) S. A. (29, 91.) M. A. (29, 14,
Therm.) (81-85.) (52-48.

Incipit S. W' -" cum mutuo N W qui a die 4 solus ° -', 8vo veritur ad S. O ° -' & O ° . Rursus N. W' -" & S. W ° -" alternis d. 14 succedit N. W. ° -" solus. Mutuo a die 17 flatu spirantes S. O ° -' & S. W ° -" excipit d. 26 N, O ° -'. Finiunt demum O' -" & S ° .

MORBI MVCOSI GENERALIORA. 19

Coelum raro ferenum. Sub initium mixta tempestas, cum rara pluuiâ. d. 10. mite cum pluuiâ tonitru: posthac tempus nubilum est, d. 13 pluuiosum, cum subsequente per omnem fere mensem obscura coeli fronte, sparsis subinde a die 17 pluuiis. Post diem 21 rariorem pluuiam d. 23. 26. 27. frequens cum fulguribus tonitru, aliquoties siccum, compensat.

M. Iun. Barom.) S. A. (29,79.) M. A. (29, 21.
Therm.) (84-85.) (45-53.

Blanda ventorum flabra ut plurimum infra-
acquiiescunt. Continuatus S^o -' post se trahit
N. W' -' S. O' & S. W'. Inde a die 3 mitis
N. O, post 6tum N. W' -' d. 11 redit. Mox
sequuntur S. O, S. W. & NW^o -' alterni. D.
21 - 25 N^o -' solus occupat. Abhinc feri-
entem faciunt S. O^o -' N. O^o -', cum solo
demum O^o -', a d. 29 ad 3tium sequioris
mensis protracto.

Fiunt auspicia ex obscura coeli fronte,
inter fulgura vehementia cum tonitru & plu-
uiis. Nubilam tempestatem dein d. 7. iterum
excipiunt pluuiæ frequentes & d. 12. 14. 15.
tonitrua. Sequitur obscura temperies, subin-
de pluuiosa: post d. 20 mixta sensim ferena,
d. 23. & 28. tonitru intercepta, ad finem de-
currit.

M. Iul. Barom.) S.A. (29, 79.) *M. A.* (29, 27.
Therm.) (85-86.) (61-60.)

Post N. W'-' d. 6 succedit S. W'-' ; cum illo eodem impetu per omnem mensis decursum alternus.

Mixta initia sicca cum tonitru post d. 3. transeunt in tempestatem pluuiosam, a d. 6. nubilam & obscuram vicissim, quae d. 12 tonitru cum pluuiâ copiosa intercipitur, vdisque d. 18. 24. 25. interuallis d. 26. adiungitur tonitru. Solo d. 28. obtinet fudum, subsequitur varius mensis finis.

M. Aug. Barom.) S.A. (29, 90.) *M. A.* (29, 33.
Therm.) (84-86.) (62-61.)

Mite est ventorum regnum. Auspiciant N. W^o-' per interualla succedunt O & S. O. Elapso die 10 sequuntur N. O. cum S. O^o-' S. W'-' & S^o-' . Postea a d. 17. N. W^o-' N. O^o-' & S. W. ^o-' regnant alterni. Redux d. 29. O^o-' cum subsequente N. W^o-' agmen tandem claudunt.

Captis initiis vdis, cum varia coeli fronte, raro ferena, interspersis aliquoties pluuiis, mensis decurrit. Diem 16 distinguit tonitru cum pluuiâ copiosa. Vicissim d. 24 fulgura

fulgura notantur absque tonitru: & d. 28
coelum tonat cum denso nimbi lapsu.

M. Sept. Barom.) S.A. (29,88.) *M.A.* (29, 24.
Therm.) (83-87.) (54-52.

Protractum ex praec. mense N. W^o -/ mox
abrogat Aquilo^o -/, cui d. 4. subiungitur S.
W^o -// ad diem 21 persistens, intercepto
tamen, d. 6 per N^o -/, & d. 19 per N. &
O^o -/, intercalares ejus imperio. Sequitur
cum vicinis N. O^o /, quem cedentem d. 26
excipit O^o -//, cum subsequente demum d.
30. N^o /.

Varia sub initium frons coeli d. 7 fere-
na fit: d. 10 post fulgura sine fulmine, rur-
sus obscura. Miscentur dein nubilis, obscu-
ris & nebulosis serena intervalla rariora.
Post ultimum die 11, cum pluuia, anni to-
nitru, sequuntur die 13, nebula densa, & d.
14. 16. 19. 30 pluuiosa tempestas.

* Praeter necessitatem superior tabula ad
mensum vsque Septembrem anni 1761 de-
ducta est. Sed gratam lectori operam fe-
cisse putamus, quoniam in *dissert. Ill.*
HENSLERI de morbo varioloso (pag. 19.)
a mense Octobri status aëris describitur.
Ita sine hiatu tabula a mense Iulio 1760 vs-
que ad mensum Maium 1762. continuatur,
cum morborum notitia.

IV.

*Constitutionis epidemicae singularis ratio, cum
morbis cognatis & coaenvis, inde a Mense
Iulio 1760 ad hiemem 1761 - 62
usque.*

Iam medio IULIO 1760, *febres intermittentes*, modo benignae & regulares, modo malignitate stipatae & larua continuarum tectae, notabantur.

Longe frequentiores atque maiori vehementia grassabantur mense AUGUSTO, simplices, duplices, febres praecipue ex intermittente continuae & potissimum quotidianae malignae, diuersimodo solutae. Aliae praeterea vario modo irregulares, quotidianae, tertianae, interdum adeo rebelles, ut nec ipso specifico domari potuerint. Haud raro transferunt in morbos lentos, aliquoties in hydropem lethalem. Satis frequens *hydrops*, maxime inter vetulas, ex morbo chronico praegresso. Passim *dysenteria* caput extulit, sed sporadice tantum & mitior. Frequentia etiam tormina & alui profluuium ipsis febribus intermittentibus iuncta fuerunt. Multi etiam vel sine febre memorabili, vel cum sola ephemera, *colicis doloribus*, iisque passim dirissimis, vexabantur. Subsequente

SEPTEM-

SEPTEMBRI *inter infantes* frequens fuit *tussis* sicca abdominalis, *ferina*, - *cum diarrhoea mucosa*. Interdum iungebantur sputum cruentum, dolor in thorace, & praecordiorum oppressio, quin excrementa sanguine tincta. Ulcera & scabies semper ante morbum exaruerunt. Continuat intermittens. Semel etiam sub initium mensis tertiana regularis critico modo peripneumoniam malignam excepit; & in aliis dentium dolores intermittenti adiungebantur. Postea successive, inter rariores intermittentes, increuit dysenteria ferocior & latius indies dispersa, ex praegraessa per aliquot hebdomades diarrhoea, vel in infantibus ex simulacris catarrhalibus faucium & tussi incipiens, & in sequiorem mensem protracta.

Porro mense OCTOBRI vna vel altera *ephemera* plurium dierum, tumore labii oris & odontalgia, vel relapsu in aliam diariam soluta, quae typum hemitritaeum non obscure expressit. Inprimis hoc mense inter infantes lactentes multum saeuiit *intertrigo* quaedam, fere vniuersum corpus occupans, *cum exulcerationibus cutis*, praecipue in regione ossium ischii. Aliis infantibus iunioribus *scabies* fuit *lethalis* per tussim ferinam, spasmus maxillae inferioris & epilepsiam. Plurimos hoc mense trucidauit malum dysentericum, etiam dudum decumbentes.

Sequenti mense NOVEMBRI, frequens adhuc *intertrigo cum aphthis* in lingua, & exulcerationibus in regione ossium ischii. Pergit hydrops. Phthisi etiam pulmonali sese associant vesiculae parvae aphthodes in ore & faucibus; tumor pedum hydropicus, diarrhoea continua, facies hippocratica. Sensum evanescit hoc mense *epidemia dysenterica*, vel potius transitu facto, *degenerat* in epidemiam *mucosam*. Versus mensis finem iam multum *verminant* aegri. Plurimi tamen levius habent, atque perpauci succumbunt. Vna vel altera *acuta soporosa* eodem mense notata fuit, indolis mucosae particeps.

Sub finem anni iam latius diuagatur mucosum epidemicum, multosque interimit; morbis chronicis etiam sese adsociat & sui characterem ipsis imprimit. Hydrops non nullis hoc mense fatalis fuit. Semel *febrem abortivam* acutam observauimus. Infantibus intertrigo & capitis achores adhuc infesti, iunctis torminibus & borborygmis. Semel quoque *phthisis infantilis ulcerosa externa* lethalis observata fuit, cum pedum tumore oedematoso, ophthalmia serosa, pediculis, vermibus intestinorum, diarrhoea demum sanguinea & prolapsu ani.

Primus anni 1761 mensis magis fauet funesto malo mucoso. Exasperatur verminosum.

- Frequens

Frequens etiam symptoma est *gingivarum dolor cum aphtis*. Folliculi mucosi ventriculi & intestinorum eleganter conspicui sunt in cadaueribus; hepar acinosum; superficies intestinorum crassorum escharis tegitur, vt in dysentericis. Ipsa intestinorum substantia crassa deprehenditur, & propter inflammationem plane singularem, villosae inprimis, per reliquas tunicas transparentem, colorem coerulefcentem intestina referunt. Febris mucosa acuta interdum cum typo hemitritaeo decurrit: haud raro in speciem malignam *biliosam vel purridam* adscendit, praecipue in nosocomio castrensi. * Semel hoc mense *intertriginem gangraenosam*, hydropi & vermibus iunctam, notauimus. Aliquoties obseruata est *ophthalmia grauis, serosa, cum gingivarum dolore & vacillantibus dentibus*: semel *rhachitis cum phthisi abdominali*, glandularum lymphaticarum scirrhis & copiosis *vermibus* intestinorum. Generatim infantes rhachitici peius habuerunt. Multos etiam *infantes* nunc adoritur *febris mucosa lenta*;

B 5

ita

* Similis fere morbi facies fuit in vicinia: magis tamen bilosus passim erat morbus, rarioribus vermibus iunctis. Valde etiam faeuit simili symptomatum tramite Cassellis, in celebri potissimum nosocomio castrensi.

ita vt primi euadant, sequiores fere omnes succumbant.

Menſe FEBRVARIO *febris mucosae ſacuitia* perquam augetur; interdum relapſu critico tranſit in morbum inflammatorium benignum. Plurimos tamen trucidat, tum gangraena abdominali, tum metaſtaſi ſcirrhouſa vel purulenta in pulmones & alia viſcera. *Admodum verminat* in noſocomiis; ſaepe etiam *in bilioſam, quin putridam vertitur*. Rariores nunc apparent folliculi; frequentior lien magnus & alia inflammationis abdominalis ſigna ſe produnt. Delentur quoque hepatis acini. Aliquando morbus mucoſus tranſit in ophthalmiam. Infantes praecipue infeſtat *febris verminosa lenta, omnibus fere poſt vnum alterumue menſem lethalis*.

Subſequentē MARTIO *morbus mucoſus in petechizantem euehitur*, iunctis deliriis furioſis & ſoporibus. Soluitur interdum mucoſum & aphthoſum per criſin in ſanguinis gelatinam. Subinde *multum inflammatorii* cum morbo mucoſo combinatur. In cadaueribus inflammationes gangraenofae, cordisque polypi ſunt frequentes. Graſſatur nunc *icterus*, in quem non raro morbus mucoſus critico modo tranſit.

Menſe

Mense APRILI mucosum & verminosum praecipue inter infantes adhuc obtinent & multos lento modo iugulant. Icteri epidemia crescit. Circa hoc temporis *copiosae rursus intermittentes* vernales occurrunt, variae indolis, vtplurimum tamen benignae.

Subsequente MAIO *febris mucosa*, eademque recidiua, *in veram intermittentem transit*. Subinde inter simulacra pleuritica primum stadium decurrit, & tota febris typum hemitritaeum aemulatur.

AESTATE demum successiue *evanescit epidemia mucosa & verminosa, transitu in aliam, ** tandem *variolosam*, facto. Vestigia tamen quaedam diu residua manent, tum in morborum decursu, tum in cadaueribus. **

Appetente AUTUMNO *redit intermittens* cohors; in vniuersum vero peioris indolis sunt, quam vernales; multoties *malignae*, soporosae. Quaedam per largiores potus vinosi haustus in veram putridam pessimam degenerarunt. *Vna*, iam Augusto exorta, *in phrenitidem* malignam longam, ad medium Octobrem protractam, *transit*. Subse-

* cf. n. X. infra.

** vid. diss. de morbo varioloso, pag. 20.

Subsequente HIEME 1761-62 *variolae*, & in nosocomio castrensi, quin etiam passim per urbem, *pleuritides* & *peripneumoniae* celebres fuere. Idem praeterea adhuc fuit abdominis status, ac priori hieme. Satis frequentes trichurides, lumbrici, intestinorum substantia crassa, coerulescens, villosa peculiari modo inflammata, tunica muscularis in canali alimentari deterfa, vix conspicua; quin quaedam adhuc folliculorum mucosorum vestigia nonnunquam fuerunt notata.

V.

Dysenteriae & morbi mucosi cognatio.

Congruunt quamplurima in utroque morbo phaenomena. Laborant omnes ex abdomine, morbo nempe intestinorum proprio. Eadem utriusque est origo ex intermittentium epidemia, eo saltem discrimine, quod dysenteria genitricem proxime excipiat; morbus mucosus ex dysenteria nascatur. Utrinque quoque symptomatum analogia mutuam prodit similitudinem. Vt plurimum incipiunt ex praegressa diarrhoea: urgent in utroque morbo nausea, vomitum, sitis, borborigmi, frequens ad defaecandum stimulus, tormina ventris. Dysenteriam

teriam aemulatur febris mucosa deiectionibus mucosis, biliosis, putridis, quin interdum inter tenesmos cruentis. Vtrinque primarum viarum saburra, bilis corrupta, & mira quaedam contentorum in intestinis obtinet acrimonia virulenta. Similis est ratio linguae, mucosae, quin exulceratae, cum conspicuis simul papillis. Subinde afficiuntur fauces, praecipue versus mortem. Comitantur vtrumque morbum simulacra catarrhalia, pleuritica, praecordiorum anxietates, status soporofus: subsiliunt tendines, conuelliuntur demum artus. Verminat interdum & ipsa dysenteria. Communis quoque est transitus in morbum lentum, multis nominibus analogum. Iisdem saepe crisis soluitur vterque morbus: aemulatur subinde vterque genitricem intermittentem tumore oedematoso pedum: pronus etiam est ad crises mucosas & ulcerosas, praecipue in regione ossis sacri & trochanterum. Saepenumero inflammantur intestina, interdum eroduntur, exulcerantur. Infesta vtrique est gangraena interna. Haud raro crisis decumbit ad pulmones. Cadauerum saltem analogia est ratio quoad permulta phaenomena. Inflammata villosa, escharae etiam gangraenosae in superficie interna crassorum, hepatis liuores, pancreas durum, & infarctum pulmonum parenchyma, vtroque occurrunt.

Arguit

Arguit denique utriusque morbi affinitatem analogam medendi methodus.

VI.

Cognatio dysenteriae & morbi mucosi cum febribus intermittentibus.

Februm abdominalium radix aestimari potest *febris intermittens*, ex qua omnes reliquae ad ipsas pessimas malignas, tamquam corruptae & *degeneres proles*, progerminant. Omnibus vnus idemque fons communis, idemque exemplar esse videtur: sed pro causarum determinantium, maxime aëris, diuersitate, modo intermittens ad regulam formata, modo quaeuis irregularis, modo alia quaelibet maligna, oritur*; quid? quod in ipso decursu, tum totius epidemiae, tum singulorum interdum indiuiduorum, saepius a priori tramite decedit & speciem mutat.

Ipsa epidemia a nobis describenda luculentissimo huius rei documento est; manifesto enim ex praegressa intermittente originem traxit, licet morbi facies ab intermittentium indole adeo deflexerit, ut forma longe

* vid. PRAESID. progr. de febr. ex intermitt. contin. Gott. 760. p. 2. & p. 12. sqq.

longe diuersam putaueris, nisi transitu & tota serie, probe obseruatis, quaelibet febris species sui originem prodidisset. Varia autem monstrant, morbum dysentericum esse degenerem intermittens prole; & prouti *dysenteria febris intermittens filia*, ita subsequens *epidemia mucosa illius matris neptis*, quasi salutaris meretur. Grassabantur enim praecedentibus mensibus, Augusto praecipue & Septembri, verae intermittentes ad usque ipsum epidemiae dysentericae & sequioris mucosae ortum: quin sub initium nouae constitutionis passim adhuc vna vel altera intermittens, vario modo iam deprauata, frequenti diarrhoea stipata, & a forma defleuens, transitum fecit. Manifesta inprimis est febris intermittens analogia cum morbo dysenterico, ex obseruatione non adeo infrequenti, qua tempore autumnii cortice superata intermittens, critico modo enata dysenteria soluitur. * Eadem vtrique morbo

- * Memorabilis est obseruatio huc trahenda, quod hoc anno multi febre intermittente & dysenteria simul laborarint, sine vera intermittente dysenterica. In vico vicino, (Mengershausen), epidemice grassata est febris intermittens sola, vt quinque & ultra in eadem domo laborarent: in alio vico, paullo remotiori, montibus vicinis cincto, (Maentzen), eodem tempore

bo competit crisis imperfecta: nec plane infrequens est, dysenteriam, transire in diarrhoeam chronicam, cum notabili pedum tumore oedematoso. Febris intermittens quaecumque praegressa, bene soluta, omnium praestantissimum contra dysenteriam aeque ac febrem mucosam fuit praesidium. Immunes etiam ab utroque morbo manserunt, licet fructus horaeos immensa copia deuorauerint, quibus nulla ad intermittentes dispositio fuit, & quibus febriculae nocturnae magis fuerunt domesticae. E contrario in praecipiti erant multum dispositi ad concipiendas intermittentes. * Intermittens, licet
 dysen-

pore sola dysenteria saeuit multosque iugulauit: in alio denique vico inter priores medio, (Lühnde), vterque morbus rarissimus fuit, & semel dysenteria, post abortum frigus, critico modo in febrem intermittentem quotidianam fuit transmutata. Sub primo paroxysmo aliquot alui deiectiones cum torminibus notabantur: sequentes paroxysmi frigore initiali carebant. Sub febris accessu levis ardor in regione vmbilici & cordis palpitatio aderant. Mox singulos paroxysmos comitabatur sudor profusissimus per totam noctem protractus. Aluus per plures dies constipata erat.

* Dysenteriae cum febre intermittente analogiam ulterius illustrant pericula Cl. SAALMANNI,

dysenteria subinde solvatur, nunquam tamen in morbum mucosum, feriozem videlicet, transiit. Vicissim raro in casu dysenteria, congruis tempestate & remediis, critico modo ad intermittentis indolem rediit: idem & ratione morbi mucosi appetente demum vere contigit. Quibus in locis, rara occurrit intermittens, vt in montanis, Hercyniae &c. vtplurimum frequentiores sunt dysenteriae, eoque simul peiores.

Arcent quoque vtrumque morbum scabies & affectus cutanei, perinde ac febrem intermittentem, quibus affectibus monticolae multum sunt obnoxii. Nec non maxima, ratione sedis atque caussarum, matris cum vtraque sobole est cognatio. Omnes sunt ex classe morborum abdominalium: vtrobi- que concurrunt epidemicum ex aere, habitus quidam morbosus, viscerum imi ventris connatus l. acquisitus, collectae in primis viis impuritates, atque earundem, hepatis im-

MANNI, egregii olim Praefidis discipuli: qui in hac ipsa Epidemia Dysenterica felicissime vsus est largioribus etiam dosibus Salis ammoniaci, notissimi in febribus intermittentibus specifici. cf. *Commercium inter Ill. WERLHOFFIUM & Cl. SAALMAN- NVM, de dysenteria 1761, Monast. Westph. 1762, 4. pag. 8. 13.*

imprimis, obstructio mucosa. Maior autem miasmatis epidemici in canalem alimentarem est efficacia in malo dysenterico, quam in reliquis. Distat etiam morbus dysentericus & mucosus ab intermittente maiori irritabilitatis primarum viarum gradu atque notabiliore bilis vitio. Porro febris mucosa ab intermittente discrepat, quod maiorem mucici vbertatem, peiores obstructions & mucici stagnationes foueat, quam simplex intermittens: reliqua momenta ferme conueniunt.

Magnam imprimis morbi mucosi conuenientiam ratione symptomatum deprehendimus cum febribus intermittentibus proxime praegressis & subsequutis. Peperit primarum viarum saburra in utroque morbo nauseam, vomitum, saporem peruersum. Vtrique etiam familiaria fuerunt appetentia ciborum abolita; vomitus mucosi, tum symptomatici, tum critici; frequentes alui deiectiones; praecordiorum anxietates; dolores pectoris pungentes; sitis; lingua mucotecta; oris & gingivarum affectiones; ardor interdum urinae; atque morbi, per vlcuscula labiorum oris, solutio &c. Maior symptomatum cognatio fuit in febre intermittente rebeli, corticem eludente: diarrhoea nempe copiosa est, spontanea, mucosa cum torminibus,

minibus vehementibus, borborygmis, tenes-
mis; quin ipse corticis usus diarrhoeam su-
scitavit: dolores adfunt abdominales; tussis
rauca, sicca, rebellis; sitis; lingua mucosa;
tumores oedematosi pedum & faciei; lum-
brici aluo redditi; virium fractura. Quin
ipsi sopores & phrenitis febres intermittentes
aliquoties sunt comitati. Et utriusque morbo
facilis in icterum transitus erat.

Prioribus aliae adhuc notae cognitio-
nis morbi mucosi cum febribus intermitten-
tibus accedunt, ex febris atque totius epi-
demiae mucosae decursu petitae. Haud
raro febris mucosa intermittentium imagi-
nem utcumque typo hemitritaeo expressit. In
nonnullis aegris, febre mucosa soporosa de-
tentis, pulsus frequentia ad veram quandam
febris intermissionem periodicam est delapsa.
Magnam quoque analogiam semper notauimus
inter febrem mucosam perniciosam & fe-
brem intermittentem, quae dicitur maligna;
eademque multis nominibus utriusque est re-
latio ad sui generis febrem simplicem &
benignam. Appropinquante vere, vitio illo,
quod indolem intermittentis obfuscauerat,
sensim subacto, ipsa febris mucosa critico
modo in veram intermittentem fuit commu-
tata. Et senescente demum epidemia mu-
cosa, jam primo vere rursus verae febres in-

termittentes comparuerunt, atque eadem ratione, qua diuulgata fuit intermittens, febris mucosae frequentia decreuit, donec demum prorsus cessauerit.

Febrem intermittentem generatim & reliquarum febrium abdominalium, quin pessimarum malignarum foecundam matrem esse, supra iam dictum est. Admodum proclives sunt, prae reliquis hominibus, ad concipiendas febres malignas, quibus ad febres intermittentes est dispositio eminens. Postquam enim intermittens, inprimis male soluta aut intempestive suppressa, iam aliquoties per interualla rediit; pessima demum maligna, loco intermittentis consuetae, solet accendi. Ipsa quoque febris intermittentis, autumnalis praecipue, indoles regularis, causae externae impulsu, ut potu spirituofo, eo interdum subuertitur & deprauatur, ut in pessimam malignam, biliosam vel putridam, transeat. Haud raro itaque eodem tempore, quo intermittens grassatur, quidam ex vitio diaetae vel priuata quadam labe, in pessimas malignas incidunt. Praeter ea, si curatius attendamus, in qualibet maligna aliquid intermittentis, vel typum quemdam hemitritaeum, notamus, tectae originis manifestum indicium. Transit intermittentium epidemia quolibet fere anno in varii generis malig-

malignas, quae rursus cedunt, dum accedente vere indoles intermittentium refuscitatur. Virtute eximia, utrobique specifica, pollet corticis peruiani vsus omni intermittentium profapiae accommodatus, dummodo rite adhibeatur. Est enim remedium febrifugum praestantissimum, [si tempore intercalari & sub paroxysmorum interuallis propinaueris: sub ipso autem febris impetu, & in omni febre ab intermittentium genio aliena; utut etiam falsis simulacris veram intermittentem, praeter pulsum, prima specie aemuletur; cane & angue magis fugiendus est cortex. Abstinentum etiam a crudiori corticis vsu est, quo obscuriora sunt febris interualla, & quo magis haec intermittentium naturam exuit.

VII.

Morbi mucosi cognatio cum scorbuto.

Nec minus luculenta sunt indicia, quae alteram morbi mucosi originem, veluti ex adulterio mali scorbutici deriuant; quocum nempe magna morbi mucosi affinitas atque phaenomenorum est analogia. Huius generis inprimis sunt aphthae oris, lingua & gingivae tumidulae, dolentes, atque vlcera

aphthosa; quibus omnibus ab indole intermittentis, sui genitricis, longe discrepat. Scorbuticum etiam redolent tumor & dolor articulorum; quin aliquoties capsulas articulares, sedulo perlustratas, praecipue in glandularum Hauerianarum sede, vere inflammatas deprehendimus. Ex eiusdem vitii connubio ortum trahunt exanthemata petechialia & puris ichorosi prouentus.

Magis scorbutici consortium testatur vuln-
nerum, quouis modo inflictorum, * vel in
ipso corpore apparenter sano, difficilis con-
solidatio. Non solum in nosocomiis, sed
in honoratioribus quoque, omni licet cura
adhibita, durante hac epidemia mucosa, vix
vlla operatio chirurgica prospere successit;
sed semper aliquid aduersi accidit. Eadem
& aliorum vuln-
nerum ratio est licet leuissima
fuerint. Per magnetismum quasi attrahunt
epidemicum ex aere, breui temporis spatio
perit laudabilis vulneris indoles, peruertuntur
humores, suscitatur ipse morbus mucosus,
modo acutus, modo lentior; quilibet au-
tem cum vulnere perniciosus. Pus mali-
moris, crudum, tenue, acre fundunt vul-
nera, conglutinationem diu repudiant, aut
quam facillime denuo dehiscunt. Ex gra-
uitate

* vid. Sect. III. obseru. de partu caesareo.

uitate vulneris & citissima humorum colli-
quatione gangraena nascitur atque corpus
breui temporis spatio exhauritur, & ex leuio-
ribus vulneribus vlcera saltem fistulosa na-
scuntur, quorum pure, tamquam fermento
quodam laudabilis humorum miscela solui-
tur & ita colliquescit, vt corpus, lenta con-
sumptione humoribus defraudatum & morbo
confectum, demum succumbat.

Eadem quoque fuit caussarum ratio,
quae alias scorbutum excitant: tempestas nem-
pe humida &, cum ligni defectu, aer fri-
gidus; potus aquae impurae; exhalationes
putridae; immundities, cum olerum & vi-
ctus vegetabilis penuria. Praecipue in no-
socomio castrensi, praeter panem similagi-
neum, nihil ex regno vegetabili aegris, nisi
haustulus vini; sed solae carnes & ex iis pa-
rata iuscula porrigebantur. Multi etiam prae
moerore & torpore otio se dabant.

VIII.

Morbi mucosi caussae.

*Primariam morbi mucosi causam, epi-
demicam nempe aeris constitutionem, e lon-
ginquo repetendam esse, iam ex affinitate
huius mali cum febribus intermittentibus, at-*

que morbi mucosi aequae, ac dysenteriae praegressae, ex communi radice, origine, per se liquet. Longo interdum, simplici licet, apparatu natura utitur, & eminus quasi corpora disponit, antequam suspicari nobis liceat, quorsum tendat. Ex eodem fonte epidemico primi febris intermittens, mali dysenterici, morbi que mucosi rivali fluunt. Idem procul dubio vitium epidemicum morborum quamdam seriem trahit, quorum diversae notae a causarum iunctarum diversa virtute finguntur. Forsan etiam ipsum illud epidemicum incognitum per diu protractas causas physicas, inter quas aer procul dubio eminent, ita mutatur, ut varios effectus edat. Forsan utrumque accidit.

Vniuersalium causarum altera referri potest ad *tempestatem humidam*. Inde enim a mense Iulio ad usque epidemiae mucosae natiuitatem raro coelum serenum fuit, ut plurimum nubilum, obscurum, pluuiosum. Aliquoties etiam eurus & aquilo, Septembri imprimis, symbolam suam contulerunt. Suppresso itaque transpirationis negotio, per commercium imi ventris cum cute, & alterius ad alterum relatione, non potuit non abdomen affici & ad huius generis morbos disponi. Successit deinceps & *humida hiems*. Praeter notabiles caloris & frigoris vicissitudines

dines vitium procul dubio aestati prouectiori proprium dysenteriam facit; siquidem aliis anni temporibus similes vicissitudines dysenteriam non excitant. Cum primum tempestas brumalis dysenteriae minus fauet, epidemicum dysentericum, nisi penitus destruitur, saltem infringitur & indole mutatur. Est itaque actio composita ex epidemico dysenterico & tempestate oppido scorbutica, cum reliquarum causarum adminiculo, ex qua sequentes morbi procreantur: subinde vero epidemia sequior per transitum quemdam alius morbi deriuatim quod & in nostra epidemia sensim degenerare semper notatum est. Pergit etiam illa sequior epidemia, donec mutata aeris temperies nouusque causarum apparatus ita speciem mutant, quin totam, per lentum virtutis lapsum destruant, ut vel in noua epidemia fera adhuc eius vestigia appareant. Memorabile epidemia, quam describimus, mucosa, exemplum est.

Qui ex *viscerum* vitio *varia valetudine chronica*, sine salubri febricularum nocturnarum crisi, frequentes laborarunt; praecipue qui *ad febres intermittentes* indeque natos morbos *proniores* erant, mucosum morbum facilius admittebant, ita ut primi decumbentes fere omnes priuati istius habitus confcios se confiterentur. Quatenam vero

momenta istum corporis habitum faciant, an simpliciter torpor quidam viscerum imi ventris, labes quaedam hepatis? an aliquid priuati in intimis neruorum recessibus? de eo non satis constat. Multis ista dispositio fuit naturalis: alii illius hactenus expertes, ex diu protractis causis occasionalibus variis, vel praegresso quodam morbo, eundem tandem habitum contraxerunt. Hinc in epidemiae decursu multos, acquisito demum habitu corporis ad morbum disponente, inuasit epidemicum malum, quibus numquam antea febris intermittens aut alius morbus congener contigerat.

Causarum occasionalium ingentem turbam enumerare, nimis prolixum foret. Exponam igitur quae prae reliquis efficacia eminent. Principem locum inter remotiores merentur pessimi tunc temporis *diaetae errores*. Calamitate enim bellica pressi incolae, aerumnis obruti, copiis & lixis gallicis, numero saltem 8000 in vrbe collocatis, adeo coarctabantur, vt miseram inopemque vitam colentes, saepius omnem sui curam negligerent. Vescabantur, quo poterant, victu aspero, tenui, farinoso, facile parabili, & si ita loqui fas sit, extemporali. Proletariorum plurimi egestate ad incitas reducti, solo fere solano esculento alioque victus

ctus crassi & obstruentis genere vtcumque se-
 fe exsatiabant: quin honoratioribus inter-
 dum nec egregia nimis, nec consueta pa-
 rabantur fercula, iis inprimis mensibus, No-
 uembri ac Decembri, quibus, animus memi-
 nisse calamitatum horret! vrbs copiis cincta
 & occlusa tenebatur. Dispensabantur militi
 praesidiario carnes, ob salis penuriam, ma-
 le conditae, putrescentes sordidae, non raro
 coeno confusae. Nec tristem illam for-
 tem, fere vniuersalem, ciues semper elu-
 ctari poterant: nisi enim esurire vellent,
 famem depellere carnibus corruptis coge-
 bantur. Rara quoque obsonia & salubris
 victus vegetabilis, velut bellaria quaedam
 diuitum aestimabantur. Largiori haustu mi-
 fera plebs, quamdiu suppeditabat, vinum
 sublimatum vilioris notae, quo pellerent eda-
 ces aerumnas, ingurgitauit. Cereuisia, in
 tali reum angustia non amplius parabili, diu
 carebant incolae omnes ac singuli, & ne
 haec calamitas sola esset, superstes pro re-
 stinguenda siti aqua pluuiis turbida atque
 collectis fordibus impraegnata erat. Obscenae
 enim & stercoreosae aquae, ex magnis posti-
 culorum post singulas domos fimetis, in im-
 mensos acervos fastigiatis, & collectis ibi-
 dem circa fontes priuatos ex fimetis volu-
 tabris, in terram sensim depluentes, fontes
 con-

conspurcarunt. Nec sordes expurgare, iumentorum defectu, licebat.

Stratae equorum stercorebus (numerosus erat miles equestris) viae publicae vtrique sepiebantur excrementis humanis, in omni platearum angulo & recessu ita exaggeratis, ut commune sterquilinum referrent. Quare ex tanta sparsi lotii & stercoreum, copiosa pluuiæ colliquefactorum, superficie oppido maior vis exhalationum adscendebat, quam si in latrinas stercorea fuissent collecta. Circa penuaria & horrea castrensia atque in itineribus urbibus celebrioribus sparsi foeni straminisque contriti & putridi copia, veluti late expansum fimetum constituit. In viis publicis prope urbem disseminata equorum cadauera mephitim acuebant. Multis adeoque aer, multa iam humiditate vappidus, variique generis exhalationibus immundis inquinatus, in pestiferum contagiorum vehiculum degeneravit. Ut militi, hospiti nunc primario, cederent, multi incolarum in coeno & tenebris voluebantur.

Ligni inopia indies inualefcente, plures algebant pauperes, in latibula aedium frigida, tenebricosa & humida extrusi, victu coctiuo carentes. Incolarum reliqui emtis praecario a milite hoste ligni farcinulis & mani-

manipulis, vtcumque foco prospiciebant. Lucrum facit, quod potest, praefidiarius miles; fouetur destructis ex industria tiguriiis & aedificiis: & quibus ipse non eget, ligna ciuibus vendit. Exsul illa plebecula latebras accensis prunis, vtcumque dum calefacere studet, tetris vaporibus replet, torpidaque membra relaxat.

Constipati etiam cum milite in angusta & conspurcata habitacula aliorum coetus, & inde in aere incluso collecti vapores, calefactis vltra modum cubiculis, aeris salutarem indolem & elaterem ita eneruarunt, vt contagium lubenter foueret. Locuples morbosei seminii promptuarium erat nosocomium castrense, magna semper aegrotantium frequentia stipatum neque ventilatore munitum. Sedulo potius opera nauabatur, quo minus cum aere infecto simul per rimam quamdam elaberetur calor. Nec per urbem defuit aegrotantium celebritas, & multae, pauperum potissimum, domus, totidem fere nosodochiorum aerumnas complectebantur.

Aliae caussarum occasionalium corpus ad morbum praeparatum, facto veluti vltimo impulsu, demum prosternunt. Sunt vehementiores animi affectus, ira, terror, moeror, &c. quibus morbum haecenus latent-

tentem, febris saltem expertem, subito accensum aut exasperatum, aliquoties notauimus. Porro commercium cum aegrotis morbum saepenumero cum aliis communicauit. Hinc plerosque sensim eiusdem domus incolas inuasit, & subinde, si quis alteri decumbenti aliquamdiu adstiterat, contagium ex vna domo in alteram transtulit. In nosocomio castrensi aegrotantium omnes ac singuli, ex quocunque morbo etiam laborauerint, morbi epidemici miasmate poluebantur: & per medentium, administratorum, visentium cum aliis commercium latius indies morbus per urbem diffundebatur. Si quis forsan illa tempestate cum chronico quodam morbo, praecipue abdominali, conflictaretur, diffusum miasma, tanquam fomite quodam in visceribus nato, attraxit in maiorem ipsius morbi perniciem. Vulnera etiam, tum recentia, tum antiqua, haustum simili virtute virus cum massa humorum communicarunt.

Velut in omni morbo, ita pariter in mucoso, collectae & diu protractae causae occasionales veram demum disponentem produxerunt. Per concursum plurium causarum factum est, vt fordidae & vilioris conditionis homines longe faciliores morbo prehenderentur, & in omnes sensim do-
mesti-

mesticos malum grassaretur. Solum miasma sine aculeo est in corpore inepto & in caussarum occasionalium parsimonia. Horum expertes, velut nos ipsi, a morbo immunes mansere, licet quotidie inter aegros & defunctorum cadauera fuerint velati.

IX.

Morbi mucosi natura & formae.

Transitus febrium intermittentium in epidemiam dysentericam, atque huius deinceps in morbum mucosum, facile cuilibet persuadet, morbo mucoso aliquam cum illis esse analogiam; licet ipsius imaginis particulae successu temporis detergantur. Symptomata morbi essentialia, & visa in dissectis cadaueribus phaenomena, naturam & characteres morbi vltius manifestant, cum successiuis formis & in alias epidemias lapsibus.

Vberior quidem in cunctis folliculis *muci secretio* in hoc morbo obseruatur, quae vero in canalem alimentarem, debiliorem videlicet ex variis (conf. num. praec.) caussis & magis irritabilem, prae reliquis congeritur. Hinc non solum ventriculi & intestinorum, tenuium inprimis, faciem internam obuestit

obueſtit magna vis muci viſcidi, ſpiffi, tenacis, aegre abſtergendi, ſed ſubtus etiam conſpiciuntur folliculi, mucō ſtagnante pleni, innumeri, diſſeminati, in totidem capitula eleuati. Saepius in conſpectum veniunt iſtae muci lacunae in ventriculo & duodeno; * rarius in reliquo tenuium tractu; raro etiam in aſpera arteria & vteri vagina. Vix in ventriculo & tenui inteſtino corporis ſani folliculi iſti ſine arte deteguntur: in reliquis canalibus, licet foraminula quaedam conſpiciantur, ipſi tamen folliculi mucō turgere non ſolent. Totum *hepatis parenchyma* ſemper diſtincte *acinofum eſt*.** Neque illi acini in corpore ſano conſpiciuntur, ſed homogeneous vbiuis hepatis eſt parenchyma; quo autem vitiato, non poteſt non ſecretio bilis ſimul deprauari & in mucoſo morbo peruerſi. Praecipue virtus eius ſaponacea admiſto mucō corrumpi videtur, iners, blanda nimis atque inſipida fieri. Similia ceterum mala inducit, quae bilis penuria. Pancreas etiam non ſine vitio eſt. Vbi haec vitia occurrunt, *morb*us ſimpliciter eſt *mucosus*.

Ab *aere* in canalem alimentarem nati
ho-

* vid. icones ventriculi & duodeni. Tab. I.
& II.

** vid. icon. de hepatis acinis. Tab. III, fig. I.

hominis libere *admisso* peccantes humores agitantur, & ulterius peruertuntur; nouam etiam corruptelam male, in morboſo ventriculo, cocti cibi addunt. Ita ſentina paratur, vermibus fouendis, nutriendis, augendis, aptiſſima; & adultus *morbus* fit *verminofus*.

Quum ad generationem vermium non ſola matrix vel nidus, ſed liberior aeris acceſſus requiratur; manifeſtum eſt, hunc morbum ſimpliciter ſine vermibus mucolum eſſe, quamdiu omnis aeri in canalem alimentarem acceſſus denegatur. Vidimus etiam feminas vtero gerentes laboraſſe morbo mucoso, cum vermibus vtriusque generis; foetum autem ſimpliciter mucoso puro, licet ſatis manifeſto. Si vnquam; fane in foetu, cuius mater morbum epidemicum, vermium abundantem, cum ipſo foetu in vtero communicauit, & quae ipſa hoc morbo ſuccubuit, vermes connatos exſpectaueris: ſed fruſtra. * Vix itaque connatus in foetu dari vermes Hippocrati ** credimus.

Vberioris, tenuioris, acrioris atque morboſae *bilis* in primas vias *congeſ* puriorem morbi

* vid. Sectio III. diſſectio puerperae & foetus recens nati.

** cf. Hippocr. de morbis Libr. IV. Sect. V, lin. 18. ſqq.

morbi indolem mutat. Parciori simul mucos, ac in morbo mucoso puriori, simulque tenuiori, & minus tenaci, affluit canalis alimentaris; adeoque ab acrimonia rodente minus munitur. Confluit utique in hac etiam specie morbi vberior in primas vias mucus, ac in corpore sano: sed ea lege abundat bilis, ut canalis alimentaris pars, ductu choledochi superior, mucus; altera inferior, copiosa bile, mucum superante, conspurcetur. Est itaque quaedam huius morbi ad partes relatio: quoad ventriculum enim, partemque duodeni priorem, *morbus* est mucosus; quoad reliqua intestina *ex biliosa & mucoso compositus*. Hoc quidem bilis vitium sine notabili putredine est, quod tamen, aucta per gradus corruptela, sub morbi finem, quum hic in perniciem tendit, morbi putridi naturae propius est.

Sicubi vero maior corruptelae vis est, & *bilis* natura, inde ab initio morbi, vel sub incrementum, ita peruertitur, ut, in primis viis *veram putredinem* concipiat, qua nervi opprimuntur, & humores ad *εκλυσιν* ruunt: mucosa morbi indoles sensim, cum hepatis acinis & folliculis mucosis omnibus ac singulis, maximam partem evanescit, destruitur vermium nidus, & pauci, qui residui manent, flaccidi & emaciati conteruntur;

tur; atque *ex putrida & mucosa indole morbus* componitur.

Sub incrementum tamquam symptoma accessorium, satisque blandum, quin aliquoties criticum & aegro salutare, *inflammatoria indoles* iungebatur: epidemia vero fenescente frequentior, constantior, & quodammodo essentialis facta est. Multum tunc temporis morbi indoles mucosa decreuit, & iam eo ventum erat, ut vitium a fluido mucoso per transitum quemdam ad nobilius fluidum, gelatinosum, transferretur. Minuebantur sensim muci atque bilis secretio & congestio, ea quidem ratione, ut nobilioris fluidi, gelatinosi, separationi accessisset, quod illis subtrahebatur vitii. Quum autem per epidemiae naturam multum adhuc tum fureret indoles putrida, *morbis* quidem inflammatorius fiebat, sed maligno modo, *ex inflammatorio, resolutorio* (sit venia vocibus) & quibusdam *mucosi vestigiis residuis mixtus*. Tunc praecipue ficcitas pelvis, cum pertinaci interdum alui obstructione, simulque nifus in caput atque deliriorum soporumque satellitium, notata sunt. Prona etiam fuit morbi indoles ad expellendas *petechias*.

Morbi mucosi transitus duplex.

Vti morbus in *singulis aegris* per omnem epidemiae decursum, ita tota etiam epidemia per varios gradus *transit ex mucoso in gelatinosum*. Haud raro in vno vel altero indiuiduo vtriusque vitii connubium ex simulacris pleuriticis & reliquo inflammationum satellitio notatum est. Aliquoties etiam crisis in sanguinis gelatinam contigit, mutati morbi mucosi in inflammatorium benignum beneficio. Simplicissima quidem morbi mucosi crisis, excretio nempe mucosa, saepe numero per vltiorem muci coctionem indolis gelatinosae particeps, speciem puris secreti retulit. Frequentissime quoque crisis in veram suppurationem, tum externam, tum internam, abiit; qui quidem folliculorum mucosorum error & in aliis morbis non infrequens est. Sic omnis phthiſeos purulentae primordia procul dubio ex vberiore muci in suas cryptas congestionem repeti possunt, quae in veram consumptionem adoleſcunt, quando eadem muci organa plerasque sanguinis gelatinosas partes fluidumque nutritium alliciunt & in ipsa tandem vlcera excoquant. Febris mucosa, longa potissimum, sem.

semper fere vitium cum fluido nutritio communicavit, adeo graue, vt aegri, ex consumptione mucosi aequae ac gelatinosi fluidi, phthifico modo exstinguerentur. Pro varia autem coctione atque vtriusque fluidi corruptelae diuersitate, modo vera suppuratio, modo scirrhi interni, glandularum lymphaticarum obstructio, oedemata pedum atque ipse hydrops sunt enata. Quo nobilius enim fluidum est, quod corpori subtrahitur, vel in partem quamdam congeritur, eo maius inde detrimentum proficiscitur. Medium inter mucosum & gelatinosum vitium esse videntur glandularum lymphaticarum farctura, scirrhi viscerum interni, atque vlcera apthosa. Propius vero abest vitium a gelatinoso, vbi fluidum, quod succi nutritii plurimum comprehendit, in telam cellulosam vel corporis caua decumbit, varia hydropis specie, atque reliquo corpori subtrahitur.

Memorabilior est *ipsius epidemiae ex mucosa indole in lymphaticam indeque gelatinosam transitus*. Iam mense Februario 1761, qui & alias ex sua natura pleuriticos morbos alere consuevit, morbus mucosus ab indole propria subinde degenerauit in morbum, inflammationis participem; quin aliquoties in verum inflammatorium est mutatus. Sensim sequioribus mensibus frequens inflam-

matorii maligni connubium, cum siccitate peluis, nifu sanguinis in caput, atque exanthemate petechiali fuit. Subsequente aestate pedetentim mucosum evanuit, atque epidemiae indoles fere simpliciter lymphatica evasit, infantibus potissimum infesta. Intumuerunt glandulae lymphaticae colli, bronchiales, mesaraicae & inguinales. Vt plurimum inanis fuit cicutae ad resoluendos illos tumores adeo laudata virtus: plures potius atrophia, phthisi scrophulosa, scirrhusa, alii neruosa, * pauci ulcerosa, perierunt. Passim etiam scabies & alii cutis affectus fuere solemnes. Hactenus igitur *degeneratae epidemiae indoles lymphatica cruda*. Sub initium hiemis 1761. lento pede denique in aliam, prima specie longe diuersam, transiit, nimirum variolosam. Sed profecto & morbus variolosus a lymphaticis parum distat, atque ab illa cacochymia succi nutritii crudiore, modo descripta, eo tantum nomine discrepat, quod variolosus morbi *indoles* sit *magis cocta*. Ex indole etiam morbi lymphatici crudi quasdam quasi praedas variolosus morbus sustulit: vitium frequenter decubuit ad glandulas lymphaticas, coctione aegre subigendam, dum coquens febris, lentior solita, multis propter difficilem suppurationem funesta

*) cf. Progr. de phthisi infantum neruosa, p. 4.

nesta esset. * In cadaueribus, cum glandulis lymphaticis multum obstructis, eadem fere in hepate atque reliquo abdomine obseruata sunt, quae in praegressa epidemia mucosa.

Alius morbi mucosi *transitus* mali *sedem* magis *respicit*. Similis ceterum eiusdem est relatio tum ad singulos aegros, tum ad ipsius epidemiae tramitem. *Morbus mucosus*, licet ex sua natura idiopathicus *abdominalis* sit, pro more tamen morborum abdominalium *pulmones* subinde *in consensum trahit*; quia laud raro *vitium critico modo in pulmones migrat*, atque adeo aegri, ex pulmonum farctura, peripneumonico modo moriuntur. Pulmones enim prae reliquis visceribus laxo parenchymate morbosam congestionem fouent. Quoties autem vitium imi ventris in pulmones transplantatur, gelatinosam congestionem factam esse obseruauimus. Hinc glandularum bronchialium vel ipsius pulmonis farctura cruda coctaque, sputa cocta purulenta, pulmonum scirrhi & vlcera. In aliis morbus pertinaciter manet abdominalis, atque tunc, nisi crisi externa soluitur, in morbo acuto, gangraena abdomi-

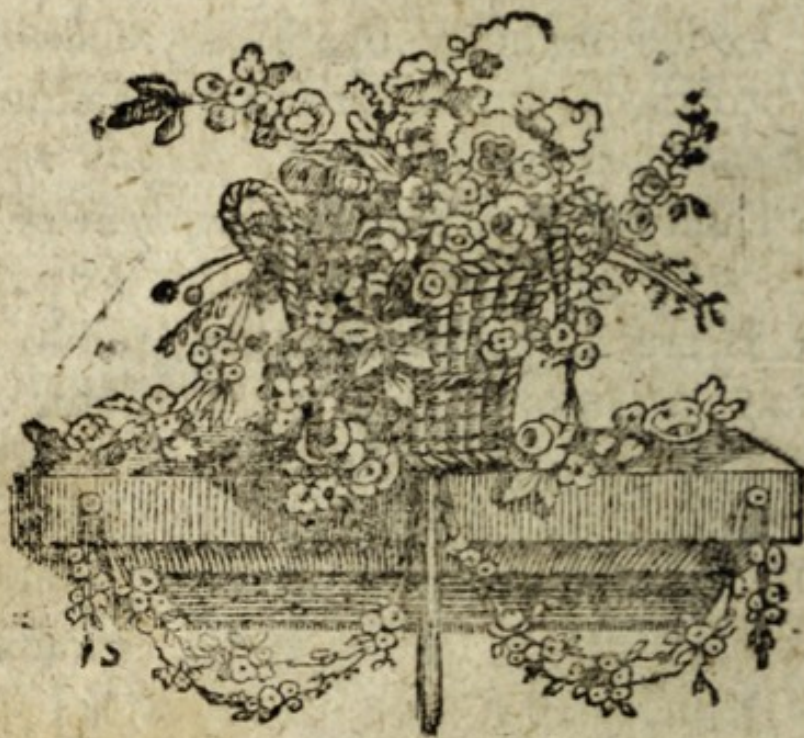
D 4

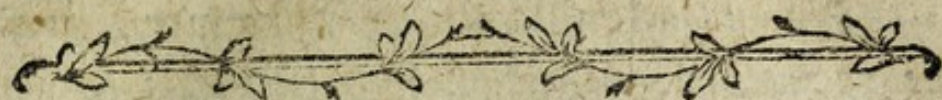
nalis

* vid. diff. de morbo varioloso. p. 23. l. §.

nalis aegrum pessundat; in longo scirrhus, hydrops, &c.

Ipsa epidemia sero transiit partim in externum morbum purulentum, variolas; partim in inflammatorium thoracicum, pleuritidem & peripneumoniam.

S E C T I O II.

MORBI MVCOSI SPECIES.

I.

Synopsis.

Latissimos haec constitutio morbosa limites extendit. Non eos solos miasmate suo contaminauerat, qui euidentia factae infectionis signa ex valetudine labefacta cognouerunt; sed diu etiam in corpore latuit morbus adeo tectus, ut sine suspecti contagii suspitione, perfecte sanus videretur homo. Sensim sensimque apparenter sani quaedam affectiones, ad statum epidemicum pertinentes, sunt experti: vel causa quadam occasionali paullo grauiore accedente, latentis miasmatis suscepti actio subito interdum eo exarsit, ut grauissimus, quin lethalis morbus exinde sequeretur.

Plures, a leuissimo ad summum, *gradus* recensere, nimis esset prolixum: quare morbum, si ad febrem coniunctam simul respicimus, in *quatuor species primarias* distinguere posse putamus; quarum leuior saepe in vicinam peiorem transiit, solaque peiorum salus ex reditu in mitiorem sperari potuit.

Prima *species* huius morbi *chronica* duplici modo sese manifestat: vel enim nulla penitus symptomatibus chronicis iunctae cuiusdam febris notabilis vestigia notantur: vel febriculis variis; nocturnis, ephemeris, anomalis est distincta.

In altera huius morbi *specie* febris *acuta* accenditur, quae ipsa variae indolis est: modo enim simpliciter acuta, * utcumque benigna,

* Ita quidem apud nos. Retulit autem vir fide dignus, praesens tunc temporis testis, morbum in nosocomiis castrensibus Oxendorfi & Rinbeccae ad Dimalam mensibus Decembri & Ianuario acutissimum fuisse, & fere pestilentialem. Subito vehementi capitis circa frontem praecipue dolore perculsi aegri, statim in deliria furiosa immergebantur, plurimis intra diem 4-7 funesta. Pauciores ex diutius protracto morbo euaserunt. Semel modo in nostra Epidemia ephemeram mucosam, siue acutissimam, sanatam, obseruauimus. cf. Histor. VIII.

benigna; modo plus minus malignitatis atque biliosarum, putridarum & inflammatoriarum naturae particeps est.

Tertiam *speciem, lentam* tantisper latiori sensu vocabimus, duplici nota distinctam: etenim vel ab initio continua longa in veram lentam phthificam transit; vel leuiora mox symptomata in aliis ad sanitatem usque manserunt, in aliis sensim ingrauescentia, in veram lentam consumtoriam abierunt.

Sub quarta demum *specie, accessoria*, illam complectimur, quae aliis affectionibus primariis iuncta characterem suum imprimit. Ceteroquin haec posterior species, ratione febris, ad quamdam priorum semper referri potest. Affectiones illae primariae sunt. graviditas (morbus tunc vel cum ipso embryone in utero communicatur); vulnera; morbi chronici varii, fere omnes; quin morbi acuti constitutionis epidemicae subsequenter, &c. De quibus omnibus ac singulis sigillatim nunc erit dicendum.

II.

Prima morbi mucosi species chronica.

Quos prima huius morbi species adortur, lecto non adfixi, muniis suis utcumque vacant.

vacant. Desiderium ciborum ita mutatur atque minuitur: vt quidem appetant, sed adsumpta vel degustata mox fastidiant, atque post epulas nauseam & pressionem in epigastrio percipiant. Aliis quoque tempore mutatio ieiunus stomachus nauseam parit cum vomendi conatu. Quidam aliquamdiu leui diarrhoea, plus minus mucosa, alba, sua sponte rursus cessante, quae interdum redit per interualla, iterumque cessat, affliguntur. Multi tussicula quadam sicca abdominali vexantur. Aliis vnum vel alterum vlusculum aphthosum in ore aut lingua, cum febriculis, modo ephemera, modo nocturnis vel anomalis, vtcunque criticum subnascitur, dolentibus vtplurimum simul gingiuis.

Quam plurimis quoque vermes ore aequae ac aluo excluduntur, sine vlllo notabili morbo praegresso. *Exitum vermium per os* subinde praecedunt & comitantur nausea, titillatio quaedam cardiae & oesophagi, tussicula, conatus vomendi, cum notabili quadam anxietate. Copia quoque salivae tenuis tum temporis cum sensatione quadam molesta in ore colligitur atque inter nauseam creffluit vel reiicitur: quae tamen omnia, postquam vermis fuit extractus, leniuntur atque evanescent. Subinde quoque & sine iuncto vomitu

vomitu vermes sua sponte inter nauseam & salivae aquosae affluxum, ex stomacho in fauces adscensum moliantur, atque cum horrore & indignatione quadam digitis arrepti, ulterius expediuntur ac proijciuntur.

Parili etiam ratione *per aluum* subinde vermes eliminantur, modo solitarii, modo in fasciculos sibi inuicem implicati, aut in glomera collecti. Vt plurimum simul cum excrementis vermes excernuntur *mortui*, raro *viui*. Sed haud raro etiam *viui* cum vellicatione & irritatione alui, qua data porta, exitum moliantur, prorepunt quadamtenus, interdum subsistunt aut sese recipere tentant, donec prehensi, non sine quadam resistantia, ulterius protrahantur. Interdum ex proprio conamine hospitium deserunt; nonnumquam etiam ab assumpto quodam euacuante aut anthelmintico expelluntur.

Duo inprimis vermium genera notauimus: alterum *lumbricorum* vulgarium; alterum vero memorabile genus nouum, ad nostra usque tempora, quantum constat, nemini cognitum, nec vspiam antea descriptum. Sollicite *Praeses* hunc nouum corporis humani hospitem examinavit, atque ob caudam capillarem, nomine *trichuridum* descripsit, adiectis, circa animalculi oeconomiam,

miam, observationibus microscopicis & iconibus. * Primas trichurides, ramentis comestae & non penitus subactae radicis liquiritiae inhaerentes, in intestino coeco, dissecti in theatro anatomico cadaueris, militis cuiusdam ex nosocomio castrensi allati, offendimus. Duplex huius animalculi *species* tum in hoc, tum in aliis quamplurimis cadaueribus, oblata nobis est: altera *recta*, ascaridibus, si caudam & molem excipias, non adeo dissimilis, ceteroquin alba, flaccida; altera autem *curua*, in lineam spiralem contorta, magis cinerea, rigida, elastica. Vtriusque imaginem, sicuti non armato oculo conspicitur, aeri insculptam, exhibet Tab. III. fig. 4.

Quantum ex ingenti numero dissectorum cadauerum nobis constat, iunctis simul observationibus clinicis, trichurides in coeco nidulantur, nunquam crassorum canalem transgressae. Enecantur quidem, emolliuntur, macerantur & conquassantur, excrementorum flumine in reliquum crassorum tractum proripiuntur atque hoc modo, quoties morbus putridus fit, excluduntur; quin interdum critico modo sua sponte elabuntur: at vero numquam per Bauhini valuulam in
ileum

* cf. Götting. Gel. Anzeig. St. 25. 1761.

ileum se recipiunt; quare ne semel quidem ore quasdam redditas, vel in tenuium canali in cadaueribus latentes, obseruauimus.

E contrario lumbrici intestina tenuia, & prae reliquis ieiuni & ilei tractum, sibi hospitium eligunt. Interdum tamen accidit, vt nouis forsan illecebris inuitati, ventriculum versus alliciantur, illas appetentes adscendendo, in duodeno aut ipso ventriculo aliquamdiu oberrent, donec vel per os abscedant, vel rursus inferiora versus repellantur. Quoniam intestina crassa neque aptum lumbricis domicilium, excrementis nempe duris & laedentibus conspurcata, neque laudabile alimentum praebent, illis fastidiuntur: quapropter eadem non nisi solitarios lumbricos, emortuos, flaccidos, emaciato, quin conquassatos & in frustra contritos recipiunt. Magis capiuntur pulte tenuium chymosa, admista simul pro condimento faburra mucosa & bile modice corrupta. Ventriculum etiam, qui, sine bile, sola materia chymosa & muco abundat, non nisi per errorem petunt. Neque in duodeno resident, in quo bilis nondum cum reliquis contentis est subacta. Forsan etiam vitium quoddam succi pancreatici symbolam ad paranda lumbricorum bellaria confert.

Vario-

Vario quidem modo corpori noxam inferunt vermes, non autem morfu aut vellicatione; rictu videlicet & organis mordentibus priuati. Vt plurimum per fallaciam causae, vermibus omnem saburrae, in qua viuunt, atque ipsius morbi tribuere solent effectum. Nocent fere simplici irritatione, qua, quum aliquid aduersi contingit, vehementer iactato corpore ad inflammationes disponunt. Vix sane vermes intestina, morbo illaesa, perforabunt: sed facile, quum illa exulcerata & morbo confecta sunt, sine proprio impetu expelluntur. Emortui etiam & contriti vermes putredinem contentorum in intestinis augent. Vbi nimia copia adsunt, humores absorbent; nutrimento corpus defraudant; haud raro in magna glomera sibi inuicem impliciti, canalem alimentarem obstruunt; occupatam sedem perpetua expansione debilitant, atque inflammationi ansam praebent. Infantibus ceterum plethoricis pauciores hospites intestinales re vera emolumento sunt, modesta consumptione superfluum nutrimentum, corpori noxium, subtrahunt.

Prior huius morbi species per se nunquam anceps vel funesta est, sed ex solo in acutum morbum transitu. Donec febris accesserit, chronico modo malum perseuerat, medi-

medicamentis illudens. Est enim & huic morbo perpetua illa lex, qua, nisi facta quadam coctione, quae sine febre fieri nequit, non debellatur. Medicamentis aliquid causae secundariae, non autem primariae, labes nempe nervorum, subigitur. Morbi obstructionum omnes diu latitare, tandem vero eo ingrauescere possunt, ut febris accendatur, prioris mali chronici crisis atque medela. Accenditur autem vel sine alia causa manifesta, solo naturae vigore; vel vitii interni augmento; vel causae novae impulsu. Febris agitatione obstructa viscera referantur & secretionum aequilibrium restituitur: aut si labes vinci nequit, cuncta turbantur & pervertuntur.

Parvae febres, morbi primarii veluti appendices, minus conspicuae, ut plurimum negliguntur. Sunt istae febriculae ex abdomine symptomatae; modo nocturnae & matutinae, aliquot horarum spatio adstrictae; modo ephemerae, anomalae, erraticae. Nisi vno impetu vitium subegerint, redeunt, donec coctione facta, crisi qualicumque, conspicua tamen, morbus solvatur. Quid? quod, sub maiori vitio frequentiores accessiones ad ipsam febrim acutam evehuntur.

Laudabiles autem naturae per febrim

E

cona-

conatus in morbis etiam chronicis notamus. Perpetuam valetudinariorum, quin omnium hominum, medicinam parauit febrem natura; paruas inprimis nocturnas, matutinas, aliasque symptomáticas. Nec ipsa sani hominis, ebrii, aut nimio motu defatigati, corporis integritas alia lege restituitur. Sufflaminant labem, corpori quomodocumque illatam; morbi chronici singulos impetus non vno modo subleuant aut tollunt, atque sanitatem tantisper restaurant, donec noua causa, aut vitii interni augmentum, febrem denuo laceſſat.

Pro varietate ſubiectorum & morbi, ſoluntur: catarrho qualicumque, puſtulis, aphthis, furunculis, vlcuſculis, gingiuarum dolore, dentium mucoſo ſqualore, labiorum ſiccorum fiſſuris, copioſo ſebo palpebrarum auriumue cerumine cum meatus auditorii pruritu, axanthematibus chronicis, ſcabie, diarrhoea, vrinae ſedimento, ſudore matutino, aurium tinnitu, facie & oculis tumidulis cum leui rubore, moroſitate, iracundia, aliisque ad neruos metaſtaſibus leuioribus, vel critica excretionē, obſeruatori ſollicito manifeſta. Vix centeſimus quiſque ad illas febriculas earumdemque ſigna atque affectus fatiſ animaduertit.

Si tamen paullo curatius attendimus, varia signa illam luculenter denotant. Immediate ante accessum vigere videtur valetudo cum insolita quadam animi hilaritate & alacritate. Cibi, licet auide appetantur, ventriculo ponderis & tensionis sensu, cum levioribus ructibus & abdomine inflato, molesti sunt. Alius aliquamdiu segnis vel clausa est. Circa vesperam insolita, inter oscitationes & in artubus inferioribus palpitatio-
nis * fibrarum sensum, formicationis similem, obrepit, cum oculorum siccitate, vel interdum lacrumarum stillicidio, somnolentia. Haud raro etiam leues horripilationes percipiuntur. Blandus & facilis somni accessus est, turbati dein variis phantasmatibus atque insomniis, ita ut interdum cum pauore attoniti, vel pollutione concussi, euigilent. Nonnullis, noctu inprimis, artus dolent, stragulorum impatientes, cum venis turgescuntibus. Sequitur calor febrilis cum pulsu pleno, frequenti, capitis pondere atque pulsatione, palpitatione cordis, siti, faucium siccitate, agrypnia, inquietudine, iactitatione corporis & stragulorum; mox cum emissis flatibus sudor, inprimis inter femora copiosus, comitatur febris aestum. Subsequente

E 2

die

* cf. ROGER, de perpetua fibrarum muscularium palpitatione. Goett. 1760.

die tumidior & grauis est lingua, lata, humida, albicans; cum leui palpitatione cordis, capitis pondere, ore sicco, & quodam stupore; succedunt oscitationes & pandiculationes, illacrumatione iuncta, sitis & corporis lassitudo, quae instante excretionem aluina augetur, facta leuatur. Copiosa etiam & frequens vrina pellucida, cum leui horripilatione, redditur.

In leuiori febricularum specie somnum leuem & blandum non turbatum, praecedit leuissima horripilatio, sequitur sub somno per totam noctem leuis mador. Multo mane sponte expergefactis cum agypnia placidus sudor erumpit, reficiens. Post excretionem aluinam, sine residuo lassitudinis aut stuporis sensu, valetudo, tenso rursus organi animalis elastro, instauratur.

Frequentissima febricularum nocturnarum species, lucubrantibus praecipue familiaris, in matutinum tempus protrahitur. Somnum negligentes, prae aliis, ad seram noctem alacres esse solent. Pedum algori iungitur agrypnia, cum leuissimo, a palpitantibus fibris, aurium susurru; nec somnus prius obrepit, quam pedes rursus calore naturali foueantur. Subsequentem leuem, sub somno non reficientem, calorem comitatur blandus

duſ mador. Claro demum mane expergefacti, cum capitis leuiſſimo dolore, moroſi, languidi, temulenti, ſtupidi, inuita Minerva negotia obeunt. Lingua ad medium fere diem vsque grauis, torpida, lata, humida, tota albet. Blando potu, lacte diluto, torpentes nerui ita demulcentur, vt ſenſim reſipiant. Miſſam interdum vrinam ſeroſam interdum ſequitur ſedimentum lacteum, fundum petens, cuius ſuperficiem tegit cuticula pinguis, verſicolor, cohaerens. Vt plurimum tamen ſola ſubſidet nubecula.

Agile ceteroquin & animarum prodigium id genus hominum eſſe ſolet, acutioris ingenii, ad meditationes procliue, otique impatiens. * Medium tenere non omnibus horis ſapiunt: modo enim moroſi & moeſti ſunt; modo, noua praecipue morbi periodo inſtante, vltra modum alacres.

Niſi ſudore vel alui deiectione vitium ſoluatur; ſeries quaedam febricularum, ſimili tramite decurrentium, ſubſequitur, donec puſtulis, labio exulcerato, furunculo, catarrho, vel alia qualicumque criſi morbus diſſipetur.

E 3

Fre-

* Mobilitas procul dubio nervoſi ſyſtematis facit, vt omnium frequentiffimae apud infantem febriculas nocturnae obſeruentur; ſed ſine corporis poſtridie laſſitudine.

Frequentiores contingunt febriculae nocturnae, quibus cum vitiis abdominalibus supprimitur transpiratio. Hinc potissimum celebres sunt, quoties tempestatem calidam frigida excepit, flante praecipue simul Euro vel Borea.

Quantum in conseruanda valetudine medico intersit, & hoc nomine naturae se praebere ministrum atque sollicitum obseruatorem, dici vix potest. Id sane certissima experientia est comprobatum, cutem externam cum abdomine in perpetuo esse commercio. Vitia viscerum imi ventris soluuntur excretionem critica ad superficiem corporis facta; & hac perperam suppressa, pessime vicissim afficitur abdomen. Hinc nihil praestantius praeoccupat febres, imprimis malignas, quam febriculae illae nocturnae bene solutae & totae. Fouentur autem tranquilla requie matutina & male his febriculis vexati vt dormitores increpantur: male iuniores, salutari naturae crisi indormientes, ad ingenii culturam, cum corporis fractura, aguntur. Nihil magis ad febres abdominales, easdemque pessimas, disponit, quam neglecti sudores matutini, & in vniuersum turbatae illarum febricularum crises.

Quantum emolumenti febriculae illae & crisis illarum cutanea in morbis chronicis

cis afferant, in nostra epidemia praecipue notauimus. Inter potentissima naturae praesidia primum locum sibi vindicabant, praeter febrem intermittentem regularem bene solutam, scabies, herpes, aliaeque cutis affectiones. Immunes etiam manserunt, quibus domesticae erant febriculae nocturnae, sudores matutini, pustulae passim in corpore per intervalla efflorescentes, sudores perpetui critici alarum, pedum, fonticuli &c. Dummodo salutare naturae effectus sedulo fouebant, tuti ab infectione erant; quin securi in nosocomiis versari atque morbo epidemico defunctorum cadauera pro arbitrio rimari poterant. Multi neglectis his praesidiis, suscipiendo & euoluendo contagio ansam praebuerunt.

Soluitur subinde haec *prior morbi mucosi species* excretionem quadam mucosa vel purulenta critica: cuius generis sunt molesta diarrhoea mucosa, tussicula humida cum muci reiectione, vomitus mucosus, fluor albus, catarrhus narium vel qualiscumque alius. Efflorescunt passim in corpore pustulae, intertrigo, vel quidquam vlcusculi aut exanthematis: exulcerantur labia oris vel gingivae, tument vel aphthis obsidentur os internum, lingua, gingivae. Ipsa quoque vermium excretio inter crises erat, siue ore aut vomitu, siue per aluum inter excrementa mucosa prodierint.

Quoties

Quoties febriculis vltcrius excoquitur materia morbifica, sequuntur sudores nocturni, matutini; praecipitatur vrinae turbidae, limosae, sedimentum catarrhale, mucosum &c. Tumor quoque oedematosus circa malleolos ad huius morbi crises potest referri; qui saepe post expulsos vermes subsidet. Subinde malum critico modo transiit in icterum, tunc temporis frequentem. Quin, quum in speciem mucosam acutam euehitur, ipsum febris incendium critico quasi modo contingit.

In debellando hoc malo eo operam nauandam censemus, quo mucos resolutus euacuetur, noua congestio ad primas vias arceatur, atque vis morbi ad superficiem corporis determinetur. Vermibus expellendis quocumque modo prospiciendum, atque subacto morbo, robur viscerum imi ventris restituendum erit.

Non sine aegri leuamine adhibita sunt vomitoria, praecipue per epicrasin data. Non solum mucum congestum extricarunt, sed subinde etiam vermes. Hoc nomine tamen prae reliquis eminent, quae nausea magis, quam stimulo agunt. Soluunt mucum stagnantem, collectum diluunt; acrimoniam humorum, in primis viis haesitantium, obvoluunt;

voluunt, & lento demum conamine, excitata nausea, per blandum serumque vomitum eliminant, simulque leniter & citra molestias aluum ducunt. Emetica stimulantia ventriculum, conquassando, debilitant, adeoque ad spasmos & vberiores mucī metastasin disponunt.

Vbi nulla febris vel parua tantum iuncta est, mercurius, viuis praecipue, saccharo subactus, egregia virtute resolvente & anthelmintica omnibus reliquis praestitit. Vtroque etiā nomine proficius fuit camphorae vsus, praecipue cum mercurii dulcis connubio. Amarorum efficaciam in expellendis vermibus frustra expectauimus. Accensa febre, cane ac angue magis fugienda sunt mercurialia, quorum tunc vsus numquam impune ferunt aegri, sed inde notabilem virium iacturam malumque cum febre insigniter exasperatum experiuntur.

Generatim omnes ac singulae huius morbi species sibi vindicant curam dysenteriae analogam. Semper cum successu vsi sumus demulcentibus, manuatis, cum oleosorum & anodynī connubio.

Specifico, mucum in hoc morbo congestum resolvente, destituimur: nec quidquam tentaminis, metastasin illam compe-

scendi, & suo remedio alia corporis emunctoria versus determinandi, ex voto successit. Spem fefellerunt salia resoluentia, sine omni emolumento propinata: alia generosiora, ut kermes minerale, minus proficua fuere. Soli camphorae hoc nomine aliqua virtus tribui potest, spasmos sopienti, atque sudores nocturnos mouendo, commendabili.

Quoties chronicus morbus febrili vicinior est, quaedam, supra expositis grauiora, symptomata sese associant atque febris iam imminentis prodromum faciunt. Aucta diarrhoea, integras hebdomades interdum, quin menses protracta, haud raro deiiciuntur immixti sanguinis vestigia, iterumque mucosa simpliciter & alba. Pondere veluti appenso languent artus, manus aequae ac pedes; nascitur tumor circa malleolos; accedit aut intenditur tussis abdominalis sicca; iunguntur dolores imi ventris, praecipue in hypogastrio; ingravescit nausea cum vomitu, post epulas inprimis, spontaneo; saporem deprauatum, vappidum, amarulentum excipit sitis; dolent gingivae tumidulae & aphthis obsitae, tandemque vera febris accenditur.

III.

Secunda species febrilis.

Rarissime secunda huius morbi species simul & semel hominem adoritur, quem ut plu-

plurimum praeliminaria chronica e longinquo quasi disponunt, donec vel per transitum quendam, rariori in casu per saltum, addita causae cuiusdam occasionalis scintilla, ut animi pathemate, ira, moerore, terrore &c. febris incendium suscitetur. Similibus, sed vehementioribus, symptomatibus, quibus tota species prior, & huius stadium praeliminare chronicum absoluitur. Quaedam insuper rariora accedunt; menstruorum nempe suppressio, atque sua sponte ab initio morbi recedens hernia: diarrhoeam chronicam suppressam excipiunt anxietates, saepe recurrentes, difficilis respiratio, oppressiones ventriculi, & post vomitus spontaneos ac nauseam grave frigus, morbi grauissimi, quin febris acutissimae futurae index.

Vehementia febris tam ratione ad primum paroxysmum, quam ad totum decursum, semper fere fuit in proportionem frigoris initialis; ita ut mite frigus vel solum horrorem quemdam exceperit modesta febris, quandoque ex firmate magis ephemerarum & nocturnarum composita, quam continua. Quae vero subdolo magis initio, alternis horribus aestuque fugaci distincto, aggreditur, de malignitate suspecta est.

Duplex febris indoles notata est: *benigna, maligna.*

Et

Et ipsa benigna multum inter se discrepat, typo aequae ac symptomatum serie. Alia regularis continua est; alia intermittenti regulari similis; alia erratica magis, ex febricularum ephemerarum & nocturnarum firmate fere composita; quin interdum nova febris primariam excepit per modum recidivae criticae. Certo typo adstrictae febris exacerbationes aequabiles vespertinae, quotidianae, regulari tramite decurrunt. In maligna subinde alternae exacerbationes grauiore typum hemitritaeum aemulantur.

Benigna in plerisque diebus 7mo, 11mo, 14to, profligatur; altera, pro compositionis & malignitatis gradu, ad diem 20-21 protrahitur. Raro crisi perfecta, saepissime imperfecta quadam, vel pluribus levantibus, soluitur, mira quadam varietate diversis.

IV.

Febris mucosa, (1) benigna.

Graui ut plurimum horrore similique frigore incessit, iunctis interdum nausea & vomitu spontaneo: erratica febris primordia saepius fiunt ex horripilationibus aestuque fugaci. Ut singulae exacerbationes, ita pri-
mus

mus impetus, maxime die declinante vel ipso vesperi incidit. (Raro noua febris periodus ex frigore matutino ortum traxit.) Sequitur per noctem aestus validus, frigori praegresso saltem proportionatus, cum intensa siti & capitis dolore, potissimum syncipitis, pro morbi indole plus minus manifesto vel tecto. Ciborum appetentia, nisi iam aliquandiu siluerit, saltem nunc prosternitur. In plerisque aegris iuniori morbo perpetuus vomendi conatus, cum aluo clausa; raro sudores, profusi, rarissime circa superiora, notantur; raro etiam parca sanguinis vestigia micant. Statim iungitur tussis abdominalis sicca & spastica, mitior magisque exasperata. A vomitoriis exhibitis, notabilis semper muci copia eliditur, bile plus minus, quin interdum lumbricis remixta. Sanguis forsitan missus per arcum & cum clangore delabitur e vena: placentae superficies tenui, alba vel coerulea & semipellucida crusta pleuritica tegitur & interdum sine fero splendet: pro inflammationis iunctae vario gradu, plethorici inprimis, excruciantur doloribus pectoris pungentibus, cum tussi inualescentibus; quibus simulacris pleuritici haud raro adiunguntur praecordiorum anxietates, difficilis respiratio, hypochondria dolentia. Iactatur corpus, minuuntur vires, labascit mens depressa, morosa, inquieta. Aliis, in somnolen-

tiam

tiam demersis, varia sub somno phantasmata obuersantur: alios deliriorum turbae exagitant inter anxietates auctas. In acutissima & multum vigente febre, pro diarrhoea succenturiatus sudor profunditur, cum artuum dolore. In aliis tertio quartove demum die ab exhibitis laxantibus aluus lacescit, & inde nata atque in decursum morbi protracta diarrhoea, remedii veluti continuatus effectus esse videtur. Alii statim ab initio febris leuioris, quin sub ipso iam prodromo chronico, diarrhoea laborarunt. Ab initio materia excreta mucosa est; morbo adolescente, haud raro simul sanguinolenta; in vltiori progressu magis biliosa. Raro spumantia cum impetu eliduntur excrementa; quin, vbi in peruerso morbo ad mortem vergit, sanguine remixta, putrida, foetidissima. Deiectiones aluinas subinde comitantur tenesmi, dolores abdominis grauissimi colici, praecipue in regione coli transversii urgentes. Haud raro aegri adeo vehementem pressionem sentiunt, ac si valide stringeretur intestinum. Excrementis subinde admisti sunt vtriusque generis vermes. Raro in casu ructus infestant. Blandior & modesta diarrhoea, torminum expers, interdum cum euphoria aegri adest.

Plethoricis per totum morbi decursum facies florida est, cum extremorum interdum

dum rubore. Durum, inflatum, tactuque dolens abdomen familiare magis infantibus, quam adultis est. Idem valet de narium pruritu. Haud raro dolent pedes, rarius tument; vbi leue in infantibus morbi initium est, pedum tumor interdum statim ab accessu febris eleuatur. Satis constans symptoma est, & huic morbo fere specificum, excoriatio oris interni, qua tumidula lingua & gingivae aphthis dolentibus obsidentur. Os cum faucibus magna muci copia conspurcatum est, sub maiori febris aestu siccum: nonnullis collecti in larynge muci copia stertorem sub respiratione excitauit. Sapor oris deprauatus, subinde amarulentus: lingua subsicca, pallida, alba, splendens, mucocrasso, albo, squalido obducta, ad radicem flaua, subfusca, limbo & apice utplurimum rubris. In infantibus magis, quam in adultis, feminisque magis quam viris, papillae linguae fungosae, eleuatae, rubrae, inter mucum prominent. Haud raro etiam lingua & superficies oris interna, aphthis tectae, summa cum aegri molestia & cruciatu utcumque exulcerantur. Vox subinde querula, vel circa dolores est. Flaua, rubra, crassa, sub initium morbi, nisi morbus peioris indolis fuerit, sine sedimento urina est; a quarto inde die turbida, limosa,

sa, cum sedimento mucoso cinereo, catarrhali, albo, leui, ramentoso, admisto interdum parco lateritio, cum circulo ad vitri parietes. Quidam cum insigni ardore & difficultate, aliquamdiu protracta, urinam faciunt, quae pallida & cruda sub frigoribus redditur. Pulsus, in hoc morbo varium, aegre determinamus. Plethoricis, & quamdiu inflammatorium praeualet, nec non in puriore ac benigniore morbo, plenus est, plus minus durus, cum frequentia. Sensum vero decrescit plenitudo aequae ac magnitudo pulsus, quo magis inflammatoria morbi indoles in resolutionem transit. Hac itaque ratione minor sensum fit pulsus, magis contractus, ac impeditus, frequentia ceterum manente. Vrgentibus symptomatibus multum spasticis, sub delirio, parvus fit ac debilis, quin interdum tactum pene fugit: post rursus tenuis, frequens, durus. Crisi appropinquante eleuatur, plenus, liberior, qua duritiem & impetum blandus & quasi emollitus, cum modesta frequentia. Ingrauescente diarrhoea & symptomatibus abdominalibus auctis, celer, frequens, contractus, duriusculus, inaequalis, irregularis quin intermittens, tangitur.

Per crisin licet completam quam rarissime

rissime febris soluatur, vix tamen alia tot excretionibus criticis * imperfectis dissipatur, quarum aliae leuant, aliae successiue morbum soluunt. In quamplurimis aegris variae crises imperfectae aut iunctae, aut sese exipientes, morbum profligarunt. Frequentia prae reliquis eminent sudores nocturni & matutini, termino vario, d. 9. 11. 14. 17. sub somno prorumpentes, acidum nonnumquam redolentes, raro simul iuncto pedum circa maleolos & leui tumore oedematoso. Vomitus itidem mucosi, mucos puriori aut bile remixto, siue spontanei, siue stimulo laceffiti, dummodo tempus & reliqua sine congruant. Urinae etiam sedimentum subinde laudabilem crisin & fecit & indicauit, album leue, pauco lateritio admixto; album & mucosum cohaerens, limitibus distinctum & pondere specifico, d. 7. 9. 11; ramentosum, Hauum d. 22: interdum alternis diebus catarrhale; raro rubellum; nonnumquam innatat cuticula pinguis versicolor. Porro aphthae oris & linguae, licet specificum tantum huius morbi symptoma videantur, haud raro tamen, praecipue in vlcuscula

* Vtriusque febris primariae, tam benignae, quam malignae, crises iunctim hic recensentur.

cula vera aphthosa transmutatae ad criticas mutationes referri debent, quae interdum iam inde a die 4to ad 14, & vltra subsistunt. Simili ratione huc trahi potest, qui 7mo die, aut simul cum aphthis oboritur, gingiviarum tumor. Aliae etiam insuper huic morbo familiares sunt crises purulentae, vt pustulae d. 11. in oris labiis efflorescentes, & quae passim ad corporis superficiem emergunt, pectore imprimis & brachiis, pustulae inflammatae, purulentae, d. 6. 11. 21. 23. appariturae, interdum veri furunculi speciem referentes. Nec non pustulas scabiosas d. 14. obseruauimus & purpuracea exanthemata. Rariori in casu simul accedunt exulcerationes in regione ossis sacri & trochanterum maiorum d. 17. 19, quas praecedere solet metastasis ad aures internas, cum susurru perpetuo, & audiendi facultate abolita mentisque stupore, ex quibus illa die 7mo iam notabatur, & sequente exulceratione soluebatur.

Aliquoties diarrhoea mucosa morbum solutum iri d. 7. visum est. Ad crises mucosas, praeter sedimentum in vrina, diarrhoeam & vomitus, pertinet etiam muci cocti per tussim, nunc leuatam & humidam, reiectio, d. 9. 11. Expelluntur critico modo d. 7. vtriusque generis vermes cum excrementis

mentis aluinis. Facta etiam aliquoties d. 7mo crisis est in ipsam sanguinis gelatinam; iuncto simul mammarum tumore, in puerpera. Forsan sputi cruenti & haemorrhagiae narium, parca licet, vestigia d. 10., non minus ad critica naturae molimina sunt referenda.

Non plane infrequens est, post 7. vel 11mum diem, critico relapsu febrem iterum accendi. Tunc ut plurimum recidiua d. 4to leuatur diarrhoea aut sanguinis aliquot vnciarum e naribus stillicidio; d. 7mo sedimento lacteo urinae, & d. 17mo demum pedum tumore morbus soluitur.

Multoties etiam febricula quaedam lenta morbi maximam partem soluti reliquias, ulterius excoctas, expellit.

Transit quandoque morbus critico modo in alium quemdam, cum varia, pro morbi succenturiati discrimine, aegri forte. Semel febris mucosa, priori relapsu in similem resuscitata, altero in veram intermittentem quotidianam, obortis d. 7mo horripilationibus vagis, transiit, sueto more solutam; Epidemia senescente, non infrequens fuit transitus in icterum, tunc temporis grassantem, modo vniuersalem, modo par-

ticularem. Varia quoque alia mala chronica post se reliquit, artuum dolores ac tremores, raucitatem, oris tumores & abscessus, ophthalmiam, pedum oedemata leuiora, quin verum ascitem lethalem peperit.

Benignam morbi indolem denotant variae muci, vel purioris, vel cocti, excretiones, symptomata aphthosa modica, typi quaedam cum intermittentibus similitudo, lingua mucosa, leuior pedum tumor & quae aliis benignis in genere competunt. Pulsus celer, durus & frequens, praecipue cum absentia signorum malorum, periculum non portendit; siquidem huic morbo iste pulsus habitus perquam familiaris est. Quo magis biliosa putridaque indole haec altera morbi mucosi species, & antiqua viscerum labe aeger caret; eo feliciores omnes fere euadunt. Latente vero labe quadam interna, a puriore mucosa & benigniore sub initium indole morbus in biliosam, putridamque naturam declinat, & ancipiti in loco est euentus. In magna aegrorum celebritate & nosocomiis, ut omnis morbus epidemicus multum exasperatur, in maiori periculo versantur singuli.

Quibus externa crisis non contingit, interna, mala semper, vlcere scirrhoue pulmonum

monum, aut congestione quadam peripneumonica, vel formata intestinorum gangraena, acuto lentoue modo pereunt.

Exitum illum fatalem praefagiunt aliquot dies ante mortem exasperati ultra modum abdominis dolores pertinaces, cum brevioribus interuallis lucidis. Valde intenditur in aliis tussis. Diarrhoea sensim fit colliquativa, excrementa cum impetu expelluntur, aut citra voluntatem defluunt, spumantia, biliosa, putrida, in quibusdam sanguinolenta, foetidissima; quoniam nunc febris veram malignam putridam aemulatur, cum summa virium fractura. Facta demum gangraena, dolores quidem sopiuntur, sed sine aegri euphoria. Post deliria inquieta per aliquamdiu ad sese redeunt alii: sopore alii sepeliuntur delirante, taciturno. Diffluunt soluti humores sudoribus frigidis aliisque excretionibus colliquatiuis. Quibusdam lumbricus vnus & alter sponte effluit. Vbi ad pulmones decumbit funestum malum, ipsi congesta materia passim infarciuntur, colligitur in bronchiis mucus, ab oppressis naturae viribus non amplius elidendus. Suboritur stertor & tandem eadem fere ratione, ac in peripneumonia maligna, placide tamen omnes, vinculis exsoluuntur. Rarum istum euentum funestum inter ciues notauimus,

mus, quando benigna ab initio morbi indoles, propter externarum causarum insidias, in malignam degeneravit.

Iisdem fere armis ac in priori specie, sed leuioribus, pugnandum, simulque febris habenda est ratio. Maior vis obstructionis & acrimoniae primas vias laceffit, spasmos intendit, crasin humorum inquinat ac destruit. Tempestiue itaque collectae impuritates quouis modo, sed blande & citra canalis alimentaris noxam, per epicrasin magis, quam vehementiori impetu, vomitoriis laxantibus educi, alterantibus corrigi stimuli-que obtundi debent. Aluo primis diebus clausae, semper cum euphoria aegri dicantur laxantia leniora, salina, demulcentibus mannatis praecipue iuncta. Vrgente vero diarrhoea, a laxantibus, saltem salinis, abstinemus. Neque promiscuae, neque frequenti, V. *Sni* locus est. Damno enim aegri vena secatur in morbis abdominalibus, nisi morbi indoles inflammata, congestiones in thoracem, aegrique habitus plethoricus sub initium & incrementum morbi vnam vel alteram V. *Sem* suadeant. Semper tamen indicatio ex ipso pulsu, non autem ex quouis dolore, anxietatibus, aliisque fallacibus signis, petatur. Raro sub morbi vigorem aut decrementum, crisi in sanguinis ge-
lati-

latinam facta, sanguinis missio indicatur. Primarum viarum obstructions mucosas optime soluit, febris beneficio, ipsa natura medicatrix, cuius molimina ad aegri salutem dirigere conatur medicus, naturae hoc nomine moderator. Ad compescendam, & a primis viis alia corporis emunctoria versus declinandam, metastasin mucosam, proficua sunt, quae contentorum in primis viis stimulum obuoluunt, spasmos & irritabilitatem demulcent, blandeque ad cutem pellunt. Cuius generis fere sunt dicata dysenteriae remedia, vomitoria, laxantia mitiora, manna, cum demulcentibus & anodynis. Singulari, non satis laudanda, efficacia pollet laxantium cum opiatis connubium. Virtute iuncta, seseque vicissim corrigente, sopiunt spasmos, mucum sine stimuli noxa eiiciunt, atque adeo ad faciliorem versus cutem progressum disponunt.

Magni facienda sunt, vrgente inprimis diarrhoea, quae nauseam excitando, simul demulcent. Vt in dysenteria, ita & in hoc malo analogo, dici vix potest, quantum emolumenti a remediis nauseosis possit expectari. Compescunt, superiora versus reuellendo, motum peristalticum nimis intensum, & contraria quadam actione ad debitum aequilibrium reuocant. Nec quid-

quam in genere nauseosis * atque emeticis lenioribus praestantius est, ubicumque diarrhoea vel alia quaevis congestio morbosae, egregia reuulsione a partibus inferioribus, est infringenda. Prae reliquis hoc nomine eminent vegetabiles succi, qui stimulo carent & soluunt, remedia nempe mannata, oleosa, addito tantillo ipecacuanhae, siue in forma pulveris, siue, quod praestat, eiusdem decocto.

Rheum, nisi refracta dosi pro nausea exhibeatur, vel aliis addatur, sine fructu porrigitur: remedia enim bili analoga facile naturae bilis deprauatae assimilantur, adeoque saburram biliosam, huic morbo fauentem, augent. *Atque adeo male panchrestum nostri aeni remedium laudatur, & aegrorum cubacula rhabarbaro resonant.*

Neque conducunt resoluentia salina: neque similia metallica, ut antimonialia, mercurialia &c. Scorbutici enim mali adulterio adeo intenditur illorum vis, ut nimia soluendi efficacia non inuicem, sed reliquos simul humores aggreg-

* quam male sibi optant aegri, qui grata semper medicamina exposcunt, maleque medentur medici, nimis faciles; famae magis & perae, quam aegrorum saluti prospicientes!

grediantur, nervos abdominis, qui debilitati ab omni stimulo laeduntur, vellicando offendat, novamque in partes debiles congestionem alliciant. Praemissis euacuantibus, non solum singulari virtute vermes pellit camphora, * obstructions egregie soluit, sed spasmos, vomitum imprimis spontaneum, nervosum, in absorbentium praecipue vel emulsionum connubio, demulcendo, versus corporis peripheriam determinat, & tempore critico sudores pellit. Multum ad bonum morbi euentum confert, si dierum criticorum habita ratione, molimina naturae modestè iuuamus, pro re nata & indicatione, vomitoriis, alvum ducentibus, aut diaphoreticis,

Pessime consulitur huic morbo methodo antiphlogistica. Stimulo laedunt nitrosa cum sale ammoniacali, ** & omnia illa mala procreant, quae salia resoluentia, Modeste & suspensa manu adhibita, perinde ac praestantissimum antiphlogisticum, V. S., utcumque concedi possunt sub primo febris stadio, multum inflammatorio: alias utrius-

F 5

que

* cf. PRANGE diff. de camphorae virtute anthelmint. Gotting. 1759. p. 10. sqq.

** Proficuum solummodo fuit sal ammoniacum, quoties febris mucosa intermittens veram indolem typo expressit.

que vsus penitus proferibendus est. Exsulant & alterius antiphlogisticorum classis remedia, acida, imprimis mineralia; nisi quidem multum biliosi ac putridi fuerit coniunctum. Mucus inde crassior, spissior & tenacior, aegrius folliculis extricatur turgentibus.

Anthelminticis quoque cautissime mercandum est: quoties saburra biliosa, vermium nidus, sua methodo expurgata est, sua sponte vermes, etiam sine anthelminthicis, abscedunt. Numquam, simulatque febris accensa est, impune vtimur mercurialibus: febris enim connubio illorum vis resoluens ita exaltari videtur, vt vires magis prosterantur totaque morbi indoles peruertatur. Neque amara intempestive in vsum vocari possunt. Ante morbi vigorem nimium calefaciunt, &, velut rheum, saburram biliosam, vermium nidum, locupletant. In decremento autem morbi, vbi iam multum vitii, facta còctione, subactum est, egregie amara vermes pellendo agunt: reddito enim primis viis robore, digestionem laudabilem promouent.

Maturis aegrum vesicatoriis frustra vexamus, quae videlicet nisum in resolutionem intendunt; quin, licet optimum pus eliciant,

cient, aegrum non seruant: seriora vero naturae, in suppurationem progressus iuuant.

Multum leuaminis afferunt clysteres lenientes, demulcentes, abstergentes, in morbo potissimum vehementiori, anxietatibus stipato, vomituque spontaneo.

Quis fructus ab usu extracti corticis peruiani sperari possit, huius morbi cum febribus intermittentibus cognatio, tecta quidem & non nisi attento morborum scrutatori cognita, subindicauit, ipsis dein tentaminibus comprobatus. Quo magis febris, post interualla discernenda, sudoribus nocturnis per impetus intercipiebatur; eo magis proficuum fuit diuinum illud remedium, quoad eius fieri licuit, temporibus remissionum propinatum. Laudabilem etiam effectum praestitit in arcenda coctione mala, gangraenosa, & in promouenda crisi suppuratoria. Sub morbi decremento ex eiusdem vel solius, vel alii extracto amaro addito usu, primarum viarum vigor restauratur, atque promota transpiratione insensibili, residua oedemata aliaeque morbi reliquiae dissipantur. Morbo multum declinante, corticis sensim sufficit decoctum cum extracti amari connubio; vel si-

quid

quid obstructionis residuae metuimus, addito sale quodam medio,

Partibus debilitatis finito tandem morbo optime consulitur miscela quadam ex aequalibus partibus Essentiae corticis aurantiorum, Elixirii Proprietatis Paracelsi & dimidia parte liquoris mineralis anodynii Hoffmanni: vel cortice in substantia, cum limaturae martis connubio data; aquis medietatis martialibus & huius generis aliis.

V.

Febris mucosa (2) recidiva.

Morbum quandoque relabi, haud infrequens est. Semper fere, ipsa praegressa febre primaria, peioris indolis fuit febris recidivans, (si relapsum intermittentem exceperis,) quin interdum iam postridie in nosocomiis aegrum iugulavit. Malo nempe omine morbus relabatur ex vitio viscerum antiquo, aegre soluendo, v.g. scirrho, aliove. Ita, prior licet febris aliquamdiu cessaverit, cum sanitatis restitutae apparante specie, vitium tamen nervorum, ex parte quidem a priore febre mutatum, sed in corpore adhuc latens, neque crisi manifesta expulsum, novas turbas mouet. Quoties autem,
tem,

tem, sine graui viscerum labe, morbus excretionē critica neque soluitur, neque in alium mutatur; ipse cum critica benignitate relabitur: neque quisquam, ante crisin factam conualescens, saluus est. Citius feriusue ignis sopitus & cineribus veluti obrutus, qua data porta, in apertas flammās erumpit, & vana sanitatis, apparenter tantum restauratae, spes praeter opinionem saepe concidit.

Observatum etiam in hoc morbo est, magnam errorum diaetae esse efficaciam; quin vel felici in casu, quo febris praegressa crisi quadam iam maximam partem fuit sublata. Aliquoties morbum iam subactum, iterumque reuocatum observauimus, quum aeger, durante abhuc, sed nondum penitus absoluta crisi, lautiori & ad restaurandas vires, exquisitori victui nimis inhiauit. Perquam facile enim, addito corruptelae reliquis victu multum nutriente & calefaciente, nouae impuritates parantur; plethora cum inflammationis in sanguine vitio nascitur, (quae in quibusdam quarto a relapsu die narium haemorrhagia leuatur,) cui ferendae debile corpus est impar; bilis vitium denuo exardescit, cuius noua congestione morbus re-ducitur.

Aliis, inprimis propter vires priori morbo

bo exhaustas, debitoque nutrimento non suffultas, sine vera sanguinis inflammatione, in biliosam putridamque indolem morbus corrumpitur, cum subsequente interdum lenta corporis consumptione.

Memorabilis in intestinis restituendis series observatur. Quo tempore suo officio ventriculus iam defungitur, debilia sunt tenuia intestina, & quum haec conualescunt, reliquiae morbi in crassis morantur. Velut autem sensim, cum sanitate, primarum viarum integritas redit, residui etiam a morbo vermes ventriculi viciniam fugiunt & in intestinorum vltima se recipiunt, antequam corpus conualescens prorsus deserunt. Novis autem illecebris oblati, inedia iam confecti hospites alliciuntur, auide parata fercula appetunt, denuo duodenum & ventriculum versus adscendunt, atque adeo omnia mala in pristinum statum relabuntur.

VI.

Febris mucosa acuta (3) maligna.

Altera febris mucosae species biliosa simul est putridaque, atque adeo benigna impurior. Vtraque quidem abdominalis, & hoc nomine ad malignitatem prona est; altera

altera vero species per eminentiam mucosa maligna dici meretur. Limites vtriusque; prouti generatim in morbis; variis speciebus intermediis adeo obfuscantur, vt subinde, transitu ex priori in alteram facto, confluant. Facile tamen distinguuntur extremi huius scalae gradus. Non differunt essentia; sed gradu, vitiorum complexione, perniciæ & symptomatibus. Semper & haec posterior grauiores causas, siue inquilinae, siue externae illae fuerint, sequitur. Simile fere discrimen inter vtramque febris mucosae speciem intercedit, quo febris intermittens regularis & simplex ab intermittente maligna perniciofa distat: atque eodem iure mucosa maligna degener & corrupta mucosae proles nuncupari meretur; vel, si mauis, *mucosam acutam* vocabis, *in maiorem perniciem exaltatam*.

Quae inter vtramque speciem medium locum occupat, vtriusque indolis particeps, vermibus maxime fauet; non incondite itaque *febrem acutam verminosam* vocaueris.

Simili quoque epidemiae tramite, quo febris intermittens maligna, & haec mucosa perniciofa caput tunc demum extulit, quum illius genitrix mitior iam per aliquandiu

diu grassata & decessum molita, sparsim tantum praedatum adhuc decurrebat.

Castra tempestive iis in locis posuit, quibus spurcitie accomodatam & congruam sibi sedem offenderat & ubi victimarum copia in promptu erat. Loca magno aegrorum confluxu squalida, qualia sunt nosodochia, prima occupavit; quin ex vno nosocomio, aliquot miliaria distito, in alterum transplantata est: quare *morbi castrensis* iura nactus est morbus. Exinde populabatur per urbem; pauperum tabernas & sordida plebeiorum cubilia pulsabat, tandemque in reliquum populum diffusa ruebat. Nec parcebat, trucidandi auiditate & saevitia sensim aucta, qui in nosocomiis saepe versabantur & inter aegros discurrebant, medentibus, administris. Magis prae aliis in praecipiti erant, quibus dispositio domestica fuit ad concipiendas febres intermittentes, vel e longinquo, ob labem hepatis, ad febres malignas. Neminem incesit, qui autumno proxime praegresso febre intermittente qualicumque, bene soluta, laborauerat. Semper adoriebatur adultos, raro aetate iuniores, numquam infantes. Memorabile etiam est, quod frequentius viris, quam feminis, malum funestum fuerit.

Primum quidem stadium aliquid inflammatae

matae indolis saepe sibi adiungit, quae sensim, facta coctione, soluitur nimis in putridam. Vermibus haec maligna species non fauet, maxime post morbi vigorem, ob febrilem procul dubio calorem & putredinem: semper tamen, si qui adsunt vermes, morbum longe peiorem reddunt, qui in primo stadio, febris impatientes, irritando nocent; in altero autem destructi, putredinis illuuiem augent.

Certis limitibus febris ambitus non circumscribitur. Vt plurimum forma acuta ad diem 14, quin 21, protrahitur; quo tempore per crisin qualemcumque ex parte soluta, in febrem lentam frequenter transit, qua morbi reliquiae successiue exturbantur. Incerto termino febris illa lenta ad morbi diem 30, quin ultra, continuatur, atque inceptam coctionem criticam ulterius absoluit, donec cum valetudine in gratiam redeat aeger. Alios tempestiue iugulat, plurimos circa diem 9-14 vel 21.

Anceps in omni aegro & summo periculo stipatus est euentus. Multi aegrorum, potissimum in nosocomiis, in quibus haec species frequentior erat, succumbebant; ex morbo videlicet composito. Nisi, praeterlapso in primis stadio inflammatorio, ad pri-

oris speciei indolem mucosam simplicem reducatur, putredo abdominalis omni adhibita cura quantocyus compescatur, & crisis qualiscumque salutaris promoueatur; vehementia morbi ad deliria pertinacissima, furiosa, vel sopores grauissimos, nullis excitantibus superabiles, extollitur & tunc fere semper, facta coctione mala, natura pessundatur. Duplici modo aegrum iugulat. Alios inflammatio & gangraena abdominalis, modo citissima, modo lentior opprimit: in aliis vero ad pulmones decumbit funestum malum, quos obstructione cruda, sanguinolenta, gangraenosa, vel subito; vel interdum paullo magis cocta, mucosa, scirrhusa, quin purulenta, lentiori quodam apparatu consumit. In quamplurimis vtrumque vitium ita copulatur, vt peripneumonicorum mors funestum ex abdomine malum sequatur.

Periculum exanthemata neque tollunt, neque augment. Multi sine vilo petechiarum vestigio: alii petechiis optime efflorescentibus, quin a morte adhuc conspicuis, e medio tolluntur.

In vniuersum hanc regulam constantem notauimus: speciem benignam solo fere transitu in hanc alteram putridam fieri funestam, & vicissim speciem hanc perniciosam

non

non nisi per reditum ad purioris normam in aegri salutem corrigi.

Lente etiam aegri perierunt, quibus antiqua viscerum labes, vel nutrimentum ex praeconcepto relapsus metu detractum fuit, scirrhus vel ulcere interno, aut externo ampliori & maligno, viribus exhausti, vel hydrope, vel phthisi pulmonali, aliaue consumptione.

Generatim adhuc notasse iuuabit, in maligno morbo desiderari aphthas & tumores pedum, linguae atque oris, quae mucoso simplici competunt: sed graues artuum dolores ipsi proprii sunt.

Minus conspicua sunt praeliminaria chronica, ac in priori specie; quin interdum nulla penitus symptomata morbosa praecedunt. Nihil vel parum mucosi & rarissime diarrhoeae quaedam vestigia obseruantur: & si qua scena morbosa chronica notatur, longe breviori spatio, ac in priore specie, quin breuissimo, absoluitur. Ceterum symptomatum ratione prior abest a prodromo febrium malignarum consueto. Praecipuum fere symptomata est lassitudo cum pondere artuum. Simul deprauata vel abolita ciborum appetentia animique moeror, febrem breui tunc temporis intervallo apparituram praecedunt;

dunt; eoque peiorem, quo mitior primis diebus & magis tecta est.

a) *Febris mucosa, acuta, maligna, biliosa, putrida, soporosa.*

Subdolo semper initio incescit. Alios prima die horripilationibus, subinde repetitis; vesperi demum accedente calore; alios vicissitudine quadam horripilationum & aestus fugacis, adoritur. Quid? quod, qui sani in lectum se recipiunt, noctu cum vehementissima febre expergescunt, arteriarum capitis pulsu & siti. Prosternitur appetitus. Debiles sunt; & lassii primis quidem diebus interdum titubantes adhuc obambulant, muniis vero obeundis prae moerore & taedio non vacant. Alternis diebus, vel qualibet vespera, febrem rursus sentiunt lectumque quaerunt: a die demum 4to lectum non deserunt. Iunguntur vehemens capitis dolor cum vigiliis, intensa sitis, sapor oris amarus, ructus nidorosi, pressiones in abdomine, post vomitum excitatum cum ructibus cessantes, nausea cum vomendi conatibus & vomitu spontaneo, quo reiicitur materia mucosa, cum pauca bile remixta. Franguntur vires. Haud raro simul adsunt dolores artuum satis vehementes, noctu grauiore, &
veluti

veluti a conquassatis partibus nati, laxantibus mitigati, cum spasimis lumborum per intervalla ingrauescentibus. Primis diebus aluus ut plurimum clausa est: quare in imo ventre raro dolores, borborygmi & tormina vrgent; mitiores saltem vel nulli, quo magis artus dolent. De nocte multum agitantur phantasmatis. Vtcumque, sed crisi praecipitata, morbus quarto die paulisper leuatur, haemorrhagia narium, diarrhoea, urinae sedimento, sed posthac grauiori impetu symptomata recrudescent.

Capitis dolor abhinc vertiginem sibi adsociat, cum leui a vomitu leuamine. Quibusdam leuis diarrhoea, sed citra dolores, raro sudoribus intercipitur: die 6to ut plurimum rursus aliquot vnciae sanguinis ex naribus stillant. Circa eundem morbi diem prima deliriorum vestigia, inter sudores interdum satis profusos notantur. Interdum quidem somnus redit, sed minus reficit, anxiiis insomniis & phantasmatis turbatus. Efflorescunt in nonnullis petechiae rubrae, rotundae, rosaceae, instar macularum a pulicum morfu, ad brachia, collum, thoracem, crura. Superstes adhuc capitis pondus & vertiginem, sed paullo mitiorem, septimo die excipit aurium susurrus, cum audiendi difficultate. Respiratio frequens, an-

xia, impedita. Quibus diarrhoea frequens est, nulla efflorescunt exanthemata. Interdum vnus vel alter lumbricus aluo redditur. Excrementa haud raro biliosa, foetentia, cum impetu expelluntur. Qua periodo in aliis exanthemata erumpunt, in reliquis etiam non maculatis gelidiuscula sunt extrema superiora, cum aegrorum sensatione quadam leuissimi frigoris. Floret aliis facies cum oris labiis per omnem morbi decursum: alii imminente malo euentu, sub deliriis praecipue, expallescent. Per vomitum ventriculus extricatur fuscis & viridibus. Noctes inter phantasmata insomnes & inquietas agunt. Vox querula, debilis, quibusdam humilis est. Morbo incrementum vires ulterius franguntur. In aliis post capitis & artuum dolores vehementes, sitim, vigilias & insomnia delira, nono demum die accedit diarrhoea frequens, cum virium notabili decremento. Vrget tussis sicca, viribus pro elidendo muco deficientibus; sitis etiam, cum perpetua faucium siccitate. Percipiunt interdum circa hoc tempus leuissimi frigoris sensum, ita vt stragulis sollicitè sese obuoluant. Dentes squalidi sunt & fusci; superiores ficci. A die 9no in quibusdam frequentia multum incrementum alui profluvium cum virium decremento & artuum superiorum

rum sub motu tremore. Sedatur circa diem
 minimum diarrhoea, vel penitus in aliis sic-
 catur, morbusque tunc temporis, audiendi
 facultate magis deprauata, ad surditatem &
 stuporem vsque; diarrhoea mucosa, critica,
 cum euphoria aegri modice superstite; vel
 tussicula humida, stertentis laryngis strepitu &
 expectoratione; sedimento lacteo urinae;
 pustulis aliquot efflorescentibus, aliaue crisi
 qualicumque imperfecta, multum leuatur, aut
 utcumque soluitur: in aliis, quae substiterat
 diarrhoea, critica refluit modice & simplici-
 ter mucosa. Redit placidior somnus, & tan-
 tillum restauratur ciborum appetentia. Sin
 minus huius periodi molimina critica mor-
 bo soluendo sufficiant; coctio in subsequens
 stadium criticum differtur, protrahuntur sym-
 ptomata, quin grauiora fiunt.

Capitis nempe pondus manet, auge-
 tur per interualla sitis, pergit respiratio fre-
 quens, brevis, impedita, cum stertentis la-
 ryngis strepitu, lacrumae interdum stillant
 inuito aegro, sordibus obuestiuntur artus,
 sedantur alui deiectiones, nec amplius pu-
 tridum & biliosum redolent. Nisi alui ex-
 pressa sanorum similia fiant, modica diar-
 rhoea superest, mucosa, minus molesta. No-
 ctes fiunt placidiores, & raro insomniis tur-
 bulentis intercipitur quies. Redduntur inter

excrementa lumbrici pauci & emortui, humidior fit tufficula. Circa 11um demum diem pustulae quaedam purulentae efferuntur, exulcerationes in regione ossis sacri, trochanterum, &c. Ex situ supino nunc aeger deuoluitur in alterutrum latus. Vrina deiicit sedimentum leue, flauum, copiosum pergit modesta diarrhoea mucosa, sensim minuta: & febris indoles acuta sensim transit in lentae speciem, qua ulterius residua morbosa euertere natura conatur. Inde a d. 21mo omnia mitescunt. Producitur coctio lenta, & superato morbo, sui magis compos factus aeger, nunc demum cum grata quadam perceptione sentit, se graui morbo laborasse. Inter bonam suppurationem sensim redeunt vires, cum ciborum appetentia.

Signa & phaenomena reliqua, pro subiectorum & morbi indolis varietate, diuersa sunt. *Sanguis* e vena tractus sub initium (d. 4.) morbi maculis inflammatis, cinereis tegitur; tantillum feri secedit, pars inferior placentae ex massulis coccineis & nigro cruore diffluente mixta est. Successu temporis, si vena iterum secatur, sanguis aegre & guttatim ad membrum depluit, placenta, sine crusta inflammatoria & sero, patinae arcte adhaeret & superficies coccinea splendet. Si

Si ob metastasin ad pulmones tertium vena secatur, cruor sine fero passim modica crusta renata tegitur. *Sitis* inde ab initio morbi, ad crisin vsque intensa, sub incremento, siccitate oris & faucium iuncta, protrahitur; morbo decrecente mitescit. Vrget subinde *tussis sicca*, satis frequens, cum defectu virium mucum reiicientium; tempore critico, circa d. 11. 14. 17, humidior fit & leuior cum expectoratione.

Lingua inde a tertio die alba, sicca, aspera, squalida, cum macula fusca ad radicem; sensim ad apicem & limbos ruberrima, dorso sicco, fusco, nigro; post d. 9. humida, mucositate flauescente obducta, sordida, cum sulcis profundis; crisi facta, pallidior, humida, pura fit. In aliis sub soporibus primum quidem humida, lata, alba, cum macula fusca, mucositate squalida; sensim vero tremula, sicca, fusca, globosa, ultra dentes siccos, squalidos, fuscis, exferi nequit.

Pulsus primis diebus plenus, durus, frequens; post parvus, duriusculus cum frequentia, interdum debilis. Crisin versus plenitudo augetur inter modestam duritiem & frequentiam: sub diarrhoea critica parvus, duriusculus, modice frequens. Quibus sopores minantur, quinto circiter die, pulsus

fit celer, durus, non frequens; per interval-
la rursus plenus, rarus, non celer, impedi-
tus; rursus frequens, crepitans, duriusculus.
Sensim modice plenus & durus; per vicissi-
tudines iterum rarus, impeditus; rursus du-
rus cum frequentia. Sequentibus diebus
plenusculus, durus, inaequalis, intermit-
tens, non frequens. Quum crisis instat, ple-
nior, liberior, frequentior ac mollior fit;
quum in malam partem vergit, rursus
extenuatur impeditus, cum duritie: debilis
demum per longa intervalla intermittit. Quo-
ties metastasis in pulmones contingit, pulsus
plenus, frequens, modice vadosus, thoraci-
cus redditur. Deliria furiosa praecedat &
comitatur pulsus debilis, diffuens, vacuus,
ac si, medio arteriae vacuo, vtrinque mol-
le sanguinis flumen tangeretur.

Quum perniciēs metui debet, urina
quarto die obscura, flava, limosa, cum se-
dimento albo, mucoso, & circulo ad mar-
ginem, sensim recrudescit; & seposita, po-
stero die demum interdum turbatur, cum se-
dimento parco, furfuraceo & circulo. Tan-
dem tenuis, cruda, flava, non amplius
turbata, cum dispersis ac suspensis nubecu-
lis; rursus per intervalla turbida parum, sub
finem citra voluntatem effluit.

Simili fere, sed graviore, ac supra de-
scriptus

scriptus est, apparatu morbi, aegrum mala coctione trucidaturi, primum stadium decurrit: sed inde a nono die pessima symptomata periculum intendunt. Evanescit susurrus aurium & redditur audiendi facultas. Diffuunt corporis superiora sudoribus, & vires adeo infringuntur, vt immobilis situ supino aeger decumbat. Excrementa fusca in lectum defluunt, borborygmis non infrequentibus iunctis. Tremunt artus superiores, & lingua globosa pone dentes subsistit tremula. Inter sopores leniter conuellantur artus superiores, respiratio cum stertente muco, inaequalis, & difficilis fit. Caligant oculi impuri, sanie sordidi, immoti, torui. Facies fit tumidula. Pulsus modo plenus, soporofus est; modo parvus, impeditus & intermittens. Subsiliunt tendines. Licet interdum circa diem 11. rursus quaedam spes affulgeat, lingua humida fiat, in alterutrum latus aeger deuoluatur & symptomatum vehementia paullo cedat: postero tamen die omnia recidunt, & in situm supinum aeger relabitur. Euigilans sui vix conscius est, & totum corpus grauitate & inertia quadam opprimitur. Cum facie & labiis floridis, quibusdam sub stadio soporoso tument venae, cum arteriarum pulsu molli & soporoso. Redeunt d. 12. sopores,

res, conuellantur artus superiores, potissimum maxilla inferior. Laboriose spiritum ducunt profundum; tremit lingua fusca, sicca, non vltra dentes exserenda; & licet vesicatoriorum vlcera optime fluant, omnia tamen symptomata ingrauescunt. Recrudescit vrina, conuellantur cum superioribus nunc quoque inferiora. Grauiissimo sopore sepultus aeger, nullis excitantibus expergefieri potest. Aboletur linguae vsus: sub soporibus obscura & humili voce quaedam obmurmurat, & dum linguam exserere aut loqui tentat, conuellitur maxilla. Post potulenta difficulter & parce deglutita, excitatur singultus. Vrina etiam inscio aegro fluit. Pulsus durus & impeditus extenuatur: respiratio frequens, brevis, magisque strepens ita sublimis fit, vt nonnisi scapulis eleuatis spiritum ducere aeger queat: tandemque d. vt plurimum 9. 14. linguae vsu prorsus deleta, potulenta cum tussi repelluntur. Deicit vestimenta, manus saepe ante faciem volutat, ac si quid venaretur lectumque & stragula carpendoprehendit. Extenuatur pulsus debilis & per longa interualla penitus silet: subsiliunt tendines & vehementius conuellantur artus. Situ supino aeger confectus decumbit, attractis genibus, rictu hiantes, oculis apertis, toruis, immobilibus. Tu-
met

met etiam facies. Augetur sensim strepitus congesti in larynge muci & peripneumonicorum morte moritur. Neque ante, neque post obitum, notabilis fuit abdominis inflatio tympanitica; saltem longe minor, ac in dysentericis esse solebat.

b) Febris mucosa, acuta, maligna, inflammatoria.

Erant etiam, quibus morbus sine diarrhoea decurrebat; inflammatae magis, quam putridae indolis particeps; quid? quod obstructione pertinaci aluus interdum praecludebatur. Nulli vermes redditi, & parum mucosi iunctum fuit. Initiis, aut febre subdola & tecta, aut ex horrore & aestu, capitis, vox perpetim querula est. Post unam vel alteram narium haemorrhagiam modicam, circa sextum diem efflorescunt petechiae copiosae, per omnem fere morbum constantes, quin a morte adhuc superstites. Postridie, die nempe septimo, in aliis metastasi in pulmones & abhinc larga expectoratione, iuncto simul aurium susurru & grauiori sensim auditu, morbus leuatur, atque deliria per aliquamdiu suspenduntur, vel ad diem 12 usque. Alii, beneficio illo naturae destituti, eodem die adeo furunt, ut mag-

magnos clamores edant & sese suffurari vel domum, ut aiunt, recipere tentent. Sen-
sim placati aegri tacite delirant, & manus
lauare intendunt; demum inter sopores le-
ctum carpunt, stupidi sunt, querula voce
cessante. Catarrho tunc morbus leuatur,
screatu, tussi nariumque fluxu, mucosis,
& post aliquam alui segnitiam, dolore ex-
tremorum arthritico, quibus & olim fami-
liaris & haereditarius fuit, circa d. 18 mor-
bus pedetentim dissipatur.

In leuiori malo, post vomitus sponta-
neos & in pectore puncturas, enata 6to die
deliria, inter anxietates & alui segnitiam,
sensim ad maximum furorem euehuntur: nul-
la tamen efflorescunt exanthemata. Exci-
tato dein vomitu eliduntur materia fusca mu-
cosa & vermes; quibus emissis mala sensim
componuntur. Contingit demum inde a
11mo die larga cum tussi crebriori expecto-
ratio mucosa, qua breui temporis spatio sani-
tas restituitur.

In aliis, quibus vena non fuit secta,
post pertinacissimam alui obstructionem, 7
integros dies protactam, ad partem quam-
dam ex antiqua labe imbellicam, peluim &
genitalia, decubuit funestum malum atque,
urgente ultimis diebus intensissima siti, hor-
ren.

rendam imi ventris & pelvis inflammatio-
nem, cum sanguine multum extrauafato,
intestinorum crafforum & mufculorum gan-
graena, excitauit. Pridie ante mortem, d.
12-14 fequentam, aliquid cruoris per anum
fecellit.

Non adeo in speciei perniciofae cura-
tione in cenfum venit mucofum. Indica-
tiones potius referuntur ad analogiam fe-
brium malignarum; habita fimul originis,
cognationis, & iunctae inflammationis ra-
tione. Facile autem medicationis intuitu in
triplex ftadium morbus difpescitur; inflam-
mationis, resolutionis & crifeos; quibus om-
nibus aliquid mucofi iunctum eft.

Sub initium haud male primis viis
profpicitur vomitorio, interdum repetito;
quo impuritates expellantur, muci & bilis
deprauatae fentina auferatur, atque facta
commotione pars obftructionis foluatur. Al-
uus, primis diebus claufa vtplurimum, la-
xantibus antiphlogifticis, falino-mannatis,
aperitur; & pro ratione inflammationis, iun-
ctae primum ftadium vna vel altera V. Sae,
diluentibus, atque, refracta dofi propinatis,
refoluentibus antiphlogifticis, falino-nitro-
fis, cum acidi cuiusdam vegetabilis pro re-
ftinguenda fiti connubio, tranfigitur; indi-
catione

catione pro *S. Mne* semper ex pulsu petita. Si morbi natura mucosae indolis maiori in gradu particeps est, euacuantia etiam abdominalia in progressu multum levaminis afferunt. Postquam vomitu materia mucosa, bilis corrupta & vermes, proiecti sunt, pressiones saepe atque praecordiorum anxietates levatas, quin prorsus sufflaminatas, vidimus. Quo magis vero putredo abdominalis sese evolvit; eo cautius mercandum est euacuantibus, & resolventibus, tandemque penitus abstinendum: nihil enim efficacius disponit ad humorum colliquationem, quam istiusmodi remedia. Maxima in primis hoc nomine opus est cautione in administranda *V. Sne*; nisi quidem vires & humorum vbertatem, pro morbo superando necessarias *, praecerpere, atque symptomata putrida summopere intendere velis.

Stadium putridum neque resolventia fert, cuiuscumque generis fuerint, neque euacuantia aut antiphlogistica salina, sed quae humores diffuentes incrassant atque conpingunt. Optime prae reliquis omnibus
nifus

* cf. Venerandi Senis nostri, ut in ordine suo, ita in utraque arte Apollinari primarii
 G. G. RICHTERI Dissertatio, de coctionum praesidiis euacuantium usu euerfis. 1758,

nifus illos in resolutionem compescunt potus acidulatus & acida mineralia multum dulci medicamine, ob mucosam morbi indolem, temperata atque diluta. Praeclarum subinde praestitit vsum mannati cuiusdam cum prioribus connubium. Fracta dein ex parte putredinis vehementia, sensim pro renata, subiungitur lene anodynum. Egregium in aliis & longe efficacissimum acidi mineralis, mannae & opii miscela remedium exhibet, ad compescendam & corrigendam putredinem biliosam abdominalem, spasmos atque dolores demulcendos, & metastasin illam morbosam in primas vias infringendam.

Pellendis exanthematibus, forsitan haesitantibus, nihil praestantius est, nisi alui profluvium putridum vel alia colliquatio ab eius usu absterreat, quam MRa simplex aut ipsa camphora, suspensa manu & in connubio anodyni, exhibita. Mira etiam hoc nomine interdum vomitoriorum est efficacia; inprimis, ubi primarum viarum impuritatibus & inde excitatis spasminis naturae molimina opprimuntur, aut corporis commotione, tamquam stimulo, opus est.

Aluo obstructae, quae in progressu morbi non adeo timenda, quin potius utpluri-

H

mum

num proficua est, magis clysmate, quam laxantibus, succurrimus. Stadio putrido transacto, non male vesicatoria in usum vocantur, ut naturae via ad moliendam crisin sternatur, aut artificialis quaedam substituitur: praematura nocent, seriora parum iuvant.

Versus stadium criticum & per omnem reliquum morbi decursum, mira quaedam, specifica, & non satis laudanda corticis peruviani in extracto est efficacia. Aluum blande constipat, nervos & partes debilitatas reficit, putredinem & malam coctionem gangraenosam compescit, atque crisin salutarem, imprimis purulentam, mira quadam virtute promouet. * Mucus critice congestus in primas vias & laryngem, optime ejicitur vomitorio aut laxante, habita temporis critici ratione. Sicubi metastasis critica magis in pulmones vergit, expectoratio blande promoveatur addito prioribus liquiritiae extracto, non neglectis reuellentibus externis & aluum modeste ducentibus. Reliqua ad normam prioris speciei componantur.

Vbi multum eminet per totum morbum

* cf. Sagacissimi de HAEN Rat. medend. in nosocom.

bum inflammatio, sine memorabili putridi miscela; cura ad methodum antipleuriticam dirigatur, V. *Sbus*, euacuantibus antiphlogisticis, nitrosis, camphoratis aliisque resoluentibus, non neglectis tamen, que mucosi conubio debentur.

Generatim morbo diuersimodo mixto & mixta medendi methodus accommodari debet.

Victus semper sit blandus & demulcens, primis stadiis pauper & vegetabilis. Saepius enim notatum est, vel a solis carniū iusculis omnia peiora reddi, febrem exasperari, atque saburram putridam manifesto augeri; quin sunt, qui prae fastidio omnem victum animale tunc abhorrent. Decrescente autem morbo, quae blande nutriunt atque ab imbecilli adhuc ventriculo facile subiguntur, non solum pedetentim concedenda sunt; sed ut plurimum ipse usus postulat, ut exhaustum & confectum corpus nutrientibus reficiatur, & humorum dispendium refarciatur. Quid? quod si per strictam nimis dietam naturae molimina critica his subsidiis destituuntur, nec humorum massa nouo subinde chyli blandi affluxu demulcetur; laudabilis crasis, licet ex voto natura huc usque superauerit morbum, denuo dissoluitur, salutaris coctio

subuertitur, saltem ita differtur, vt vel nulla crisi subsequente, aeger relabatur, vel sequioris notae crisis lento naturae conamine succedat, & diu protracta valetudine, sero deum redeat corporis vigor. Multoties & ad taedium vsque vidimus, miserorum fortem lugentes, ex male intellectis regulis diaeteticis, pessime aegrorum salutis fuisse prospectum. Ex sola enim nutritionis penuria multi conualescentium perierunt, minus stricta diaeta certissime seruandi. Colligit utcumque natura, per varios relapsus, vires, victu non suffultas & perficiendae crisi laudabili non suffecturas, nouam febrem accendit, nouis moliminibus morbi reliquias expellere conatur; ut plurimum tamen scopo excidit, dum aucta semper medentium circumspectione, aegris languentibus nutrimenta deducuntur. Tandem post varia tentamina succumbit natura & morbo ac fame confectis phthisico modo est pereundum. Multum accelerat triste illud fatum vulnus aut vlcus iunctum, quo citius, puris male cocti profluuium, exhausti obeunt. Pauci, ventriculo magis, quam medentibus obtemperantes, dum clanculum sibi prospiciebant, feliciter euaserunt.

VII.

Tertia morbi mucosi species, lenta.

Quam sensu latiori *lentam* nuncupauimus, morbi mucosi species solos fere comprehendit infantes inter 2 & 14 annum versantes. Aggreditur potissimum illos, qui sub initium hiemis scabie, nunc suppressa, laborarunt. Leue & sanabile in aliis est; in aliis leue etiam prima specie malum, aucto pedetentim periculo, blanditias large compensat.

Mitiori semper feбри iuncta est *species lenta leuior*, quin interdum sine notabili febre decurrit; neque certo typo adstringitur febricula, sed erratica per interualla exacerbatur, iterumque supprimitur. Quae sane chronici morbi mucosi febrisque benignae in adultis ratio est ad febrem mucosam, malignam; ea pariter obseruatur inter leuiorem morbum lentum, mucosum in infantibus, atque longam febrem perniciosam. Symptomata, si vehementia excipiatur, eadem sunt in leuiori specie lenta, grauiorique; sed hanc notabilis febris comitatur.

Leuius habent pusiones lactentes &, quod memorabile est, aphtharum & vermi-

um abscedentium expertes manent: mitiora etiam symptomata, simpliciter fere chronica, experiuntur infantes adultiores, quibus externa quaedam crisis perpetua, morbi vim infringens, vti ophthalmia, contingit.

Auspicatur morbus, si qua febricula observatur, leuiori frigore, appetitu inordinato, per interualla plane abolito, ita vt petita dum porriguntur, fastidiant, vbera tamen lubenter fugant. In aliis constans per omnem morbum manet ciborum appetentia. In plerisque inde ab initio per omnem morbum abdomen est inflatum cum duritie atque subinde, cum intensa siti, sapor amarus, frequens diarrhoea mucosa & ab assumpto cibo pressiones in abdomine vrgent, iuncto in quibusdam aestu febrili cum capitis dolore. In quibusdam, dum morbus iunior est, prodeunt vermes. Haud raro in morbi decursu interdum accedunt horripilationes aestusque fugaces cum capitis dolore, per interualla exasperato; interdum etiam nouum frigus cum insequente calore. Linguam vt plurimum obsident aphthae, atque cum magno cruciatu exulcerantur gingivae dolentes, iuncta linguae excoriatione. Subinde pruriunt nares, rubet facies, citra voluntatem destillant lacrumae atque paucioribus turbatur somnus. Remediis vomitu ex-

tur-

turbatur materia mucosa, cum admista interdum bile pauca. Accedit etiam tussis, cum pusionis inquietudine & aestu febrili exasperata. Nihil simulacrorum pleuriticorum adest, neque artuum dolores, neque vomitus spontaneus, neque sudores vrgent. Cessat versus stadium criticum diarrhoea, redit sensim appetitus, & in pusionibus lactentibus enato pedum circa malleolos & tarsum tumore oedematoso; apud alios pustulis scabiosis cum ambitu rubente, tertia vel quarta demum hebdomade morbus dissipatur.

Lingua glabra, rubra, subficca, pura, versus radicem muco albo tegitur; dein contracta, acuta, glabra corii instar, euadit; rursus lata, glabra, pallide rubra, pura, humida. Pulsus plenus est, duriusculus, modice frequens; sensim paruus, modice celer, frequens. Urina pauca, flaua, subpellucida, cum nubecula & circulo; deinceps turbida, sedimentum ex albo rubellum deiecit; sub finem copiosa redditur, cum sedimento mucoso, leui.

Aliis, sine febre initiali, saltem ab aegris notata, aliquamdiu aluus fluit, qua de nouo exsiccata, inflammantur cum palpebris tumentibus oculi, multum feri tenuis fundunt, sensim spissioris & in speciem puris

mutati. Soluta iterum fluxaque aluus cum vagante circa vmbilicum dolore ophthalmiam mitigat. Indurescit inflatum abdomen & suscitatur tussicula, successu temporis sedatior, cum muco in faucibus collecto. Largior etiam aphtharum seges late proserpit. Accenditur post aliquot hebdomades notabilis febricula, ephemera vel nocturna, quam excipit vna vel altera pustula cum ophthalmiae incremento tardioreque aluo. Sensim, cum variis diarrhoeae vicissitudinibus, abscedit vis trichuridum & dolent gingivae. Sopitis demum abdominis doloribus, diarrhoea aliquamdiu continuatur, donec aliquoties haecenus exasperata ophthalmia, elapsa 6ta hebdomade, cum ipso morbo cedat.

Analoga, in curatione cum prima & secunda morbi mucosi specie, medendi methodus seruanda est, ex superioribus petenda, non neglecta simul, quae feбри debetur, cautione. Proficua fuere in lento infantum, sine notabili febre, malo, mercurialia, in primis mercurius dulcis in connubio rhei & camphorae; vivus etiam saccharo subactus, vel in tenerioribus aethiops quidam cum syrapi laxantis miscela. Alia anthelmintica ex amarorum classe, vt fantonici semen, conserua absinthii &c., sine additamento mercurii, effectum vt plurimum denegarunt.

Gene-

Generatim vermes raro in casu obtemperarunt remediis; saepius, critico molimine expulsi, corpus deseruerunt citra vllum anthelminticum adhibitum.

Vomitum lacessiuius electuario vel decocto ex ipecacuanha cum syrupo cichorei, vel mannato, oxymelle squillitico, aut tenellorum palato indulgentes, syrupo emetico; remediis per epicrasin propinatis.

Ciendae aluo modo laxans quoddam demulcens, mannatum, modo emulsionem ialappinam aut ipsum rheum, in morbo videlicet minus bilioso, varia forma cum successu accommodauimus.

Camphoratorum, praecipue infringendo mercurio adiectorum, vel in forma emulsionum administratorum, & in hac morbi specie eximia fuit efficacia.

Spem fefellerunt resoluentia salina, kermes minerale & huius generis alia, stimulo laedentia. Febris accensa sibi vtcunque vindicauit methodum febris mucosae analogam.

Funestus maxime morbus erat animo deiectis, morosis, taciturnis, pauperibus, male nutritis, in humidum & fordidum lo-

cum congestis, & ad phthisin aptis. Duplici modo sese prodit. In priori specie notabilior & distinctior est febris continua longa, siue coctrix; distinctiores induciae inter hanc mediae & sequentem febrem lentam, siue phthisicam, quae ipsa frigore suo notatur. In posteriori specie subdola febris longa est & leuiore induciae, quae breuiorem febrem phthisicam, sine frigore natam, a longa seiungunt. Haec altera in illis potissimum obseruata est, quibus ex repressa scabie foedatum erat viscus. Dum natura, tandem prostrata, eluctari variis crisibus conatur, in plures hebdomades, quin menses, morbus protrahitur. Qui pereunt, phthisicorum morte, ut plurimum circa 8^{uam}, 11^{am} vel 12^{am} hebdomadem, extinguuntur.

Stadium chronicum initiale simile est prodromo chronico febris mucosae supra descripto. Labascit appetitus, cum pressione in ventriculo ab assumtis cibis: interdum auide appetunt, acceptosque cibos statim fastidiunt. Saepius quoque ab ingestis excitatur vomitus.

Adoritur ut plurimum *continua longa* frigore vespertino, triduum, quin ultra, repetito; interdum & sine notabili frigore.
Pro-

Prosternitur appetitus; dolet sub initium caput, inde per omnem morbum indolens; sitis autem intensa, raro remittens, morbi perpetua comes est. Frigent pedes, vomitu eiiciuntur lumbrici, orthostadios praecipue aegros nausea & vomitus infestat. Alternis diebus interdum leuius habent, sine regula & typo constante. Accedit dein tussicula abdominalis varia, sicca, per interualla, imprimis appropinquante morte, exasperata. Ingrauescunt in imo ventre dolores, sensim inflatur abdomen cum duritie, subsequitur diarrhoea, & saepius cum excrementis prodeunt vermes. Multum algent aegri atque de debilitate & corporis ad motum inertia queruntur. Licet per interualla extra lectum versentur, extenuatum tamen corpus semper prope fornacem sedentes fouent. Tempore incerto, aliis haud ita procul ab initio, aliis demum aliquot hebdomades ante mortem, intumescunt pedes, primum circa malleolos & tarsum, tumore, per interualla paulo subfidente, versus mortem aucto, & in cadaueribus adhuc superflite, oedematoso. Subinde in progressu morbi, incerta tamen periodo, horroribus & frigore febrili corripuntur, & licet ad contactum caleant membra, de frigore tamen querelas fundunt aegri. Inde a primis horroribus sensim notabi-

tabiliter emaciatur corpus cum virium ea iactura, vt post aliquod tempus lecto amplius carere nequeant. Neque capitis dolor, neque aestus notabilis algoribus succedit. Nihil ex tinea & coryza emolumenti proficiscitur: tussis quoque, aliquando humida, rursus exarescit. Post aliquot horrores, frigora, diarrhoeam & imi ventris dolores tantisper sedatiores, exoritur oris, dentium & gingivarum dolor cum salivae profluio: efflorescunt aphthae in lingua & omni oris interni superficie; quae auctae sensim numero latiores fiunt, dehiscunt, obscure flauescentes, nonnullae in vlcera profunda degenerant, simulque lingua aliquando mucro tegitur crasso, flauescente. Aphthis sese associant cruciatus atque dolores pungentes, lancinantes in ore, noctu inprimis ingrauescentes cum subsequente oris interni excoaratione, quin veris vlceribus. * Viget in nonnullis appetitus, sed oris dolor masticationem vetat. Intumescunt aliis, circa quintam morbi hebdomadem, simul genae, & os
ape-

* Natura aphtharum carcinodes est. Quod si itaque nimium proserpunt, paratum in illis fermentum carcinodes per circulum in massam sanguinis recipitur, & ad lentam humorum resolutionem cum reliquis causis suam etiam symbolam confert.

aperire nequeunt, tumore post octiduum rursus dissipato. Laesa tumore isto respiratio fit profunda, vox multum querula. Prodeunt cum excrementis lumbrici, atque inter suppurationem ulcerum aphthosorum parum subsidet abdomen. Redeunt per intervalla imi ventris dolores, sine diarrhoea iuncta. Ab aliis, inter excrementa mollia & flava redduntur glebulae pingues, veram pinguedinem mentientes. Frigent aegri, dum e lecto surgunt, tremunt, atque prae debilitate semet ipsos sustinere nequeunt. Inter ulcera, aphtae magnae gingivas quoque atque palatum occupant. Oborta oris haemorrhagia, postridie reduce, ex gingivis profluens sanguis in thrombos extrahendos coit. Abhinc oris dolor paullo levatur. Ab umbilico magis inferiora versus descendunt imi ventris dolores, abdomine simul duro, ad contactum dolente. Sopiuntur, post excretos diarrhoea & vomitu vermes, dolores, subsidens abdomen emollitur, evanescit pedum tumor. Per intervalla, post quasdam inducias, rursus exasperantur oris dolores, cum tenuis salivae effluxu.

Redit inde melioris valetudinis spes, elevatur pulsus, cessat per intervalla diarrhoea & sitis, auide appetunt cibos, viresque utcumque restaurantur, quin noctu contingit

tingit vnus alterue sudor copiosus: sed bre-
vi rursus omnia concidunt. Oborta enim
frigore aliquoties repetito, cum subsequente ca-
lore, facie florida & siti, vel intermixtis ae-
stibus fugacibus, abdomen denuo inflatur,
dolore simul acerbo reduce: rursus intume-
scunt pedes, tactu dolentes & subito pror-
sus aboletur appetitus. Indurescit imus ven-
ter, redit bulimia, abscedunt inter alui deie-
ctiones frequentes lumbrici, extenuatur pul-
sus, prosternuntur vires. In aliis, aliquot
hebdomades ante mortem, faciem, potissi-
mum circa palpebras, occupat tumor ca-
checticus, interdum parum subsidens, ad fi-
nem vsque constans. Redeunt aphtae ita,
vt linguam exserere prae dolore nequeant.
Valde extenuatur corpus, viribus prorsus
sufflaminatis. Sponte effluunt excrementa
fusca, & inter *diarrhoeam frequentem* cum
tenesmis *prolabitur anus*. Soporosi, rictu
aperto, dentibus siccis, & facie hipocratica,
supini decumbentes attrahunt genua. Col-
labitur demum, quin introrsum *contrahitur*
abdomen. Maxima difficultate spiritum, per
longa interualla intermittentem, ducunt,
iuncto simul, a muci in larynge collecti vi,
strepitu. Post artuum superiorum maxillae-
que conuulsiones, tandem exfoluuntur.

Dolores in abdomine, vt in febre acuta,
vagan-

vagantur, praecipue in regione coli trans-
 versi, leues sunt ab initio & obtusi; in
 progressu morbi & sub tussi multum ex-
 asperantur atque diutius protrahuntur; sem-
 per fere deiectiones aluinas praecedunt,
 interdum cum borborygmis. Ceterum quae-
 dam illorum cum doloribus oris est vicif-
 situdo. *Vermes* vario tempore prodeunt:
 saepius sua sponte, aut cum deiectione alui-
 na; interdum vomitu aut sub tussicula ve-
 hementiori.

Pulsus parvus & durus est, per om-
 nem morbi decursum fere frequens. Ra-
 ro frequentia per intervalla desideratur. Sub-
 inde quoque, primo praesertim stadio &
 versus morbi finem, celer cum frequentia
 & duritie. Raro intervallo plenus fit; sed
 breui rursus extenuatur, sensim debilis ac te-
 nuis cum modica frequentia ad finem de-
 currit. Praeter aphthas & vlcera, *lingua* fe-
 re semper glabra, pallide rubra, pura, hu-
 mida, laxa; in quibusdam sub sicca, ad ra-
 dicem alba, vel mucro crasso flauescente
 obducta deprehenditur; versus finem pone-
 dentes subsistit. Subinde etiam papillae
 fungosae sunt conspicuae. *Urina* tenuis est,
 aquosa, citrina; sensim rubella, crassa, sub-
 pellucida, fere semper cruda.

In altera specie statim ab initio adest diarrhoea cum abdominis inflatione ac durtie, dolore & torminibus. Protinus etiam iungitur tussicula abdominalis sicca, pedumque dolentium tumor. Saepius quidem aegros adoritur frigus vespertinum, sed leuior externa specie febris sequitur. Deficit appetitus, impetit nausea. Vomitoria exturbant materiam mucosam, tenacem, bile demum remixtam; in progressu morbi obscure flauam, mucosam, biliosam, tenacem, crassam, immixtis subinde lumbricis. Sopiuntur per intervalla abdominis dolores & ipsa diarrhoea. Accenditur sitis, per omnem morbum fere constans. Viribus oppressis sensim extenuatur corpus. Effertur oris tumor cum salivae effluxu & loquela ac deglutitione impeditis. Dolent simul gingivae, ut prae dolore nec os claudere nec linguam exserere possint. Obsidentur labia interna aphthis confluentibus: sensim pars commutatur in magnum vlcus, liquorem graueolentem fundens, cum sapore deprauato. Parum nonnunquam subsidet oris pedumque tumor. Noctes saepius inquietae, insomnes. Micat interdum ciborum, tenuium imprimis appetentia; saepe tamen nausea cum vomitu spontaneo, & in situ erecto vertigines adsunt cum vomendi

di conatu. A meridie, sed rarissime, dolor quidam capitis sentitur. Tussis interdum humida fit, & vis muci reicitur; breui tamen rursus exsiccat. Dolores in imo ventre circa umbilicum grauioresemper cum borborygmis praecedunt diarrhoeam mucosam frequentem: postmodum cum excrementis merus secedit sanguis. Interdum somnolenti saepe & parum sudant. Frequens vrget tussis; increbescit diarrhoea sanguinolenta; emaciatur corpus, tument pedes; molle tamen euadit abdomen. Raro de nocte accenditur calor cum siti & inquietudine. Inter summam virium fracturam & adspectum hippocraticum, diarrhoea fit foetidissima, excrementis magno cum impetu expulsis.

Licet paullo vegetior adspectus cum rubore genarum redeat, diarrhoea cesset, & aegri appetentia paullo resipiscat: breui tamen omnia relabuntur. Facies expallescit in hippocraticam, redit diarrhoea putrida cum doloribus & tussi. Respiratio fit frequens, profunda; pulsus celer, multum frequens, adeo debilis, vt tactum fere fugiat; lacrymantur oculi. Sub tussi indies frequentiori & grauiori, strepitus muci in larynge, & pectoris dolores pungentes, iuncta simul respiratione difficili, stertorosa, sensim intermittente, sublimi. Abolentur loquela & de-

I

glu-

glutio, & supini decumbentes aegri, attractis genubus, inter varias corporis conuulsiones, octaua ut plurimum hebdomade, animam efflant.

Pulsus parvus, duriusculus, ut plurimum tenuis & frequens; raro per interualla fit pleniusculus. Celeritas & durities est inconstans. Morbo prouectiori pulsus admodum extenuatur, successiue fit debilissimus, celer, durus; sub finem multum frequens. Raro sub morbi decursum frequentia desideratur.

Lingua pallide rubra, lata, humida, tenui mucositate albo tecta; sensim versus radicem sicca, albescens, rursus mucositate tecta; dein pura, cum papillis eleuatis rubris. Postea contracta, pallida, parum flauescens, humida, pura; sub finem tota expallescit, ceterum glabra, pura.

Vrina flaua s. rubella, pellucida, ut plurimum cruda; sensim rubra, pauca; raro crassa, opaca; raro etiam cum nubecula tenui dispersa.

Aliis saepe pruriunt nares. Abdomen molle manet, neque inflatur: nec aphtharum quidquam se prodit. Tussis ceterum & diarrhoea frequens, subinde cum lumbricis.

Iun-

Iunguntur interdum lumborum dolores & fitis intensa. Tussis interdum humida cum coryza. Haud raro queruli sunt aegri, somnolenti. Per intervalla dolores imi ventris ingrauescunt. Subinde sponte migrant lumbrici. Viribus demum exhaustis, tussi frequenti & diarrhoea, circa octauam morbi hebdomadem, vrgente subito alui stimulo, inter manus administri, aut alio modo, corpore non conuulso, placide expirant. Cetera fere vt in specie praecedente b).

Plenior solet esse pulsus, ac in prioribus lentae speciebus, minor tamen frequentia aut celeritas iungitur. Sub finem pulsus fit tenuis, celer & frequens. In aliis interdum multum frequens, plenus & durus, versus mortem debilis fit cum celeritate atque frequentia. Pallide rubra lingua versus radicem muco obscure flauo tegitur; sensim humida glabra, vt ante, mucosa; sub finem contracta, rubra, pura.

Symptomata quidem descriptae *speciei grauioris* ad phthificam morbi indolem nos ducunt; obstinacia, quae omnibus remediis illudit; corporis extenuatio; phaenomena in cadaueribus obuia. Scorbuti adulterium palam faciunt symptomata gingiuarum aphthosa, haemorrhagiae, vlcera maligna, dolores

lores artuum, exanthemata extremitatum inferiorum, a morte adhuc conspicua. Cum humoribus autem mucosis simul peccant corporis nobiliora fluida. Perueritur inprimis laudabilis indoles fluidi nutritii, excitatur motus intestinus, fermentationi, (si ita vocare fas est) analogus, qui per resolutionem lentam corpori nutrimentum subtrahit. Fluido quidem mucoso corpus defraudatur per vberimas excretiones mucosas; gelatinoso nutriente per vermes, vlcera, congestiones criticas, scirrhasas, purulentas ipsamque lympham, in telam cellulofam & corporis caua collectam. Ita fit, vt cadauerum primae viae & pulmones mucos affluant, folliculi mucosi turgeant, vermes vtriusque generis copiosi, inprimis lumbricorum glomera, obseruentur; porro viscerum farctura cruda, scirrhorum variorum congeries in abdomine & thorace, puris secreti in abdominis cauo vestigia atque vesiculae & sacci, pure plus minus cocto turgidi in pulmonibus, nec non gangraenae lentae internae, maxime ad tunicam villosam phaenomena. Maior etiam vis morbi est, quod nota atque consueta remedia anthelmintica, resoluentia, quin ipsa demulcentia & anodyna malum potius augeant, quam infringunt.

In malo vero sanabili vitium in solis fluidis

dis mucosis subsistit, remediisque obtemperat. Quodsi forsan nobiliora fluida simul inficit, saltem mitius illa habet, neque viscera, antea pura, laedit. Ita victrix natura post laudabilem coctionem vitiosos humores corpore expellit.

VIII.

Quarta morbi mucosi species, accessoria.

Est etiam morbi mucosi quaedam species *accessoria* quae, aliis affectionibus primariis characteres suos impertit. Fomitis instar suscipiendo morbo mucoso fauent grauiditas, puerperium, & vulnera. Morbi etiam chronici omnes ac singuli in naturam epidemiae formantur: prae reliquis vitia hepatis, lienis & pulmonum inueterata; frequentissime hydrops, morbi phthistici, lues venerea. Haud raro quoque miasma epidemicum sese adsociavit malo hysterico, hypochondriaco, affectionibus colicis, & rachitidi; quid quod omnis fere morbus plus minus ex epidemiae spoliis aliquid reportauit, licet ex sua natura a statu epidemico longe alienus fuerit. Non solum varia symptomata adulterina in eiusmodi morbi primarii decursu, sed euidentius defunctorum sectiones epidemici consortium testabantur.

Longe maiori periculo stipatus semper fuit morbus eiusmodi compositus, prae simplici siue primario; quin varii morbi, per se sanabiles, per epidemici mucosi connubium eo fuerunt peruersi atque rebelles, ut vel acuto modo aegrum e medio sustulerint, vel in phthisin lethalem degenerauerint. Translata denique vltima morbi mucosi vestigia sunt ad ipsos morbos acutos subsequenter constitutionis variolosae * & pleuriticae.

In grauiditate morbi mucosi connubium multis termino incerto, excitauit abortum aut partum praematurum. Accensa nempe, post varios horrores, febre magna, oborti sunt dolores capitis, dorsi, extremitatum & hypochondriorum cum anxietatibus circa praecordia; ardor quoque vehemens in abdomine, vomitu spontaneo interdum iuncto. Semper sitis intensissima atque perpetua vrsit. Post debiles dein ad partum dolores, die 6 vel 9no morbi, foetus citra difficultatem fuit exclusus. Inde sequutum est satellitium symptomatum, ex morbo abdominali mucoso & vteri inflammatione compositum. Paucae euaferunt. Vt plurimum gangraena abdominali, intestinorum vterius, breui

* vid. diff. de morbo varioloso. pag. 22. 23, &c.

breui a partu perierunt. In defunctorum cadaveribus, diu calentibus & citissima putredine inflatis, lumbricorum, interdum trichuridum copiam, in intestinis deprehendimus. Vis muci viscida aegre abstergendi & pertinaciter adhaerentis, obduxit ventriculi superficiem internam. Intestina multa bile conspurcata & villi tenuium flauedine non abstergenda imbuti erant. Mollis ut plurimum lien, immensae interdum molis; molle etiam hepar acinosum & copiosa bilis crassa in cystide fellea. Multum inflammationis gangraenosae occupat ventriculum, mesenterium, & intestina coerulescentia, passim constricta.

Memorable est, ipsum foetum, mortuum semper, morbi matris esse participem. Adsunt enim inflammationes abdominales, stricture intestinorum, hepar distincte acinosum, liuore variegatum; materiae mucosae ingens vis ventriculo & intestinorum canali pertinaciter adhaeret; superficies interna omnisque villosa intense inflammata, copiosissimis folliculis mucosis prominulis, in duodeno praecipue, conspersa, eo rarioribus, quo pars a duodeno est remotior.

In quibusdam vna cum grauiditate adfuit morbus quidam chronicus cum accedente demum mucoso. Quare symptomata ae-

que ac ipsa in cadaueribus phaenomena ex triplici ista affectione composita apparere. Calculi praecipue bronchiales, scirrhi, exulcerationes & concrementa calculosa in ipsa pulmonum substantia; glandulae bronchiales deprauatae, nigrae, induratae; glandula thyroidea strumosa, vesiculis gelatinosis scatens, aliaque vitia chronica sunt oblata.

In puerperio morbi mucosi miscela manifestabatur aphthis copiosis mamillarum & dolentibus, symptomatibus pleuriticis, siti, diarrhoea, tumore mammarum, pedum oedemate dolente ad abdomen vsque adscendente & in ischiaricum malum transeunte.

Vulnerati, quouis modo, omnes fere, licet antea fuerint sanissimi, ex mucosi epidemici connubio citius lentiusue succubuerunt. Pro grauitate vulneris accenditur febris acuta, ex inflammatione paratur pus mali moris, foetens, ichorosum, sequitur gangraena, iuncto simul symptomatum febris mucosae acutae malignae, plus minus biliosae, inflammatoriae, putridae, satellitio. Eructant vermes, eiiciunt mucum bile remixtum, nascitur aurium susurrus, tussis abdominalis, & quae sunt, reliqua. Licet interdum

dum ex febre eluctentur, vulnera tamen aperta manent, denuo miasma ex aere attrahunt, atque adeo per plures relapsus in febrem lentam morbus degenerat. Haud raro etiam febris inde ab initio lentam indolem redolet, mucosae lentae analogam. Accedunt tussis abdominalis, dolores in imo ventre adeo atroces, praecipue in regione coli transuersi, vt subinde prae cruciatu exclament, frequens ad defidendum stimulus, excernitur materia mucosa, biliosa, sub finem putrida, quin interdum cruenta, admistis vtriusque generis vermicibus. Nec raro iungitur tumor pedum oedematofus. Marcescit corpus. Sopitos demum dolores abdominales excipit sopor, & lento modo facta gangraena in imo ventre vel farctura pulmonum aegri iugulantur. Eadem fere fors fuit praefectorum in vrbe ex vulneribus aegrotantium, ac militis gregarii in nosocomiis. Non temere quisquam vel leue quoddam vulnus, per se in corpore sano facile coaliturum, siue ex infortunio, siue operatoris manu inflictum, sustinuit, quin accedente febre mucosa in discrimine vitae fuerit versatus. Puris enim indole maligna vulneris conglutinatio impeditur, atque pus male coctum veluti fermentum est, quo miasma contagiosum ad omnes humores

res transuehitur, laudabilis & vegetus vulneris habitus perit, humorum crasis ita destruitur, ut tandem in colliquationem ruant. Sub operatione, aut ex vena secta profluit tenuis sanguis, ingrate ruber, leuiter fuscus, laudabili indole gelatinosa, glutine & consistencia destitutus, diffluens; iusto dilutior. Aegre coit in placentam multo sero circumfusam, tenui crusta inflammatoria tectam. Ipsa vulnuscula phlebotomo inflicta aegre consolidantur & post plures dies madida labia vulnusculi adhuc dehiscunt.

Maximo prae reliquis periculo stipata sunt vulnera abdominalia; magnam enim vim feri sanguinolenti fundunt, cum insequente citissima gangraena atque humorum resolutione. Accenditur nempe febris inflammatoria abdominalis, cum artuum dolore, tussi parum mucosa & siti, inflatur abdomen & dolet, agitur spiritus, oboritur singultus, vomituritio, sudores circa superiora, deliria cum querimoniis anxiiis. Lingua tremula alba obsita est conspicuis papillis albis. Hebescunt sensus, tinnunt aures, vox querula est, rauca & velox; aspectus fit pallidus, hippocraticus. Pulsus, sub initium plenus & frequens, extenuatur cum debilitate perpetim crescente. Dispergitur odor gangraenosus in conclaui, crescit abdomi-

dominis eleuatio; respiratio fit anhela, profunda, fufpiriofa, velox; cum vehementia cubile commutare defiderant aegri; vngulis abradunt fordes, aut femel iterumue manus lauant. Caligant sub finem inter fudores colliquatiuos oculi torui, effluunt excrementa, perit calor naturalis extremorum & abdominis, leuiffime demum conuulfi, vel faltem corpore exporrecti, placide expirant.

Quae hydropi fefe adfociant, morbi mucosi vestigia, propius accedunt ad indolem febris mucosae lentae; quin interdum ex morbo mucoso praegreffo originem critico modo trahit hydrops. Postquam enim per plures hebdomades fluxu ventris laborarunt, diarrhoeam subsistentem excipit hydrops vtriusque generis, primum faciem, dein abdomen, tandemque pedes occupans. Passim, inter consueta hydrops symptomata, tussim, sitim, debilitatem, appetitum prostratum &c. excoriatur cutis, ad modum intertriginis gangraenosae, & aqua copiosa, subpurulenta, acris, vndiquaque exsudat, corpore vbiuis ad contactum leuiffimum dolente. Redit demum diarrhoea atque inter excrementa prodeunt vermes. In aliis iunguntur tussis spastica, vehemens; dolores in abdomine, lingua mucos obducta, papillis albis eleuatis oblita, frigora matutina & tumor,

mor, qui ex inflatione partium inferiorum incipiens, sensim versus superiora adscendit, Flaccescunt sub finem partes oedematosae, tumore in solis pedibus superstite. Deglutiendi facultate tandem penitus abolita atque abortu foetore cadaueroso, exsoluuntur. In cadaueribus plurimi lumbrici, hepar acinosum, villosa ventriculi inflammata facile abstergenda, materia mucosa biliosa in intestinis tenuibus ipsaque folliculorum mucosorum vestigia morbi mucosi connubium satis arguunt.

Phthisi pulmonali praeter reliqua symptomata thoracica consueta accesserunt per morbi mucosi connubium tumor pedum oedematosus, splendens, dolens, exanthemata scabiosa sicca, vesiculae parvae aphthodes in ore & faucibus, labium oris exulceratum atque perpetuus fluxus ventris gelatinosus, colliquatiuus, nec non profusi per interualla sudores.

Affectionem quoque colicam hypochondriacis familiarem comitatur mucosum. Pressionis dolorem sentiunt in directione coli transuersi, qui redit aliquoties per paroxysmos & demum excretionem aluina mucosa dissipatur. Morbum solutum excipit catarrhus, ante morbum suppressus.

Malum

Malum etiam hyftericum interdum comitem sibi adiungit morbum mucosum, cuius miscela cognoscitur ex siti magna, diarrhoea frequenti, continua, cum torminibus ventris & animi deliquiis, vomitu bilioso amaro, doloribus colicis, lingua mucosa, excoriata, pustulis aphthosis flavescentibus obsita, atque tussicula sicca abdominali.

Plures supersunt morbi chronici variae indolis, in naturam epidemici mucosi formati, v. g. palpitatio cordis, aliaque mala, tum sanata, tum funesta; quorum idea ex subnexis in Sect. III. cadauerum dissectionibus ex parte peti potest.

Memorabile est, malum venereum ex mucosi connubio factum esse perquam rebelle, nullis plane remediis domandum, tandemque per phthisin neruosam, febris mucosae hecticae non dissimilem, lethale. Spem fefellerunt vsu alias hoc malo probata remedia, mercurialia aliaque, quouis modo adhibita; neque laudabilis vlcerum suppurationi impetrari, neque ptyalismus bonae notae vlllo modo excitari potuit. Omnia potius cruda manebant, atque in resolutionem humorum lentam tendebant, donec demum, post varia tentamina critica, natura succubuerit.

S E C T I O III.

MORBI MVCOSI HISTORIAE.

I.

*Speciei primae chronicae & secundae
febritis.*

Subiungimus historiarum manipulum, ut morbi mucosi varia natura ex aliquot aegrorum speciminibus atque cadauerum scrutinio cognoscatur. Ordinem tractationis sequuti, primas exhibemus benigni morbi historias, transitu sensim ad malignum, lentum & accessorium facto. Longe quidem maiorem observationum numerum res in illa constitutione epidemica a nobis gestae atque conscriptae complectuntur: tanta autem in rerum aegrorumque multitudine fieri nequibat, ut omnium ac singulorum aegrotantium historiae nominibus omnibus integrae & exactissime delineatae colligi potuerint; neque lectorum

ctorum interest, similia repeti: ex tota observationum sarcina selectas tantum & ad illustrandam morbi imaginem prae reliquis facientes historias enarrauimus. Nec mancas tamen & minus completas perdidimus; ex collatis enim omnibus ac singulis, non neglectis vel ipsis historiarum fragmentis, concinnatam excoxiimus morbi notitiam generalem, supra traditam.

Cadauerum quidem sectionibus pro illustranda morbi mucosi specie acuta nosmet ipsi ex propria praxi destituimur; large tamen hunc defectum compensant dissectorum in theatro anatomico, passimque per urbem, pauperum militumque cadauera, quorum historias omnes ac singulas, veluti tabulam ex naufragio, subnectimus.

HISTORIA I.

Febris mucosa benigna.

(Morbus chronicus in febrem mucosam benignam euectus.)

Femina, 40 annos nata, per tres hebdomades *diarrhoea* laborauerat, *excrementis* sub initium *sanguine remixtis*; post usum rhei simpliciter *mucosis, albis*. Morbum iunio-

niozem comitabatur *febris vespertina* cum ardore & incontinentia vrinae. *Vermes* αὔω καὶ κατῶ, vel ante morbum manifestum, aliquoties reddidit.

d. 10. Ian. Ieiunus ventriculus *nausea* & *conatu vomendi* cum *tussi sicca*; repletus *nausea* & *pressione in abdomine* cum insequente statim alui *deiectione* multum delassante, afficitur. Cibos quidem, inter *perpetuam sitim*, cum sapore deprauato, appetit; sed *adsumta mox fastidit*. Dolent cum ponderis sensu *extrema*, & parum *intumescunt inferiora circa malleolos*. Pulsus parvus, parum frequens: *lingua* pallide rubra, humida, glabra, tenui *mucos alba* *tecla*: somnus non turbatus.

d. 11. Ian. Emeticum *materiae mucosae* copiam absque bile *vomitum* & *similia* κατῶ, cum symptomatum leuamine expulit. Post usum rhei cum mercurii dulcis conubio *diarrhoeam mucosam* blandam, fuscam, cum *doloribus in imo ventre*, in posterum diem continuatam, demum cessantem, excipit *tumentium gingivarum dolor*. Ingratus nuper sapor nunc in sitim mutatur. Vrinam parcam, limosam, cum circulo ad marginem vitri & *sedimento* copioso albo *mucoso*, sequitur largior tenuis aquosae excretio.

tio. Pulsus plenioris, duriusculi frequentia desideratur.

d. 14. Ian. Vespertinae horripilationes cum frigore febrili & intermixtis aestubus fugacibus, vberiori urinae excretionem & infomniis anxiiis, per totam noctem protrahuntur. Cum alui segnitie postero die *abdomen tumidum & durum* fit. *Intumescunt* ad crura usque *pedes*, & partes oris internas tumentes obfident *aphthae*. Viribus defraudata multum alget. Urina flava & cruda est, cum paucio sedimento, leui, mucoso. *Pulsus celer, durus, tennis*. Propinatam emulsionem camphorata noctu inter infomnia anxia & pauores lenis *mador* sequitur.

Subsidet abdominis tumor, lubrica alvus fusca excernit, & propter auctam superiore nocte transpirationem, urinae copia minuitur. *Tumentis* in dextro latere *oris dolor, palati & gingivarum aphthae* solidorum petitorum deglutitionem repudiant. Redit sapor deprauatus sine siti. Multum debilitata, de *dolore lumborum paralytico* quasi, conqueritur. Pulsus extenuatur cum celeritate, duritie & modica frequentia.

Aucto *oris interni exulcerati, excoriati* & *tumentis dolore & aphtharum ampliorum*

rum largiore segete strata, reliqua mala ita palliantur, vt, licet solida appetat, eadem tamen prae dolore deglutire nequeat, de morte loquatur meticulosa, inter perpetuas leuiorum deliriorum laruas. Pulsus sine frequentia est; vrina crassa, flaua, subpellucida, nubeculam paruam diuulsam demittit. Camphorata aucta dosi continuantur.

Doloribus oris lancinantibus, per interualla grauioribus, similes in capite, cum vigiliarum vexationibus iunguntur. Animus magis compositus denuo spem vitae alit. Virium robore reddito, per interualla exsurgere lecto potest. Subinde titillationis in faucibus sensum percipit, veluti a verme exitum moliente. *Tussi* multum vexatur, mane sicca, interdum parum mucosa. Sitis expers, bene appetit. Aluus clausa: paucum sedimentum album, mucosum, leue in vrina est: pulsus tenuis, paruus, durus, modice celer & frequens. Propinata singulis horis ex cochleari emulsio amygdalina, ex aquae libra, amygdalarum integra vncia & feminis papaueris albi dimidia, cum camphorae drachma dimidia, saccharo edulcorata, placidum sine paucioribus & insomniis somnum cum *sudore* duxit.

Dolor exulceratorum labiorum & gingi-

givarum simpliciter nunc pungit. Pergit tussis sicca. Rursus appetenti evanescunt pedum tumor, artuum dolor, abdominisque inflatio & durities. Pulsus, cum modica frequentia, plenior fit ac mollior. Urina admodum turbida *sedimentum mucosum, ramentosum*, leue, rubellum, cum corona ad marginem offert. Inter somnum quietum *noctu* diffluit sudore.

Prioribus adiungitur *intensa sitis*. Pulsus parvus ac mollis sine celeritate atque frequentia est. Vesperi *horrorem vehementem*, per aliquot horas continuatum, excipit aestus cum modico calore & capitis dolore. Nox, cum febre, inquieta sine sudore decurrit.

Dolor oris, durante febris impetu quiescens, mane sub qualemcunque febris quietem, rediit. Post vomitorium, & aluum inde saepius solutam, aegra repetit lectum: viget cum siti appetitus; sentit aegra debilitatem, lingua humida, ad apicem pallide rubra, muco albo tegitur: pulsus parvus, debilis, modice celer & frequens est. Cum somno placido *sudat*.

Pergit oris dolor, & cum residua pedum debilitate ac grauitate redeunt vires.

Prodiit *ex ore lumbricus viuis*, cuius exitum praegressae nausea & anxietates, hospite foras emissio, cessarunt. Cum modica siti, fame & fastidio alternis, appetitus inordinatus est. Pulsus parvus, debilis, non frequens: vrina flaua, turbida, deiecit *sedimentum copiosum, mucosum*, ex albo rubrum. Ex continuato camphoratorum vsu *sudore* vniuersali, *acidum spirante*, corpus noctu, inter somnum turbatum, diffluxit.

Sedatior nunc oris dolor & appetitus modicus atque regularis est, somnusque quietus. Pulsus parvus, non durus, vesperti fit modice frequens. Vrina hesternae similis. *Lingua* lata, humida, *crasso muco albo tegitur*.

Subsidet oris tumor, aphthis persistentibus: crescunt vires; manent tamen pedum debilitas atque lumborum a motu dolor.

Excitantur ab assumpto cibo glutinoso, cum pressione in ventriculo, vomendi conatus. Cum valetudine nunc in gratiam redit atque obambulat, & praeter aphthas, per interualla grauius dolentes, omnia ad regulam formantur; quare solum praebium rhei singulis vespertis repetitum est.

Sedato sensim oris dolore, cibos solidiores

lidiore rursus degustat, & accedente *leni diarrhoea* morbi reliquiae eliminantur.

1) Eximium morbi mucosi cum febriculis benignis specimen est; cuius *praetiminaria chronica* simul *morbi mucosi chronici exemplar* praebent.

2) Accensa febris in febriculas nocturnas seiungitur: magna d. 7, velut febris vigor, sequitur ephamera, quam rursus nocturnae excipiunt.

3) Per varias crises imperfectas, inter quas eminet oris tumentis & dolentis exulceratio aphthodes, morbus vtcumque levatur.

4) Post febrem ephemeram, vermis & muci excretionē sudoreque copioso tota vis morbi cicurata, atque oborta demum, elapso die 14. diarrhoeâ mucosâ morbi reliquiae pedetentim eiectae sunt.

5) Quae tempore critico vnum vel alterum diem ferior (d. 9. 15.) contingit excretio critica, procul dubio ita comparata est, vt iusto quidem criseos termino (elapso d. 7. 14.) coctio fuerit absoluta: ad expellendam vero mate-

morbi coctam, post aliquam febris remissionem, noua quaedam exacerbatio leuis, leuissimo quandoque frigore distincta, requiratur, prioris paroxysmi adhuc protracti veluti appendix; donec demum, finito hoc modo naturae apparatu, postridie ipsa excretio critica perficiatur. Idem saepe in ephemeris phaenomenon obseruauimus.

- 6) *Originem & cognitionem morbi mucosi cum febre intermittente*, praeter supra recensita, (Sect. I. n°. VI. p. 20.) vltius illustrant sequentia.

Dolor lumborum paralyticus vtrique morbo commune & fere proprium symptoma est.

Dolor periodicus, maxime *dentium & oris*, vt omnis forte morbus intermittens, ex intermittente febre, tamquam foecunda quadam radice, progerminat. Haud raro ipsis febribus intermittentibus, autumnalibus praecipue & in ephemeris degenerantibus, se adfociat *dentium dolor* (Sect. I. n°. IV. p. 16. Octobr.) Saepenumero etiam febris intermittens, remediis intempestiuis, vel a nascente hieme, ex regulari tramite ita deturbatur, vt, febrili natura penitus obliterata,

ta, solus superstes *morbus intermittens* residuo quodam symptomate nervoso, periodico, rebeli, quale praecipue odontalgia, otalgia, cephalalgia, &c. aegrum detineat; quod vero symptoma nervosum sub levi calore febrili, utcumque adhuc apud quosdam sua periodo vigente, mitescit, & interdum sero demum accensa quadam acuta totum sanatur. Esse illius caloris periodum dolore feriozem, huncque febrili frigori substitui, sollertes observatores non ignorant. In mucoso etiam morbo oris dolor sub calore febrili siluit. (d. 8.)

Frequentissime febris intermittens *soluitur* *ulcusculis labiorum*, ad quorum naturam quam proxime accedit crisis morbo mucoso familiaris, *oris* nimirum tumentis & dolentis *exulceratio aphthodes*. Vtrique morbo sudores, *singularum accessionem crises*, familiares sunt.

Typus utut erraticus irregularis, *intermittens* tamen, & morbum mucosum veram prolem intermittentis febris esse indicat. Hinc interdum alternis binis diebus vestigia quaedam critica notata sunt. Adeo quandoque febris intermittens indoles in mucoso morbo extenuatur, ut solae, post diem *απυρεν*, accessiones vespertinae nocturnas febriculas

referrent, chronico etiam morbo mucosa amicae. Est profecto benigna febris mucosa febris ex intermittente in febriculas nocturnas depressa; siue series febricularum nocturnarum in veram indolem intermittentem euecta.

Haud raro, post aliquas inducias, ex nato per naturae beneficium & benignam morbi indolem, nouo frigore notabili, febris denuo accensa modo morbi materiem digessit, modo digestam expulit.

Nouum frigus notabile requirit praegressam quamdam intermissionem, siue naturae quietem; qua non concessa, ad indolem perniciosam euehitur morbus. cf. & Histor. XIII. XIV.

Quo magis in vniuersum febris cuiuscunque abdominalis decursus in accessiones distinctas, cum interuallis, saltem vtcunque, lucidis, discerpitur; eo benignior eius indoles ad veram intermittentis naturam propius accedit: e contrario, dum singulae febris intermittentis degeneris accessiones ad maiorem vim euehuntur, & sine mediis interuallis ad se inuicem appropinquant aut vere confluunt; ipsa febris indoles transit in acutam, continuam, malignam, putridam. Ita morbus mucosus, symptomatum & febris remif-

remissione, nouisque cum frigore accessio-
nibus & crisibus particularibus, distinctus,
eatenus benignus; ab ista vero intermitten-
tium benignitate * declinans, malignus fuit
atque periculo plenus.

Duae in vniuersum ratione epidemiae
poni *intermittentium ab indole regulari decli-*
nationes possunt: altera *aestiva*, altera *hie-*
malis. Deflectit autem intermittens regula-
ris vernalis, propter feruidam & siccam ae-
statis tempestatem, cum frigoris nocturni vi-
cissitudine, in febrem *intermittentem perni-*
ciosam. Redit autumnno utcumque regula-
ris indoles. Tempestate denuo brumali in-
termittentes in *malignas mucosas & catarrha-*
les peruertuntur. Tandem per continuatum
epidemiae fluxum, veris beneficio benigna
intermittentium indoles resuscitatur.

HISTORIA II.

Febris mucosa benigna infantis.

Puella 11. annorum

d. 15. Ian. post horrorem & frigus ve-
spertinum, cum subsequente capitis dolore
& intensa siti, lectum petiit.

K 5

Ieiunam

* Maximopere optandum, quin orandum es-
set, ut praecipites medici tandem aliquan-
do

Ieiunam nausea, atque cum sapore amaro & ructibus nidorosis, conatus vomendi vexant. Alget aegra & appetitu orba, sitim restringere conatur. Somnus satis quietus est.

Manet cum siti intensa deprauatus oris sapor. Ab aeris frigidi contactu statim oriuntur horripilationes, neque dolor capitis, neque notabilis calor febrilis sequitur. Accedit cum pulsu frequenti, duriusculo, *alui profluvium*.

Vomitorio ex ipecacuanhae gr. viij. praebito, ter repetito, excutitur materia mucosa, bile demum remissa, & ablato inde sapore amaro, mitescit sitis. Adest cum pulsu paruo, modice frequenti, lingua pallide rubra, modice humida, pura.

Somnus, sine paucioribus, inquietus est, cessat diarrhoea, *pruriunt* subinde *nares*, & cum siti modica viget appetitus. Lingua & pulsus non mutati. Morbo opitulati sumus mixto, ex tartari solubilis & salis ammoniacalis

do in cognoscendo intermittentium beneficio saperent, neque perpetuo, intempestivo & inconsulto corticis usu medicinam ab ipso creatore datam, intermittentem febrem repudiarent.

calis aequalibus partibus, puluere, per epicrafin dato. Placidum de nocte cepit somnum,

Prodierunt inter excrementa lubrica duo *lumbrici* & titillationis sensus fauces subinde ad *screatum* irritat. Cibos appetit aegra, sed solidorum masticatio, sine aphthis, gingivarum dolorem mouet: lecto recubat, parum debilis, & sine doloris sensu, multum sitit. Pulsus paruus, duriusculus est, cum modica frequentia; *urina turbida lactea*, cum circulo. Nox fere infomnis fuit.

Lassa decumbit, & praeter sitim ab assumptis pulueribus subinde *nauseam cum vomendi conatu* sentit. Augetur cum aluo clausa & lingua rubra, pura, subsecca, gingivarum dolor. Circa vesperam pulueribus salinis substituitur camphora, saccharo subacta, ita vt singulas doses ingrediantur camphorae gr. iv.

Gingivarum & palati dolor per intervalla, sine aphtharum consortio, ingrauefcit. Redit subinde in faucibus titillatio, veluti a verme prodituro. Viget cum siti magna appetitus, clausa manet aluus, & pulsu paruo, modice celeri & frequenti iungitur lingua *humida*, pallide rubra, tenui muco albo atque *papillis* rubris, *elevatis* distincta.

Lecto interdiu caret. Emulsio jalapina ex resinae gr. iij. mitiorem effectum edidit. Vrina pauca, pellucida, citrina, cum circulo ad marginem, seposita sero deiecit sedimentum paucum, album, leue. Peracta placida nocte, mane *multum sudauit*.

Reiterantur pulueres camphorati, ex camphorae gr. iij. cum sacchari gr. xv. parati, omni bihorio repetiti. Remisit oris dolor, vrget appetitus, obambulat aegra, & cum pulsu paruo, modice frequenti, notatur lingua pallide rubra, pura, modice humida, papillis rubris deletis. Redit de nocte *copiosus sudor*.

Restaurantur vires, auideque conualefcens appetit cibos. Alius bene respondet, & in vrina pellucida flaua, sine circulo, magna vis *sedimenti albi mucosi* cohaerentis praecipitatur. Neque abdominis, neque pedum tumor fuit notatus.

Vrina pellucida, citrina, sine nubecula & sedimento est, & ex voto aegra conualuit.

1) Est species praecedenti similis; siquidem non tam febris continuae tramite decurrit, quam ex febricularum nocturnarum serie componitur.

2) Quae

- 2) Quae quidem species benigna magis familiaris est infantibus, feminis, corpore debilioribus, quam adultis, viris et, vel ex sexu sequiori, corporis robore vigentibus. Non temere aliquis febre mucosa benigna (vel simplici, vel cum symptomatibus aphthosis) & descripta in nocturnam seriem laboravit, nisi quidem multum effeminatus & teneriori neruorum systemate instructus fuerit. Sexu & corporis vigore potiores, * pro diuerso gradu, priores fuere ad febrem mucosam acutam malignam. Teneros, labe quadam viscerum pressos & iugulandos, non acuta, sed longa, cum sua phthisi, febris iugulauit; ** carne viribusque valentes acuta, vel inde nata phthisis.
- 3) Melioris semper indolis & ab intermittentium benignitate minus remota fuit sine aphthis simplex mucosa benigna; in lentam vero speciem, propter symptomatum similitudinem, transitum fecit febris mucosa, aphthis, torminibus &c. aucta. vid. histor. praec.
- 4) Vim morbi, ad bonam intermittentem indolem

* cf. Histor. IX - X.

** cf. infra ad speciem accessoriam, lues venerea lethalis.

indolem vtcumque emendati, hoc casu inde a d. 10. fregit copiosus sudor, postridie redux.

- 5) Vrina mutata in morbo mucoso ut plurimum futurae criseos potius indicium, quam ipsa critica est excretio.

HISTORIA III.

Febris mucosa benigna infantis, cum typo tertiano.

d. 11. Ian. 1761. Puellam, 7 annos natam, vesperi adoritur capitis dolor, sequitur aestus magnus cum sudore vniuersali.

Lecto per interualla incumbit, iunctis, cum capitis dolore, *siti* intensa & appetitus defectu.

Lectum non deserit, atque prioribus sese adfociant ingens calor cum *tussicula sicca*.

Valde dolent pedes, vomitu reiiciuntur ingesta, *inflatur* cum duritie *abdomen*, atque inter continuatum capitis dolorem & aestum sine sudore, exasperata cum pulsu pleno, multum frequenti, tussis sicca secum trahit *pungentem in pectore dolorem*.

Terrent sub somno *pauores*, soluta tandem

dem alius duriora reddit, *dolent* cum capite
artus, vrgent aestus & sitis, superstite simul
 sub tussi abdominis atque thoracis dolore
 pungente. Pulsus frequens & duriusculus
 est: vrina flaua cum sparsa nubecula.

Laceffitus emetico ventriculus per vo-
 mitum dolentem exturbat *materiae mucosae*
 copiam, cum admista parca bile, lenitis si-
 mul, post parcum sudorem, capitis dolore
 & aestu.

Quinques, a repetito remedio, exci-
 tato vomitu eliditur vis muci viridescentis.
 Subsequitur parum somni cum quadam cibo-
 rum appetentia. Ad priorem normam *exa-
 speratur* circa vesperam *febris* cum reliquis
 symptomatibus. Parum emollitur abdomi-
 nis tumor, succedente nunc, cum *tumida*
lingua, *interni oris dolentis excoriatione*.
 Administrata est emulsio camphorata.

Manet, cum aestu & capitis dolore
 parum sopitis, sitis abdominisque tumor.
 Micat appetitus, & vires colligens aegra e
 lecto surgere valet. Inter continuatum cam-
 phorae vsum, in lingua tumida, rubra, crasso
 versus radicem muco flavescente obdu-
 cta, efflorescunt *aphthae*. Nox quieta est
 & cum parco somno *profusus sudor*.

Con-

Conualefcere vifa, poft ingeftum par-
cum cibum, denuo *lectum petere cogitur*.
Ita intenditur capitis & membrorum dolor,
vt ne contactum quidem ferant, dolente fi-
mul sub tuffi exasperata abdomine. Urina
rubra fine circulo deiicit aliquid fedimenti
mucofi, albi, cohaerentis. Poft vsum cam-
phorae noctu rurfus, cum fomno fatis quieto,
copiofo sudore diffluit.

Octies ab emulfione ialappina foluta
alius mere mucosa reddit. Penitus ceflit
capitis dolor, & ex parte etiam artuum do-
lores & fitis. Cum pulfu paruo, celeri, mo-
dice frequenti, mollius fit abdomen tumens:
atque aphtharum abfentiam compenfant *elean-
tae* inter mucum linguae *papillae fungosae*
rubrae cum *gingiuarum dolore*. Redit cibo-
rum appetentia. Ingeftis aliquot praebiis
miscelae, ex vna parte liquoris terrae folia-
tae tartari cum tincturae rofarum dimidia,
placida nox sudorem in capite particularem
mouet.

Omnia nunc meliora. Urina flaua
cum corona turbatur & fubfidet *fedimenti
mucosi*, albi, furfuracei, copia. Somnus
fine sudore quietus eft.

Sedato oris dolore, bene appetit. Cum
multa fiti manente, inter vsum remedii con-
tinua-

tinuatum, subsidet molliti abdominis tumor. Versus vesperam *horror & frigus* incessit, in alteram horam protractum, cum obrepente sub frigoris finem somno. Euigilans *calet & sitit*. Missa frigoris tempore vrina citrina, tenuis, pellucida est, cum tenui nubecula subsidente.

Lecto interdiu facile caret, prae algore tamen pone fornacem reptat. Viget appetitus, aluus clausa est, pruriunt nares, & in lingua pallida ex muco eminent papillae. Noua *febricula vespertina* mane expellit sudorem.

Denuo expauescit sub somno atque dolore capitis & abdominis, cum frequentibus ventris torminibus & borborygmis, conquesta, iuncta simul siti, *in lectum se recipit*. Sola tenuia appetit. Vrina tenuis, citrina, cruda. Lingua rubra, humida pura est, cum papillis in limbo. Noctem placidam neque febricula, neque sudores, turbant.

Ipecacuanhae, cum syrapi cichorei connubio, praebium exturbauit *materiam mucosam ex flauo viridem*. Extra lectum hodie versata de *dolore pedum lancinante* querelas iactat. Pulsus parvus, duriusculus & frequens est cum renata plenitudine. Prae-

ter auctos pedum dolores, nox praecedenti similis fuit.

Redit hodie per intervalla dolor in imo ventre. Linguae rubrae dorsum obuestit tenue muci albi stratum. Vrina a praecedenti non differt. Medicamenta nunc recusat.

Sub somno quieto *copiosum* aegra fundit *sudorem*, vrina subpellucida, flauescens, cruda manet. Reliqua omnia ad frugem redeunt & sanitas restauratur.

- 1) Species mucosae est, intermittentis indolis particeps, cum obscuriori, quam in regulari intermittente esse solet, ob anni tempus minus aptum, typo tertiano ad diem 10. usque.
- 2) Facta interim est crisis aliqua imperfecta, per aphthas, sudorem & oris dolorem.
- 3) Febris d. 12. relapsa, cum typo utcumque quotidiano morbi reliquias cum sudoribus expulit.

HISTORIA IV.

*Febris mucosa acuta recidiva**in**febrem intermittentem quotidianam transiens.*

Femina 38 annos nata, ante hebdomadem quasi a febre mucosa acuta conualuerat; bis passa erat venaesectionem & pluribus trichuribus a laxante liberata. Gestata antea hernia sub initium morbi sponte sese receperat. Diarrhoea deinceps laboravit aegra usque ad

d. 30. April. quo abortum graue frigus excepit aestus cum magno capitis dolore.

Debilitatem magnam comitantur *artuum*, pedum praecipue, *dolores*. Vrgent etiam *dolores in imo ventre*, magis quidem prementes, quam acuti; *diarrhoea* quoque frequens cum tenesmo & *excrementis mucosis*. Inquieta, raro fruitur somno, ore sub illo hiant: destituitur appetitu; cum *magna siti* parum tantum dolet caput; dolore afficiuntur oculi, iuncta simul palpebrarum grauitate. Lingua tota alba, subicca, lata est; *pulsus* debilis, paruus, *rarus, sine durtie*. Singulis horis deuorat paruum cochlear linctus,

L 2

quem

quem ingrediuntur mannae depuratae duae vnciae, olei lini recens expressi vna vncia cum sacchari dimidia.

Sequuti sine vomitu conatus diarrhoeam cum tenesmo mitigant. Perseuerat, inter artuum dolores, aegrae debilitas cum molesta & graui *in regione ventriculi colique transversae pressione*, ita vt dolores e dextro latere in sinistrum progrediantur. Pulsus plenior, rarus, sine duritie est; lingua sicca, contracta, globosa, alba, versus radicem flauescit. Sumtum ipecacuanhae cum tartari stibiati stimulo, praebiolum sexies saltem citato *vomitum* eliminavit *materiam* mere *mucosam* cum remixta bile.

Notabile inde morbi leuamen sentit aegra; remisit pressio in epigastrio, mitior vrget sitis, & citra diarrhoeam semel tantum aegra aluum deposuit. Cum somni reficientis desiderio de lassitudine magna conqueritur, speciem dormientis habet quieta decumbens, & quando quis illam alloquitur, ex somno veluti expergefacta demum respondet. Pulsus simul rarus est, aequalis, non durus. *Linguam* modice albam in omni ambitu, contractam, humidam, ipsa aegra *asperam* sentit. Sub somno inquieto copiam *sudoris* fundit. Solutorum, in aquae feruentis octo vnciis

vuciis, arcani duplicati (uncia dimidia), *gummi ammoniaci & saponis veneti* (ana drachma vna), singulis horis ingeritur cochlear.

Cessarunt cum ipsa diarrhoea *tumiduli* citra duritiem *abdominis* dolores; graue caput non nisi vesperi dolet; grauitate pedum superstita, minuitur debilitas, vt vel extra lectum aegra versetur; pulsus paruus duritie atque frequentia caret, & cum linguae descriptae laxiori habitu notatur in vrina tenui, aquosa, pallida, clara, paucum sedimentum lacteum sine circulo. Continuatur vsus remedii heri praescripti.

Inter valetudinis blanda simulacra, appetitum expectatura aegra obambulat, dolorumque, praeter pedum grauitatem, expers. Lingua alba, contracta, humida est; vrina praecedenti similis. Continuatur eiusdem medicamenti vsus.

Post vagas *horripilationes matutinas* cum dolore pedum & spasmis lumborum, accedit modicus aestus cum dolore capitis iuncto. Vterque sub vesperam cedit reuersis in imo ventre doloribus & pressioni in epigastrio. Pulsus vesperi pleniusculus est sine frequentia & duritie.

Mane hora 9. *nouum frigus* febrile accessit,

cessit, cum spasmorum dorſi, dolorum pedum, artuumque tremoris ſodalitio. Inſequentem calorem comitantur capitis dolor, & cum magna anxietate praecordiorum oppreſſio. Pulsus ſub frigore tactui fere ſubterfugit; tempore caloris modice plenus eſt, non adeo frequens. Veſperi remittit calor. Subiungitur pulvis, per epicraſin capiendus, ex ſalis mirabilis Glauberi vncia dimidia cum ammoniacalis puri drachmis duabus totidemque ſacchari, conflatus.

Hora 10 matutina ſolae, ſine notabili frigore, *pandiculationes* & *oſcitationes* redeunt, quas excipit modicus calor cum capitis dolore, absque ſudore. Prae dolore pedum laſſa aegra per totum diem lecto recubat. Vrina tenuis, citrina, pellucida, nubeculam mucoſam deſiicit. Protrahitur pulueris uſus.

Obortum circa horam 9. modicum *frigus*, poſt dimidiaſe horae ſpatium *aetui intentio* & capitis dolori grauatiuo cedit, ita vt calor inter *ſudores profuſos* per totum fere diem protrahatur. Cum pulſu paruo, durinſculo, modice tantum frequenti, lingua notatur alba, humida, ad margines rubra. Continuatur elapſo paroxyſmo pulvis ſalinus,

Decima rurfus hora matutina *lene frigus*

gus impetit aegram, cum subsequente modico calore: nec tamen blandior paroxysmi indoles impedit, quo minus extra lectum possit versari. In vrina tenui, aquosa, leuiter flauescente fusidet *sedimentum album* & *grauē*. Pulsus paruus & duriusculus frequentia caret. Reiteratur puluis salinus (d. 9.)

Mane hora 9. rediit dimidia horulae *frigus vix notabile*, successit modicus calor absque notabili capitis dolore, per totum diem protractus. Abhinc sine paroxysmi reditu aegra sensim conualuit.

- 1) Prouti in affectione colica &c. ab expansis intestinis hernia spastico modo propellitur; ita imminente morbo acuto a spasmodicis initialibus hernia sese recipere potest, dum in frigore febrili omnia contrahuntur.
- 2) Totus huius morbi bis recidiuantis decursus naturae quiete & repetito relapsu, alternis, indolem intermittentem iam luculenter manifestat; ita vt in tres veluti impetus discerpatur, quorum tertius curatorius iterum complectitur plures intermissiones vel accessiones minores, * ad normam febris intermittētis quotidianae regularis decurrentes.

L 4

3)

* Quin interdum singuli paroxysmi quo-

3) Multis ex intermittentium genere degeneribus morbis, febribus imprimis abdominalibus malignis, commune est, ut vel naturae beneficio, vel artis opera, in naturam verae intermittentis prospere emendentur, postquam vis morbi primarii eatenus fracta fuit, ut ex maligna indole in meliorem cedat. cf. Sect. I. N°. VI. p. 21. & 22. not.

4) Ita vel ex hoc specimine patet, binos illos paroxysmos priores magnos eatenus emendasse morbi degeneris indolem, ut subacta malignitate, vis morbi residua soli intermittenti regulari fouendae adhuc par esset, qua demum morbi reliquiae ulterius excoctae expellebantur. cf. Sect. II. N^o. V.

5) Quo magis intermittens febris distat ab indole perniciosa & maligna, eo minus indiget cortice, & v. v. Ita febres

tidiani denuo discerpuntur in aliquot accessiones minores. Ita in morbo epidemico mucoso catarrhali & subpleuritico, hieme 1762. 63. grassante, tres eiusmodi accessiones & ultra eodem die notauimus, capto a symptomatibus spasticis initio, subsequente aestu & tandem sudore, terminatas.

bres intermittentes regulares, vernaes
 praecipue, vt forsan omnis intermittens
 non perniciofa, aliis remediis tutioribus,
 e. g. foli falium protracto vfui, obtem-
 perant & demum fine omni cortice ce-
 dunt, dummodo expectemus donec na-
 turae per febrim conatibus ipfa morbi
 cauffa fuerit fublata.

- 6) Simile falibus remedium exhibent fa-
 ponacea, venetus inprimis fapo, va-
 riis etiam morbis ex intermittente de-
 generibus, vt hydropi, calculo vefica-
 li, ictero &c. egregie accommodatus.
- 7) Supprimitur quidem cortice febris, fed
 cauffa morbi non tollitur. Quare etiam
 in perniciofis, poft fuperatum a febre
 imminens periculum, femper refugien-
 dum eft ad refoluentium vfum.
- 8) Prouti blanda aeris temperies hiemalis
 in genere fauet febribus mucofis, ita
 mitior fenfum tempore vernali aeris vi-
 ciffitudo mature refuscitat veras inter-
 mittentes. Sic vel in hac ipfa epidemia
 mucofa iam fub finem Februarii & Mar-
 tii initium, quasdam intermittentes, li-
 cet raras, notauimus. Facile enim ado-
 riebatur intermittens eos, in quibus,

praeter tempestatem lenem, simul concurrebant conditiones in progr. de febr. ex intermitt. cont. p. 14. §. 15. α) alatae. Quin, licet rarissima sit vera intermittens hiemalis, interdum tamen occurrit, quando dispositi diu temperato aere, sine notabili frigoris & caloris vicissitudine, ob vitae genus sedentarium fruuntur. Ita quotidianam regularem hac ipsa hieme, licet frigus intensissimum vreret, experiebatur, primis Ianuarii diebus, puerpera, quae plures menses in hypocausto temperato latuerat. Et forsan haec ipsa conditio multum confert ad emendandas & in intermittentem naturam conuertendas malignas.

- 9) A multis adeo laudatus gummi ammoniaci vsus procul dubio latet in principio nauseoso, multis nominibus efficacissimo. vid. Sect. II. p. 58.

HISTORIA V.

Febris mucosa acuta, quae sanata iterum relabitur in morbum inflammatorium benignum.

Virgo nobilis 20. & ultra annos nata, postquam per aliquot hebdomades diarrhoea laborauerat,

d. 24.

d. 24. *Febr.* *Frigore* corripitur cum in-
sequenti calore. Venaesectione neque sangui-
nis vitium indicavit, neque emeticum ven-
triculi. Nox inquieta.

Lectum non deserit. Adfunt diarrhoea,
magnus aestus cum intensa siti atque perpetua
corporis agitatione. Lingua acuta, subsecca,
modice albet. Occurritur emulsione nitrata,
& sub noctem diarrhoea parum compescitur
potiuncula, ex acido vegetabili, extracto
quodam amaro & leni opiato parata, cum
placidae noctis successu.

Satis quieta est & multum fitit. Nulli
dolores vrgent, praeterquam *capitis* in regio-
ne frontis, cui junguntur leuiores *phantas-*
mata, quorum tamen conscia est aegra:
quae quidem phantasmata & subsequenter
noctibus saepius redeunt. *Screatu* multum
muci reiicitur. Sanguis, iterum e vena mis-
sus, cum copioso sero, *crusta inflammatoria*
coerulea tegitur. Continuatur per noctem
emulsio nitrata. Spontaneo de nocte vom-
itu eructatur materia biliosa atque refuscitatur
diarrhoea,

Mane anxietates, inquietudo, debilitas,
quae mala a meridie sensim componuntur,
& residua tantum manet cum sapore amaro
debilitas. Extenuatur pulsus impeditus, fre-
quen-

quentior. Administrata potio acidula noctem satis bonam aliquoties ructibus & vomitu turbauit.

Mane cuncta meliora sunt, & minus querimoniarum fundit aegra, dum haecenus perpetim querula fuit. Continuantur cum modica diarrhoea *dolores in regione ventriculi & coli transuersi*. Pulsus liberior est minusque frequens: vrina modice rubra, opaca, cum parcissimo sedimento furfuraceo. Circa meridiem, sine frigore, modice augetur calor: vesperi sedatior pulsus ad rhythmos naturales fere redit. Propinatus per epicrasin linctus demulcens, ex mannae liquidae tribus vnciis, syrupi berberum duabus, & olei amygdalini dulcis vna uncia, cum adiectis laudani liquidi Sydenhami duobus scrupulis, paratus; subide *vomitibus biliosos, seras, non defatigantes*, leuantes potius mouit.

Omnia emendata notauimus, sine caloris circa meridiem notabili augmento. Inter modicam sitim aegra nunc rursus appetere cibos. Efflorescunt in facie quaedam *pustulae* minores, & in radio dextro *furunculus*. Vesperi brachio dextro admouetur vesicatorium. Continuatur linctus cum eodem successu.

Mane

Mane *urina* tota *turbida*, cum submerso *sedimento lacteo ramentoso*, opaca, serum lactis crassius refert. Subiunximus potunculam, ex aquae menth. f.v. quatuor unciiis, terrae foliatae tartari binis drachmis, cum *extracti corticis peruiani* unius, & laudani liquidi Sydenhami dimidia drachmae conubio, adiecta simul syrupi aurantiorum sesquiuncia, confectam. Nihil querimoniarum superest, neque virium deiection. *Pulsus* fere naturalis, tantillum frequens; sub vespere *elevatus*, *plenusculus* redditur. *Dolens* cum difficultate deglutitionis *fauces*, & screatu adhuc *vis muci* reiicitur. Bene suppurat vesicatorii vlcus, & noctu succedit placidus somnus.

Emendatur deglutitio, pergit urinae indoles critica, cessarunt diarrhoea & imi ventris dolor; mitescit, cum pulsu bono fere naturali, fitis & lacte puro vesci aegra conatur. Reiteratae potionis vsus protrahitur.

Sedimento urinae, sanguinisque e naribus delapsi & screatu excreti parcis vestigiis morbus sensim dissipatur.

Bene valet. Affatim assumserat succoladae haustus repetitos, solanum esculentum aliaque.

Poste-

Postero die sub vesperam sine notabili frigore relabitur, cum pulsū pleno frequenti iunguntur maior ac in nupero morbo calor, inquietudo, praecordiorum stricturae, nox inquieta.

Exhibitum tempore remissionis matutino vomitorium, ex ipecacuanhae gr. xv. cum tartari emetici gr. j. stimulo, quater vomitum ciuit. Nouus circa meridiem febris impetus accedit; *eliciuntur sub vesperam decem quasi sanguinis unciae, sero & crusta inflammatoria tecti*; quo facto pulsus molli- tus parum subsidet. Post noctem inquietam,

eodem tramite cum intenso calore febris exacerbata redit: quare e vena, circa vesperam iterum lecta, extrahitur sanguis *cum crusta pleuritica aucta*. Adhibetur simul potio antiphlogistica, ex soluti in aquae eichorii vnciis octo, nitri puri binis drachmis, & admistis syrūpi emulsiui duabus vnciis, cuius potionis singulis horis capiuntur duo cochlearia. Vrina *turbida, lactea* est; redeunt stricturae faucium; continuatur nifus in vomitum; secreta multum muci eliditur, & inter *tussiculam* nox inquieta ruit.

Accedente noctu diarrhoea calor soluitur. Vrina, vt heri, lactea est; pulsus abdomi-

dominalis multum frequens cum quadam mol-
litie. Mane succedit *haemorrhagia narium*
aliquot vnciarum, pergit tamen nifus in vo-
mitum. Subiungitur miscela, ad normam
praecedentis potionis capienda, soluti in
aquae menthae f. v. vnciis quatuor extracti
corticis peruiani vnius & dimidia drach-
mae, cum admixtis elixirii proprietatis Para-
celsi drachma vna, laudani liquidi Sydenha-
mi granis xij, adiectis fyrupi balsamici dua-
bus vnciis. Vespero *tertium* administratur
venae sectio, eademque, ac in nupera, cruo-
ris indoles inflammata deprehenditur. Uri-
na flaua, obscura, sine sedimento manet.

Quietior aegra est, ac heri. Magnas
vtrique brachio admota vesicatoria contraxe-
runt vesicas. *Etenatae* sunt in lingua rubra
papillae fungosae, minus conspicuis pyrami-
dalibus. Ob pulsum plenum, modice fre-
quentem in vsum reuocata est emulsio ni-
trata (d. 14.): & exasperata post meridiem
febre cum *deliriis loquacibus* iunctis, quarta
vice sanguis e vena trahitur, ad sex septem-
ve vncias, cuius indoles minus inflammata
fuit, ac prioris. Nifum vomendi sedatum
excipit levis diarrhoea, & sedili insidens ae-
gra subinde leuiori in gradu animo linqui-
tur. Praeter caput grauatum, nihil coloris,
nisi quidem leuissimus interdum, alui excre-
tio.

tionem praecedens, obseruatur. Saepe cum scretu aliquid sanguinis immixti reicitur: vrina a praecedente non differt.

Post noctem satis placidam, valetudo parum emendata est, sitis mitior, cum vrinae *sedimento lacteo*. Praeter tenesnum, nihil diarrhoeae superest: atque cum pulsu frequenti, pleniusculo, sequuntur per noctem inquietam phantasmata.

Desideratur vrinae (vt. d. 15) sedimentum, pulsus modice tenuis, debilis & frequens est, sudant corporis superiora, & aegra de debilitate & siccitate linguae conqueritur. Succedit nox bona.

Notabiliter decrescit morbus, redit ciborum appetentia, & sine febre notabili superstita denuo praecipitatur vrinae *sedimentum lacteum ramentosum*.

Subiungitur remedium ex aquae menthae s. v. vnciis sex, liquoris terrae foliatae tartari & syrupi aurantiorum ana sesquiuncia cum extracti corticis peruiani duabus drachmis, ad prioris normam capiendum.

Succedenti demum *pedum tumori oedematoso* occurritur parato ex corticum peruiani vncia vna, aurantiorum drachma
vna

vna cum tartari solubilis duabus drachmis,
& balsami copaiuae drachina vna, puluere,
omni bihorio per dimidia cochlearia capien-
do.

Reiteratur idem puluis &, praeter pe-
dum tumores, sensim euanescentes, optime
conualuit aegra.

1) Turbata erroribus diaetae crisis, diu-
tius protrahenda, elapso die immo in aug-
mentum coagulumque gelatinae sanguinis de-
terminatur cum morbi secundarii inflamma-
torii sequela. Eiusmodi autem morbos ex
aliis criticos nasci, alias etiam obseruauimus.
cf. Sect. II. N^o. V.

2) Decurrit sueto tramite morbus sangui-
neus sine inflammatione locali, V. Sbus, ni-
trosis & haemorrhagia spontanea leuatus.

3) Soluitur sensim praecipitata *alternis*
diebus vrina, & enato demum *pedum* tumo-
re, quibus nominibus naturam morbi muco-
si intermittentis, aliquamdiu latentem, si-
mili euentu denique patefecit. Monemus in
transitu, tumorem pedum oedematofum fe-
re esse signum caracteristicum morbi cuius-
cumque ex intermittente degeneris. cf. Sect.
I. p. 23.

4) Vel ex hoc casu apparet, quanta sit

M

virtus

virtus vomitoriorum per solam nauseam sine stimulo agentium & epicrasin exhibitorum. (d. 5.) cf. *Seet. II.* p. 48.

HISTORIA VI.

*Febris mucosa, erratica
cum
simulacris pleuriticis.*

d. 4 May.

Puerum 12 annorum, postquam aliquamdiu cum diarrhoea conflixerat, quarta a meridie hora *cum horrore graue frigus* impetit, quod post aliquot horas excipit aestus ingens cum intensa *siti*, utroque symptomate per totam noctem protracto.

Succedunt *dolor in imo ventre*, praecipue in regione hepatis, & anxietates: a meridie post aliquot *vomitibus spontaneos* magnus aestus, ut vestimenta reiiceret, cum modico *capitis dolore* intensa siti & *sapore amarulento*. Inter pulsum frequentem, durum, modice plenum, sub tussi *dolorem in pectoris latere* dextro sentit. Lingua alba muco albo crasso tegitur. Ipecacuanhae scrupulus cum tartari emetici vnius grani stimulo, bis tantum excitato *vomitibus*, multam vim

mate-

materiae mucosae, ab admista bile *fuscae viridescentis* cum *lumbrico*, exturbavit. Quo facto quietior de nocte per intervalla cepit somnum.

Laxans, ex pulpae tamarindorum vncia, mannae dimidia, & salis cathartici quarta vnciae parte, in multo vehiculo solutis, effectum denegavit. Mitiores quidem in imo ventre sunt dolores, cessavit etiam dolor capitis; sed sub *tussi aucta* ingrauescunt *dolores in thorace pungentes*. A meridie extra lectum versatus multum sitit, appetitu non prorsus abolito. Pulsus frequens, modice plenus, parum emollitur, *linguam* albam, humidam, priorem paucae distinguunt *papillae fungosae conspicuae*.

Post leue, vnius horae, *frigus matutinum* laboribus suis vacavit.

Altero quoque mane extra lectum versatus bene valet. Prima vero a meridie hora dimidiae horae *frigus* aestus ingens secutus est, cum siti, capitis dolore, & exacerbatis sub *tussi frequenti doloribus thoracis pungentibus*, *sputoque* parum *cruento*. Pulsus durus, frequens, plenus & aequalis.

Per integrum diem, sine frigore, continuatur aestus, sitis magna, tussisque exa-

cerbata cum largiori sanguinis sputo; exasperato simul, sub inspiratione breui, pectoris dolore. *Elicitus*, ob pulsum frequentem, durum, plenum, *e vena sanguis* copiosum ferum & crustam inflammatoriam cineream crassam exhibuit. Propinatus est per episcrasin ex salis mirabilis Glauberi dimidia vncia, duabus drachmis nitri, totidemque sacchari mixtus pulvis.

Leuati pectoris dolores pungentes tantum sub *tussi*, frequenter, urgente parum *humida*, non cruenta, supersunt. Pergit aestus magnus cum siti, sine capitis dolore. A repetito laxante nuperiori aluus biduum clausa, subsequente demum die soluitur. *Linguae* rubrae, humidae, *mucosae*, iungitur pulsus duriusculi modice pleni frequentia.

Modesti sub *tussi* mitiori supersunt dolores. Pulsus mane paruus, durus, celer, modice frequens, sub vesperam fit frequens, durus cum quadam plenitudine. Antè meridiem extra lectum versatur aeger, cibosque appetit; pomeridianis horis multum sitit.

Silet omnis dolor, redit successiue vigor & *mucus crassior*, cum *tussi* sedata reddito, morbus dissipatur.

1. Specimen morbi mucosi est, quod transitum

situm facit ex mucoso in subsequens variolosum, cf. Sect. I. p. 34. & 36.

2. Et in aliis aegris, ad variolas non dispositus easue iam olim passis, notauimus sub miasmate epidemico variolosum frequentia symptomata pleuritica aliaque congruata mala.
3. Febri intermittenti pleuriticae similis est; sputum enim cruentum, ut in ipsa pleuritide, in diem 5tum; tussis humida cum expectoratione, morbum successiue soluente, in dies 7mum & 9num cadit.
4. Patet ex hoc casu, quanta sit vomitorium in morbo iuniori virtus.
5. V. Sem indicatam nec in tenera aetate reformidandum esse, plures alii casus nos docuerunt.

HISTORIA VII.

Febris mucosa benigna cum exanthematibus purpuraceis.

Femina 30 quasi annorum aliquamdiu inappetentia ciborum, post ingesta vomitu spontaneo, cum admistis *vermibus*, nec non *diarrhoea* laborauit.

d. 25. Mart. Vesperi obortum *horrorem* cum frigore *leni* sequebatur aestus magnus.

Postero die per intervalla incerta variaa notavit horripilationes, cum calore pedissequo, tumentium artuum *exanthemata* leuiora, *purpuracea*, rubra, pellente, quae ab aestu remittente rursus evanescent.

Desierunt vomendi conatus, neque fractae a morbo sunt vires. Vrgent vero per intervalla cum respiratione frequenti & breui, *dolores* pungentes *thoracis*, nec non dolores in abdomine *colici*, subinde grauiores, cum intensa siti, capitis vehementi dolore, & sapore oris amaro. Adest quidem, cum pulsu pleno & multum frequenti, alui fluxus, sed modestus. Lingua alba & sicca est. *Missus* e vena *sanguis* cum impetu profilit, & in prima patina cruor copioso sero circumfusus tenui crusta pleuritica tegitur.

Propinata per epicrasin ipecacuanhae dimidia drachma decies & ultra vomitum ciuit, quocum etiam *lumbricus* abscellit. Cessarunt a meridie in imo ventre dolores: pergit cephalalgia, sed moderatior. Aucto sub vesperam calore, vehementer *pruriunt manus ac pedes*, quibus scalptis, *cutis* quidem *rubescit*, nihil vero exanthematum elicitur.

citur. Emendata respiratio citra dolores perficitur: atqua nunc cum recens nata *tussi* rariori tantum *pungit dolor in hypochondriis dextris*. Inter alui segnitiei, lingua pallide rubra, humida, papillis eleuatis, albis; atque simul cum oris superficie interna, *aphthis* flauescens obsita est.

Mane circa horam 7mam *magnum cum frigore horrorem* excepit similis aestus. Frequens ac celer sub aestu febrili spiritus a *collecto in larynge muco* impeditur: *aucta* cum *tussi* in imo ventre dolores, ad medium diem usque protracti, post alui deiectionem eueneruat. Cum pulsu pleniusculo, frequentiori & duro, post pruritum, dum scaberentur manus ac pedes, iterum proliciebantur *exanthemata*, prioribus similis, sine notabili sudore iuncto. Lingua tempore caloris sicca, alba, cum macula flauescens; vesperi, inter pulsum paruum, fere naturalem sine frequentia, humida fit, simpliciter alba. Aphthis persistentibus sese adsociat *ginginarum dolor*. In vrina rubella pellucida, demergitur nubecula crassa, mucosa. Administratum per epicrasin laxans salinum cum mannae connubio, saepius de nocte aluum duxit.

Successit morbi leuamen. Desierunt
M 4 dolo-

dolores in imo ventre & sapor amarus; modesto capitis dolore, modica siti & debilitatis perceptione, residuis. Redit quoque, cum pulsu paruo, parum frequenti, ac lingua humida, alba, aphthis obsessa, appetitus. Post mixti, ex aequalibus partibus salis ammoniaci & mirabilis Glauberi, pulueris vsu,

extra lectum versatur aegra, diarrhoeae dolorumque expers. Increscit aphtharum in lingua omnique oris interni ambitu seges; & humidae pallidaeque linguae radicem nunc obuertit tenuis mucus flauescens. Pulsus paruus est, sine frequentis atque duritiae. Continuatur puluis salinus.

In lecto rursus detinetur, *accensa* iterum *siti* cum paruo capitis dolore. Praeter aphthas constantes, *in oris labiis* efflorescunt *pustulae*, cum pulsu pleno, duriusculo, frequenti; versus vesperam cum euphoria aegrotantis ad naturales rhythmos reuertente,

Praeter doloris capitis & debilitatis vestigia quaedam residua, extra lectum versata aegra nihil aegritudinis sentit.

Persistentes aphthae subinde graues dolores lancinantes procreant. Ceterum conualescens appetit, beneque valet.

- 1) Pertinet hic casus rarior ad speciem febris mucosae benignae cum quadam inflammatione. cf. *Señt. I.* p. 34. & 36.
- 2) Laesa citra anxietates respiratio, inter reliqua signa, eruptura bonae indolis exanthemata praesagit, praecipue simul iunctis horroribus; instantis criseos nuntiis.
- 3) febris typus, ob hiatum d. 2 - 6, determinari nequit; erraticam tamen indolem redolet.
- 4) memorabilis est, observatuque rara, matutina febris d. 8. exacerbatio.
- 5) aequae insolita est morbi, quarto inde a febris relapsu die, per labia exulcerata solutio, simulque cognationis cum intermittentibus index.
- 6) reliqua symptomata morbi mucosi normam sequuntur.
- 7) Egregie etiam opitulamur simulacris pleuriticis, infantum praecipue, succenturiato exymellii remedio ex manna soluta atque syrupo quodam acidulo cum succi citri connubio, qui, tamquam succus vegetabilis recens, vitio scorbutico iuncto optime medetur, atque palato minus aduersatur.

HISTORIA VIII.

Febris mucosa ephemera, siue acutissima.

Iuuenis 23. annorum diarrhoea per aliquod tempus laborauit, quam cessantem exceperunt frequentes *anxietates*, *pressionis* in regione *ventriculi sensus* cum spirandi difficultate.

d. 11. *Febr.* Circa vesperam vomitu spontaneo vexatus, subsequentes dies sine notabili morbo inter anxietates saepe recurrentes cum appetitu protracto & aluo clausa, transegit.

d. 15. *Febr.* Vesperi post nauseam & vomitum spontaneum sequutus est horror cum graui frigore. Inde nox inquieta cum intenso calore, atque sudoribus, circa superiora praecipue, profusis.

Superest cutis quidam mador & interdium multum dormienti varia sub somno obuersantur phantasmata. Cum viribus prostratis & facie mutata, multas de *doloribus artuum* querelas iactat, per longum tempus morbo laborasse sibi visus.

Valde simul *dolet* vniuersum, potissimum circa frontem *caput*, cum oris siccitate

te vrget *intensa sitis*, & inter auctas ab ingestis potulentis anxietates se inflari putat. *Clausam* manet *alvus*; lingua lata, pallide rubra, tenui mucos albo tecta est; pulsus parvus, celer & rarus. Post *emetikum*, ex ipecacuanhae scrupulo & tartari emetici grano cum salis cathartici drachmis duabus, semel excitato vomitu multam *materiem mucosam* cum admista bile reiecit. Nox inquieta, insomnis.

Capta emulsio ialappina, saepius *aluum*, ingestusque a meridie potus Caffee *vomitum* ciuit. Vesperis ventriculi vacui sensus est, cibos tamen non appetentis. Superest moderatus capitis in vertice dolor, & minus nunc oppressae vires sunt, vt iam lecto exsurgere valeat.

Extra lectum versatur. Inter vsum decocti radicis gentianae, cum lactis anatica portione redit corporis appetitusque vigor.

- 1) Rarissime febris mucosa in ephemeræ siue acutissimæ formam euecta est. *
- 2) Diarrhoeam siue natura, siue arte (male) suppressam excipiunt anxietates & grauia symptomata alia.

3)

* vid. supra nota Sect. II. p. 39.

- 3) Aestus febrilis ut plurimum est in ratione frigoris praegressi.
- 4) Aluum stipatam semper in hoc morbo comitantur artuum dolores, quos demum citius feriusue alui profluvium, vel spontaneum, vel medicamento motum soluit.
- 5) Magni momenti ad debellandum morbum fuit crisis succenturiata, qua vomitu aequae ac aluo expulsa est muci biliosi copia.

HISTORIA IX.

Febris macosa acuta continua, cum malignitate,

Virgo 20 annos nata, plethorica, robusta forori febre maligna laboranti per aliquamdiu adstiterat,

d. 27. Nov. Toto die cum lassitudine horripilationes repetitas sensit, quas vespere excepit calor.

Ipecacuanhae praebium ter vomitum biliosum movit. A meridie sapor ingrat, vappido sese adsociat dolor capitis ad frontem cum pulsu pleno, frequenti. Lingua ad limbum depressa est, dorsum iugi longitudi-

tudinalis instar eleuatum, modice albet. E *secta* sub vesperam *vena* sanguis ab initio ad finem vsque, per arcum quidem, moderato tamen & inconstanti impetu, profluit, & cum clangore delabitur. Splendet, sine omni fero, cruoris placenta; tenui; alba & semipellucida crusta tecta. Transparent paruae massulae floridae: cruor tamen sub crusta non diffluit. Propinatum est omni bihorio *nitri puri* praebiolum. De nocte per interualla aegra gauisa est somno satis quieto.

Bene respondet aluus, *florent facies* & artus albet cum pulsu moderato lingua. Vesperis cum sapore vappido captisque dolore, lingua ad apicem & limbos rubet, dorso albo subflauo. *Iterum*, ob pulsum plenum, multum frequentem *secatur* in cubito *vena*, eademque sanguinis indoles notatur, nisi quod *crusta inflammatoria* crassior atque tenacior sit, quam heri; limbus placentae floridus, auctaque massularum floridarum copia; parcius vero cruor obscurior in fundo, admisso parco fero diffluet. Ceterum quandam virium iacturam fecit aegra, inter insomnia per interualla quieuit, semelque de nocte alvum posuit lubricam.

Protrahitur nitri vsus. Linguam non
muta-

mutatam comitatur pulsus frequens, pleni-
culus, tussicula, & intensa, sine capitis dolo-
re, *sitis*. Urina turbida, limosa, solutum
in lacte lutum quasi refert; vitri parietes cru-
sta coerulea obfuscat & *sedimentum* crassum
compactum, limosum demittit. Cedit circa
vesperam pulsus multum frequentis plenitu-
do, atque cum borborygmis *aliquoties flu-
xit aluus*. Confectam ex aquae erasorum
nigrorum vnciis octo, syrupi berberum dua-
bus vnciis cum aceti sambucini vncia & spi-
ritus vitrioli guttis XXV, potionem, singulis
horis per dimidias cupulas sumit, cuius ve-
sum sequitur nox satis placida, alui profluui-
o non turbata.

Eadem adhuc linguae ratio est, pulsus
frequens parum contrahitur, pergat tussicu-
la, & in urina opaca, flava, cum circulo,
submergitur sedimentum paruum, subflauum,
ramentosum. Reiteratur potio cum spiritus
vitrioli guttis XXX. Semel tantum hoc ma-
ne aluum deiecit aegra; nox sequens, in-
somnia, decurrit sine alui stimulo.

Redeunt capitis dolores, increfcit tussicu-
la sicca & inter modicam virium deiectionem
vniuersum corpus interdiu, citra aegrotantis eu-
phoriam, sudat. Lingua, alba in dorso, & pul-
sus vt nuper notata fuere. Urina iumentosa
cum circulo post aliquot horas demisit sedi-
men-

mentum lacteum copiosum. Cum siti notabili semel tantum aluus laxa fuit. Noctu parcus, & sine sudore, somnus.

Laxans, ex sale cataractici amari sesquivncia, cum extracti aloes gummosi gr. viij. connubio, in aquae feruentis vnciis sex facta solutione, semel tantum aluum ciuit, & simul cum excrementis *lumbricum* pepulit. Urina flava duplici *sedimento* distincta est, superiori lacteo; & grauiori *mucoso*, cinereo, cohaerente, in fundo. Lingua non mutata manet vt nuper, & cum pulsu parum frequenti & paruo, intensa sitis urget, sine sudorum sodalicio. Post noctem inquietam accepit aliquid emulsionis ialappinae. Inter leuia quaedam tormina sequuta est aluus copiosa, sine omni verine. Debilis aegrae tormina & alui profluuium cremoribus sopita sunt. Querula est, licet nihil dolorum sentiat. In linguae albae, subflauae dorso conspiciuntur *papillae rubrae*. Pergit, cum pulsu frequenti, parum debili, faciei, modice collapsae, rubor. Substitit alui profluuium & noctem per interualla comitatur quies.

Cum modica siti, mens deiecta, anxia, querula est, pulsus debilis, paruus, modice frequens, linguae, ad apicem & limbum

bum rubrae, dorsum subfuscum, impurum. Vrinam flauam distinguit copia sedimenti leuis, lactei, crusta coerulea ad vitri parietes, & cuticula pinguis, tenuis, versicolor in superficie. Ventum est ad *extractum corticis peruuiani*, cuius drachmas duas in aquae cerasorum vnciis octo, addita syrupi berberum vncia vna, solutas, ad prioris potionis normam propinauimus. Accessit cum *anxietatibus* & modica inquietudine *leuissimi frigoris* sensus, ita vt per totum diem stragulis sollicitè sese obuolueret. Gelidiuscula sunt tactu externo extrema superiora, pedes naturali calore foti. Praeter dorsum impurum, fuscum, intense rubet lingua. Aluus constipata manet, & nox transigitur insonniis, inter puerelas de caloris defectu.

Extrema rursus calent, sed cum pulsus debilis modica frequentia superest animi deiectioni imbecillitas. Ipecacuanhae scrupulus cum vnius grani tartari stibiati stimulo sexies vomitum biliosum excitauit, alui segnitie pertinaciter manente. Sequuta est nox quieta.

Paullo melius habet aegra, modice sinit, nihilque dolores vsquam in corpore sentit, praeterquam capitis quoddam pondus. Mens deiecta est, vox querula, facies rubra, aluus clausa, pulsus debilis, vix frequens.

Turbi-

Turbida & limosa vrina obfuscat vitri parietes. Linguae apex & limbus rubri, dorsi pars anterior alba, radix, cum dentibus ipsis, squalida, subfusca. Reiteratur potio cum extracto corticis (d. 9.) Vesperi cum lingua humida, minus fusca, augetur pulsus parui frequentia. Florida sunt cum facie extrema superiora, & inter alui segnitiam effloruerunt in pectore duae *pustulae* coniformes. Aluum, clysmate seimel solutam, nox quieta sequuta est.

Lingua ad apicem rubra, humida fit, dorsum album, impurum & asperum, macula fusca sensim euanescente. Vrina, pulsus &c. vt heri notata. Salis cataractici amari vncia cum extracti aloes aquosi gr. viij. in aquae feruentis vnciis quinque soluta, cum additamento quodam syrupi rosarum soluti vi ter aluum duxit. Noctem placidam dein saepius turbauit diarrhoea *mucosa*.

Cum faciei rubore, pulsus paruus, debilis & modice frequens est, sub vesperam eius debilitas minuitur. Vrina parca, turbida, limosa, vesperi flaua cum sedimento albo farinoso. Administratur ad priorum normam capienda potio ex aquis ceraforum & menthae s. v. ana vnciis quatuor in quibus dissoluuntur extractorum corticis Peru-

viani drachmae duae, & Cascarillae scrupuli duo, additis syrupi berberum duabus vnciiis. Bis tantum aluus fluxit. Pergit gravari capitis sensus, & nova utrimque ad linguae radicem stria fusca apparet.

Prioribus sese adiungit lacrumatio spontanea.

Bis hodie, cum borborygmis, aegra aluum deiecit. Vox perpetim querula est, ut ait, prae debilitate. *Duplex* iterum in vrina *sedimentum* notatur, copiosum semipellucidum *mucosum* (v. d. 7.) in fundo; cui infidet leuius *lacteum*.

Ter cum aegrae euphoria, vomitum mucosum ciuit ipecacuanhae dimidia drachma cum tartari emetici stimulo. Rubet facies, depluunt inuita aegra lacrumae, & linguae, ad apicem & margines rubrae, in dorso albae, stria fusca ad radicem augetur. Cum pulsu multum frequenti, paruo, denuo accenditur sitis, & inter tormina ventris sequuntur tres alui lubricae deiectiones pulposae cum admisto muco. Vrina turbida, flaua, deiicit leue sedimentum subflauum.

Cum aluo clausa idem manet symptomatum satellitium.

Propinatum laxans, ex salis Sedlicensis & Mannae aequali vnciae vnius miscela in aquae

aquae feruentis vnciiis quinque soluta, cum adiecta pulueris rhei drachma dimidia, frequens alui deiectione sequuta est. Vrinae indoles descripta manet, & cum pulsu modice frequenti, paruo, paucae lacrumae destillant.

Inter modestum alui fluxum, reliquis signis mitioribus, valetudo sensim emendatur. Rubet semper facies & vix quidquam in vrina, lingua & pulsu mutationis obseruatur. Continuatur, reiteratae postero die, potionis, cum extracto corticis, vsus.

Humida fit lingua, modice alba cum dorsi fusci squalore. Decrescit pulsus parum eleuati frequentia, & non amplius praecipitatur vrina flaua. Conualescens rursus appetere, acetaria potissimum, & vires recuperare. Subiungitur, singulis horis per semicupulas ingerendum corticis peruuiiani decoctum, cum quartae partis syrupi aurantium connubio,

inter cuius vsum continuatum denuo subsidet in vrina flaua sedimenti flauae copia, & cum aluo naturali restauratur valetudo.

- 1) Prae aliis miasmate contagioso facile corripiuntur moerore quodam affecti: Qua quidem ex causa, & contagii vi-

cinia, omnis quandoque familia eundem successiue morbum experitur.

- 2) Citra omnem interdum inflammationem localem in febribus acutis adest sanguinis crusta pleuritica, ex pulsu cognoscenda, & cum optimo successu semel iterumue fecatur vena.
- 3) Sanguini sic inflammato, donec aluus fluat, conducunt salia antiphlogistica. Facta autem crisi quadam praecipitata (d. 4.) stadii inflammatorii transacti & resolutionis imminentis indice, salinis non male substituuntur antiputredinosa & diffuentes humores compingentia, acida praecipue mineralia.
- 4) Sensus quidam, sine vero dolore, ingratus ac molestus, nervis videlicet materia morbida, coctione subigenda, obrutis, querulos facit aegros. (d. 8. 15.)
- 5) Corruptam intermittentium naturam peruianus cortex, eiusque extractum, emendat atque per intervalla subinde & frigora discerpit (d. 9.)
- 6) Frigus cum aluo stipata & anxietate (d. 9.) latens quaecumque exanthema vel futuram suppurationem, denunciant. (d. 11.)

- 7) Somnus, pulsus quaedam fortitudo, lingua fusca & alius stipata optima sunt coctionis signa. Tacite enim natura opus suum perficit, ita, vt sine somno bona & laudabilis coctio fieri nequeat.)
- 8) Intensus linguae rubor atque papillae eminentes floridae verminosum symptomata, & in febre mucosa continua acuta analogon aphtharum sunt. Idem valet de nimia linguae sensibilitate, Cedit etiam hoc symptoma, vermibus foras emissis. cf. hist. sq. d. 14. & 16.
- 9) Sedimentum vrinae mere mucosum procul dubio ex lacunis mucosis vrethrae & reliqui vrinae itineris critico modo egeritur. Turgere enim & harum partium folliculos muco congesto, subinde notauimus; (cf. SECT. I. n. 9. IX. p. 32.) quale etiam vaginae vterinae elegans specimen exsculptum videre est in ill. PRAESID. *iconibus de vtero humano* Tab. VIII.

HISTORIA X.

Febris acuta, mucosa, biliosa, sanata.

Virgo 20. annos nata, plethorica & corporis robore vicens, intermittentes in prima

iuventute passa & mensuum fluxum rite, praeter ultimos menses, experta, post aliquot dierum lassitudinem & auctam sensim artuum grauitatem.

d. 16. Nov. notabili sub vesperam *frigore* febrili licet corripiatur, nihil appetat, venamque in pede *d. 19. Nov.* secari curet; suis tamen negotiis utcumque vacat.

d. 20. Nov. Lectum demum petiit. Emeticum sexies vomitum biliosum citat, aluo simul naturali modo respondente. Cum *capitis* ad frontem *dolore floret facies* & inter modicam virium prostrationem augetur *sitis*, inprimis de nocte. Linguae parum tremantis dorsum siccum & muco albo tectum est. Madet leui sudore corpus, mox cessante. Pulsus plenus & frequens modiceque tardus est. Somnus siti aluique quatuor deiectionibus, sine dolore iuncto, turbatur.

Aucto febris aestu, respiratio brevis & frequens fit; lingua squalida, subfusca, sicca, ad apicem obscure rubra. Accedunt levis *tussicula sicca*, sitis intensa, cum *frequentia ad desidendum stimulo*. Urina limosa multum sedimenti albi & ramentosi deiecit atque circulum relinquit. In usum vocantur acida vegetabilia cum mineralis parco connubio. Sub somnum satis quietum sequitur *sudor vniuersalis*. Eua-

Euanuit capitis dolor; sed *dolent cum fractis viribus artus*, ac si fustibus essent conquassati. Licet hodie multum sudauerit, sexies tamen fluxit aluus. Auctae sub vesperam pulsus, interdiu parum contracti, frequentia & plenitudo, post sectam in cubito venam pauxillum minuuntur. Depluit sine saltu, modo guttatim, modo lento riuulo, sanguis; in placentam coit splendentem sine omni fero, crusta inflammatoria crassa, alba, semipellucida tectam. Subtus transparent paruae cruoris massulae rubrae, crustae partim adhaerentes, partim in cruore tenui natantes. Lingua multum squalida, subfusca; ceteroquin, velut vrina, vt heri manet. Saepius de nocte infomni & *phantasmatis* interpolata, reddidit, *excrementa flaua*, & foetida atque multo *sudore* maduit.

Mane appetit acetaria, augetur *tussicula parum humida*, gelidiuscula sunt extrema superiora, atque *excrementa foetida* quatuor deiectionibus *cum impetu* propelluntur. Continuatur mixturae acidulae vsus, ex aquae ceraforum nigrorum vnciis octo, syrupi berberum duabus vnciis, additis aceti sambucini vncia & spiritus vitrioli guttis XLV, compositae. Sedatiores sudores nunc excipit *aonium*, veluti a molendina, *susurrus*. Vires fractas adhuc dum comitantur respiratio fre-

quens & impedita, faciei rubor & modica fitis. Pulsus frequens & pleniusculus est cum modica duritie. Vrina vesperi fere semper pariori copia redditur opaca, flaua, cum circulo ad marginem & sedimento copioso albo, lactis coagulati simili; iterum crasso, ramentoso, leui. Nox inquieta agitur sine sudore, vrgente octies diarrhoea.

Paullo liberior est respiratio. Licet extremitates calore naturali rursus foueantur, aegra tamen stragulis sollicitè corpus obtegit. Lingua sensim magis albescit, humida fit & acuta, cum macula impura & subfusca ad radicem. Vrinae & pulsus, si a duritie recesseris, eadem adhuc ratio est. Semel tantum interdiu aluum posuit fluidam: nox vero neque sudore, neque alui profluvio interrupta est, ceterum praecedenti nocti similis.

Cum pulsu modice frequente, modo pleniusculo, modo contractiore & impedito, *lenatur aurium susurrus*. Lingua maximam partem alba est: vrina opaca, crassa, cum circulo & sedimento subflauo. Modica superest respirationis frequentia. Vesperi tamen cuncta *symptomata in peius vertuntur*. Sexies interdiu reddidit *excrementa* foetentia, spumantia, fusca, *putrida*. (Suo genio in-

indulgens aegra, rursus, vt iam aliquoties, *carnium inscula* ingesserat.) Cum virium fracturae augmento angit respiratio frequens & multum impedita, ita vt prae anxietate artus iactitet. Vix potulenta poscit. Linguae acutae apex & limbus obscure rubent, dorso sicco, sordido, subfusco. Dentium superiores sicci, inferiores modice humidi sunt. Pulsus inconstantis & impediti frequentia auge- tur; & in vrina flaua, pellucida, cum tenui nubecula in fundo dispersa, desideratur cir- culus. In continuata mixtura, iam octies ex- hibita, hodie spiritus vitrioli guttulae ad LXXV euehuntur. Inquieta quater de no- cte aluum deiecit.

Laxatur rursus, cum leui tamen tre- more, lingua; redit quoque vrinae opacae & modice rubrae circulus ad marginem cum circumscripta nubecula ad fundum; parum emendatur respiratio, auriumque susurrus nunc penitus fere cessat. Ob saporem mix- turae, aegrae palato nimis austerum denti- busque inimicum, guttulae XV acidi mine- ralis subtrahuntur. Sitis expers aegra aceta- ria appetit. Gelidiuscula fiunt, dum exse- runtur, membra. Vrina vesperi reddita cla- ra & flaua est cum nubecula: pulsus vix fre- quens, impeditus, ratione impetus inconstans & parum vndosus. Ter interdiu, quater

noctu, per intervalla placida, aluum posuit.

Post decimam mixturae portionem, stragulis semper ad collum obiecta aegra continuat de sapore mixturae austero querelas. Inde dedimus aliquas remediorum inducias. Lingua extenuata, lata, multum humida est cum dorsi squalore: vrina opaca, crassa, turbida vitri parietes obfuscet atque nubeculam deiecit. Pulsus durus, impetu inconstans, sine notabili frequentia est. Florida semper manet facies: cum parum impedita respiratione, sine sudore, pergit etiam *tussicula*, nunc *humidior*. Silet interdiu alui profluvium, de nocte vero somnus, per intervalla placidus, fiti, & quinquies diarrhoea, turbatur.

Resuscitatam fitim comitantur *audiendi facultas depravata*, respiratio impedita & modice frequens, cum pulsu duriusculo, inaequali & modice frequente. *Papillis* obscure *rubris*, in apice eleuatis atque fissuris in dorso transuersis nunc distinguitur *lingua* lata, rubra, glabra, sicca. Vrina flava & pellucida nubeculam habet. Noctu, per intervalla quieta, quinquies deiecta sunt *excrementa mucosa*, non amplius putrida.

Propinauimus nunc potionem ex aquae
men-

menthae ſ. v. vnciis octo & fyrupi berberum duabus paratam, addita *extracti corticis peruviani* vncia dimidia, ſingulis horis per dimidias cupulas capiendam. Deterſis omnibus papillis, linguam latam, laeuem, rubram, humidam obducit *mucus*. Cum ſiti aucta, *audiendi difficultas ad ſtuporem uſque* ingraueſcit. Sub reſpiratione notatur leuis, a muco collecto, *ſtrepitus laryngeus*, atque in vrina tenui & pellucida ſparſae ſunt vbiuis nubeculae exiguae. Satis quietam tranſegit noctem, aluo ſemel tantum ſoluta.

Pergit cum faciei rubore, ſiti, auditus hebetudine & ſtupore, auctis, reſpirationis breuis & pulſus duriusculi moderata frequentia, *ſordibusque ſenſim obueſtiuntur artus*. De medicamento ſapore nimis aromatico aegra querimonias fundit, atque adeo nimiam linguae ſenſibilitatem indicat. Tenuem fecit vrinam pallide flauam, praeter particulas minimas, puluerulentas, innatantes, pellucidam, nubecula deſtitutam. Ter interdiu ſoluta aluus eſt; ſexies de nocte diarrhoea mucoſa ſomnum intercepit.

Sparſae in vrina nubeculae, ſemel alvus ſoluta, pulſus pleniſculus vix frequens, & per noctem minus placidam quinquealui deiectiones ſunt notatae. Reliqua cum prae-

cedentibus diebus congruunt. Tertium reiteratur potio.

Mane duos *lumbricos emortuos* inter excrementa aluina eiecit. Perseuerant respiratio frequens & brevis, sitis, tuslicula humida & stupor, cum pulsu frequenti, parum debili, sub vespere pleno. *Vomitorio* ex ipecacuanha, cum tartari emetici stimulo, quinquies respondit effectus. Lingua humida, muco albo & macula subfusca notata, hodie minus rubet. Ceterum priora symptomata residua manent. Inter insomnia turbulenta & diarrhoeam quinquies citam, parum de nocte dormiuit.

Mane *salis cathartici* amari vñcia, cum IV. granis extracti aloes, in aquae s. q. soluta, pluries aluum duxit. Minuuntur stupor, audiendi difficultas, pulsusque pleni & molliusculi frequentia. Cum siti aucta, liberior sit respiratio & purior lingua. Urinam reddidit cereuissae secundariae similem, flauam & opacam.

Laxans salinum iterum cum successu exhibitum est. Vrgent sitis cum acetariorum desiderio & audiendi difficultate, quibus nunc quoque iunguntur *moderati sopores*. Inde per aliquot dies *cutis* in regione *ossis sacri* exulcerata;

cerata: eschara nigra tegitur. Aegra, *hactenus supina*, nunc prae dolore istius loci *in latus deuoluitur*. Lingua lata, rubra, modice sicca atque transuersim fissa est; vrina flaua & opaca; pulsus minor & debilior ac heri. Sequuntur de nocte frequentes alui deiectiones.

Abhinc bis repetitae mixturae refrigerantis supra descriptae, cum acidi mineralis guttis XXX, moderata praebita sumsit. Praeter *ulcus* in regione ossis sacri, pus tenue fundens, aliud nouum *in regione trochantaris maioris*, eschara tectum, notatur, cum margine leuiter inflammato. Inter symptomata leuiora, lingua humida sordibus tegitur, cum pulsu parum debili & molliusculo. Quinquies, vt in praecedenti nocte, somnum diarrhoea intercepit.

Ingrauescente audiendi labe, *surda* fere, saltem admodum *stupida* est aegra. Bene suppurant vlcera & cum pulsus debilis modica frequentia constans manet faciei rubor. Tenuis & subopaca redditur vrina. Squalida, mucosa & subsicca lingua, macula fusca superstita & fissuris calloso margine circumscriptis notata, a meridie denuo humescit. Quater vomitum ciuit exhibitum emeticum, subsequente per noctem, cum pulsu frequenti, sexies diarrhoea.

Cum

Cum leuata auditus labe pulsuque tenui & paruo, mane semel aluus soluta est. Lingua quam siccam cum macula fusca, obuestit squalida crusta. Vrina parca, saturate flaua, crassa & opaca est. Cum ambitu inflammato multum dolet locus exulceratus & in veram foueam excauatur, in cuius media parte nuda disseminatae conspiciuntur papillae cutaneae. Post exhibitam, ex soluti in aquae distillatae vnciis octo, extractorum corticis peruiani duabus drachmis & cascarillae totidem scrupulis, cum adiecto syrupo papaveris rheados, paratam potionem, melius vesperi habet aegra. Cessauit nempe diarrhoea, *lingua humidior* facta est & cum pulsu pleniusculo, frequenti, effloruerunt aliquot *pustulae* in brachio & alterutro crure, inter quas etiam *furunculus*. Repetitur potio sine cascarillae extracto. Semel de nocte parum quieta aluum posuit.

Dorsum linguae humidae, asperae, modice albae, impurum est, deletis maximam partem cum macula fusca fissuris. Vix notabilis superest audiendi labes. Cum pulsus, sub vesperam pleni, modica frequentia, ad frugem quoque redeunt respiratio & *ciborum appetentia*. Vrina subopaca exiguis flocculis dispersis parum turbatur: & inter quartum

tum iteratae potionis vsum, semel interdiu totidemque de nocte fluxit alvus.

Pellucida vrina leuem nubeculam deiicit. Inter pulsus pleniusculi & fortis modestam frequentiam, cum aluo clausa, *pustulae* illae sunt *purulentae*, variolis minoribus similes. Bene appetit aegra & nunc demum, debilitata quidem, cum grato quodam leuamine sentit, se morbo laborasse. Lingua humida, alba, eminentibus in parte posteriori papillis aspera est. Subiungitur corticis peruiani decoctum.

Cum pulsu pleno, molli, modice frequente & aluo naturali, denuo transversim finditur lingua parum tremula, fissuris postridie rursus deletis.

Subsidet in vrina opaca, cum circulo ad marginem, nubecula crassa, & inter constantem faciei ruborem vsumque decocti continuatum bene suppurant vlcera spontanea.

Succedit cum siti & inter priora signa, in vlcere praecipue femoris, bona puris coctio, & interdiu extra lectum versata aegra cum valetudine sensim in gratiam redit.

- 1) Ob corporis vigorem & robur vniuersale, febris, vt in historia praecedente, euecta

euecta est in acutam, continuam. cf.
p. 104. 2)

- 2) Mensium obstructio saepe comitatur vitium quoddam abdominale, ideoque morbo epidemico suscipiendo fauet.
- 3) Sub initium morbi sudores cum praemiaturo urinae sedimento & frequente simul diarrhoea, sensim biliosa, tamquam crises praecipitatae, morbi malignitatem manifestant eiusdemque diuturnitatem praefagiunt.
- 4) Melioris notae fuere crises imperfectae & leuantes per tussiculam humidam, metastasin ad nervos auditus (d. 7.), cum subsequenter (d. 12.) diarrhoea mucosa, (d. 13.) stertente in larynge mucus & (d. 13. 14.) stupore; quorsum & vermium excretio (d. 16.) referri potest. Multum quoque letaminis tulerunt crises artificiales, vomitorio & laxantibus (d. 16. sqq.) factae. Facile tamen, emendata sensim coctione, reliquis praestantia & laude eminent naturae in suppurationem molimina. (d. 18. 19. 21. 23.)
- 5) Aurium fusurrit cum hebetudine auditus & stupore in febribus malignis diuturne

diuturnitatis signum atque bonum malae causae sunt indicium: vices enim deliriorum soporumue gerunt, atque, tamquam metastasis congener, illa symptomata modo auertunt, modo vicissim soluunt. Hinc quoque in abdominis nervos praemature translata rursus illa metastasi, symptomata nervosa statim recrudescent, sensus cum delirio acuuntur vel sopore opprimuntur, atque suspensa nunc, vel prorsus sufflamminata, qualicumque coctione, iam incepta, humores in resolutionem ruunt. cf. Hist. XIII. XIV.

6) Apprime in febribus malignis victu animali augetur putredo abdominalis: facile enim in naturam saburrae putridae adsimilantur ex regno animali ingesta. Adeoque male a nonnullis ante subactam putredinem in febribus malignis, ex praeconcepta opinione falsaue theoria, administrantur carniū, ad suffulciendas vires, iuscula: tantum enim abest, ut vires hinc restaurentur; ut potius nova putredinis colluvie magis protinus pessundentur.

7) Leuissimus frigoris gradus (d. 11.) instantis criseos imperfectae, tussis nempe
 O hu-

humidae & metastaseos in nervos re-
vertentis, nuncius est.

8) Collectae circa d. 14. in cute fordes
criticis excretionibus febrium maligna-
rum accensendae sunt.

9) Ob residuae putredinis, ex alui pro-
fluvio frequentiori & bilioso dignoscen-
dae, indicia, fero iterum reuertendum
fuit (d. 19.) ad acidorum vsum.

10) Transacto stadio morbi acuto, no-
tabile eius inde a d. 21. decrementum
& linguae mutatio cum reliquo decur-
su certissime indicant, residuam per
aliquamdiu febrem non nisi meram
lentam esse, continuata puris in vlceri-
bus spontaneis & pustulis coctione, cor-
ticis extracto & decocto adiutâ, salu-
tarem.

HISTORIA XI.

*Febris mucosa acuta, ex maligna
intermittens.*

Iuuenis 20 annos natus, qui ante trien-
nium *febre intermittente* laborauerat,

d. 17. Dec. quum vesperi ex appetitus
defectu morbi initium notasset, postero die
hor-

horrores demum cum dolore capitis leuiore sensit.

Post conatum vomendi & vomitum *biliosum*, doloribus in imo ventre sese adsociat *diarrhoea mucosa*, sanguine remixta & in crassinum diem protracta.

Appetitum prostratum comitatur *sitis*. Vesperi post usum mixturae, ex aquae destillatae vnciis sex, syrupi berberum duabus vnciis & spiritus vitrioli guttis XXX. paratae & qualibet hora per dimidias cupulas propinatae, moderatio diarrhoea sine remixto sanguine continatur. Lassus, sine capitis dolore, extra lectum adhuc versatur atque *cum ardore & difficultate reddit urinam* turbidam & limosam. Pulsus celer, contractus & duriusculus est, cum modica frequentia.

Adeo intenditur *alui stimulus*, ut qualibet fere dimidia hora inter *renesmos* & *ventris dolores* cum impetu deiciantur *excrementa parca, liquida, mucosa, viridia, nigricantia, foetida & cruenta*. Virium decremento iunguntur animi inquieti morositas, pedum dolor, & per interualla *puncturae in thoracae*. Linguae latae, pallide rubrae, dorsum obducitur tenui *muco albo*, sicco, versus radicem flauescente, *cum papillis*

lis acutis & prominulis. Pulsus ab hesterno non discrepat. Pergunt, cum *siti intensa & appetitu deficiente, aucta mingendi difficultas & ardor:* atque in vrina turbida, limosa & flaua praecipitatur sedimentum paucum, mucosum, ramentosum & album. Continuat a meridie, quam male aeger ante meridiem seposuerat, mixtura cum guttarum XL. acidi mineralis connubio. Noctem multum inquietam sequitur,

diarrhoea sedatior. Licet autem per integras horas aluus non deiiciatur, *stimulo* tamen & *tenesmis* saepius *ad desidendum* aeger adeo laceffitur, vt per quadrantes horae in sella interdum remoretur: sine torminibus tamen & doloris in imo ventre sensu redduntur *excrementa parcissima, alba & mucosa.* Lecto aeger non nisi per interualla incumbit. Linguae eadem adhuc ratio est, nisi quod mucus in dorso auctus magis nunc flavescat. Parce & cum difficultate excernitur vrina, multum turbida, hesternae ceteroquin similis, sedimento tamen tarde admodum subsidente. Pulsus paruus, duriusculus & inaequalis; sub vesperam plenus, frequens & inaequalis est, cum modica duritie. In vsum nunc vocauimus, singulis horis per bina cochlearia sumendam miscelam, ex aquae menthae s. v. vnciis sex, syrupi aurantiorum duabus

bus vnciiis, cum *extractorum corticis peruiani* vncia dimidia & centaurii minoris drachma vna. Clysmate simul, ex cremore aue-naceo, aluo cum successu prospectum est. Tranquillo somno refectus aeger noctu *multum sudauit.*

Inter mitiores tenesmos ter tantum per totum diem aluo deiecit excrementa pauca & mucosa. Vrina vberior, cum quodam ardore residuo missa, rubella, circuli expers, parum turbida, vim *sedimenti* leuis, *mucosi*, lacte-
mentosi demittit. Paruus modice-que frequens pulsus, sine celeritate & duritie parum inaequalis, sub vesperam abit in paruum, frequentem & duriusculum. Lingua nouam mutationem non subiit. In-
omniis agitated aeger *sudore vniuersali* & pro-
fuso, sub somno diffluit.

Aluus citra notabiles tenesmos fluxit vt heri; nec praeter ructus & dolorem quem-
dam in hypochondrio sinistro, inde a meri-
die plane sopitum, quidquam incommodi aeger in abdomine sentit. Redeunt, cum modica siti superstite, appetitus & vires, ita, vt horis pomeridianis aeger obambulare queat. Paruus, mollis & sine frequentia inaequalis pulsus, quin intermittens; vesperi fit frequens, plenus & regularis, cum qua-
dam

dam duritie iuncta. Largiori copia & cum mitiori ardore mittitur vrina flaua, parum turbida & limosa, cum copioso sedimento, hesterno simili. Linguam latam, pallide rubram, humidam & puram obsident papillae conspicuae. Noctu aliquoties diarrhoea, nullis autem insomniis turbatur somnus *cum sudore.*

Modeste fluio aluus mucosa & cuncta emendantur. Superfunt sine sapore peruerso ructus, post ingesta solidiora pressio quaedam in imo ventre, levisque ardor vrinae copiosae, rubellae & priori similis. Pulsus plenus, duriusculus & cum modica frequentia parum inaequalis est. Linguae ratio eadem manet. Continuum hactenus remedium (d. 5.) sub vesperam quarta vice reiteratur. Sequitur cum somno placido *copiosus sudor.*

Aliquot deiectionibus cum tenesmo pauca tantum excernuntur mucosa. Ex voto appetit aeger &, licet sudoribus parum debilitatus, extra lectum versatur. Contrahitur lingua ad apicem & limbos rubra, humida, cum crasso dorsi muco flauescente. Inter modicam frequentiam acceleratur pulsus parvus, contractus & duriusculus. Vrina a praecedente non discrepat. Frequens de nocte, *sine*

sine tenesmo & post placida somni interval-
la fluit aluus.

Diarrhoea penitus se habet, ac heri.
Multum viget appetitus & lecto aeger nunc
facile caret. Dum mingit, residuo vrinae
leuiori ardori dolor quidam adiungitur in
hypochondrio dextro, iuxta cristam ossis
ilium. Subsidet in vrina copiosa, flaua &
subpellucida, multa vis *sedimenti albi & le-
vis*, admisto simul paucio *lateritio*. Cum
pulsu pleno, duriusculo & sine frequentia
aequali, adest lingua pallide rubra & humi-
da, tenui mucro albo tecta. Subiunximus de-
mum abdominale medicamentum ex duabus
essentiae aurantiorum drachmis, liquoris mi-
neralis anodynii Hoffmanni vna drachma to-
tidemque elixirii proprietatis Paracelsi, pa-
ratum, singulis horis per 50 guttulas capien-
dum.

Citra diarrhoeam interdum *fingerum mu-
cum* reddit aluus. Cum pulsu frequenti,
naturali ceterum, vires cum appetitus vigo-
re restaurantur. Superest levis ardoris sub
vrinae missione sensus, cuius, simul cum lin-
gua, eadem indoles est, ac heri.

Manet hesternae alui ratio; nisi quod
flatus, borborygmi & ab ingestis pressio in

epigastrio notentur. Linguae latae radix obducitur muco tenui & flauescente. Externuatur pulsus celer cum modica frequentia: & in vrina copiosa, flaua & subpellucida, sola, nubecula tenuis demergitur. Reiteratur miscela d. 10 praescripta.

Continuatur modesta & parca *muci per aluum excretio* cum aegri euphoria: lingua humida fit, pulsusque, praeter modicam celeritatem, naturalis.

Aluus naturalis est, vigent, cum pulsu pleno & parum frequente, vires & appetitus, atque enato leui *circa malleolos tumore*, morbi reliquiae per *sudores sub somnum* e corpore proscribuntur.

- 1) Egregium febris mucosae specimen excrementis sanguinolentis, dein mucosis, tenesmis atque in imo ventre doloribus &c. & memorabili vrinae ardore, affinitatem mali cum dysenteria genitrice manifestissimam facit.
- 2) Neque obscuriorem morbi mucosi cum intermittentibus cognationem ex intermissionibus quotidianis, pulsus typice mutati rhythmis, post singulos paroxysmos sudoribus nocturnis &, post corticis efficaciam, sequuto demum pedum tumore cognoscimus.

- 3) Domita medicamentis putredine abdominali, febris indoles, in malignam ex proprio genio euehenda, ita emendata est, vt propius sensum ad intermittentium naturam accesserit. cf. Hist. IV, n. 8.) p. 112.
- 4) Non multa & semper mutata, sed propria & frequenter repetita remedia, morbos sanant. Parum cognoscit morbum, qui ad quemlibet aduentum, etiam aegro non viso, mox formulam, ex serie sua memoriter habitam, scribit: incipientem morbum cognouit medicus, qui primum medicamentum cum aegri euphoria diu protrahere potest.

HISTORIA XII.

Febris mucosa acuta, inflammatoria.

Femina 34. annos nata.

d. 19. Mart. vespere magno horrore, corripitur, quem noctu cum potulentorum, vomitu excitato, reiectione & intensa siti, excipiebat aestus sine sudore,

Inter pectoris dolores pungentes parca apparuere sanguinis menstrui vestigia: postero die secatur vena & sexto demum oboriuntur deliria, sub initium placidiora.

Exacerbantur sub vesperam *deliria*, noctu *gravissima*, ita vt valde suspicax aegra lecto exsiliat. Iunctae *anxietates* simul adeo euehuntur, vt sui non amplius conscia, vestimenta reiiciat manibusque admotis *praecordia* subinde *scalpat*. Neque notabiles in imo ventre dolores sentit, neque potulenta petit; oblati tamen auide sese ingurgitat. Pulsus admodum debilis, tenuis & frequens, tactum fere subterfugit: *respiratio impedita*, brevis & frequens est, cum *stertente in larynge muco*: *aluus* haecenus *semel tantum soluta*. Ob saporem peruersum potus cremoracei amaritiem increpat aegra. Hora a meridie quarta ipecacuanhae scrupulus, addito tartari emetici gr. j. & salis catartici drachmae vnus stimulo, quinquies excitato *vomitu* parciori exturbauit *materiam fuscam & mucosam* sine alui deiectione,

Mane, cum pulsu pleniore & liberiore, melius habet aegra: pergunt tamen cum loquela obscura & respiratione breui, frequente & sine stertore iuncto impedita, *anxietates*. Propinati per epicrasin lanxantis; ex salis Sedlicensis duabus vnciis, mannae Calabrinae vncia & aloes violatae gr. vj. in aquae ferventis vnciis octo facta solutione; prima cupula dimidia *vomitum* euocavit duos *lumbricos* magnos, *quibus expul-*
sis

sis anxietates cessarunt. Delira tamen adhuc est aegra, propriosque digitos perpetim tractat. Sumto negligentius remedio, alvus manet praeclusa.

Inter mitiora deliria aegra placatur: multum tamen *impedita* manet *respiratio*, ita ut *erecta semper in lecto sedere cogatur*. Pulsus tenuis frequens & durus est: lingua crassa, alba & subficca: alvus semel hodie soluta. Sumtis vno alteroque remedii praebio, eius usum protrahere recusat. Quieta aegra noctu tres horas dormiuit atque sub somnum purum sudauit.

Cuncta emendata sunt: respiratio bona, loquela clara, alvus soluta, & cum pulsu pleniore, molli & parum frequente, lingua pallide rubra, humida & pura. *Tussi* crebriore *vis muci* excernitur. A meridie infestat vertigo.

Iam extra lectum versatur aegra, appetit & cum modesta *tussi mucum* ex voto *reiecit*.

- 1) Manca licet sit haec morbi mucosi historia, magnam tamen eiusdem cum morbis thoracis inflammatoriis similitudinem produnt dolores in pectore pungentes, difficilis respiratio, collectus in laryn-

larynge mucus & consueta demum expectoratio critica.

- 2) Inflammatoriam huius morbi indolem ex pertinaci alui obstructione, epidemiae decursu *), vitii circa hanc anni tempestatem ex fluido mucoso in gelatinosum transitu **) aliarumque observationum analogia ***) perspectam habemus.
- 3) Ex magno horrore initiali atque insidiosarum blanditiarum sub initium morbi ****) absentia, docemur, hanc febrem malignitatis esse expertem. Ut plurimum quidem morbi epidemici tempore vernali exuunt malignitatem; sed non statim eorundem vehementiam.
- 4) Pessima in morbis acutis signa nonnisi ex sodalitis reliquorum signorum atque ipsius morbi indole aestimanda sunt. Ita hypochondria cum deliriis, anxietatibus aut soporibus dolentia grauem quidem in visceribus illius regionis congestionem, pressionem aut inflammationem indicant: in morbis tamen peripneu-

*) cf. SECT. I. p. 34.

**) cf. ib. p. 36.

***) cf. infra SECT. ead. XI.

****) cf. SECT. II. p. 67.

ripneumonicis & sine malignitate inflammatoriis illa symptomata ineluctabile factum non portendunt; sed laudabili coctione & salutari crisi, expectoratione potissimum aliaue excretionis, haud raro feliciter solvuntur. Interdum etiam inere symptomata illa mala a cruditatibus primarum viarum, vermibus aut spasmodis oriuntur, quibus ablatis, nisi penitus sufflaminentur, multum sane leuantur.

- 5) Abscedentes d. 9. lumbrici, procul dubio critico modo d. 7. iam extincti, biduum emortui exitumque expectaturi latitarunt, donec stimulus pellens accesserit. cf. Hist. I. n. 5.)
- 6) Paucioribus remediis opus est, quoties suo ipsius conamine bonam crisin molitur natura, optima morborum medicatrix: generosiora & plura requiruntur, quo magis illa a salutari tramite aberrat.

HISTORIA XIII.

Febris mucosa soporosa, sanata.

Vir 40. annos natus, annis proxime praeterlapsis aliquoties ex febre acuta inflama-
ma

matoria laborauerat, V. *Sbus* semper leuata, qualem etiam proxima praegressa aestate eluctatus erat.

d. 24. *Nov.* A meridie lassitudinem insolitam & leuem capitis dolorem sensit. Vesperis *horrore magno & frigore* perculsus lectum petiit, noctemque cum aestu & siti intensa transegit.

Emeticum nauseam tantum cum vomendi conatu excitauit; sequente nocte aluum duxit.

Vesperis cum capitis dolore exacerbatur febris, prostermitur appetitus, *intensa siti* acidorum desiderium mouetur & inter modicam lassitudinem *anxietatibus opprimuntur praecordia.* *Lingua* lata, humida & *squalida* *maco albo nitente*, & versus radicem flauescente, tegitur. Pulsus plenus, magnus, duriusculus & modice frequens V. *Sem* suadet. Cum impetu & clangore primum, arcu facto, sanguis in patinam delabitur; impetu autem sensim fracto ad membrum depluit. Animo delinquitur aeger, in lectum tamen repositus reficitur. Primae patellae placenta, cum maculis cinereis & inflammatis in superficie limboque coccineo, paucis sero flavo tegitur: in altera patella placenta crustae inflam-

inflammatae expers, coccinea, cum parco
fero, patinae passim adhaeret.

Ante meridiem leuatus aeger, dolore
capitis & praecordiorum oppressione immu-
nis, tantillum appetit lectoque carere potest.
Hora a meridie prima, cum oppressione prae-
cordiorum & lassitudine impetit *intensum fri-*
gus, per aliquot horas protractum. Sequi-
tur, inde a superioribus inferiora versus de-
scendens aestus magnus, per totam noctem
perseuerans, cum dolore capitis, intensa siti
alternisque horripilationibus iunctis. Lin-
guae ratio non mutata est; pulsus vero pa-
rum contractus, frequens & duriusculus. Sin-
gulis horis cupulae praebium fumsit misce-
lae, paratae ex solutis, in aquae feruentis
duabus vnciis, tartari solubilis drachmis dua-
bus & nitri puri vna drachma, additis oxy-
mellis simplicis vnciis sex.

Mane cum aestu mitigato & appetitu
prostrato pergunt capitis dolor & magna sitis.
A meridie, post alvum solutam, cum ipso
capitis dolore ingrauescunt calor & appres-
sorum praecordiorum molestia. *Finditur lin-*
guae, ad apicem & limbum humidae & ru-
brae, *dorsum* siccum, *muco albo* & versus
radicem *flavescente tectum*. *Vrina* limosa,
cum circulo ad marginem, deicit *sedimentum*
album

album & leue. Continuatur potio. Per noctem inquietam protractum aestum tandem excipit *sudor uniuersalis & profusus.*

Mane, praeter abolitum appetitum & grauem *capitis dolorem soporosum*, omnia mitiora sunt. Crescunt, cum corporis lassitudine aucta, *linguae fissurae* nunc *dolentes.* Pulsus pleni & duriusculi modica frequentia a meridie parum augetur. *Media adscendit* in vrina crassa, rubra & pellucente tenuis *nubecula.* Reiterati remedii vsus continuatur.

Graues tempore matutino praecordiorum oppressiones interdiu parum remittunt; sed cum lassitudine adeo intenditur capitis dolor, vt ipse aeger de *pulsationis arteriarum capitis sensu* conqueratur & per interualla *soporosus* iaceat. Linguae limbus humidus muco albo, crasso & nitente; dorsum siccum squalore subfusco & flauo tegitur, cum fissurarum dolentium augmento. *Pulsus* plenus, durus, *rarus* & impeditus, sub vesperam paullo frequentior fit. Vrina flaua, leuiter rubella, pellucida, pinguis & crassa tenuem nubeculam fouet, ad medium vitri adscendentem. Circa meridiem porrigebantur resinae jalappae grana vii. in emulsione, quibus apprime expurgata fuit aluus. Vesperae fellae
perfo:

perforatae immoratus aeger animo linquebatur, in lectum vero repositus breui resipuit.

Anxietates circa praecordia mitiores comitatur sedatior capitis dolor: atque soporū expers aeger de magna, pedum praecipue, lassitudine querelas fundit. Lingua ut heri squalida est: pulsus plenus, duriusculus & rarus, vesperi parum frequentior fit simulque liberior: vrina flava, pinguis & parum turbida sedimento caret. Administrati omni bihorio pulveris, ex ipecacuanhae gr. x: cum tartari stibiati gr. j. stimulo, tria praebia vomitū ter excitato exturbarunt multam vim *materiae mucosae, fuscae & biliosae*. De nocte frequens & copiosa sequebatur diarrhoea cum *excrementis foetidis*.

Pergit alui profluuium atque cum magno capitis dolore & siti intensa redeunt *sopores* modici. Ideo singulis horis per cupulas propinata est emulsio ex amygdalarum dulcium drachmis sex, aquae scordii libra una & *camphorae* gr. xxv, cum sacchari uncia edulcorata. Inter insomnia de bello & militibus per totam noctem fere somnum cepit.

Sopitam diarrhoeam nunc excipit *sudor universalis*. Capitis licet dolor paullo emendetur & minuatur praecordiorum tensio,
P vires

vires tamen non crescunt. Lingua squalida, lata & fusca est, ad apicem & limbum alba, sulcis mirifice incisa: pulsus plenus, tardus & duriusculus: vrina pellucida & modice flaua. Reiteratur emulsio. Noctem moderatiorem, insomniis tamen turbatam, sequitur *sudor* cum

aurium susurrus, pedum grauidate & virium defectu. Praeter modestam sitim, neque calor neque frigus notabile adest. Bene respondet alvus: lingua & pulsus hesternis similes sunt: *vrina* flaua & modice turbida deiicit *sedimentum album, furfuraceum.* Per dimidias cupulas singulis horis dedimus in aquae ceraforum vnciis octo soluti extracti corticis Peruviani duas drachmas, cum syrupi berberum sesquiuncia. Nox praeter insomnia, satis placida fuit.

Mane, sine capitis dolore iuncto, *surditas* quaedam notatur, cum pedum grauitate. Non amplius sitit aeger, neque sudat, atque per interualla extra lectum nunc versari tentat. Aluus naturalis est: pulsus tardus, rarus & pleniusculus; lingua vt hactenus; *vrina* modice flaua cum *sedimento albo & furfuraceo.* Nox bona sine insomniis decurrit.

Sumta mane emulsio cum sex granis
refi-

resinae ialappae decies aluum duxit. Simul cum furditate cessarunt capitis pondus & grauitas pedum, ita vt hilaris aeger iam extra lectum versari possit. Lingua humida, modice alba, minori in gradu squalida est, cum macula fusca permanente; *vrina* fere aquae & pellucida, cum parco *sedimento albo* & *furfuraceo*; pulsus plenus & mollis. Noctu somnum profundum cepit aeger.

Extra lectum obambulat. Lingua & pulsus se habent vt heri. *Vrina* flaua est cum *sedimento albo*. Singulis horis per dimidias cupulas aeger nunc capere potionem ex aquae menthae f. v. vnciis octo, tartari vitriolati vncia dimidia, extracti centaurii minoris drachmis duabus & syrupi corticum aurantiorum vncia.

Circa vesperam *notabile frigus* post se traxit noctem admodum inquietam. Lingua alba, humida cum macula fusca est; *vrina* aquosa cum nubecula.

Nouum sub vesperam *frigus* capitis dolore excipitur. Alvus clausa est, nox sequens inquieta.

Cum *ingenti capitis dolore* & pedum lassitudine, post intercalarem febris requiem, *lectum* sub meridiem *rursus petiit*. Lingua

humida, alba, fusca, crasso mucro obducitur: vrina flaua & cruda est: pulsus plenus, rarus & celer. Successiue propinata potio ex solutis in aquae feruentis libra vna salis sedlicensis duabus vncijs & mannae vncia vna cum aequali portione pulpaе tamarindorum, effectum plane denegauit, ita vt alvus, vrgente circa vesperein ingente calore, vel applicati clysmatis (ex cremore auenaceo cum oleo lini & sale communi) stimulo semel tantum ducta fuerit.

Cessauit pedum grauitas & mitior superest capitis dolor. Lingae albae & humidae macula fusca constans manet, cum pulsu pleniusculo & celeri, atque vrina flaua, cruda & tota pellucida. Emulsio jalappina (d. 15.) sexies aluum ciuit. Nox sequens bona.

Cum appetentia ciborum redeunt vires & aeger conualescit.

1) Est varietas quaedam rarior febris mucosae benignae, quae obscuro modo typum, vtcunque quartanarium sequitur.

2) Quedam febris primariae similitudo est cum prodromo febris mucosae benignae. Initio a leuiori accessione facta,

cto, die 6to grauior febris accendebatur, cuius decrementum d. 7mo declinante incipit atque ad finem alterius septenarii protrahitur; quo termino (d. 13) crisis quaedam in neruos, per aurium fufurum & furditatem contigit, quae mitiori febris relapsu per accessiones nocturnas in abdomen transfertur, arte, propinato nimirum laxante, expedienda. Elapfo d. 18. oborta noua recidiua leuior fanans, vtcumque quotidiana, morbi reliquias vltius expulit.

- 3) Ordo remediorum morbi ftadiis ita accommodatus est, vt, praemissis generalioribus, camphorata versus tempus criticum, cortex sub crisin inceptam, euacuantia ad expediendam crisin abdominalem, atque sub finem criseos ad restaurandas vires sal medium cum extracto amaro fuerint adhibita,
- 4) A viribus instauratis demum, post praegressam quamdam naturae quietem & speciem intermissionis (cf. p. 101.), nouum frigus febris fanantis accessit,
- 5) Soporosum ex hepatis labe peculiari consensuale symptoma, eiusdemque latentis index est.

- 6) Numquam ex pulsu simpliciter pleno petenda est ad V. *Ses* indicatio, nisi simul iunctae sint quaedam eiusdem frequentia & fortitudo, indolis sanguinis gelatinosae indices. Noxiae proinde, uti generatim in omni morbo nervoso, ita praecipue in febribus soporosis, sunt V. *Ses* largae aut repetitae: parca enim, si qua adsunt, inflammati sanguinis vestigia brevi ut plurimum temporis spatio penitus evanescunt *).
- 7) Conducunt praecipue in soporosis multa euacuantia abdominalia, quae semper indicantur a squalida sine humiditate lingua, siti, capitis vehementi dolore cum insidiosa arteriarum pulsatione & a pulsu soporoso.
- 8) Aegrorum fortis habenda ratio atque pro pauperibus medicaminum faciendus est selectus, minori pretio parabilis.

*) de mutato in morbis sanguine cf. Cl. STORMII diss. de rubro sanguinis calore. Hafn. 1762. §. LIII. p. 46. sq.

HISTORIA XIV.

Febris mucosa soporosa lethalis.

Vir 37. annos natus, ante morbum haemorrhoidibus mucosis laborauerat.

d. 28. Mart. Vesperis horror & frigus cum insequente calore magno & capitis dolore impetit; quare ex suo ipsius arbitrio aliquot piperis grana cum spiritus frumenti haustulo sumit.

Multum conqueritur de *doloribus artuum*, *spasmis lumborum*, per interualla exacerbatis & in dorsum adscendentibus, quibus iunguntur sapor amarus, *magna sitis* cum *intenso capitis dolore* & appetitu per omnem morbum prostrato. Nulli cum aluo clausa in imo ventre percipiuntur dolores. Pulsus pleniusculus, durus, frequens & inaequalis est: lingua sicca, lata, aspera, fqualida, cum macula ampla & fusca ad radicem. Propinatam emeticum vomitu copioso multam vim *materiae mucosae*, cum admista pauca bile, exturbauit; semel quoque aluum duxit. Prae doloribus artuum vero plane infomnem aeger transegit noctem.

Pergunt cum *linguae fuscae siccitate* artuum dolores & intensa sitis; atque inter

mitiores capitis dolores pulsus plenus est, iuncta duritie & frequentia. Sequitur *vertigo*, ita ut situm corporis erectum aeger ferre nequeat. Post alui, a medicamento laxante, frequentes deiectiones, dolores artuum mitiores fiunt, & praeter vrgentem perpetuo sitim, versus vesperam multum leuatur morbus. Administrata vesperi V. *Sone* elicitur sanguis cum cinereis maculis in superficie; parco sero tectae placentae pars inferior atra est, immixtis massulis coccineis. Somnus de nocte, simulatque oculos claudit aeger, *phantasmatibus* multum turbatur.

Sopitis artuum doloribus mitiores lumborum spasmi vrgent, atque cum *cephalalgia vertiginosa* & siti ingente subinde iunguntur *lene in imo ventre dolores*. Augetur linguae humidae macula, sensim magis fusca. *Pulsus* hora 9 matutina celer, durus, non frequens; post horae spatium fit plenus, *rarus* & impeditus, sine celeritate iuncta. Abhinc multum remisit capitis dolor vertiginosus. Urina crassa, turbida, opaca, non praecipitatur. Dein *pulsus* multum frequentem, *crepitantem*, duriusculum comitantur *sudor* atque *deliria*, sub quibus aeger optime se valere & in cella sudatoria sedere, ait. Noctu multum dormiuit, somno tamen non
refi-

reficiente & continuis phantasmatibus turbato.

Mane inter deliria placidiora paullo quietior de magna lassitudine conqueritur. *Linguae*, ad apicem & margines ruberrimae, superficies fusca, *nigra & sicca*: pulsus impeditus, modice plenus & durus est; vrina cruda, obscure flaua, cum tenui nubecula ad fundum; altero demum die turbida facta, cum circulo ad marginem, parcum sedimentum album, furfuraceum exhibet. Contingit sub vesperam *haemorrhagia narium* satis larga, aliquot unciae saltem, & leuiori capitis dolori vertiginoso sese adsociat gravis *aurium susurrus*. Pulsus frequens, duriusculus, liberior; nox tamen multum inquieta est & infomnis.

Placatioꝛ quidem mane aeger leuioꝛi capitis dolore affligitur; circa meridiem vero cum aurium susurru per interualla aucto, & cephalalgia rursus ingrauescit. Pulsus *mane* plenus, impeditus, *rarus*; sub vesperam plenus, durus & *modice frequens*: lingua humida, squalida est, cum persistente macula nigra: vrina cruda, leuiter rubella; pelucida, cum tenui nubecula ad fundum: altero die turbida. Sequitur nox inquieta &

sub diluculo parcus somnus, phantasmatibus interruptus.

Continuatur capitis dolor cum maiori sensum virium dispendio. Pulsus modice frequens, durus, pleniusculus, inaequalis intermittit; vrina, hesternae similis, postridie non turbatur; & humidae linguae superficies fusca adaugetur. *Vomitu* a medicamine bis edito reiecit *materiam fuscam* viridein; atque oborto modico alui profluuiio reddidit excrementa mollia, fusca. Circa meridiem prorupit *copiosus circa superiora sudor*, & sub vesperam adeo increuit virium fractura, ut excrementa aegro conscio in lectum effluerint, dum prae debilitate surgere ipsi non licuerit. Pulsus pleniusculus, & inaequalis, saepius intermittit. Nox praecedenti similis est.

Per summam virium fracturam *immobilis* atque supinus iacet aeger; *caligant oculi*, excrementa in lectum demittuntur. In vrina cruda, flaua, pellucida, cum tenui nubecula sparsa, fero demum praecipitatur parcum sedimentum furfuraceum, nec tamen vrina inde turbatur. Lingua tremula, humida & fusca, difficulter exseritur. Pulsus modice plenus (soporosus), non frequens, impeditus; vesperi sine frequentia liberior, parum

parum eleuatur. Parum sub vesperam componuntur mala, & sine excrementorum profluuio frequentes obseruantur borborygmi. Nox inquieta decurrit.

Mane cum respiratione stertente & inaequali, in *sopore decumbentis artus superiores* leuiter *conuelluntur*; sponte tamen euigilat. Crescit pulsus impediti, inaequalis & duri debilitas. Linguae siccae, fuscae, globosae apex vitra dentes exseri nequit; cum difficultate ducitur spiritus, oculi imoti ac torui sunt, faciesque tumidula. Redditur *urina* tenuior, *cruda*, flaua, cum nubeculâ dispersâ, postridie haud turbata. A meridie pulsus plenior & liberior est; vespere hora 9 paruus, impeditus, & inter *subsultus tendinum* intermittens; post horulae lapsum autem rursus componitur. Borborygmi potissimum ab adsumtis potulentis reuocantur; excrementa tamen haud amplius in lectum effluunt. Nox paullo placidior est, aegro subinde soporibus sepulto, qui nunc ex situ supino in vtrumque latus reuoluitur.

Sine notabili sopore mane bene dormit & citra difficultatem expergiscitur, sui tamen vix conscius. *Facies* sub somno leuiter madet, *subtumida*, praecipue in oculorum

rum ambitu: pulsus plenior, liberior, frequentior & mollior est, ac heri; & linguam fuscā, humidā, ad margines rubrā, in apice fissā, sine difficultate exserere potest aeger; turbidamque statim fecit urinam, veluti puluerulentā, obscure flauā, tantillum rubellā, ulterius non turbatā. Tota fere die dormiuit & inter leues *artuum* superiorum sub somno *convulsiones*, spiritus lentus, minus stertens est, ac heri: noctu vero *in perpetuo sopore* aeger decubuit.

Toto die soporibus oppressus, per intervalla expergefactus, sui vix conscius obstupescit, protinusque in soporem relabitur. *Conuelluntur* interdum artus, maxime *maxilla inferior*, iunctis simul respiratione frequente, profunda, laboriosa, & tendinum crebriori subsultu. Lingua tremula, fusca, sicca, in limbo rubra, exserenda pone dentes subsistit. Pulsus plenus, durus & impeditus est: urina obscure flaua, parum turbida, cum *nubecula ad superficiem haerente*.

Non temere euigilat aeger grauiori sopore sepultus; excitari tamen potest: obmurmurat interdum, veluti loquuturus. Saepe conuelluntur *artus*, etiam *inferiores*, & quum linguam difficilem & grauem exserere aut loqui tentat, maxilla quoque inferior. Ob
lae.

laesam deglutitionem parum quadam vice potulentorum delabitur, cum subsequente *singultu*. Praeter excrementa obscure flaua, mollia, inde a nocte praecedente, & nunc etiam interdum, in lectum effluit vrina. Lingua non mutata, pulsus pleniusculus, tenuior, ac heri, durus & impeditus tangitur.

Post mediam noctem respiratio frequentior, brevis & magis stertorosa fuit, adeo, ut motus in larynge mucus exaudiri potuerit. Mane usu linguae & deglutitione abolitis, *potulenta ore* rursus *effluunt*. Circa meridiem *spiritum sublimem*, non nisi scapulis eleuatis expediendum, ducit, ore simul hiante, oculisque toruis, apertis & immobilibus. Supinus iacet, *genubus eleuatis* & vestimentis disiectis. Extenuatus ac debilis pulsus interdum per longa interualla fileat; crebro subsiliunt tendines, frequentius & maiori cum vehementia conuellantur artus; sponte effluit vrina, cuius pauca excepta flaua est, turbida, sine nubecula, nec amplius turbata. Hora demum a meridie quarta vinculis solutus aeger obiit.

- 1) Ad illos morbos pertinet hic casus, qui ex sua ipsorum natura insanabiles sunt & ob pessimum latens vitium statim ab initio

initio variis ex nervosorum genere signis sinistrum euentum minantur.

- 2) Extremitatum praecipue sub initium morbi dolores grauiores; siue diuturnitatem tantum, siue celeriores perniciem praesagiunt; pessimum semper signum praebent: certissime enim praecipitatum criseos speciem nifumque humorum in resolutionem denotant. Interdum ipsum morbi incendium iam e longiquo praecedunt; quorum inprimis pertinet vulnerum olim inflictorum recrudescens dolor periodicus, per interualla typica ingrauescens rursusque intermittens, morbi imminentis maligni, ut plurimum lethalis, praecursor.
- 3) Quod ad praecedentem historiam (n. 5.) de soporibus dictum est, id perinde valet de vertigine, cognato videlicet soporibus malo ipsisque subinde iuncto.
- 4) Dolores lumborum, sopores, vertigo, borborygmi cum doloribus in imo ventre, pulsum rhythmum toties mutati, facies tumida &c. fati indicant, & hanc soporosam pessimum ex intermittentium radice esse furculum.
- 5) Datur etiam ex eodem genere morbus
inter.

intermittens vertiginosus, chronicae magis indolis; qui modo vno paroxysmo magno, plus minus protracto, absoluitur, statoque anni tempore denuo reuertitur; modo per typum quemdam, febris intermittens simillimum, per plures accessiones interuallis alternis lucidis redit, atque vel cum, vel sine cephalalgia aut soporibus iunctis decurrit. Vterque morbus utplurimum ex male sanata, vel intempestiuo corticis usu olim suppressa febre intermittente, & oborto abhinc hepatis peculiari vitio originem trahit: &, si quando per emendata quocumque modo vitia illa contigerit, accensa rursus febre ex intermittentium classe, soluitur.

- 6) Malo semper omine, nisi quidem alia crisi succenturiata vitium subigatur, incepta in febribus malignis molimina critica rursus euanescent, neque adeo impune suspenditur aurium ille susurrus metastaticus. Intempestiue enim sufflaminatae crises vel nisum quemdam in resolutionem, vel vires ad perficiendum naturae opus laudabile non suffecturas indicant: quare mala coctione in perniciem tendit morbus.

7) Pari

- 7) Pari modo in febribus malignis, ex intermittentium radice degeneribus, requie illa (hist. i. p. 101.) naturae non concessa, nullum sanantis febris frigus sequitur, atque omnia potius in detrimentum ruunt.
- 8) Oculorum caligo & corporis oppressi rigor summam vitium & humorum resolutionem atque gangraenam ante portas indicant, saporibus ulterius prosperentem.
- 9) Pessimum inde a d. 11. signorum exaggeratorum satellitium ineluctabile semper fatum portendunt.

FEBRE MVCOSA ACVTA DE- FUNCTORVM.

SECTIO I.

d. 10. Ian. 1761. Vir 28, annos natus.

Abdomen.

- 1) *Habitus corporis* externus succulentus & sanus est.
- 2) *Notabilis feri in cauo abdominis* copia.
- 3) *Diues pinguedine* est *omentum* cum mesenterio & appendicibus coli.
- 4) *Glandulae mesaraicae* copiosae, magnae, duriusculae sunt; aliae pallide fuscae, aliae rubellae.
- 5) *Modica hepatis duriusculi* moles est. Qua parte aeri libero expositum fuit hepar, rubellum; in parte tecta pallide fuscum est; circa vesiculam felleam pollicis latitudine obscure viride. Omnis eius superficies

perficies, vt & ipsum parenchyma incisum, elegantissime *acinosa* * sunt.

6) Externa *vesiculae felleae* superficies intense viridis, interna obscura est. Totam vesiculam replet *bilis* crassa, *mucosa*, ex obscure viridi fusca, tantillum heterogenea.

7) *Lien magnus*, coeruleo fuscus, in margine insculptas habet incisuras.

8) *Pancreas* durum.

9) Externa *ventriculi* superficies inflammata est, rubet ipsa substantia, conspicuis tantum vasis maioribus. Continet ventriculus modicam *materiae mucosae*, tenuis, fuscae, heterogeneae, copiam. Crassa est ipsa ventriculi substantia; tunica musculosa rubra, crassa; nervea tenax, alba; *villosa* admodum *crassa*, variegata, prope curvaturam minorem in superficie posteriore pallide fusca.

10) Disseminatae in eadem sede conspiciuntur copiosae pustulae albae, prima specie aphthosae: reuera tamen sunt *folliculi mucosi* latiores, *complanati* siue compressi; qui fere

* vid. icon. substantiae acinosae hepatis.

Tab. III. fig. I.

fere singuli exigua apertura media conspi-
 cua in cauum ventriculi hiant. Ad eum-
 dem locum passim exigua *frusta mem-*
branacea aspera, impure alba, friabilia,
 superficiei internae adhaerent, quae affu-
 sa aqua facile absterguntur. (Similes la-
 minae abrafae reperiri solent, ad partes
 corporis aphthis obsitas.) Nihil aliud ef-
 fe videntur, quam epidermidis tenerri-
 mae, villosam obuestientis, laminae abra-
 fae: quare in hac sede etiam minus cras-
 sa villosa, villi minus conspicui atque
 folliculi distinctiores, veluti nudati, de-
 prehendantur. Paulo inferiori loco, in-
 tense rubente, parciore sunt folliculi. Fun-
 dus ventriculi in omni curvatura maiori
 plurimis rugis eleuatis, retis instar dispo-
 sitis tegitur. Crassior ibidem villosa, non
 abrafa, magis tumet. Copiosi etiam in
 omni fere superficiei interna ventriculi
 disseminati *folliculi mucosi*, prioribus *mi-*
nus compressi, materia cinerea & spissa ple-
 ni, obseruantur; ita tamen, vt eorum la-
 titudo crassitiem superet. Globosi, pa-
 rum complanati, lenticulares, non promi-
 nuli, rotundo margine circumscribuntur,
 & in omnibus fere comparet foveola in
 medio haemisphaerio, cauum ventriculi
 respiciente; in quibusdam tamen parum

eccentrica est foveola. Quoad figuram conueniunt cum folliculis mucosis linguae, nisi quod illis minores sint atque minori etiam apertura praediti. Singulorum folliculorum hemisphaerium externum insculptae in tunicam nerueam foveolae respondet; internum parum eminent in cauum ventriculi. Moles diuersa est. Alii ultra lineam lati, multi lineam aequant, plurimi infra lineam subsistunt. Confertim praecipue locantur in vicinia pylori minus rugosa; adeo quidem stipati, vt alter alterum contingat, quin subinde plures quasi confluant. Rariores sunt in reliquo ventriculo; multi etiam, minores, in dorso rugarum; vnus vel alter ipsum pylori marginem occupat; nulli in foveis mediis notantur *).

- II) Magna quoque rugarum copia in *duodeno* occurrit. Vtcumque parallelo situ dispositae rugae seu valvulae duodenales, a pyloro auersae, remotiorem duodeni partem respiciunt. Ad partem eius, pyloro proximam & inter illius rugas, tam in dorso, quam in mediis interuallis, *plurimi folliculi* inflati eminent, quorum multi praecipue pyloro propiores, in longitudinem quamdam exporriguntur; alii
- sim-

*) vid. Tab. I. fig. 1. 2. 3.

simpliciter protuberant. Admodum distincta sunt orificia, plurima puncto nigro notata. Ita quidem diriguntur folliculi elongati, ut aversus a pyloro apex, cum insculpta media apertura, respiciat duodenum. Instar papillarum prominentium ex tunica villosa dependent, atque praecipue valvularum dependentium marginem sequuntur. *)

Pars superficiei internae canalıs alimentaris vesiculae felleae obversa, cis & ultra pylorum, colore fusco viridi imbuta est; ibidemque tunica musculosa multum inflata, folliculis multum prominentibus obsita; reliqua pars vicina pallide fusca, rubra est.

12) *Intestina e cinereo coerulei coloris* sunt: licet autem vasa turgeant, intestina tamen quoad superficiem externam tantum obscuro modo inflammata observantur.

13) In *tenuibus* passim aliquot *vermes* latitant. Pars *ilei*, 6. poll. longa, in partem vicinam reuoluta est, ita ut in theca ambiente recondita lateat, prope quem *intestini volvulum* hospitatur *vermium nids*, saltem 4-5 lumbricorum.

Q 3

Vici-

*) vid. Tab. I. fig. 1, & 3.

Vicinam cystidi felleae duodeni partem distinguit ampla macula ex viridi fusca.

14) *Intestinorum tenuium villosa* cinereo rubella, minus flocculenta, ac in statu naturali esse solet.

15-16) *Crassorum tunica interna* crassa, tumens, e fusco rubra, aspera, rugosa, *escharis tecta*, per omnem fere canalem propemodum comparata est, ac in dyfentericis esse consuevit; nisi quod integra continua & nondum fissa sit. *)

Thorax.

18) In utroque *thoracis cauo* aliquid feri reperiuntur. Pleura diaphragmatis pictis vasculis abundat.

19) *Pulmonum* superficies anterior utrimque *laciniis* tenuibus laxa, posterior arctius quidem, sed ob *gelatinam*, in telam cellulosa nec tentem effusam, minus pertinaciter *cum pleura cohaeret*.

20) Vtriusque pulmonis pars anterior collapsa, spongiosa, laxa, levis, pallide livida seu cinerea est; posterior & maior infla-

*) vid. Tab. III. fig. 2. cf. supra SECT. I. pag. 7. it. Sect. cadav. III. n°. 16.

inflata, turgida, inflammata, obscure li-
uida siue ex coeruleo rubra, passim scir-
rhosa minimis ad superficiem vasculis pi-
ctis. Pars superficiei concauae & marginis
inferioris pulmonis dextri aspera, veluti sa-
bulo conspersa est.

21) Ad mediam, posteriorem & inferiorem
pulmonis dextri partem parenchymati pas-
sim inhaeret congesta materia cruda, to-
tidem *scirrhus* variae molis, cinereos, al-
bos, duros, referens; ex quorum dissecta
parte *pus semicoctum* exprimi potest.

22) *Pulmonis sinistri* in genere eadem ratio
est ac dextri; minores tamen & rariores
sunt istae *parturæ*.

23) *Vasa pulmonalia* utriusque generis cruo-
re modice turgent.

24) *Glandulas bronchiales* magnas, nigras,
multum induratas, notauimus.

25) Ad bifurcationem tracheae *calculus bron-
chialis* 6 - 7 lin. longus, 4 lin. crassus;
alius eiusdem molis in prioris vicinia; por-
ro alius maior irregularis pone vasa pul-
monalia locatur. Singuli sua quisque cy-
stide, pertinaciter adhaerente, sunt inclu-
si: substantia aspera, tophacea ex albo le-
uiter cinerea, fragilis & friabilis est. Ali-

quot etiam minores *calculi* passim in *ip/a substantia pulmonis* sinistri & glandula vna vel altera bronchiali haerent.

26) *In trachea* resecta & *bronchiis* vis *muci* spumantis, tenacis, ex albo cinerei, collecta reperitur.

27) *Pericardium* *liquoris* rubelli, leuiter sanguinolenti cochlear vnum vel alterum recondit.

28) *In cordis*, ceteroquin sani, utroque ventriculo *polypus*, ex cruore & substantia alba tenaci conflatus, haeret, in suam arteriam utrimque exporrectus.

* * *

1) Vel ex solo cadauere diuersis & suis quaelibet morbi mucosi species phaenomenis dignoscitur.

2) In vniuersum speciem acutam a lenta distinguit corpus adhuc succulentum, non emaciatum; accessoriam a morbo mucoso simplici, labes antiqua visceris cuiusdam vel quaecumque affectionis primariae vestigium.

3) In *specie simpliciter acuta*, plus minus biliosa sequentia notantur. Hepatis non resoluti, neque indurati aut notabiliter inflati

inflati substantia distincte acinosa est, neque
 color a naturali multum discrepat. Lien
 mole, colore & parenchymatis habitu pa-
 rum differt a sano; nisi quod modice in-
 flatus atque paullo obscurioris coloris sit.
 Semper quidem in canali alimentari tam
 externae, quam internae inflammationis
 notae observantur; minor tamen in gradu,
 quam in specie inflammatoria; maiori,
 quam in lenta. Adfunt passim ventriculi
 aut reliqui canalis stricture spasticae; in-
 terdum tenuium volvuli. Stricta sedes vel
 penitus ex sanguis, vel reliquis saltem pal-
 lidior est. Intestina collapsa colorem pe-
 culiarem coerulefcentem referunt, ob sin-
 gularem villosae inflammationem, per ex-
 teriores tunicas pallidas transparentem;
 qua sede vero ab aere incarcerato expansa
 fuerunt intestina, pallida sunt, subpellu-
 cida, multum extenuata, haud inflamma-
 ta, neque coeruleo colore imbuta. Ven-
 triculus multo mucro tenaci & adhaerente
 scatet: duodenum cum reliquo tenuium
 canali, mucro obducta, materiam biliosam
 recondunt; crassa pulpa excrementitiam.
 Vt plurimum adest notabilis in intestinis te-
 nuibus lumbricorum, tam singularium,
 quam collectorum, copia: minus tamen
 & rarius sibi inuicem implicantur in arti-

ificiose quasi contexta glomera, ac in specie lenta; ceteroquin magni, rubelli, rigidi, recentes, bene nutriti ac elastici sunt. Subinde quoque in crassiss, coeco praesertim, occurrunt trichurides succulentae & rigidae. Folliculi mucosi ventriculi, duodeni, quin interdum ieiuni & ilei, mucro turgentes in colliculos eminent. Ad valvulam Bauhini, in coeco & appendice vermiformi saepius notatur larga folliculorum sui generis, confertim in amplas areas collectorum, numquam tamen in colliculos eleuatorum, seges; ita ut totidem punctis obscurioribus, suo nempe quisque orificio, distinguantur. Vasa sanguifera maiora, iliaca, mesaraica, vena caua &c. cruore modice turgent.

Rara tamen avis est species acuta purior ex cadauere distincta; ut plurimum enim, licet aliquamdiu simplex fuerit mucosa, sub finem morbi sese adsociant reliquarum specierum, putridae & inflammatoriae, phaenomena.

- 4) *Speciem acutam malignam putridam* distinguunt citatio corporis, praecipue abdominis, nifus in putredinem; viscera resoluta; substantia hepatis atque lienis friabilis & facile dilaceranda; facilisque mem-

membranarum a viscerum parenchymate
 secessus cum turpi illorum colore. Ipsum
 parenchyma fouet soluti aeris bullulas.
 Vasa maiora, praeter paruum cruorem re-
 solutum, spumantem, medique aeris lo-
 culuti columnas, fere vacua sunt. Olei in-
 star diffuit pinguedo innatatque soluto
 cruori. Deliquescit mucus, delentur cum
 hepatis acinis folliculi mucosi eorundem-
 que orificia, ita vt vix quaedam vestigia
 fungosa in tunica villosa supersint. Cur-
 uaturam minorem ventriculi apicemque
 coecum foedat gangraena; villosam vero
 adpersae petri & obscurioris coloris ma-
 culae gangraenosae & vera ecchymomata.
 Simili vitio passim deprauata intestina, te-
 nuia, recondunt putrilaginem tenuem,
 foetidissimam cum admixtis, sed rariori-
 bus, lumbricis paruis, emaciatis, flacci-
 dis resolutis; crassa inter liquamen putri-
 dum contritos & destructos lumbricos, par-
 casque trichurides flaccidas.

5) *Species inflammatoria* dignoscitur muscu-
 lis floridioribus; interdum rubro exanthe-
 matum in superficie corporis stigmate ad-
 huc superstiti, atque in vniuersum tum
 canalis alimentaris, tum aliorum viscerum
 maiori inflammatione. Turget vasorum
 systema cruoris congelati copia & conge-
 sta

ita simul in cordis cauis aliisque receptaculis maioribus, in polypi speciem, materia sanguinis gelatinosa. Viscera, a congesto sanguine inflata, lien praecipue, molem naturalem multum excedunt, atque qua parte liberiori aeri copia est, ab eius contactu, sicut & ipse cruor, floridum vel coccineum colorem contrahunt. Canalem alimentarem conspurcant intensa inflammatio & in crassorum tractu gangraena cita, quia verus sphiacelus. Villosa ventriculi & intestinorum tenuium, praeter folliculorum vestigia, distinguitur adspersis maculis & punctis gangraenosis, in aere libero ad suauiter rubrum colorem efflorescentibus; crassorum, excrementa indurata, sicca, globulosa continentium, superficies interna passim areis escharoticis tegitur.

6) De diagnosi speciei lentae & accessoriae ex cadauere infra suo quoque loco dicetur.

7) Vario modo diversarum specierum phaenomena interdum ita combinantur in cadauere, ut mediam quamdam speciem compositam referant, & nonnisi ex huius vel illius phaenomeni gradu diiudicandum sit, ad quamnam speciem proxime accedat. Quid? quod quaedam subinde morbi

bi mucosi ad partes est relatio; ita vt in diuersis partibus diuersarum specierum phaenomena obseruentur.

8) Tunicam muscularem totius canalīs alimentaris in omni morbi mucosi specie tenuem, subgelatinosam, arrosam veluti tecta quadam acrimonia, &, praeter loca inflammata, pallidam atque adeo solutam semperprehendimus, vt per omnem huius epidemiae decursum ne semel quidem illam in theatro anatomico rite ostendi copia fuerit.

9) Peculiaris tunicae villosae in hoc morbo inflammatio potius ab irritatione quadam, quam ab impellente sanguine oriri videtur. In omni enim huius morbi specie semper villosae tumentis & resolutae vascula minorum generum sanguinis plena sunt; licet vasa mesaraica vacua reperiantur. Illam vero tunicae villosae irritationem & resolutionem magis ab acrimonia quadam rodente, dysentericae analoga, & bilis corruptae stimulo, quam a vermibus, repetendam esse, vtriusque morbi cognatio & aequabilis fere per omnem intestinorum tractum inflammationis ratio, arguunt. Si qua autem a vermibus irritatio simul accedit, externa quoque inflam-

infectio ea in fede sese adfociat: quare circa lumbricorum nidos non solum villosa, sed tota intestini substantia inflammata tumet, vasis maioribus simul repletis.

10) Magnam quidem morbo mucoso coagulationem esse cum morbis nervosis, symptomatum in morbi decursu atque phaenomenorum in cadauere analogia luculenter docent (*): qualia sunt stricta per longum tractum intestina, stricturae annulares, voluuli; ventriculi in angustum farcimen contractio & hinc oriundae rugae internae habitusque villosae fungosus. Suam tamen symbolam ad excitandos augendosque spasmos & inaequales intestinorum contractiones etiam confert illa, ab acrimonia superficiem internam rodente, irritatio: nec non vermibus hoc nomine aliqua vis esse potest; licet ipsi semper in parte quadam laxiori, numquam in sede stricta, reperiantur. Laxatis demum spasmis, pars debilitata vel aere recepto ultra modum expansa extenuatur; vel admodum proclivis est ad suscipiendam inflammationem fouendosque vermes.

SECTION

*) cf. Ill. ROEDERERI progr. de phthisi nervosa.

SECTIO II.

d. 3. Febr. Miles.

Abdomen.

-) Corpus adhuc bene nutritum est.
-) Multum *seri* effusi in abdominis cavo.
-) *Hepar acinosum* se habet vt in *Sect. I.*
-) *Vesicula fellea* flaua, bile turgēt, & partes vicinas flauedine conspurcauit.
-) *Lien* vti in praec. *Sect.*
- 10) *Ventriculus* vacuus ad curuaturam minorem leuiter inflammatus. Tunica villosa crassa, rugosa, fungosis veluti *papillis* obsita, folliculis mucosis conspicuis caret. Omnis ventriculi superficies interna, praeter partem inflammata, ex cinereo leuiter coerulea est; rugarum dorsum rubrum, inflammatum.
- 2) *Intestina tenuia* inflammata, materia biliosa, flaua, pultacea, modice repleta sunt: *crassorum* tractus vacuus, constrictus, non inflammatus quoad vasa maiora.

Thorax.

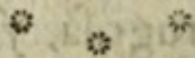
- 8) *Thoracis cauum* vtriusque multo *sero* scatet.

19-21) *Pulmo dexter* vbiuis fere, vel ad ipsum sternum pleurae adhaeret; in parte inferiore spongiosus, laxus, ad superiorem & mediam durus & inflatus. Ex incisa ibidem & pressa substantia undique *pus coctum* exsudat: & in apice superiore latet *saccus purulentus*, pure bene cocto plenus.

22) Liber & sine labe est *pulmo sinister*.

27) *Pericardium multum liquoris* recondit.

28) *Cor* durum est: ventriculus dexter parum crustae inflammatoriae; sinister parcum cruorem continet.

1) Seri in caua corporis effusi collectio duplicis generis est: modo enim ipsius morbi; modo mortis lentae effectus. Prior critica est, sed mala, ulceribus & scirrhis internis utplurimum iuncta. Interdum tamen, nisi viscera nimis laesa fuerint, effusus liquor per vasa resorbentia recipitur, atque, pro varia eius indole, aliqua sui vestigia, veluti crassioris partis, vasculorum resorbentium oscula aegre subeuntis, sedimentum, varia forma ad cauorum parietes relinquit. Modo excrecentias verrucosas, irregulares; modo crustam

crustam asperam, parietes & viscerum superficies sabulo veluti conspersos, mediamue crustam gelatinosam hoc sedimentum refert: modo glutinis instar in laminas & lacinias aliaue vincula coit, quibus vicinae partes praeternaturali nexu conferruminantur.

- 2) Hepatis acini non soli morbo mucoso, sed hydropi etiam & cognatis vtrique morbis competunt. Ex vitiatae bilis in vasis secernentibus stagnatione procul dubio oriuntur; ita vt pars crassior bilis, sedimenti instar, remoretur & in acinos illos colligatur; pars vero tenuior in ductus biliarios percoletur & excernatur. Hinc in eiusmodi morbis bilis cysticae & excretae consistentia vtplurimum in relatione acinorum solet esse diuersa. Quo notabiliores acini & quo maior inde hepatis obstructi durities; eo tenuior bilis & a laudabili crassi magis aliena obseruatur; & v. v.

- 3) Quoduis corporis humani fluidum, dum vitium cepit, & reliquos humores in consensum trahere eosque, tamquam fermentum quoddam, in sui ipsius naturam convertere solet. Ita in morbo mucoso, quamdiu muci vitium praeualet, indolis mucosae

R

para

particeps bilis vappida ad hepatis obstructionem acinosque formandos symbolam suam confert. Similis obstructio hepatis & primarum viarum, maximam partem mucosa, procul dubio in febribus intermittentibus obtinet. In specie morbi mucosi biliosa vicissim, tam quantitate, quam qualitate, bilis vitium eminet. Hinc acrioris & vberioris bilis stimulo in tenue liquamen resolvitur mucus stagnans, bilis transfudantis rore vicinae partes polluantur, illius flumine conspurcatur villosa, laceratur alius, atque reliquorum humorum crasis laudabilis sufflaminatur.

- 4) Duplicis indolis sunt papillae fungosae ad tunicam villosam ventriculi & duodeni. Altera species, ex residuis passim orificiorum vestigiis dignoscenda, colliculos refert, a folliculis, nunc expressis, superstitibus: altera, sicut & ipsae rugae ad superficiem internam ventriculi, simpliciter ex laxioris villosae corrugatione enascitur, dum tunicae exteriores spastice stringuntur. vid. Tab. I.

- 5) Vitia pulmonum, apicem superiorem occupantia, ut plurimum ex antiqua labe chronica originem trahunt; accedentem vero morbum acutum per crisis malam
le.

lethalem reddunt. Ad laudabilem enim coctionem & crisin requiritur viscerum integritas. Nec temere vitium, ex praesenti morbo acuto in pulmones translatum, alterutrum tantum latus afficit, sed plus minus vtrumque simul; nisi quidem ex praegresso morbo chronico pars alterutrius pulmonis laesa suscipiendae materiae criticae aptior facta fuerit.

SECTIO III.

d. 20. Ian. Vir 28. annorum.

Abdomen.

- 1) *Corpus modice extenuatum*, abdomen collapsum, atque cum cute rigida sunt papillae in superficie abdominis & brachiorum eleuatae. Leuiter tumet caput ab effusa in cellulosa gelatina.
- 2) *In abdominis pelvisque cauo* modica tantum *seri effusi* quantitas notatur.
- 3) *Omentum* contractum & modice emaciatum est.
- 4) *Glandulae mesaraicae* magnae & cinereae; in mesocolo sinistro & imo magnae, durae, inflammatae, obscure rubrae, in aere

re libero, perinde ac lien, colorem floridum * adipiscuntur.

5) *Hepar* ut in Sect. I. *acinosum*, magnum, ingrate rubellum est; *pars inferior lobi dextri ad utramque superficiem e fusco nigricans*. Incisum in eadem sede parenchyma eiusdem coloris est, & quo propius *margini, eo quidem obscurioris*. Substantia hepatis interna pariter *acinosa* notatur; minus tamen distincti sunt acini, quam in Sect. I. Circa vesiculam felleam fusco flauum est parenchyma, in partibus remotioribus fuscum. Lobi sinistri pars extrema in latam & extenuatam laciniam duram, exsanguem, scirrhosam excurrit.

6) *Vesiculam felleam* pallide flauam replet bilis tenuis, e flauo rubella. Interna vesiculae superficies e fusco flaua est eiusdemque villosa retis instar disposita. Vicinia cystidi intestina maculis biliosis polluta notauimus.

7) *Lien magnus*, tumens, obscure coeruleus, mul-

* cf. Optimi STORMII. diss. de rubro sanguinis colore. Hafn. 1762.

it. Ill. ROEDERERI progr. de infantibus in partu suffocat. observatt. Goett. 1760 p. 20. n. 5.

multum incisus, $7\frac{1}{2}$ poll. longus, 4 poll. latus, 2 poll. crassus; qua parte aeri libero expositus fuit, colorem floridam contraxit *. Substantia interna modice resoluta & friabilis est.

8) *Pancreas* durum, acinosum, e cinereo leuiter rubellum.

9) *Ventriculi* & omenti vasa cruore referta sunt; curuatura parua inflammata. Modice repletus est ventriculus liquore tenui, decocti auenae simili: nullo tamen mucro crassa & tumens villosa obducitur. Fundum occupant plurimae rugae; curuaturam paruam, in superficie etiam interna, inflammatio.

10) Nihil folliculorum conspicitur, sed cuncta rugarum interualla obfident *papillae fungosae*, versus curuaturam minorem & pylorum sensim minores minusque eleuatae. Ipsi rugarum dorso villosa, sine papillis, aequabiliter supertensa est.

11) Incisi *duodeni* superficiem internam tenuis *mucus* subfuscus obuestit. Plures quidem iuxta pylorum conspiciuntur aperturae, ad instar foraminulorum; ipsi tamen folliculi non comparent: in parte re-

R 3

motio.

* vid. l. c.

motiori neque folliculi, neque orificia reperiuntur. Villosa prope pylorum ex flauo rubella siue subfusca est; pars sequior pallide rubra; remotior ex flauo subfusca.

12) *Intestina* tenuia pallida, passim aere modice inflata sunt; reliqua pars collapsa. In aliquot sedibus inflammatis hospitantur *lumbrici*. *Colon* transuersum vacuum & constrictum est; dextrum prope ad hepar inflammatum; sinistrum cum intestino recto vacua, collapsa, pallida sunt.

13. 14) Intestinum ieinum comprehendit liquorem tenuem, rubellum, putrilaginosum, *glebulis albis maioribus mucosis vel ramentosis* remixtum, qui acrem & volatilem foetorem dispergit. Plurimi etiam immiscentur lumbrici variae molis. Ad initium *ilei* reperitur *materia mucosa* cinerea; in vltiori progressu tenuis, rubella; sensim spissior, flauescens, plurimis lumbricis & flocculis albis remixta; tota demum flaua & spissa. *Lumbricorum* in tenuibus 42. fuere.

15) Contenta in *coeco* & *coli* dextri initio materia tenuis, subflaua, leuiter fusca est, *flocculis albis* variegata. Haerent ad eandem sedem *lumbricus* solitarius emaciatus, flacci-

flaccidus, cum *trichuridum* in liquore contento fluctuantium copia. Alius sequitur in loco remotiore lumbricus, prioris similis. Elegantissima ad coeci & coli dextri superficiem internam conspiciuntur vasculorum minorum retia, cum tunica villosa crassa, cinerea & parum *coerulescentibus rugis*.

16) Sensim ad *coli sinistri* superficiem internam *escharae* * parvae observantur, sub initium rariores, successive magis stipatae, donec demum in vicinia recti & ani, crassiores omnem fere superficiem occupent. Cruenta, gangraenosa, e fusco rubra, dura, aspera, tumens fissa, lacerata, veluti exulcerata deprehenditur in sede eschararum tunica intestinorum interna. Per aliquot dies in aquam demersa illa coli & recti parte deprauata, & extracto hoc modo cruore, superficies escharotica non amplius cruenta, sed pallida & subfusca est. Aspera & inaequalis ad quamlibet escharam intestini superficies plurimis *colliculis* & papillis irregularibus, *verrucosis* quasi, obsidetur. Qua crusta scalpelli ope abrasa, pars subiacens cruenta, hispida, sanguine effuso vel ecchy-

R 4

mo-

* vid. Tab. III. fig. 2. cf. Sect. cad. I.

momatibus tumet. Sub microscopio in
 escharis deteguntur fissurae, vt intestinis
 dysentericorum, * sanguine coagulato
 repletæ.

- 17) Ex resecta prope diaphragma *vena cava*
vis cruoris fluidi & nigricantis profundi-
 tur.

Thorax.

- 18) *Cavum thoracis* sinistrum feri rubelli,
 leuiter sanguinolenti copiam; dextrum
 parca tantum vestigia continet.

19. 20) *Pulmo sinister* liber est; *dexter* leui-
 ter, veluti per suctionem, pleurae adhae-
 ret. *Media inter pleuram & pulmonem*
 dextrum est *membrana* inorganica, *crustae*
pleuriticae similis, quae, varia crassitie, fe-
 re totum pulmonem cum diaphragmate
 obuestit & cum quadam facilitate *deglubi*
poteft. Vascula minima in superficie pul-
 monum elegantissime turgent.

- 21) Omnis superficies *pulmonis dextri* varie-
 gata est ex acinis siue areolis rubris cum
 ambitu nigro. Turget substantia inflata,
 ponderosa, spumosa. Materiâ peregrinâ,
 crudâ,

* conf. SECT. I. p. 7.

crudâ, scirrhosâ infartum pulmonis posterioris parenchyma friabile, in aquam demersum subsidet; & ex illis sedibus obstructis *pus semicoctum* exprimi potest: pars antica cum apice superiori simpliciter multum inflammata est.

22) Omnis *pulmo sinistri lateris* multum quidem inflatus, eiusdem cum priori coloris, minus tamen obscuri, tumet: elastica tamen sub forfice substantia spumosa, spongiosa, non scirrhosa, in aqua natat.

23) *Vasa pulmonalia* multo cruore repleta sunt.

24. 25) Ad omnem bifurcationis tracheae ambitum, passim etiam circa vasa pulmonalia, *scirrhorum congeries* ludit, quorum alii ex ipsis *glandulis bronchialibus* magnis, induratis, subfuscis, sunt enati; alii, nigricantes, intus inspersam materiam tophaceam fouent. Omnes in vnum glomer coaluerunt. Quidam nucem iuglandem mole aequant; reliqui minores sunt.

26) *Tunica interna bronchiorum* inflammata est.

27) Retia vasculosa *pericardii* bene repleta conspiciuntur: ipsum pericardium *liquore rubello & pellucido* plenum,

- 28) *Cor* modica pinguedine tegitur. In sinu anteriore latet *polypus* tenax, albus, cruore circumfusus; sinus posterior cum ventriculo & aorta, in ramos diuisa, multo cruore crasso & nigricante scatent.
- 29) In superficie interna *oesophagi* comparent vascula picta.
- 30) *Fauces* in vniuersum, radix linguae, epiglottis, uvula cum tonsillis, enormiter inflammatae sunt, quin gangraenosae; atque ex tonsillis & folliculis vis muci spissioris exprimi potest. *Linguae* dorsum crusta tenui, alba, mucosa tegitur.
- 31) *Glandulae colli* conglobatae durae, e fusco rubrae, tumidae, inflammatae sunt. Haeret quoque ad apicem thoracis dextri superiorem glandula indurata, nuce auelana altero tanto maior, e fusco cinerea, cum nucleis tophaceis.
- 32) *Salivales glandulae* durae & acinosae sunt.
- 33) *Glandula thyreoidea* obscure rubra, dura, per omnem substantiam inflammata.
- * * *
- 1) Glandularum conglobatarum habitus mutatus corruptelam a fluido mucoso iam ex parte

parte in fluidum gelatinosum translata
 indicat. In simplici enim morbo mucoso
 peculiaris glandularum lymphaticarum la-
 bes non observatur: in morbo autem
 composito, vel ex indole mucosa in aliam
 degenerare, varie etiam afficiuntur illae glan-
 dulae. Si peripneumonicae indolis parti-
 ceps fit morbus, omne glandularum con-
 globatarum systema inflammatur (4. 31.
 33.) & praecipue bronchiales atque tho-
 racicae inflatae (24. 25.) infarciuntur ma-
 teria cruda, critico modo huc congesta.
 Si in lentam consumptionem declinat, glan-
 dulae illae sine notabili inflammatione ob-
 struuntur congesta in scirrhi speciem ma-
 teria nutritia cruda, tophacea, cum nu-
 cleo sicco, vel calculoso aut plus minus
 purulento, *)

- e) Varia in cadauere phaenomena, morbo
 mucoso familiaria, a perpetuo pressio-
 nis statu repetenda sunt. Huc praecipue per-
 tinent ad marginem inferiorem hepatis
 eiusque superficiem concavam, hilumque
 lienis, liuores gangraenosi, cum inflam-
 matis ventriculi curvatura minori, duodeno
 & , qua parte hepatis vicino expansum ap-
 primitur, colo. Pressione autem debili-
 tate

*) cf. SECT. I. n. X. p. 35. sqq.

tate partes inflammationes & ipsam gangraenam facillime admittunt. Hinc quoque ex causis, facile nunc eruendis, frequens est in morbo mucoso genitalium interiorum in sexu sequiori inflammatio gangraenosa.

- 3) Peruersum in hoc morbo pancreatis (8) & reliquarum glandularum saliuarum (32) habitum ex parenchymatis acinosi duritie; laesam illarum secretionem ex ipsius morbi natura & denegato in lue venerea ptyalismo, **) cognoscimus.
- 4) Flocculi & glebulae albae ramentosae (n. 13-15) nihil aliud sunt, quam muci spissioris absterfi & maximam partem in tenue liquamen (9) soluti reliquiae.
- 5) Intestinorum crassorum escharae (16) fauciumque (30) & oesophagi (29) adeo intensa inflammatio certissima morbi ex malo dysenterico degeneris documenta sunt & impressum morbo mucoso a sui genitrice characterem produnt. Quibus phaenomenis in decursu morbi etiam respondet suum cuique symptoma, vtrique morbo commune, ***) profluvium alui san-

**) SECT. II. p. 94. it. SECT. III. obs. de lue venerea lethali.

***) cf. SECT. I. n. V. p. 19. sq.

languinolentum atque difficilis illa, praecipue versus mortem, potulentorum deglutitio; veluti hydrophobiae morbis acutis adeo familiaris species.

6) Quo magis morbus mucosus sensim degeneravit in peripneumonicum, eo crassior & tenacior inter pulmones & pleuram notauimus crustam illam intergerinam (19.20), gelatinosam, coriaceam, pelli pleuriticae simillimam: quid? quod in subsequente hiemis 1761-62. peripneumonia epidemica, in puris secreti, spissati & compactioris speciem, excoctam illam materiemprehendimus.

7) Farctum atque a materia cruda peregrina, critico modo huc congesta, inflatum parenchyma pulmonum, cum reliquis in thorace phaenomenis, (19-23, 26-28) morbi mucosi cum catarrhalibus & peripneumonicis cognationem luculenter prodit. Ut plurimum illa farctura partem pulmonum posticam & inferiorem, raro superiorem, numquam fere anticam, occupat; omnes vesiculas aereas vel replet, vel comprimit, atque parenchymatis pondus specificum ita auget, ut interdum vel cum annexa parte laxiore in aquam demersus pulmo iundum petat. Pars obstructa flatum per bron-

bronchia intrusum non admittit, sine elateris resistentia & strepitu discinditur, atque ex segmentis rigidis, e cruento & inflammato parenchymate maculisque albis vel cinereis; variegatis passim puris plus minus cocti primordia quaedam exprimi possunt. Plerique citius iugulantur peripneumonicorum morte, quam in verum pus materia congesta excocta fuerit. Qui lente pereunt, formato ulcere pulmonum denascuntur.

SECTIO IV.

d. 16. Mart. Vir 37. annos natus.

Abdomen.

- 1) *Corpus non emaciatum; abdomen inflatum*, molle, cedens; leuiter coerulefcens; *pedes* parum oedematosi sunt.
- 2) *Ingens liquoris sanguinolenti copia in abdominis cavo* effusa est;
- 3) *Omentum* flaccidum, resolutum; mesenterium emaciatum; vasa cruore turgent.
- 5) *Hepatis substantia acinosa* est; superficies concaua cum marginibus obscure liuet, ita vt liuor aliquot lineas in ipsum parenchyma

ma descendat; reliquum parenchyma e rubello fuscum notauimus. Facile secedit membrana communis, quin

6) *tota vesicula fellea* sua sponte ab hepate soluitur, pallida, crassa; inodice repleta bile tenui, rubello flaua. Interna cystidis superficies pallide flaua est.

7) *Lienis magni*, inflati, liuidi, ad marginem incisi substantia interna resoluta, mollis, friabilis obscure & ingrate rubella, *maculis exiguis albis, purulentis*, distinguitur.

9.10) *Ventriculi* in medio constricti apex coecus cum cardia gangraenosa sunt. Media inter tunicas cellulosa passim aere resoluta eleuatur. *Villosa* passim nigra, gangraenosa; caeterum, sine folliculis distinctis, *fungosa* deprehenditur.

11) *Duodenum* cum *ieiuno* inflammata sunt. In prioris superficie interna rariores, in posteriori copiosiores conspiciuntur *folliculi mucosi*.

12) Vtriusque generis *intestina* aere inflata, in vniuersum turgidis cruore vasis picta, quibusdam in locis gangraenosa sunt. *Colon* dextrum & transuersum aere turgent, sinistrum strictum est.

13.14) *Tennia* continent materiam primum *mucosam*, pallidam, heterogeneam; in *ileo* parum flavescentem; cum *lumbricis* 6, magnis, *rigidis*, solitariis. Totius canalis villosa inflammata vasculis cruore turgidis diues est: passim etiam vera, a ruptis veluti vasculorum extremis, *ecchymomata* immiscentur.

15. 16) In *coeco* residet *materia atra*, leuiter cinerea, fluida. Tunica interna inflammata, vasorum arbusculis cruore refertis distincta. Sine admixtis trichuridibus spissior sensim *nigriorque* in *colo* fit materia contenta. *S. romanum* passim aliquid pulmenti excrementitii recondit, cum leuioribus ad superficiem internam inflammationis signis.

17) *Refecta vena cava* multum cruoris fluidi eructat.

Thorax.

18) *Cavum thoracis* sinistrum liquoris tenuis, obscure rubri saltem decem uncias; oppositi lateris cavum parcam tantum copiam, comprehendit.

19) *Palmo sinister* liber est, modice inflatus, maculisque nigris notatus: *dexter* per-
tinacis

tinaciter cum pleura cohaeret, sanguine magis inflatus atque priori obscurior.

20-26) Neque vlcera neque scirrhos fouet pulmonum substantia.

27) In *pericardio* adest aliquid *seri rubicundi*.

28) In *cordis magni, modice flaccidi & resoluti*, utroque ventriculo, cum paucio cruore, paruus haeret polypus. Sinus cum valuulis cordis gangraena deprauati & nigricantes sunt; mitrales ex parte ossesfactae.

* * *

1) Plurima citissimae resolutionis humorum phaenomena continet haec sectio, quorum causa procul dubio ex vitio cordis locali & antiqua lienis labe repetenda est.

2) In tali casu per gangrenam acutam citius acceleratur fatum, ac humores diffilari, acini hepatis & folliculorum seges deleri, lumbrici flaccescere, aut coctio quaedam materiae morbificae contingere, potuerint. *)

3) Abdominis, a resolutio in intestinis, vinctulisque

* cf. epicr. ad Sect. I. n°. 4. 5. 7.

culisque in visceribus liberato aere, inflatio (tympanites vulgo spuria, sed sola), nifus in citam putredinem, liquoris sanguinolenti in caua corporis effusio, ecchymomata, extrauasatus in intestinorum canalem cruor resolutus, fæctura pulmonum gangraenosa &c. citissimae resolutionis sunt effectus & non nisi morbum crudissimum sequuntur.

SECTIO V.

d. 25. Ian. Vir 34 annorum.

Abdomen.

1) *Corpus* procerum, torosum, *quadratum* est, musculis fanis instructum: abdomen planum.

* In medio abdomine $1\frac{1}{2}$ pollicem supra umbilicum sub cute tangitur tumor oblongus, compressus, $1\frac{1}{2}$ poll. latus, 1 poll. longus. Nihil ad eandem sedem cicatricis in cute conspicitur; qua incisa, collecta ibidem pinguedo indurata tumorum eleuauit. Separato a partibus subiacentibus tumore & incisa iuxta longitudinem linea alba, in conspectum venit hiatus transuersus, tendineus, crassus, validus,

dus, cum laeui margine, 9 lin. longus,
 qui media in linea alba incipit eamque
 dextro in latere paullo transcendit. Ra-
 dix tumoris, postquam annulum istum
 transiit, inter peritoneum reliqua abdo-
 minis integumenta sursum excurrit, expla-
 natur in stratum latiusculum pingue, ad-
 haesionem ligamenti hepatis suspensorii se-
 quitur atque sensim extenuata demum eua-
 nescit. Ligamentum hepatis teres multis
 fimbriis pinguibus, complanatis, appen-
 dicibus coli similibus, instructum est.

2) Parca tantum *seri in abdominis cavo* sunt vestigia.

3) *Omentum* vtrumque crassum, obesum; maius longe dependet, lienis apicem involuit ipsique adhaeret. Ipsa eiusdem *pinguedo arida, dura*, tactu quasi *arenosa* est.

* Instar laciniae tenuis acuminatae omento inhaeret *hepar paruum succenturiatum*, 10 lin. longum $5\frac{1}{2}$ latum, 2 crassum, eiusdem cum hepate primario substantiae. Conuexa eius superficies e fusco rubra; plana, omento adnata, liuida est.

Mesenterium crassum, laxum, pingue, elongatum longe dependet.

- 4) *Glandulae mesaraicae* parciore, pallidae, minus conspicuae sent.
- 5) *Magnum*, fuscum, ad marginem inferiorem & superficiem concavam liuidum, *hepar*, quam *leuissime*, si paullo curatius inspicitur, praesertim ad superficiem concavam, *acinosum* est. *Molem naturalem longe superat lobus dexter*, crassus, inflatus, tumens: sinister extenuatus in parte superiori in tenuem laciniam excurrit, ad cuius superficiem concavam rami vasorum magni, crassi, albi, immediate sub membrana communi conspiciuntur. Lobulus innominatus pariter *in laciniam prismaticam dependentem* excurrit. Ad superficiem hepatis concavam membrana externa a liuido & resolutum parenchymate facile secedit. Lobi dextri acini, ob resolutum parenchyma, maiores, ac in lobo sinistro, magis a se inuicem distant. Immediate sub membrana communi ad superficiem conuexam lobi dextri locatur *cystis* pellucens 5 lin. longa, 4 lata: incisa liquorem rubellum & pellucem effundit; in fundo, qui dimidium pollicem a superficie distat, *pus coctum* continet.
- 6) Marginem hepatis longe transcendit *vesicula fellea* ampla, expansa, variegata maculis

culis e fusco rubris inflammatis, albis & viridescentibus. Iuxta marginem colli vesiculae & ductum choledochum *copiosa* adest *pinguedo*. *Bilis* copiosa, e fusco rubella, *heterogenea*; interna cystidis superficies obscure fulva est.

7) *Lien maximus*, 9 poll. longus, 6 latus, $2\frac{1}{2}$ crassus. Apex superior crassus, latus, ad superficiem conuexam longe *incisus*: inferior angustus extenuatus, profunda vtriusque incisura notatus est. Qua parte superficiem conuexam liuidam tetigit aer, florida deprehenditur: superficies concava maculis nigris & albis variegata. Dum pars florida denuo contegitur & ab aeris accessu munitur, color coccineus euanescit, & vicissim pars obscura, aeri exposita, efflorescit. (*) Membrana lienis facile deglubitur: ipsum parenchyma molle, resolutum, & gangraenosum est.

8) *Pancreatis* substantiam rubellam & modice *duram* notauimus.

9) *Ventriculus* laxus & collapsus est. Cur-

S 3

uatura

(*) eandem mutationem, praeter lienem subeunt lobus dexter hepatis & pars ventriculi inflammata.

* cf. not. ad Sect. III.

uatura minor, apex coecus, pylorus, oesophagus & duodenum valde inflammata sunt. Recondit ventriculus materiam parcam, tenuem, rubellam, heterogeneam, versus pylorum subfuscam & mucosam permixtam.

10) *Oesophagus* constrictus rugis longitudinalibus distinguitur, & circa eiusdem insertionem plurimis *folliculis mucosis* tumetibus. Villosa ad curvaturam parvam & apicem coecum rubra & inflammata; versus curvaturam magnam sensim magis coerulescens deprehenditur cum maculis albis subtus conspicuis. Tenuis simul in his sedibus est villosa; versus pylorum magis fungosa fit, cum residuis passim in eminentiis fungosis folliculorum orificiis. Interna *ventriculi* superficies, ob laxiorem eius habitum, minus rugosa est, ac in aliis cadaueribus atque folliculorum vestigia obscuriora aeger dignoscuntur.

11) *In duodeno*, leuiori in gradu inflammato, materia parca, tenuis cinerea, mucosa notatur; & inde ab initio tunica villosa villis ex albo cinereis & rubellis instructa est, in reliquo tenuium tractu pedetentim obscurioribus.

12) *Intestina* laxa, collapsa, passim modice reple-

repleta sunt. In *tenuibus* cinereis & leviter inflammatis, passim lumbricus tangitur. *Crassorum* tractus vacuus &, praeter strictum colon sinistrum, collapsus est. Colon dextrum, qua parte hepar respicit, valde inflammatum.

13. 14) In media *ieiuni* parte hospitantur duo *lumbrici* & in loco paullo remotiori alius solitarius. Eadem materia tenuis cinerea (n. 11.) omnem pene canalem tenuium fere simpliciter obducit; in *ileo* paullo vberior sit simulque tenuior.

15) Similis etiam materia parca in *coli* tractu reperitur, cui in *coeco* & *colo dextro* plurimae immiscentur *trichurides*, in *colo transverso* parciore, nullae in sinistro.

16) Coeci & coli dextri *villosa* ex cinereo *coerulea*, crassa, inflammata, vasculis minimis picta est. In reliquo *crassorum* canali, licet vascula aequae plena sint, *villosa* minus inflata nec adeo *coerulea* est.

* Iuxta pylorum plurimi *folliculi mucosi* conspiciuntur, non *prominuli*, sed potius collapsi & ex solis orificiis notabiles. Sensim in continuato duodeno magis eleuantur *valuulae*, in quarum dorso rariores ludunt *folliculi* in totidem *capitula*

eminentes; plures enim tumentes, duriusculi, elongati, prominuli, foueas medias occupant * & ad mediam ultimamque duodeni partem sensim rariores fiunt, simulque maiores: quin tenuior sensim seges illorum, in capitula quidem eleuatorum, non autem orificiis notatorum, in ieiuno **; tenuissima in ileo, tandemque nulla, strata est.

** In fine ilei, ad omnem superficiem valuulae Bauhini, in toto canali appendicis vermiformis, in coeco & sub ipsum coli dextri initium copiosissimi conspiciuntur *folliculi coagmentati*, in *capitula non eleuati*, sed simpliciter orificiis nigricantibus, confertim congregatis, distincti. Ipsa quidem specie a folliculis ventriculi & tenuium discrepant: licet enim saepe in hoc morbo (aliisque, sed obscuriores) obseruati sint, ne semel tamen eleuatos aut prominulos, vtut prioribus longe stipatiores & materia mucosa obscure cinerea refertos, vidimus.

*** Passim in superficie intestinorum tenuium interna *areas* quasdam, intestini canalem

* vid. Tab. II.

** vid. Tab. III. fig. 3.

canalem sequentes, variae magnitudinis, e. c. aliquot pollices longas, dimidium latas, plurimis *stigmatibus* exiguis, obscurioribus, stipatis, notatas, in hoc & compluribus aliis cadaueribus vidimus. Ita autem comparata est illa foveolarum seges, ac si in illarum sede villosae particulae essent decerptae aut exesae.

- 17) Magna cruoris copia venas iliacas replet. Pariter ex resecta supra hepar *vena cava* cruoris nigricantis & tenacis thrombos extraximus.

Thorax.

- 18) In utroque *thoracis cavo* modica liquoris rubelli copia notata est.

- 19) Pulmo dexter *mediis* aliquot *laciniis* cum parte pleurae anteriori leuiter *cohaeret*; sinister liber est.

- 20-22) *Pulmones* ampli, modice inflammati, ceterum sani sunt. Pars inferior utriusque pulmonis colore saturatior; substantia ibidem inflata, humoribus congestis turgida, ponderosa est. Vesiculae aereae per omnem pulmonis substantiam permagnae, elegantissime conspicuae; ad par-

tem obstructam immissum flatum nequaquam recipiunt.

23) *Vena cava superior* cum suis ramis cruore coagulato turgēt: modica etiam cruoris copia in *aorta* descendente latet. Omnis vasorum arteriosorum superficies externa vasculis turgidis, retis instar dispositis, picta deprehenditur. Cruor ex quouis vase extractus, aeris accessu colorem coccineum *) nanciscitur.

24-26) *Glandulae bronchiales* ad bifurcationem tracheae iusto maiores, fuscae, induratae sunt.

27) *Crassum pinguedinis stratum* omnem fere *pericardii* superficiem cingit.

28) *Cor* magnum, robustum, validum, sanum, modica pinguedine tegitur. In utroque sinu & ventriculo dextro enormis copia cruoris coagulati haeret.

* * *

1) Allatae (ad Sect. I.) notae distinctivae indicant, hanc sectionem referri posse ad speciem febris mucosae malignae inflammatoriae; ita tamen, ut per antiquam, ex lobi sinistri habitu peculiari praecipue manifestam,

*) cf. not. ad Sect. III.

nifestam, hepatis labem, simul cum specie accessoria confluat.

- 2) Iusto vberiore corporis & singularem partium obesitatem semper ex suo hepatis vitio enasci, multae aliae, honoratiorum etiam, sectiones nos docuerunt. Praeter notabilem vel in vniuersi hepatis, vel alterutrius lobi, duritiem, in corpore obeso, bilis a naturali indole plus minus degener, heterogenea, interdum quasi purulenta, quin veri ex illo sedimento enati calculi fellei, observantur. Congesta perpetim critico modo in vniuersam cellulofam pinguedo arida esse solet, dura & acinosa; haud raro partibus oleosis orba, sicca, arenosa, flaua, quin crocea. In maiori obesitatis gradu omne fere corporis nutrimentum, cum reliquarum partium consumptione & hebetudine, per morbosam pinguedinis secretionem, ita deriuatur in telam cellulofam, vt cuiuslibet acini durioris cellula sensim in cystidis densioris speciem simul expandatur; atque adeo & haec consumptionis species morbis phthysicis accenseri mereatur. Nisi alia crisi per intervalla soluatur hepatis vitium, admodum proclives sunt obesi homines ad varii generis febres malignas, quarum periculum facili humorum resolutione adipisque

que diffluentis vbertate multum intenditur. Subito in obefiorem mutatus corporis habitus latentis vitii incrementum prodit morbumque imminensem praenunciat. Proni etiam sunt ventrosi homines ad pessimos ex febre intermittente degeneres morbos, febrem inprimis perniciosam apoplecticam ipsamque apoplexiam, cum citissima humorum resolutione.

3) Hepatis & lienis incisurae praeternaturales (n. 7.), laciniae (n. 5.), loborum & figurae disproportion atque inflatio particularis (n. 5.), appendices vel globuli similis substantiae a primario viscere disiuncti, & in vniuersum succenturiatum alterutri viscus exiguum (n. 3.), debilitatem quamdam harum partium indicant, vtplurimum connatam (haud raro enim iam in embryonibus & recens natis obseruantur), ad futuros morbos & vitia localia (n. 5.) disponentem.

4) Hernia ventralis spuria procul dubio repetenda est a connato ad lineam albam hiatus exiguo, alternis contentorum abdominis pressionibus sensim dilatato.

5) Folliculorum mucosorum in intestinis tenuibus (16. *) a crassorum cryptis (16. **) dif-

differentia pendere videtur a diuersis, pro varietate partium, structura, dispositione ductusque excretorii habitu. Reliquis magis constantes atque citra morbum mucosum subinde etiam conspicui esse solent cryptae mucosae ad ilei extremum *), valuulam Bauhini, in appendice vermiformi ipsiusque coli initio.

- 6) Rariores in hoc morbo notatu sunt oesophagi (n. 10.), asperae arteriae & genitalium **) folliculi mucosi turgentes; rarissime simul cum illis, videlicet serioribus, in capitula eminent lacunae ventriculi.

SECTIO VI.

d. 26. Ian. Miles ex nosocomio.

Abdomen.

- 1) Corporis fatis quadrati habitus externus sanus est: *musculos* vero, *pallidiores*, licet validos, *circumfundit* modica *gelatinae*

co-

*) cf. I. C. PEYERi opuscula. Cap. I. de glandulis intestinorum. It. BONETi Sepulcretum Libr. III. Sect. X. Obs. IV. in schol. It. Sect. VI. n. 16.

**) cf. infra folliculorum vaginae elegantissime repletorum descriptio.

copia, in capitis cellulosa fucutanea praecipue notabilis.

2) Aliquid *seri* in abdominis pelvisque cauis effusum est.

3) *Omentum* sanum elegans rete repraesentat. *Mesenterium* autem flaccidum, passim inflammatum, ingrate flaescens, turgentibus vasis sanguiferis pictum notatur.

4) *Glandulae mesaraicae* copiosae, e fusco rubellae, duriusculae & obstructae sunt.

5) *Hepar*, mole maximum, ex rubro leuiter coeruleum, ad superficiem concavam obscure *liuet*, ita, vt liuor aliquot lineas in ipsam etiam substantiam sese immergat. In parenchymatis modice resoluti medio quaedam *acinorum vestigia* & maculam nigricantem reticularem vidimus, diametri 5 linearum, ortam a sanguine in ipsum parenchyma effuso.

6) *Vesicula fellea* abscondita latet in tela cellulosa, qua mediante *cum partibus vicinis* pertinaciter coaluit. Longe intra hepatis marginem subsistit *pallidae* vesiculae, fusca & subtenui bile modice repletae, fundus.

7) *Lien maximus*, $8\frac{1}{2}$ poll. longus, $5\frac{1}{2}$ latus & 3 saltem crassus, obscure liuidus, mollis, resolutus atque friabilis est.

8) *Pancreas* magnum & durum.

9) Turgent vasa maiora *ventriculi* in angustissimum farcimen contracti; curvatura parua cum pyloro modice inflammata sunt, totaque superficies interna, apprime rugosa, copioso muco cinereo, subfusco, aegre abstergendo oblinitur. In aqua iugiter concussum iterumque lotum & aeri libero expositum ventriculum obuestit *cuticula versicolor*, muci videlicet residui exsicca superficies. Ventriculi villosa in dorso rugarum rubra & inflammata; in mediis foveis pallide cinerea est. Apicem in vicinia pylori cinerea obsident *papillae fungosae*.

10. 11) Omne *duodenum* inflammatum, e fusco rubrum, praeter duos *lumbricos maximos*, muci spissi, obscure fusci, flocculis albis & caseosis, veluti *vermiculis*, remixti copiam recondit. Initium duodeni occupant *folliculi mucosi* eleuati, pleni; in rugis obscure rubris copiosissimi; parciores in foveis mediis. Reliqua duodeni pars coerulescens siue e cinereo subfusca, folliculis caret.

12) *Intestina tenuia*, passim modice repleta, intense inflammata a vasculis turgentibus rubent.

rubent. *Pars tenuium*, 2 poll. longa in vicinam inserta, veluti in theca stringente latet. *Crassa* sine labe conspicua sunt. Altiori loco haeret *colon dextrum*, pertinaciter atque arctissime cum superficie inferiore lobi dextri hepatis coalitum: *sinistrum* & intestinum *rectum* scybalis coctis modice replentur.

- 13) *Ieiunum* per omnem eius tractum multam vim *materiae mucosae* tenacis, subfuscae & filamentis albis remixtae comprehendit, quae ipsi tunicae villosae subfuscae & leuiter rubellae adhaeret. Ipsum intestinum inflammatum & vasa eiusdem affatim repleta sunt.
- 14) Obscurior simulque parcior in *ileo* euadit contenta materia mucosa; leuior inflammatio ipsam substantiam occupat; villosa vero, pigmento *flauo*, non abstergendo vbiuis imbuta, inflammatione caret.
- 15) *Coecum* vix adest. In *colo dextro* autem, prope ad intertionem ilei, congeries ramentorum radicis cuiusdam, liquiritiae grosso modo conquassatae similis, excrementis subfluidis remixtorum latent: quibus fibris ligneis, aqua absterfis ingens vermiculorum * (*trichuridum*) copia inhaeret

* cf. SECT. II. p. 41.

haeret, qui singuli fere cauda sua capillari pendent ex illis fragmentis ipsisque implicantur.

- 6) *Coli villosa* ad illam sedem crassa, leuiter coerulea, striis coeruleis passim distinctioribus; vascula minorum generum elegantissime repleta, veluti picta; atque *folliculi mucosi* copiosi, magni, repleti, *hand prominuli*, passim *circulo e fusco rubro circumscripti*, passim sine illo ambitu *puncto nigro* ad aperturam simpliciter notati, conspiciuntur. Tunica villosa appendicis vermiformis subfusca stipatioribus folliculis dives est. **

Nullae in reliquo crassorum canali inter scybala reperiuntur trichurides. Villosa perinde ac in colo dextro; minori tamen in gradu; deprauata est.

- 7) Vacuae sunt arteriae abdominales; *vena caua* autem; emulgentes & iliacae in maximam diametrum expansae cruore farciuntur; atque ad renis dextri hilum varix ex emulgente dependet. Maximam cruoris copiam eructat resecta supra hepar vena caua magnusque per aperturam in sinu cordis dextro conspicietur *polypus*, cru-
T flae

** cf. SECT. praec. n. 16.

stae inflammatoriae simillimus. Turgent quoque peritonaei vasa, praecipue ad diaphragmatis, in latere dextro inflammati, posticam sedem,

Thorax.

18) Parum *liquoris* extrauasi in *canis thoracis* deprehendimus.

19. 20) Teneris laciniis mediis *cum pleura* & diaphragmate *cohaerent pulmones*, sanguine parum inflati, dextri praecipue lobus inferior: satis tamen spongiosi sunt, rubri, passim liuidi, cum dissectae substantiae obscure rubrae spumoso habitu.

23) *Aorta* & *vasa pulmonalia* multum cruoris complectuntur.

24. 25) Praeter paucas *glandulas bronchiales* nigras, ad bifurcatam tracheam magnum *scirrhum* notauimus, cuius substantia caseosa, subtophacea, alba exsiccationis ope in calculi speciem induratur, $1\frac{1}{2}$ poll. longi & 9 lin. lati.

26) *Laryngi* & *bronchiis* crassius, rigidis, induratis, ad superficiem internam notabiliter inflammatis, *vis muci* inhaeret.

27) Parum inflammatum *pericardium* parcam *liquoris* copiam continet.

28) Cruore turgent *cordis* vasa coronaria; ventriculus posterior vacuus est, anterior vero cum cruore *polypum* fouet.

30. 31) *Pharynx* & *fauces* multum inflammatae sunt; *oesophagus* copioso muco oblitus.

* * *

1) Eximium sectionis specimen naturam huius morbi miramque eius ad partes relationem distinctissime monstrat: plurimi enim morbi mucosi compositi characteres euidentissimis in hoc cadauere phaenomenis exprimuntur. * Ita antiquam hepatitis labem manifestat insolitus vesiculae felleae habitus & nexus; recentiorum acinorum vestigia residua. Mucosam indolem produnt ingens muci in canalem alimentarem, ductu choledochi superiorem, congestio & color intestinorum liuidiusculus; biliosam villosae pigmentum; verminosam hospites; inflammatoriam inflata viscera (n. 5. 7.) cum reliquis notis supra traditis (ad Sect. I.); neruosam ventriculi strictura cum tenuium volvulo. Transitus vitii ex mucoso in gelatinosum & utriusque affinitatem cognoscimus ex glandula-

T 2

dula-

* cf. SECT. I. n. IX. p. 31. sqq.

glandularum conglobatarum (n. 4. 24.) corruptela & gelatinae in cellulosa depositione (n. 1.); cognationem cum malo dysenterico ex inflammatis faucibus (n. 30.); & iam e longinquo analogiam quamdam huius morbi cum subsequenter hie- mis morbo thoracico in hoc & multis aliis cadaueribus observata in thorace phaenomena indicant.

2) Vermiculi albi (n. 10. 11) certissime nihil aliud sunt, quam muci, stagnatione inspissati & contracto fortiter ventriculo ex suis sinibus demum expressi, filamenta, cum reliquo mucos magis iam attenuato sensum distemperanda; quales etiam vermiculos in aliis morbis exhibitio vomitorio euocatos saepius notauimus.

3) Armato oculo inuestigatam folliculorum mucosorum, ambitu liuido circumscriptorum (n. 16.); membranam exiguis ecchymomatibus circumfusam; puncto nigro notatorum; gangraenoso modo inflammata deprehendimus.

SECTIO VII.

d. 7. Febr. *Miles in nosocomio denatus & dissectus.*

Vesicatorium in ceruice aluit & pridie ante mortem aliquot lumbricos ore reddidit, non quidem vomitu, sed sponte adscendentes & ab administris e faucibus extractos.

Abdomen.

- 1) *Habitus corporis externus modice emaciat*us est, abdomen complanatum &
- 2) *modica feri* quantitas *in abdomine.*
- 3) *Omentum* extenuatum, flaccidum, fuscum, resolutum omnisque pinguedinis expers notauimus: *mesenterium* laxum, tenue, modice emaciatum & elongatum. Turgent vtriusque vasa maiora cruore.
- 4) *Mesenterii glandulae* magnae, e fusco rubellae, duriusculae obstructae, & inflammatae sunt.
- 5) *Hepatis*, non nisi *obscuro modo acinosi*, superficies conuexa e fusco rubra est; nigricant concaua & margines cum quadam parenchymatis resolutione.

Ad superficiem & in ipso parenchymate

passim locantur *globuli albi*, pisiformes, materia cruda *scirrhusa* repleti.

6) *Vesicula fellea* flava, ampla & plena est.

7) Plurimi in *liene* magno & crasso, ad superficiem e liuido fusco, disseminantur *scirrhi albi*, globosi, pisorum mole; alii ad superficiem; alii in parenchymate resoluto.

8. 9) *Ventriculus* non inflammatus, pylorum versus constrictus, in apice coeco laxiori recondit materiam tenuem, decocti auenae similem, flocculis albis remixtam. *Villosa* tenuis est, veluti deterfa, sine inflammatione notabili, ad partem constrictam rugosa.

10) Eleganter quidem conspicui sunt ventriculi *lacunae mucosae*, non autem prominulae.

Intestina tenuia per omnem fere tractum multum inflammata, passim modice repleta, passim vacua & constricta sunt; *colon* dextrum aere inflatum, transuersum modice expansum; ceterum sine notabili inflammatione externa.

11. 13-15) In *duodeno* & *ieiuno* multa vis materiae flavae, tenuis, mucosae, passim visci-

viscidae, passim ex fusco viridescentis, cum duobus ad mediam ieiuni partem *lumbri- cis*, reconditur; similis in *ileo* materia cum lumbrico solitario. Villosa, vt in aliis cadaueribus, inflammata & leuiter coerulea est.

16) Plurimae in *coeco*, colo dextro & transuersi initio nidulantur *trichurides*, atque villosae coeruleae vascula minima turgent. Reliquis crassorum canalis scatet materia tenui & pallide flauescente.

* Prope appendicem vermiformem in mesocolo obseruatur *scirrhus* globosus, nucis auellanae magnitudine, cum nucleo interno pallide cinereo, arido, duro.

* * *

1) Ad speciem morbi mucosi lentam iam propius accedunt obseruata (1. 2. 3. 4.) phaenomena.

2) Morbi deleterii naturam etiam exprimunt critica materiae crudae & scirrhosae in hepate, lienem & mesocolon congestio atque glandularum lymphaticarum corruptela. *

3) Solutum viscerum parenchyma (5. 7. 8. 9.),
T 4 tenuis

*) conf. SECT. II. p. 37.

tenuis in canali alimentari saburra bilio-
sa & paucorum lumbricorum spontaneus
abscessus, putredinis abdominalis & len-
tae, per diarrhoeam colliquatiuam, humo-
rum resolutionis, lumbricos fugantis, sunt
indicia.

SECTIO VIII.

§. 9. Febr. Milet in nosocomia dissectus.

Abdomen.

- 1) *Macilentum* & morbo confectum est cor-
pus, abdomen sine putredinis signis col-
lapsum.
- 2) Parum *liquoris* effusi in abdominis cauo.
3. 4) *Omentum* emaciatum, resolutum flac-
cidum; *mesenterii* extenuati *glandulae* mi-
nus notabiles obseruantur.
- 5) *Hepar* paullo maioris molis, modice in-
duratum & *obscure acinosum* est, ad su-
perficiem conuexam fuscum, ad inferior-
rem passim obscure liuidum.
- * Inciso, haud procul a vesicula fellea lobo
dextro, liquor tenuis & aquosus cum im-
petu prorumpit, ex latente ibidem sedis
in ipso parenchymate *tumore cystico*, qui
ad

ad superficiem hepatis conuexam nuda sui tegminis albi, crassi & duri parte distinguitur.

Complectitur ille tumor magnam in communi alueo inclusarum *hydatidum congeriem*: in ipso autem tumoris cauo nihil fluidi notauimus. Videtur itaque, liquorem sub incisione tumoris profusum ex dissecta hydatide maiori originem traxisse.

Variae molis sunt illae vesiculae; maxima ouum gallinaceum aequat; reliquae in progressionem quadam minores; minimae pisiformes & lineares sunt. Maiorum figura oblonga, minorum globosa est. Omnes ac singulae tenui liquore aquoso & pellucente turgent, cui immiscentur flocculi minimi, albi, opaci, fundum petentes.

Duplici tunica maiores sunt instructae, externa nempe crassa, opaca, molli, friabili & albicante; atque interna longe teneriori & pellucida, quae cum priori nexu leuiori cohaeret. Externa illa leui attritu in plures alias lamellas albicantes & friabiles potest resolui. In minoribus vesiculis duplex inuolucrum distingui nequit, sed tota quaelibet vesicula vitri instar pel-

lucet, Simulatque maioris cuiusdam hydatidis inuolucrum inciditur, multo elatere segmenta protinus extrorsum reuoluntur & interna vesiculae superficies, quam leuissime aspera, comparet.

Omnes fere ac singulae, minores praecipue vesiculae pellucidae, in superficie externa maculam quamdam crassiore, opacam & irregularem ostendunt, qua vel inter semetipsas, vel cum inuolucro communi, ex totidem pedunculis tenerioribus pependisse videntur.

Remotis ex sacco communi hydatidibus, residuum manet concrementum membranaceum, album, molle, flaccidum, semigelatinosum & friabile, ex quo forsitan suo quaelibet pedunculo pependere.

Prope illud concrementum hospitatur *lumbricus* paruus, tenuis, rubellus, laevis, rigidus & durus.

Aliquot vesicularum ad superficiem macula vna vel altera flaua, biliosa, antiqua conspurcatae sunt.

Ipsa cystis communis irregularis & utcumque sphaerica est; superficies interna passim depressa, passim colliculis distincta,

stincta, ita tamen vt foueis maioribus maiores respondeant vesiculae incumbentes. Aspera ceteroquin & inaequalis, passim e cinereo albicans, passim adpersis maculis flauis polluta sacci superficies ad partem inferiorem crusta quadam crassa, indurata, excrementitia, inorganica, subtrophacea & ex sedimento veluti enata tegitur, quae cum ipso sacco pertinaciter cohaeret.

Varia orificia obscure in ipsum sacci cauum hiant; sed quorsum illi canales vergant, non inueni.

Qui superficiem hepatis conuexam respicit sacci paries externus in eadem sede saltem 1-2 lin. crassus, multum induratus, mediae inter cartilagineum & ligamentum naturae, substantiam crassae cuiusdam & senio induratae aortae aemulatur. Reliqui parietis crassities varia est. Hepatis membrana communis, supra aream illam nudam licet continuari videatur, cum ipso tamen sacci inuolucro ita cohaeret, vt nulla arte separari possit.

Ductus hepaticus amplius haud procul ab insertione in choledochum resectus fuerat; quare non constat, an in illum saccum fuerit apertus, nec ne. Vero tamen simile est & maculis hydatidum flauis

uis quoque respondet, lumbricum in sacco repertum hac via * ex duodeno in hep-
par irrepsisse.

6) *Vesicula fellea* pallida bilem parcam, e
fusco rubellam & parum heterogeneam
continet.

7) *Lien* parum tumens ingrati coloris, ex li-
uido & maculis pallidis facile dilacerari
potest.

8) *Durum pancreas*, ceterum naturale est.

9-11) *Ventriculus*, prima specie sanus, pa-
rum materiae tenuis, ptisanæ similis, con-
tinet. Villosam rugosam, parum extenua-
tam, flocculentam & fungosam vidimus.
Neque in ventriculo, neque duodeno re-
liquoque tenuium canali folliculi conspi-
ciuntur.

12) *Intestina* cinerea sunt, collapsa, passim
modice repleta: *tenuia* per longum tra-
ctum inflammata; *crassorum* initium aere
expansum, pars vicina arctissime constri-
cta, reliqua laxa & collapsa est.

11. 13. 14.) *Duo* in intestino *ieiuno* adsunt
yoluu-

* conf. SECT. XIII.

it. Gdt. Gel. Anzeig. St. 61. 1762.

p. 539.

voluuli, haud procul a se inuicem remoti. Pars inserta alba, constricta, exsanguis, saltem 6 poll. longa, in theca partis vicinae inflammata & laxa latet. Intestina tenuia continent materiam tenuem, leuiter mucosam, primum pallidam, in progressu obscuriorem, subfuscam, spissam, cum adiectis, diuersis in sedibus, *sex lumbricis* solitariis. Villosa intense inflammata, plurima *puncta rubra* adspersa habet.

5. 16) In colo dexto inter materiam tenuem subuiscidam, mucoso-biliosam, ex fusco flauam, multae nidulantur *trichurides*. Parum illius materiae, sine trichuridibus, in colo transuerso & reliquis crassis obseruatur. Tunica villosa coeci, coli dextri, nec non vltima pars ilei cum valvula Bauhini, crassa, inflata, rubra & multum inflammata sunt. Plurimi etiam ad insertionem ilei, in coeco & appendice vermiformi, punctis nigris distinguuntur folliculi. Appendicis non inflammatae canalis parum muci crassi continet.

8-22) *Pulmones* vndique *cum pleura* coa-luerunt atque substantia modice spongiosa digitis facile dilaceratur.

8) *Cor* paruum multam vim cruoris tenacis coagulati in sinu dextro fouet.

* * *

- 1) Singulare & maxime memorabile morbi mucosi specimen est, ob lumbricum in excavati hepatis cuniculo repertum & eminentia prae reliquis phaenomena nervosa (12. 11-14.)
- 2) Saepe fane in plithisi nervosa, dysenteria, & morbis verminosis mutuum intestinorum tenuium ingressum, perperam voluulum dictum, quin plures in eodem cadauere, vidimus, sine iuncto unquam per morbi decursum vomitu stercoroso. Adeoque non ex omni spasmo aut volulo statim oritur inuersus motus peristalticus, ileusue morbus. In alio cadauere, post hydropem plithisi abdominali, sine stercoris per os reiectione, mense Iulio 1761 denati viri; aluo a scirrhopeluis iam per longum temporis spatium adeo obserata, vt ne cannulam pro applicando clystere aut tenuem stilum admitteret; potius cuncta intestina crassa ad scirrhi sedem usque, ab aere excrementisque incarceratis, in amplissimum volumen expansa notauimus, cum residuis morbi mucosi vestigiis.
- 3) Animalium parasiti in morbido alius animalis corpore, vt plantae parasiticae & infecto-

sectorum foetura in morbidis vegetabilibus, inueniunt, quo pascantur. Vegetum valensque corpus vtriusque generis hospites aduentitios aut penitus arcet, aut receptos mox respuit. cf. Sect. IX. n. (7).

- 4) Vti in vegetabilibus laesa partium a verme nidulante structura vario modo, semper tamen iuxta certas vegetationis regulas, ita mutatur, vt fouendo hospiti aptum cum nutrimento habitaculum aut nidum praebeat: ita & in animalium viscera deposita animalcula eodem hospitalitatis beneficio fruuntur. Susceptam in hepar fasciolam includit formata cystis; acarum scabiosum (vulgare in montibus Saxoniae malum) cutis pustula; lumbricum, cupe-diis allectum, in loculamenti speciem excavatum hepatis parenchyma.
- 5) Qua via ex intestinorum canali in hepatis diuerticulum demersus sit iste lumbricus, annexa hoc scopo Sect. XIII. vltius illustratur.
- 6) Laesa viscerum vasculosorum substantia subinde vegetationis in modum, per errorem quasi naturae, abit in congeriem hydatidum vel in racemi speciem excre-scit. Ita sublato per morbum inter embryonem

bryonem in vtero & placentam circulo, haec, tamquam planta parasitica legem vegetationis simpliciorum sequitur atque in sic dictam molam vesicularem, ex innumeris hydatidibus, suo quaelibet pedunculo pendentibus, conflatum mutatur. Simili tere modo in morbis interdum generantur ad ouaria & tubas, ad plexum chorocideum aliasque partes, hydatides. Eandem mutationem subiit saucium hepatis in hoc casu parenchyina. Num vero, sublata resistentia, solae visceris cellulae, num ipsa vasorum extrema in hydatides formata fuerint, de eo non satis constat.

7) Diu satis remoratum esse in suo carcere lumbricum, ex ipso loculamenti habitu patet. Crassa & inorganica parietes obvestiens crusta procul dubio partim a destructo parenchymate & exsudantis per vasorum lumina humoris sedimento, partim ab excrementis lumbrici sensim compactis, enata est. Licet, ob pabuli forsitan penuriam, parvus mansit captivus lumbricus, illum tamen ad morbi finem usque vitam traxisse, ex sua rigiditate vividoque colore colligimus.

8) Aliquot alios in hepate humano inventorum vermium casus videre licet in

BONETI sepulcret. Libr. III. Sect. XXI. obs.
IV. §. 30.

SECTIO IX.

d. 3. Febr. Iuuenis 19 annos natus ex nosocomio castrensi.

Abdomen.

- 1) *Emaciati corporis* abdomen collapsum & viridescens est: pallent a circumfusa gelatina musculi.
- 2) Modica liquoris copia, librae vnus quasi, in abdomine effusa est. Valde foetent abdominis viscera.
- 3) *Omentum*, cum emaciatis coli appendicibus, se habet, vt in Sect. VII.
- 4) *Mesenterii* emaciati glandulae inflatae atque iusto maiores sunt.
- 5) *Hepar* mediae molis, sine acinis conspicuis, ad omnem superficiem liuidum & maculis nigris ita notatum est, vt eo profundius in ipsam substantiam liuor descendat, quo pars margini est propior. Disperforum, in reliquo hepatis parenchymate pallide fusco, vasorum sanguiferorum maiorum parietes comitatur circulus

e livido fuscus: ad superficiem vero lobi sinistri, in tenuem laciniam terminati, sub ipsa membrana communi nudi conspiciuntur rami maiores albi, crassi & tenaces, (cf. Sect. V.) sine circumfuso circulo livido.

6) *Vesicula fellea* ampla & repleta pallide flavet: atque in *bile* tenui, flava & *heterogenea* subsident massulae solidae, intensa flavae & curcume radices similes.

7) *Lien* triangularis modice inflatus, & obscure coeruleus est.

8) *Pancreas* duriusculum.

9. 10) *Ventriculi* curvaturam parvam & apicem coecum, nigricantia, ita foedat *gangraena*, ut vel in ipsam cellulosa, pancreas ambientem, inflammatio producat. Passim in ventriculo, *saburram* tenuem, fuscam & *putridam* continente, comparent *folliculorum* non eleuatorum, si duos tresue in pylori vicinia excipias, *aperturae*: & ad fundi superficiem internam multae efferuntur *rugae*, cum villosa tenui & leuiter fungosa. Partis inflammatae substantia, praecipue in superficie interna, crassior, resoluta & vere gangraenosa est.

11) Tota *duodeni* superficies interna plurimis *punctulis nigris* adspersa est, in reliquo

quo canali sensim rarioribus tandemque nullis. *Pigmento bilioso* flauet *rugarum* duodenalium dorsum; in mediis vero valvularum interuallis exigui disseminantur *folliculi*.

12) *Intestina tenuia* collapsa turpique colore pallide cinereo squalida sunt. Arctissimâ coli transuersi, aëre turgidi, in medio *strictura* omnis aëri recessus praecluditur, similemque sedem strictam ad coli sinistri curuaturam superiores notauimus.

13. 14) *In ieiunio* materiam heterogeneam, paullo spissiore, ex pallido flauescentem, cum inhaerente lumbrico; dein viridem, viscidam & meconii similem, rursusque pallide cineream; in *ileo* tenuiorem & flauam,prehendimus.

15. 16) Crassiuscula in *coeco* & *colo* dextro est materia spumosa, putrida, & viridis cum admixtis paucis *trichuridibus*; in medio colo transuerso parcior cum *lumbrico*; spissior & obscure viridis in sinistro.

Thorax.

8) Scatet vtriusque feri rubri & copiosi *putrilagine thoracis canum*.

9-22) *Pulmonum sinister*, ceteroquin sanus, tenuibus laciniis cum pleura cohaeret: ar-

cius & pertinacius cum illa coaluit *dextra apex superior*, durus, *inflatus* & a congesta in illam sedem *materia cinerea semicocta & subpurulenta*, ponderosus. Eiusdem lateris lobus inferior satis spongiosus & sanus est.

27) Modicam *liquoris* putridi, *obscuri rubri* & *opaci* copiam complectitur *pericardium*.

28) *Cordis flaccidi* sinus posterior cruore turgit; ventriculus autem vterque tenacem & in suam arteriam exporrectum *polypum* recondit, quorum dexter cruori circumfuso, sinister vacuo ventriculo inhaeret.

Caput.

35) *Capillitium* obsidet pediculorum agmen; bregina dextrum *tumor subcutaneus gelatinosus*.

36) *Ex sinu* longitudinali longus protahitur *polypus*.

37) Copiosas, inter durae matris praecipue laminas, vidimus *glandulas Pachioni*.

38) Sine vera inflammatione, turgida cruore sunt *cerebri vasa*:

39) neque in plexu choroideo notantur inflammationes.

flammationis signa. Fluctuat in *cerebri ventriculis* serum pallidum.

* * *

- 1) Ex corporis marcore, glandularum conglobatarum habitu inflato (n. 4.), effusa circa musculos & supra caluariam gelatina, puris coquendi in alterutro pulmone vestigiis, pediculis in capillitio, &c. colligimus, morbum primum lentum sub finem demum euectum esse ad indolem acutam, cum humorum per diarrhoeam biliosam dissolutione putrida & inflammatione gangraenosa.
- 2) Integumentorum abdominis color viridescens, turpis & squalidus in cadauere recenti viscerum resolutorum, cum intolerabili foetore, habitus; flaccida cordis substantia, profugus in intestinis crassis lumbricus, in caua corporis effusi liquoris turbidi; feculenti & opaci obscurus color &c. ex gangraenosa & singulari humorum resolutione repetenda phaenomena, praegressam virium ex morbi malignitate prostrationem & vehementem corporis in citissimam putredinem nifum indicant.
- 3) Nec plane infrequens est in morbis putridis globulorum sanguinis gangraenosi,

per vasorum parietes transfusorum, in ecchymomatosis, ramos ambientis & comitantis, speciem collectio: atque hinc deriuandus fuscus circa vasorum canalem dissectum circulus. (n. 5.)

4) Aliam, ab extrauasato per vasculorum minimorum extrema sanguine gangraenoso ortam, ecchymomatosis speciem exhibent adpersa villosae puncta nigra. Recens istiusmodi ecchymosis in aere libero colorem floridum nanciscitur (cf. Sect. X, 9): paullo vetustior nigra manet, donec resolutus sanguis in fuscum partis colorem aequabiliorem diffuat.

5) Sic quoque extrauasati in corporis caua liquoris crassi (n. 2.) color rubicundus & sanguinolentus certissime ab exsudantibus simul cum parte serosa cruoris globulis originem trahit.

6) Ad pessimas crises, ob fluidi nobilitatem, referenda est in morbis malignis gelatinae fluidique lymphatici in caua corporis & telam cellulosa, partium imprimis superiorum, depositio. (cf. SECT. I. n. X. p. 35. sq.) Mobilis illa gelatina, pro cadaueris situ mutato, in cellulosa ex proprio pondere sensim in partem situ inferiorem descendere solet.

7) Ad

7) Ad critica phaenomena referimus pediculos; sanum videlicet corpus fugientes & nonnisi in morboſo degentes. Hinc in morbis, praecipue infantum; facta nempe ad corporis peripheriam criſi, pediculorum foeturae fauente; bono interdum omine gignuntur & criſi inceptam irritando rodendoque promouent. Ita quoque morbus venereus, fracta per criſi cutaneam contagii ſuſcepti virulentia, pediculos inguinales alit.

8) Glandulae Bacchioni eminentiae fungosae vel verrucosae potius, critico modo forſan enatae, quam verae glandulae eſſe videntur. Saepius enim, praefertim in corpore ſano, penitus deſiderantur; in cadauere autem morbido, ſine ordine, numero & ſede, determinatis, modo ad durae matris ſuperficiem externam, modo inter illius laminas interdum ſeiunctas, vel per deſtructae externae foramina eminentes, modo in ipſo ſinu ſagittali glandulas illas vidimus.

SECTIO X.

d. 28. Ian. Miles in noſocomio caſtrenſi paucos ante mortem dies a morbo mu-

coſo conualuerat & extra lectum verſatus erat: eodem vero morbo recidiuante poſtridie iugulabatur.

Abdomen.

- 1) *Corpus non emaciatum eſt; abdomen tumidum.*
- 2) *Sero effuſo abundat imi ventris cauum.*
- 3) *Omentum contractum turpique, ex ſtauo virideſcente, colore imbutum eſt.*
- 4) *Mefenterium laxum, elongatum & bile conſpurcatum glandulas duras, ſolito maiores, rubellas & obſtructas comprehendit.*
- 5) *Ex rubro leuiter coeruleum hepar, ſine acinis, molle & modice reſolutum, ad ſuperficiem concauam liuet.*
- 6) *Modicam bilis ſtauae copiam complectitur cuſtis fellea, cum partibus vicinis conglutinata.*
- 7) *Lien maximus e coeruleo fufcus & reſolutus eſt.*
- 8) *Pancreas durum & acinoſum.*
- 9) *Ventriculi ſuperficies interna multum rugoſa, in dorſo rugarum inflammata & florida, villis veluti coccineis conſperſa eſt, ita vt tot fere ſtriae floridae, quot rugae eleuatae, conſpicerentur.*

10) Passim in pylori vicinia, duodeno praecipue, *folliculorum orificia* plurimaeque, a tunica villosa formatae, *eminentiae fungosae* observantur. *Materiae mucosae*, biliosae & tenacis copia tegitur interna ventriculi superficies; qua remota, magna vis muci visceridi, spissioris, lenti & aegre ex rugarum intervallis abstergendi, in conspectum venit.

11-14) Aere multum expansa & aequabiliter fere inflammata sunt *intestina*. In *tenuium* canali hospitantur aliquot *lumbrici*, omnisque villosa, valvulae potissimum, ab abundantis materiae flavae & biliosae pigmento, nulla arte abstergendo, obductae sunt.

15. 16) *Crassorum* tractum, sine tunicae notabili inflammatione, a materia pultacea excrementitia modice repletum notauimus.

* * *

1) De morbi relabentis causa vid. SECT. II. n. V. p. 61. sq.

2) Raro in morbo mucoso defunctis tumet abdomen: atque tumor quidem in hoc casu maximam partem ab expansis aere intestinis (11-14), minus vero putrida resolutorum viscerum inflatione proficiscitur, cf. p. 72.

- 3) De striis floridis villosae conf. ad praec. Sect. n. (4).
- 4) Patet ex mucī interioris & pertinaciter adhaerentis lentore (n. 10.), mucum, post longam in folliculis stagnationem, crassum & viscidum excerni & non nisi affluentibus humoribus successiue attenuatum abstergi.

SECTIO XI.

Febris mucosa, maligna, inflammatoria, petechizans.

Vir 34. annos natus, diu iam, vt narrauit defuncti vxor, asthmate laborauerat & ante aliquot annos haemoptysi leuiore. Si quando sarcinam portauerat, animo linquebatur, donec oborto vomitu resipiebat. Post vsum purgantis drastici biennium fere cum diarrhoea conflixerat, ita, vt subinde ex improvīso foriolus citra voluntatem aluum exonerauerit. Varia aliquoties genitalium symptomata, tumorem praecipue testiculorum atque vrinae incontinentiam, passus; saepius furtibus semel, aliquot hebdomades ante morbum, cum claua in latere percussus fuerat. Multum quoque

que ante morbum, accensum, noctu inprimis, sine expectoratione tussiuerat, atque terrore perculsus, valetudinis labem sentiens, sanguinem e vena sibi extrahere curauerat. Elapso abhinc octiduo,

d. 25. Febr. *Frigore* cum insequente aestu correptus, ab illo tempore, inter vigilias perpetuas, perpetim querulus fuit. Vrsit, cum dolore genitalium acerbo, conquassatorum artuum sensus. Sitis, sub decursum morbi iunioris minus notabilis, sub finem diu noctuque intensissima, restinguere non potuit.

Inter anxietates summas, iuncta urinae incontinentia, furibundus saepe exiliit & cum immani clamore sese eripere annixus est. Devorata eodem vespere lactis copia auide sese exsatiavit.

Effloruerunt petechiae, atque deliria demum excepit sopor, sub cuius stadio vox querula siluit. Alius pertinacissime praeclusa mansit, nec vlla vermium vestigia sunt notata: vltimis tandem diebus aliquid cruoris coagulati per anum abscessit, & a supposito globulus excrementorum apprimé induratus.

Suae forti relictus aeger V. ^{finem} per omnem morbi decursum neglexit, tandemque peripneumonicorum morte e vita excessit.

Abdomen.

d. 9. Ian.

1) *Habitus* corporis externus parum tantummodo emaciatus est. *Musculi floridi & sani* sunt.

* *Musculae petechiales* rotundae & roseae, instar macularum a morfu pulicum, sine stigmate tamen medio, plurimae in brachiis, rariores in collo, thorace & cruribus conspiciuntur.

2) *Modica liquoris extravasati* copia in cavo *abdominis*: in pelui autem, parum sanguinolenti saltem 8 - 10 unciae fluctuant.

3) *Omentum*, praeter modicam inflammationem, naturale est.

* *Vasa* omenti, ventriculi, mesenterii & in uniuersum *viscerum abdominalium* cruore multum turgent, ita ut retia vasculorum minorum generum elegantissime, anatomica veluti arte repleta, compareant.

- 4) *Mesenterium* pari modo inflammatum notauimus, iis praecipue in sedibus, quae inflammatis intestinis respondent. Maiori in gradu inflammatum, quin vere *gangraenosum* est *mesocolon*, qua parte colon dextrum respicit.

Glandulae mesaraicae mediae consistentiae, succulentae; pallidae rubrae aliae, aliis puniceo colore distinctis; variae molis sunt, ita vt maximae nucem avellanam altero tanto superent.

- 5) *Hepar* molem naturalem non excedit, quin fere infra illam subsistit. Acinis conspicuis destitutum ad superficiem convexam modice pallet; ad partem vero concavam & margines liuet.

- 6) *Bilem* parcissimam continet *cystis* fellea tota collapsa & saturate flaua. Duodenum vicinum maculis flauis conspurcatum.

- 7) E liuido fuscus, quin nigricans *lien* in margine multum incisus, 8 poll. longus, $3\frac{1}{2}$ latus congesto cruore turget. Ceteroquin eiusdem indolis est, ac in Sect. III. IV. V.

- 9) *Ventriculus* ad curuaturam minorem inflammatus & in vniuersum notabili rubore

suffu-

suffusus est, ab aeris liberi accessu magis efflorescente.

12) Vtriusque generis *intestina* aere multum expanduntur. *Tenuium* tractus vacuus & passim inflammatus, aliquot stricturis annularibus intercipitur. *Crassorum* cellulae recondunt *globulos excrementorum induratos*, scybalis pulposis intermixtos. Haud procul ab ilei infertione inter ipsos globulos latet *lumbricus attritus* & conquassatus. *Colon* dextrum gangraena quin veto *sphaelo* deprauatum est; minori etiam in gradu colon sinistrum.

17) Multo cruore turgent *vasa abdominalia*, iliaca praecipue, & in vniuersum vasa peluis cum cruralibus.

* Enormiter *inflammata* sunt *regio hypogastrica* & *inguinales*, ita vt non solum muscoli vi cruoris turgeant, sed inter integumenta & musculos, atque inter hos & peritoneum, magna etiam *ecchymomata* reperiantur.

** Omne *peritoneum*, paries inprimis anterior & qua parte peluim eiusque viscera obuestit, graues etiam *inflammationis* notas, cum vasorum retibus multum repletis ostendit.

*** Circa *funiculum spermoticum* sinistrum & in tota regione inguinali notabilis a sanguine effuso *ecchymosis* obseruatur.

**** *Renum* substantiam iusto stipatiorem obscurioris coloris, congesto sanguine perfusam & in mediis *capsulis suprarenalibus* inflammatis *ecchymomatum* vestigia deprehendimus.

Thorax.

18) *Cavum thoracis* utrimque modica *liquoris* sanguinolenti copia scalet.

19) Mediis membranis atque laciniis tenuibus ad partem *pleurae* anteriorem laxius; ad posteriorem vero mediante cellulosa stipata arctius *cohaerent pulmones*.

20 - 22) *Uterque pulmo*, sinister inprimis, impacto sanguine turgescit, margine inferiore tamen utrimque laxo adhuc & spongioso. Color, a putredine demum mutatus, varius & solito obscurior est; sinistri pulmonis e fusco nigricans. Incisa eiusdem substantia fusca, turgida, multum spumosa, non spongiosa est: passim quoque exprimuntur *puris cocti vestigia*.

23) *Refecta colli vasa maiora vim cruoris eructant.*

27) *Aliquid feri in pericardio fluctuat.*

28) *Cordis ventriculus anterior polypum album & mollem; posterior atque aorta multum cruoris nigricantis comprehendunt.*

* * *

1) Singularia hic morbus, ex inflammatoria, nervosa & mucosa indole compositus, vitii ex fluido mucoso in gelatinosum translati *) index, & subsequenter epidemiae inflammatoriae **) e longinquo veluti praecursor, sede primaria morbum mucosum; indole vero, inflammatorium thoracicum aemulatus est. Decurrit quidem morbi abdominalis tramite, sed sub finem simul in consensum traxit pulmones aegrumque peripneumonicorum morte sustulit ***). Hinc, cum inflammatione intestinorum in sphacelum euecta, parca tantum in imo ventre vitii mucosi vestigia, notabilis vero pulmonum farctura subpurulenta in cadavere sunt deprehensa. Cognationem cum morbis

*) cf. SECT. I. N. IX. p. 34. & N. X. p. 35. sq.

**) — ib. N. IV. p. 19. & p. 37. n. 2.)

***) cf. ib. N. X. p. 37. n. 1.)

morbis thoracicis etiam patefecit critica in aliis, simili morbo detentis, sputi cocti excretio *).

- 2) Mutuum labefactorum genitalium cum systemate nervoso commercium ad varii generis affectiones morbosas disponit plurimisque symptomatibus morbos turbat.
- 3) Antiqua viscerum imi ventris vitia atque nervosi generis imbecillitatem manifestant praegressa diarrhoea perpetua, tussis sicca & animi deliquia: pulmonum labem asthma inueteratum & haemoptysis.
- 4) Praecept exanthema petechiale viscerum inflammationem non soluit, sed potius gangraenam internam pedissequam habet.
- 5) Collecta circa globulus induratos excrementa mollia, lumbricus in colo contritus, (n. 12.), cruoris per aluum abscessus, magna passim ecchymomata (n. 17.) &c. gangraenosae humorum sub finem morbi resolutionis sunt effectus.

Mixta, ex antiphlogistica, resolvente & demulcente, methodo procul dubio aequae facile servari potuisset hic miser, ac plures alii, simili fere modo laborantes.

X

SECT.

*) — SECT. II. p. 73.

SECTIO XII.

d. 9. Febr. Miles in nosocomio inter frequentem tussim grauius ex thorace laborauit.

Abdomen.

- 1) Succulenti & bene nutriti corporis abdomen tumens & inflatum crasso pinguedinis strato tegitur.
- 2) Modica feri copia in imi ventris cauo fluctuat.
- 3) Omentum sanum elegans rete pingue refert.
- 5) Hepar sine acinis durum, ex liuido ingrate fuscum & a congesto sanguine gangraenoso inflatum est. Facile manibus diffringi potest rigidum, durum & e liuido nigricans parenchyma. In laciniam extenuatur lobus sinister, ad dextri autem lobi marginem inferiorem acutum distinguitur locus exsanguis, albus, durus, tenax, cicatrici similis.
- 6) Ingrate pallideque flauescens cystis fellea bilem parcam, admodum tenacem, spissam, viscidam & ingrate fuscam continet.

7) *Lien* liuidus, varii & ingrati coloris, modice resolutus solitoque maior est.

8) Praeter duritiem, haud mediocrem, *pancreas* sine labe obseruatum.

9) Vitium notabile *ventriculus* non alet.

10 - 12) Passim aere valide expansa, passim collapsa sunt *intestina tenuia*. In partibus collapsis crassam notauimus intestinorum substantiam; magis extenuatam in reliquis. Liuidus intestinorum color se habet, vt in prioribus cadaueribus; ex cinereo nempe tunicarum & rubore vasculorum minorum generum atque inflammatae villosae commixtus. *Crassa* collapsa sunt & vacua.

11. 13. 14) In *tenuium* canali latet *materies* tenuis, *mucoſa*, biliosa, passim fusca, cum admixto *lumbrico* in ieiuno. *Crassa* & inflata villosa *punctis rubris* conspersa est, cum valvularum crassitie & cruore turgidis vasculis minimis.

15. 16) Eadem prorsus notauimus in *colodextro*, quae in praecedente Sectione IX. *Colon sinistrum* ad superficiem internam notabiliter inflammatum est, ceterum vt in praecedente cadauere.

T h o r a x,

19 - 22) *Pulmonum* deprauatorum *sinister* intimo, facile tamen soluendo vinculo, potissimum ad superficiem posteriorem apicemque superiorem, *cum pleura* coaluit; durus ceteroquin, turgidus, in aquam demersus fundum petens. Incisum parenchyma ubiuis materia cinerea perfusum est, ex qua compressa *pus semicoctum* exsudat. *Dextri pulmonis* eadem ratio, minori tamen in gradu.

27) *Pericardium* aliquid *roris collecti* fouet.

28) *Cor* magnum & pallidum, multa pinguedine tegitur atque in sinu anteriore cruorem tenacem, in utroque ventriculo cruorem cum crusta inflammata polyposa gerit.

* * *

1) Analoga phaenomenorum ratio est cum praecedente sectione: & quidem ex omnibus collatis iudicamus, morbum pertinere ad speciem inflammatoriam cum quadam putredine & parco mucosi conubio; ita tamen, ut transitum faciat ex morbo abdominali in thoracicum. cf. epicr. ad Sect. praec. n. 1).

2) Pin.

2) Pinguetudinis vbertas (n. 1. 3. 28.) pependisse videtur ab hepatis peculiari vitio, quod simul procliuitatem ad suscipiendas febres mali moris induxit. cf. epicr. ad Sect. V.

3) Antiquam labem redolent scirrhusa vniuersi hepatis durities lienisque habitus deprauatus. Quodsi autem induratum olim parenchyma, congesto sanguine gangraenoso, denuo resoluitur; ita obrigescit, vt cum quadam facilitate manibus in frustra possit diffringi. Apprime rarus est hepatis scirrhus verus, siue parenchymatis simpliciter condensati pars exsanguis, absque congesta in illam sedem materia peregrina; quales scirrhus & in aliis visceribus, pulmonibus praecipue, aliquoties notauimus. Eadem autem ratione, qua viscus obcallescit, cum ipso organi volumine aliquid etiam functionis perit.

4) Vti generatim integrum, cum suo viscere succenturiato, liene hepar bilis laudabilis ipsiusque sanitatis fons est; ita sane ex illis organis laesis, cum bile mali moris plurimi etiam morbi scaturiunt. Hinc in cadauere morbo defuncti hominis non temere sanum hepar obseruabimus. In morbis praecipue thoracicis, qui, captis ex

abdomine primordiis, sensim euadunt idiopathici, semper notabile hepatis lienisue vitium, subinde etiam pancreatis simul, notamus.

- 5) Bilis in morbo mucoso lentor, pro varia morbi specie, modo proprii vitii, putredinis nempe, effectus est; modo ex cryptis cystidis vberius excreti muci.
- 6) Viscerum resolutio (5. 7. 15. 16.), abdominisque tumor &c. ex inflammatione in gangraenam euecta & intestinis, a soluto, putredinis, aere expansis, redundant.
- 7) Praeter notata in morbi decursu symptomatica, pulmonum habitus, peripneumonicorum similis, (19-22.) simili gelatinae in pus excoquendae congectione critica, morbi cum thoracis, ex labe abdominali malignis, analogiam vltius manifestat.

SECTIO XIII.

Mulier 33. annorum, hieme 1759-1760. in theatro anatomico dissecta.

Abdomen.

- 1) *Habitus corporis macie confectus est.*

5) *He-*

5) *Hepatis* moles naturalis.

6) *Vesicula fellea* ampla multam vim *bilis* flavae turbidae, & heterogeneae continet, cum admixto *sedimento*, pulueris radicis curcume simili & *calculo* rotundo, globuloso, irregulari, fusco, aspero, friabili, in collo vesiculae mobili.

* *Ductum choledochum* denudatum tactu durum, teretem & expansum notauimus. Incisus *lumbricum* recondit, qui illius canalem exacte replet & pollicis longitudine altero sui extremo in vesiculam felleam exporrigitur.

7) *Lien* parvus & durus est.

9) Alius *lumbricus*, in *duodeno* haerens, in ipsum ventriculum ex parte produci-
tur.

Thorax.

18) In *cauo thoracis sinistro* verum *pectoris hydropem* notauimus: continet enim feri pellucidi & subflauo quasi 4-5 libras. Cui parietes obuestiuntur crassa quadam excrementitia, flauescente, irregulari & inaequali; ad apicem superiorem crassa, in diaphragmatis superficie papillis, milii

feminis similibus, distincta. Pulmonis sinistri lobi, deleta media incisura, inuicem coaluerunt. *Pars lateralis* lobi inferioris *fune ligamentoso* & valido, 1 pollicem crasso, *ad pleuram suspenditur*: simili ratione margo inferior acutus cum diaphragmate; & pars pulmonis interna, mediante crassa, irregulari & membranacea substantia, cum pericardio connectitur.

19-22) *Dextrum thoracis cauum* fero collecto vacat: *pulmo* vero arctissime & adeo valido nexu *cum pleura conferruminatus* est, vt sine laceratione substantiae nullo modo seiungi possit.

Vtriusque *pulmonis superficies maculis nigris* conspersa est, similibus per ipsam etiam substantiam internam, laxam & collapsam, diffeminatis.

27) In *pericardio cochlear* quasi *liquoris* collecti latet.

2) Vtrumque *cordis* ventriculum occupat *polypus*.

* Nihil insoliti in intestinis & reliquis visceribus animaduerti potuit.

1) Li-

1) Licet morbus a mucoso epidemico diuersus sit, eo tamen fine hanc sectionis historiam subnectimus, vt saltem ex hoc specimine appareat, tantum abesse, vt vermes bilem, dummodo corrupta sit, ob amaritiem fugiant; vt potius, veluti praecipui pabuli illecebras, quam sollertissime illam quaerant. Hinc quoque, donec bilis emendata fuerit, rhei & amarorum pro expellendis verminibus efficaciam frustra saepe exspectamus. cf. p. 49. & p. 80. Generandorum vermium intestinalium, quocumque modo suscepta, semina sine corrupta bile & aere neque excluduntur; neque exclusi vnquam fouentur, nisi aptum in sede morbosa nidum reperiant. cf. p. 63. Redacta ad fluidi saponacei & balsamici laudabilem indolem bile, atque reddita primarum viarum integritate; sua sponte vel sine anthelminthicis vermes e corpore aufugiunt.

2) Collatae, haec & decima, sectiones quam euidentissime viam monstrant, qua ex intestinorum canali, tamquam primaria sede, vermes in hepar prorepant: procul dubio enim profugus in Sect. decima lum-

bricus ex duodeno per ductus choledochi & hepatici canalem transmigravit, sibi que aptum utcumque nidum paravit in destructi parenchymatis cauo. Simili ratione & murium ouiumque fasciolas in hepar transferri cum aliis sentimus *).

- 3) Bilis deprauatae sedimentum (in solibus interdum spiculorum salinorum more micans), ut ipsi ex illo enati calculi, praegressam quamdam coctionem, aliis tamen coctionibus, urinae, puris &c. benignitate longe inferiorem, critico modo sequuntur: quae quidem coctio, saltem utcumque, analogia videtur apparatus, quo ex fluido quodam in motum intestinum posito sensimque turbato, iuxta suas cuique leges colligitur sedimentum. Eadem ratione & aliae calculorum in corpore animali species secretioni pathologicae suam quaeque originem debentur. Vt plurimum simplici quadam appositione; interdum incrustationis in modum, strato super stratum posito; raro crystallisationis specie, ut in calculo vesicae urinariae diffracto ex striis radiatim a centro versus peripheriam dispositis observauimus, collectae sedimenti

* cf. Gött. Gel. Anz. 1762. St. 61. p. 539.

ti particulae in solidum corpus compinguntur. Raro casu formati calculi naturae beneficio, qua data porta; fellei, bilis flumine simul abrepti, per diarrhoeam, bronchiales per tussim &c. e corpore eliminantur.

- 4) Verus pectoris hydrops rarus; pericardii, rarissimus & vterque semper fere secundarius criticusue morbus est.
- 5) Conferruminantur pulmones cum pleura a rore gelatinoso, critico modo exsudante atque alterno thoracis motu in corpus solidum compacto. Si contiguae pulmonum & pleurae in statu sano superficies effuso liquore medio a se inuicem remouentur, fluidi sedimentum vel coagulum subinde formatur in vincula inorganica. cf. epicr. ad Sect. II. n. 1).
- 6) Pulmonum maculae nigrae siue petechiae, tum ad superficiem & in ipso parenchymate sine ordine disseminatae, tum lineares in margine loborum, ecchymomatum veluti species, gangraenosae sanguinis resolutioni ortum debentur.

EXPLICATIO FIGVRARVM

T A B. I.

FIG. I. II. III. Folliculi mucosi in superficie interna ventriculi & duodeni disseminati.

T A B. II.

FIG. I. Folliculi qui foveas medias occupant.

T A B. III.

FIG. I. Substantia acinosa hepatis.

— **II.** Escharae ad superficiem internam coli sinistri.

— **III.** Folliculi in ieiunio.

— **IV.** a) vermis species recta ascaridibus non dissimilis.

b) vermis species curua in linea spiralem contorta.

